III. INTÉZMÉNYÉPÍTÉS ÉS A „KIS KULTURÁLIS FORRADALOM" KIHATÁSAI 1969–1975

III. 1. Kisebbségpolitika fent. Az RKP kisebbségpolitikájának alakulása, változásai

52.
A Román Kommunista Párt nemzetiségpolitikája. Az RKP X. kongresszusának határozatából[1]

Bukarest, 1969, augusztus 6–12.

[...][2] III. 1. A kongresszus értékeli az Országos Konferencia határozatai alapján hozott intézkedések jó eredményeit és megbízza a Központi Bizottságot, hasson továbbra is oda, hogy 1970 végéig megvalósuljanak az összes előirányzatok, amelyek a nemzetgazdaság vezetésének, tervezésének és szervezésének javítását és tökéletesítését, a gazdasági tényezők hathatósabb felhasználását, a demokratikus centralizmus elveinek alkalmazását célozzák, 1971 folyamán pedig tájékoztassa az egész pártot és népet, hogyan valósultak meg ezek az előirányzatok.

2. A kongresszus hangsúlyozza, hogy javítani kell az állam általános tevékenységét, a gazdaság, az oktatás, a tudomány és a kultúra, az egész társadalmi élet területén. Elhatározza, hogy intézkedni kell az egész államapparátus ésszerű megszervezése és egyszerűsítése érdekében, közelebb kell hozni a vezető szerveket a konkrét gazdasági-társadalmi tevékenységhez, fel kell számolni a bürokratikus tendenciákat, erősíteni kell a közvéleménynek, a dolgozó tömegeknek a központi és a helyi állami szervek fölötti ellenőrzését. A kongresszus elhatározza, hogy továbbra is messzemenő figyelmet kell fordítani hazánk védelmi képességének erősítésére, fegyveres erőink felszerelésére és harci kiképzésére, az együttműködés fejlesztésére a Varsói Szerződés tagállamainak, a többi szocialista országnak a hadseregeivel, hogy bármikor vissza lehessen verni egy esetleges imperialista agressziót. A kongresszus kedvezően értékeli az utóbbi négy esztendőben kifejtett törvényhozási tevékenységet és szükségesnek tartja további új törvények elfogadását, amelyek jogilag kifejezik országunk jelenlegi gazdasági és társadalmi valóságát. További határozott lépéseket kell tenni, hogy az

1 Az RKP X. kongresszusa 1969. augusztus 6–12. között zajlott le, nem sokkal Richard Nixon amerikai elnök romániai látogatása után. A X. kongresszusra Ceauşescu hatalmának és népszerűségének csúcsán került sor a közigazgatási reform és a SzEF létrehozása után. Számos populista vonást tartalmazott és valójában a Ceauşescu-hatalom megszilárdításának alapkövét jelentette. A KB tagjai közé választottak több olyan személyt, aki Ceauşescu elkötelezett híve volt. Részletesebben lásd a bevezető tanulmányban.

2 A kongresszus határozatából csak a nemzetiségi kérdésre és az alpvető politikai irányvonalakra vonatkozó részeket közöljük.

összes társadalmi és állami szervezetek tevékenysége a törvények előírásain alapuljon, véget vetve annak a régi gyakorlatnak, amelyben a vezetés utasítások alapján történt; erősíteni kell a szocialista törvényességet és biztosítani, hogy valamennyi állampolgár tiszteletben tartsa a szocialista államunk törvényeinek súlyával szentesített jogi normákat.

3. A szocialista társadalmi rendünk egyik nagy vívmánya a nemzeti kérdés marxista-leninista megoldása, nemzetiségüktől függetlenül az összes állampolgárok teljes jogegyenlőségének megvalósítása. A pártszerveknek és -szervezeteknek kötelességük a jövőben is biztosítani a Román Kommunista Párt marxista-leninista nemzeti politikájának töretlen alkalmazását, következetesen munkálkodni a tömegeknek a román nép és az együttlakó nemzetiségek testvérisége szellemében való neveléséért, minél szorosabb összefogásukért a szocialista Románia nagy családjában.[3]

4. A kongresszus pozitívan értékeli a IX. kongresszus után a szocialista demokrácia elmélyítése érdekében foganatosított intézkedéseket, és szükségesnek tartja az intézményes keretek további tökéletesítését ahhoz, hogy az állampolgárok mind tevékenyebben vegyenek részt a fő bel- és külpolitikai kérdések megvitatásában, az államügyek vezetésében és megoldásában, szükségesnek tartja a szocialista demokrácia további fejlesztését. Biztosítani kell a szakszervezetek, a nőszervezetek, az ifjúsági, valamint a többi tömeg- és társadalmi szervezet egyre tevékenyebb részvételét a társadalmi-politikai életben, e szervezetek pártvezetésének további javítását. A Szocialista Egységfrontnak, amely kifejezi szocialista társadalmunk egységét és összeforrottságát, egyre fokozottabban kell tevékenykednie, a párt vezetésével, annak érdekében, hogy bővüljön az állampolgárok és az egész nép részvétele a politikai és a társadalmi életben, az ország ügyeinek vezetésében, a X. kongresszuson kijelölt program megvalósításában.

Congresul al X-lea al Partidului Comunist Român 6–12 august 1969. Editura Politică, Bucureşti, 1969. 741–742. p. Fordítás a kongresszus hivatalos román nyelvű kiadványából.

3 A nemzetiségi kérdésben kifejtett álláspont gyakorlatilag az ötvenes évek elejétől hangoztatott alaptételt ismétli, miszerint a kisebbségi kérdés megoldódott az országban, nincs szükség külön problémaként kezelni. Külön utalás történik viszont a „nemzetiségek egyre szorosabb összefonódására a szocialista Románia nagy családjában." A kifejezés, amelynek háttértartalmát a hatvanas évek második felében dolgozták ki (lásd a bevezető tanulmányban a szocialista nemzetről szóló vitákat) viszont ideológiai hátteret jelentett a társadalmi (és burkoltan, etnikai) homogenizáció megteremtéséhez.

53.

Részletek Sütő Andrásnak, a Maros megyei pártszervezet küldöttének, az RKP X. Kongresszusán elhangzott beszédéből[4]

[...][5] Elvtársak! Mivel anyanyelvemen, magyar nyelven írok, érthető, hogy foglalkoztat mindaz, ami országunk nemzetiségeinek életéhez kapcsolódik. Ismét megelégedéssel hallgattam a jelentés ama részeit, amelyek megállapítják, hogy a Román Kommunista Párt marxista-leninista szellemben oldotta meg a nemzeti kérdést. Ez valóban egyike pártunk jelentős eredményeinek. Ez a haza összes állampolgárai jogegyenlőségének biztosítását, a beruházásoknak a megyék közötti harmonikus elosztását jelenti, az állam állandó gondoskodását a szociális és kulturális szükségletekről, vagyis az egyenlőség anyagi alapjának biztosítását, ami döntő jelentőségű feltétel e tekintetben. Jelenti egyben a nemzetiségek kultúrájának fejlesztését, az anyanyelvű állami oktatást, a tudomány és a művészet, az irodalom felvirágoztatását. Éppen ezért, állandóan arra törekszünk, hogy tisztán tartsuk a román nép és az együttélő nemzetiségek testvériségének forrását. Ez a testvériség a közös harcban született meg és folytatása a nagy gondolkodók és alkotók, elsősorban Bălcescu vagy Petőfi Sándor törekvéseinek, azon történelmi személyiségek törekvéseinek, akik mindig találkoztak a boldogabb jövő, a nemzeti elnyomást, ember ember általi kizsákmányolását nem ismerő szabad életének felkutatásában. Utalni szeretnék arra, amit Nicolae Ceauşescu elvtárs mondott e testvériséget illető gondoskodásunkról.[6] A helyi párt- és állami szerveknek feladata, hogy a jövőben is biztosítsák a Román Kommunista Párt marxista-leninista nemzeti politikájának maradéktalan valóra váltását, őrködjenek az alkotmányosság tiszteletben tartásán, ugyanakkor neveljék a néptömegeket a román nép és az együttélő nemzetiségek egységének és testvériségének szellemében. A kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet időszaka, a román nemzet és az együttélő nemzetiségek magasabb fejlődési szintre emelését jelenti. A társadalmi-kulturális felemelkedés folyamatában és ugyanakkor az igazi testvériség megszületésében a minőségi ugrás akkor teljesedett ki, amikor hazánk véglegesen felszabadult a népi hatalomért és a szocializmus építéséért vívott közös harcok során. E döntő pillanat arra a viharos napra emlékeztet, amikor a hegyek tektonikus mozgása következtében sok ezer tonna bazalt zúdult alá és a föld egy hatalmas mélyedésében, száz és egynéhány évvel ezelőtt egy kristálytiszta tó, a Gyilkos tó, erdélyi tájaink egy újabb természeti szépsége keletkezett. Negyed százados

4 Sütő András A X. kongresszus idején Románia és Maros megye szintjén is befolyásos személyiségnek számított. A romániai irodalmi élet egyik vezéralakja volt, ugyanakkor közéleti-politikai befolyása is jelentős volt. Mindezt híven tükrözik a helyi (megyei) és a központi (KB póttag) politikai-kulturális életben betöltött pozíciói. Sütőn kívül Péterfi István - Kolozs megyei küldött - és Fazekas János személyében még két magyar nemzetiségű felszólalója volt a kongresszusnak.

5 A bevezető részt nem közöljük.

6 A Nicolae Ceuşescu beszédeire való utalás fontos „technikai", stratégiai eleme volt a korszak politikai életének. Az első titkár beszédeire való utalással teremtődött esély a párt- és állami bürokrácia útvesztőiben elakadt problémák újrafelvetésére, esetleges orvoslására.

történetünk legmélyebb értelmét fürkészve, e legenda szimbólumaként 1944. augusztus 23-ra gondolok, amikor a komor sziklák omlásához hasonlóan megkezdődött a régi rendszer összeomlása, s nyomában, a történelem forrásait egybegyűjtve, új emberi szépség, a román nép és az együttlakó nemzetiségek testvériségének tiszta vizű tava jött létre.[7] (Taps) Ma, negyed századdal a haza felszabadulása és azok az óriási lépések után, amelyeket a párt vezetésével ezidáig megtettünk, a régi összeomlásának és az új élet megszületésének értelme még ezerszer gazdagabbá vált mindannyiunk szívében. (Taps) [...][8]

Congresul al X-lea al Partidului Comunist Român 6–12 august 1969. Editura Politică, Bucureşti, 1969. 440–441. p. Fordítás a kongresszus hivatalos román nyelvű kiadványából.

7 1944. augusztus 23-án Mihály király, a történelmi pártok a szociáldemokrata és kommunista párt támogatásával megfosztotta hatalmától Ion Antonescut és ezzel megteremtődött Románia háborúból való kiugrásának a feltétele. A német szövetségi rendszerből való kilépést és a Szövetségesekhez való csatlakozás tényét az RKP a későbbiekben, a király és a történelmi pártok szerepének minimalizálásával, saját propaganda céljaira használta fel. 1944. augusztus 23-a állami ünneppé vált és a kommunista párt emlékezetében a rendszerváltás kezdeteként szerepelt.

8 A befejező, általános méltatásokat tartalmazó részt nem közöljük.

54.
Paul Niculescu-Mizil a nemzetiségi kérdésről[9]

Bukarest, 1969. február 25.

[...][10] Ezzel kapcsolatban bátorkodom megemlíteni, hogy nem rég olvastam egy anyagot egyik hazai lapban, mely egy kiváló magyar nemzetiségű személyiséghez kötődő múzeum létrejöttének évfordulójáról szólt.[11] Sajnálatos módon a cikk szerzője rosszul értelmezte a dolgokat. A cikkben sok nevet említ, a művelődés és a tudomány szakembereit, sőt politikusokat is, azt a következtetést vonva le, hogy ennek a nagyszabású embernek az értékelése ennek a társaságnak a közös tevékenységéből fakad. A szerző hatalmas hibája abban áll, hogy nem értette és nem érti meg, hogy a kommunista párt és a KB az erő, amely ezt a gondolatot támogatja és azt, hogy a nemzetiségi kérdés igazságos megoldására vonatkozó haladó álláspont pártunk és a KB eredményeinek legértékesebb, vagy egyik legértékesebb vívmánya. Nekünk továbbra is figyelmet kell szentelnünk a nemzetiségi kérdéshez kapcsolódó problémáknak. A nemzetiségi kérdés megoldását nem úgy kell értelmezni, hogy kevesebbet foglalkozunk ezzel a kérdéssel, hanem éppen ellenkezőleg, olyan stádiumként kell felfogni, mely magasabb lehetőségeket nyújt a szocialista Románia nagy családjának egyenlő fiai közötti testvériség megszilárdulására. Az együttélő nemzetiségek fejlődésében új társadalmi viszonyok keletkeztek és, mint minden társadalmi jelenség, ezek a viszonyok sem statikusak. Társadalmunk egyik valós jellemzője, hogy azok a gazdasági és társadalmi tényezők, amelyek a szocialista nemzeti jellemvonásokat határozzák meg, egyenlő mértékben hatnak az együttélő nemzetiségek létfeltételeire is. Ők is ugyanazokra a szocialista viszonyokra építik életüket, mint az egész román nép, ugyanazokkal a termelési módszerekkel munkálkodnak, ugyanaz az általában vett társadalmi struktúrájuk és ugyanazok a céljaik. A közösen végzett munka, az eszmények és érdekek mentén való identitás, annak a megértése, hogy Románia jövője mind a román nép, mind pedig az együttélő nemzetiségek saját jövője, hogy sorsaik elválaszthatatlanok, és hogy a társadalmi fejlődés objektív módon magába foglalja a közös érdekeket, szakadatlanul ösztönzi a román nép és az együttélő nemzetiségek közti testvériség megszilárdulását. A társadalmi élet általános és alapvető közös koordinátái, melyeknek meghatározó szerepük van, tartósan egyesítik hazánk összes fiát szocialista nemzetünk nagy családjába. A román nemzet szocialista fejlődése és az együttélő nemzetiségek szabad fejlődése nemcsak hogy nincs ellentmondásban egymással, hanem ugyanannak a teljes egésznek a különböző oldalait alkotja. Ez Románia egész népének a szocializmus és kommunizmus útján való előrehaladása. Olyan folyamat, amelyben az egység természetes módon egyre magasabb rendű formákat igyekszik elérni, és a román nép és az együttélő nemzetiségek közeledése egyre szorosabb alakot ölt.

---

9 Mizil beszéde a KB Propaganda és Agitáció Osztályának ülésén elhangzott el.

10 Mizil beszédéből csak a nemzetiségi kérdésre vonatkozó részeket közöljük. A propagandáról és annak szerepéről általánosan elmondottakat nem közöljük.

11 Valószínűleg a Kovászna megyei Benedek Elek emlékházra utal.

Propaganda tevékenységünket illetően a fentiekből a következő gyakorlati következtetéseket vonhatjuk le: a román nép és az együttélő nemzetiségek közötti egység és testvériség szellemében való nevelés fokozása; mindennemű elmaradott előítélet leküzdése, jöjjön az akár a románok, akár az együttélő nemzetiségek részéről; az egész politikai-kulturális tevékenység megszervezése úgy, hogy az kizárjon mindenféle nemzetiségi elszigetelődésre való hajlamot, de amely ugyanakkor lehetőséget teremt az együttélő nemzetiségeknek az anyanyelvükön való megnyilvánulásra; teljes mértékű tisztelet az anyanyelvhasználat iránt, ugyanakkor a román nyelv tanulmányozásának biztosítása a haza minden fia számára; mindannak értékesítése, ami haladó szellemű a román nép és az együttélő nemzetiségek történelmében. Pártaktivistáink és a propaganda-aktíva legfőbb erőkifejtése a román nép és az együttélő nemzetiségek közötti egység, barátság, munkatestvériség megszilárdítására kell irányuljon. Ez szocialista rendszerünk megerősítésének fontos tényezője. Pártunk általában azt tűzi ki céljául, hogy egész nemzetünket a lelki-politikai egység megerősítése szellemében nevelje. Ez a felfogás, amit már kifejtettünk az ország társadalmi struktúrájában végbement változások kapcsán, az egységre, a társadalmi homogenizációra való törekvésen alapszik.

Nem fogom hosszasan kifejteni, de fontos hangsúlyoznom, hogy elméleti síkon sok mondanivalónk van még azzal kapcsolatban, hogyan fogjuk mi fel a társadalmi változásokat és hogyan valósul meg népünk társadalmi-politikai, lelki egysége. Ennek a fontos elméleti-gyakorlati kérdésnek az előidézője az ember ember általi kizsákmányolásának felszámolása, a társadalmunk struktúrájában végbement minőségi változások, a szocializmus építésének fejlődése, a műszaki és tudományos forradalom kibontakozása. Napjainkban országunkban baráti osztályokkal, baráti társadalmi kategóriákkal van dolgunk: a munkásosztály, mely felelősséggel teljesítette és teljesíti vezető szerepét; a parasztság, mely megújult erővel járul hozzá az új rendszer építéséhez; az értelmiség, mely teljes egészében megújult. Amint már említettem, nem állok meg minden olyan kérdésnél, amelyet érdemes lenne elméleti síkon kifejteni, mivel ebben az ügyben is pártunk megpróbálja, törekszik arra, hogy tanulmányozza a társadalmi osztályokhoz és a köztük levő viszonyhoz kötődő új társadalmi-gazdasági tényeket. [...][12]

1969. 02. 25.

ANIC, CC PCR Secția Propagandă și Agitație, dos. 26/1969. 27-54. f. Géppel írt román nyelvű irat magyar fordítása.

12 A beszéd befejező, általánosabb kérdéseket érintő részét nem közöljük.

55.
Fazekas János levele Nicolae Ceuşescuhoz a Gyergyószentmiklóson tapasztalt problémákról[13]

Bukarest, 1970.

1970 szeptemberében Hargita megyébe utaztam, ahol többek között meglátogattam a galócási fafeldolgozó üzemet, a maroshévizi fűrészüzemet, a gyergyószentmiklósi fafeldolgozó üzemet és annak ditrói kirendeltségét is. Utazásom célja az volt, hogy felmérjem a helyszínen, hogy az illető üzemek hogyan illeszkednek be az aktuális ötéves tervbe, miképp dolgozták fel a különböző előírásokat, hogyan valósították meg az 1970-es évre vonatkozó terveket és hogyan készülnek a következő évre. Ugyanakkor meglátogattam a helyi szövetkezetek és a helyi ipar egységeit is. A gyergyószentmiklósi lenfeldolgozó és fonó üzemben találkoztam a helyi pártaktívával és megvitattuk az 1971-1975-ös időszakra vonatkozó ötéves terv legfontosabb kérdéseit. A helyi hivatalosságok kérésére meglátogattam a maroshévízi líceumot, a Salamon Ernő líceumot és a Hargita Megyei Néptanács szakközépiskoláját Gyergyószentmiklóson. [...][14]

1. A magyar nyelv és irodalom oktatásában felmerült gondok:

Mind a megkérdezett tanárok, mind a szülők jelentős többsége megemlítette, hogy a tanterv által kért kötelező olvasmányok és a könyvellátás egyáltalán nincs összhangban, ugyanis egyes irodalmi alkotások nagyon kis példányszámban találhatók meg. Ugyanezeket a problémákat jelezték az ország más területeiről is. Pontosabban arról van szó, hogy a könyvtárakban nagyon kevés példány áll a tanulók rendelkezésére az olyan klasszikus magyar irodalmi alkotók műveiből mint: Arany János, Petőfi Sándor, Vörösmarty Mihály, Móricz Zsigmond, Mikszáth Kálmán, Ady Endre, József Attila stb. Ugyanez a helyzet azon erdélyi magyar írók könyveivel is, amelyek szerepelnek a felvételi és az érettségi vizsgák kötelező olvasmányai között. Ezekből a könyvekből könyvtáranként két-három példány található. Ez az állapot teljesen lehetetlenné teszi, hogy minden tanuló megfelelő időben jusson hozzá és elmélyülten tanulmányozhassa a kért olvasmányokat. Az említett műveket a városi könyvtárakból sem lehet kikölcsönözni, ugyanis ott is ugyanez a helyzet, ráadásul még a könyves üzletekben sem lehet megvásárolni őket, olyan kis példányszámban jelennek meg. A tanárok és a szülők arra kérik az Oktatásügyi Minisztériumot és az Állami Tankönyvkiadót, hogy találjon minél hamarabb megoldást erre a problémára. Javasolták, hogy szervezzünk egy megbeszélést az összes magyar nyelvet és irodalmat tanító tanárral, hogy felmérhessék az iskolák és könyvtárak valós könyvszükségletét. Kritikus észrevételekkel illeték az Oktatásügyi Minisztériumot, amiért 25 évvel a felszabadulás után még

13 A jegyzékben található Fazekas személyes bejegyzése, miszerint az iratcsomót átadta személyesen Ceauşescunak. Az irat keltezésénél csak az évszám szerepel.

14 A helyiek barátságos, párthű megnyilatkozásaira való utalásokat és az udvarias megszólító formulákat nem közöljük.

mindig nem készült el a magyar irodalomtörténet tankönyv. Emiatt a tanárok már hosszú évek óta csak a különböző szöveggyűjtemények, publikácók és a csupasz tanterv alapján tanítanak, ami lehetetlenné teszi a tananyag minőségi elsajátítását. Az általam megkérdezett tanárok arra kértek, hogy lehetőleg az 1971-1972-es tanév kezdetéig kerüljön sor a román irodalom történetét feldolgozó tankönyvekhez hasonlóan egy ilyen tankönyv összeállítására.

2. A román nyelv és irodalom tanításával kapcsolatosan felmerült kérdések:

A meglátogatott iskolákban azt tapasztaltam, hogy a tanárok megtesznek mindent azért, hogy a magyar anyanyelvű gyerekeknek megfelelő módon taníthassák a román nemzet nyelvét. A tanárok gondoskodása és a módszertani újítások jelentős eredményekhez vezettek. Ennek ellenére a beszélgetések során kiderült, hogy a román nyelv és irodalom oktatásában még szükség lenne néhány változtatásra. Úgy gondolom, hogy ezeket a meglátásokat érdemes közölni az Oktatásügyi Minisztériummal. A megkérdezettek elsősorban a román-magyar szótárak hiányát emelték ki. A Salamon Ernő [líceum - N.Cs.Z.] 1000 diákjára 3-4 szótár jut, ami lehetetlenné teszi, hogy minden gyerek megfelelő módon jusson szótárhoz. A helyzetet az a tény is nehezíti, hogy a szótárakat könyves üzletekben sem lehet megvásárolni. A legutóbb öt-hat éve adtak ki román-magyar szótárat, nagyon kis példányszámban. A tanárok azt javasolják, hogy adjunk ki nagy mennyiségben olcsó és jól használható szótárakat, amelyeket a tanévnyitáskor a tankönyvekkel egy időben lehetne terjeszteni. A Salamon Ernő, és a maroshévízi líceumban is felmerült a már említett kérdés a magyar irodalmi művek terjesztéséről. Az illető könyvtárak hiányt szenvednek az olyan román klasszikus alkotók műveiben, mint: Alecsandri, Creangă, Eminescu, Caragiale, Arghezi, Sadoveanu. Az okok ugyanazok, a kiadás nincs összhangban az igényekkel. Nagyon sok észrevétellel illeték a román nyelv és irodalom magyar diákok körében történő oktatását, annak programtervét, módszereit. Köztudott dolog, hogy az anyanyelv és egy idegen nyelv oktatása között óriási különbségek vannak. A gyereknél, miközben szavakat tanul meg az anyanyelvén, fejlődnek a gondolkodási műveletek és megalapozza az alapszókincsét. Amikor elkezd egy idegen nyelvet tanulni, már kialakultak az anyanyelven való gondolkodás alapműveletei és ezekhez csupán néhány új eszközt kell elsajátítania ahhoz, hogy eredményesen tanulhassa ezt a nyelvet is. Ebből a szempontból nézve úgy látják, hogy a francia, angol, német és orosz nyelvkönyvek felépítése, szerkezete sokkal előnyösebb a magyar diákok számára, mint a román nyelvkönyveké, amelyek nem biztosítják a legfontosabb feltételeket ahhoz, hogy a román nyelvet megfelelő szinten sajátíthassák el. Túl sok teret és időt szentelnek a nyelvtan és a román irodalom történetének tanítására, háttérbe szorítva ezzel a tulajdonképpeni élő nyelv tanulását. Ezek a hiányosságok az iskola elvégzése után azonnal felszínre kerülnek. Túl sokat foglalkoznak a különböző meghatározások, szabályok oktatásával és túl keveset a gyakorlati nyelvhasználattal, a helyes beszéddel, a nyelv tényleges működési mechanizmusaival. Az általános vélemény az, hogy többet kellene foglalkozni a párbeszédekkel, a gyakori kiejtési hibákkal, amelyek a két nyelv

(román és magyar) szerkezeti különbségeiből fakadnak. Azt a kérést is megalapozottnak tartom, hogy ezeket az iskolákat el kellene látni olyan modern segédeszközökkel - magnó, didaktikai filmek, plakátok - amelyek lehetővé tennék a román nyelv minél tökéletesebb elsajátítását.

Az elhangzottak nem csak módszertani, hanem a propagandához kapcsolódó kérdések is egyben. A propagandát a magyar tannyelvű iskolákban máshogy kellene felépíteni már az első osztálytól kezdődően egészen a líceumi oktatásig. Az általános vélemény az, hogy csökkenteni lehetne az irodalom és a nyelvtan órák számát egyaránt és ezzel szemben nagyobb hangsúlyt fektetni a párbeszédre, az élő beszédre és az elsajátított fogalmak, szavak használatának állandó és szakszerű követésére és felügyeletére. A szülők, tanárok egyaránt panaszkodtak már évek óta, hogy a Nemzetiségi Oktatás Igazgatósága nem tett semmiféle javaslatot ebben a kérdésben az illetékes minisztériumhoz. A találkozás során, de előtte már levelekben is több más, a román nyelv oktatásával kapcsolatos kérdést is felvetettek. Fontos téma volt az Oktatásügyi Minisztérium azon lépése, hogy a román nyelv hatékonyabb elsajátítása és oktatása végett bevezette a magyar tannyelvű iskolákban is Románia földrajzának és történelmének román nyelven történő oktatását.[15] Az elmúlt évek tapasztalatai alapján kiderült, hogy ez a lépés egyáltalán nem hozta meg a várt eredményeket, ellenkezőleg e két tantárgy oktatásának színvonala nagyot csökkent, a gyerekek a legtöbb esetben mechanikus úton és csak részlegesen sajátították el a tananyagot és ezzel hiányosságok keletkeznek a hazafias nevelésben. A történelem tankönyvek nagyon nehézkes, a magyar gyerekek számára sokszor érthetetlen nyelven íródtak. A 12. osztályos tankönyv például 400 oldalból áll, így egy leckére több, mint tíz oldal jut. A nyelvi nehézségek miatt a gyerekek általában szótárral tanulnak, vagy csak egyszerűen magolnak, így a tananyagot csak hiányosan sajátítják el. Ez meglátszik a későbbi vizsgaeredményeken is, amelyek sokkal kisebbek, mint általában más tantárgyak esetében. A csíkszeredai líceumban, pl. 1964-1970 között 716 gyerek tanulta Románia történelmét román nyelven. Ebből 514, majdnem 75% kapott négy és hat közötti minősítést.[16] Ez az arányszám és ez a jelenség évről évre megismétlődik, a gyenge és nagyon gyenge minősítéssel végző diákok száma és aránya rendkívül nagy, 60-80% között mozog. Ezzel szemben az anyanyelven oktatott egyetemes történelem esetében az arányok fordítottak, a gyenge és nagyon gyenge minősítést kapó gyerekek aránya sose haladta meg a 35%-ot. Az is elgondolkodtató, hogy az érettségiző diákok nagyon elenyésző hányada választja hazánk történelmét. A csíkszeredai líceumban a humán szakon érettségiző diákok 5%-a választotta vizsgatantárgyként hazánk történelmét. Ezekből a tapasztalatokból kiindulva javasolják, hogy az eddigiektől eltérő módon ezen tantárgyakat oktassák magyar nyelven havi 12 órában és az előző óraszámhoz viszonyítva fennmaradt négy tanórát használják fel a román nyelv oktatására, ezen belül is a román nyelven történő társalgás gyakorlására. A gyerekek hazafias nevelése

15 Az 1946-os, az oktatásra vonatkozó törvény még lehetővé tette a Románia földrajzának és történelmének anyanyelven történő oktatását.

16 A minősítés 1-10-es skálán történt.

nagyon fontos akár csak az is, hogy megértsék nagy társadalmi mozgásokat és Románia nagy történelmi személyiségeinek: Ştefan cel Mare, Mihai Viteazul, Dózsa György, Horia, Cloşca és Crişan a nemzeti és társadalmi felszabadításért folytatott idegen elnyomók elleni küzdelmeit és azoknak hazánk jelenére és jövőjére gyakorolt hatását. Az említet két tantárgy nem anyanyelven történő oktatása, mechanikus elsajátítása nem teszi lehetővé a hazánk földrajzára és történelmére vonatkozó ismeretek alapos elmélyítését és megértését.

A tanárok, szülők és általában az értelmiségiek egyaránt úgy látják, hogy a román nép története mellet oktatni kellene a magyar nemzetiség történetét is. Ezt a kérést már évek óta szorgalmazzák. Kritikával illetik az Oktatásügyi Minisztériumot azért, hogy 26 évvel a felszabadulás után még mindig nem készült el egy ilyen tankönyv. Értelmetlennek találják azt a tényt, hogy a magyar gyerekek éveken át tanulnak egyetemes történelmet (ókor, középkor, jelenkor) de a saját nemzetiségük történetét nem tanulhatják. Úgy vélik, hogy a Románia történetét bemutató tankönyvekben a magyar nemzetiségre vonatkozó információk részlegesek és csak bizonyos vonatkozásban mutatják be azt. Azzal érvelnek, hogy az osztrák-magyar burzsoá rendszerben mindennemű nacionalista intézkedés ellenére, az egyházi iskolákban lehetőség volt a románok vagy a magyarok történetének oktatására. A nekem levelet küldő történelem tanárok Bălcescut idézik: „A történelem minden nemzet első számú könyve. Írott történelem nélkül egy nép barbár marad és jaj annak a népnek, amely elvesztette a múlt iránti tiszteletét."

3. A szakiskolai oktatás kérdése

[...][17] Már régebben is, több értelmiségi hozzám intézett levelében és a mostani beszélgetések során is felmerült a kérdés, hogy, főleg a magyar többségű megyékben, milyen nyelven történjen a szakiskolai oktatás. Azt javasolták, hogy a magyar többségű településeken hozzák létre újra a magyar tannyelvű szakiskolai tagozatokat, hisz a gyerekek így könnyebben elsajátíthatják az adott mesterséghez szükséges szaktudást. A gyergyószentmiklósi szakiskolában például a 600 tanulónak mindössze 5%-a román nemzetiségű. A mesterek és a tanárok közül is mindössze három román nemzetiségű elvtárs van, de ők is ismerik a magyar nyelvet. Nagyon sok esetben hasonló a helyzet, a traktorista- és sofőriskolákban, a nővérképző iskolákban, a szövetkezeti és a különböző üzemek és gyárak keretén belül működő szakiskolákban. A balánbányai szakiskolában, ahol bányásznak készülnek a tanulók, a környékbeli magyar falvakból toborozzák a gyerekeket. Ugyanez a helyzet a csíkszeredai traktorista iskolában és a sepsiszentgyörgyi szövő iskolában. A javaslatunk tehát nagyvonalakban a fent említett települések és üzemek által behatárolt vidéket érinti. Azért, hogy ezekben az iskolákban előre lendítsük a román nyelv megtanulását is, javasoljuk, hogy hetente 2-3 órát a román nyelv tanítására fordítsunk. Gyakorolnák a párbeszédet, megtanulnák az illető mesterség román szakterminológiáját. Javasoljuk továbbá azt is, hogy a magyar diákok számára állítsanak össze román-magyar, illetve magyar-román

17 Néhány, általános jelelgű észrevételt nem közlünk.

szótárakat és azokat forgalmazzák magas példányszámmal minden tanévkezdéskor az összes olyan tanintézményben, ahol magyar nemzetiségű gyerekek tanulnak. Ha megteremtjük ezeket a feltételeket, a gyerekek jobban elsajátítják az illető mesterséget és románul is jobban megtanulnak. 1962-ig léteztek önálló magyar tannyelvű szakiskolák, vagy pedig magyar tagozattal is rendelkező szakiskolák és ezek jó eredményeket mutattak fel mindig. Annak idején a magyar szakiskolákat személyesen Gheorghiu-Dej számoltatta fel, így az nem volt egy a pártvezetés által meghozott határozat, hanem egy személyes, önbíráskodó utasítás a Oktatásügyi Minisztériumnak.[18] Én akkor szóban és írásban is jeleztem, hogy ez a döntés nem felelt meg a lenini és marxi alapelveknek, sőt ezeket alapjában sérti meg. Ugyanakkor az alkotmány anyanyelven történő oktatásra vonatkozó előírásainak sem felelt meg. Gheorghiu-Dej idejében többször felvetettem ezt a kérdést és mindig történelmi érvekkel támasztottam alá mondandómat. Pl. az erdélyi románok az osztrák-magyar császárhoz intézett memorandumukban is azt kérték, hogy hozzanak létre a románok számára is román tannyelvű szakiskolákat.[19] Így a Habsburg-korszak utolsó felben létre is jött néhány román kereskedelmi- és szakiskola. Még a földesúri-burzsoá rendszerben, az Anghelescu törvényellenére is léteztek magyar szakiskolák, amelyeket a különböző felekezetek tartottak fenn.[20] Gheorghiu-Dej megígérte nekem, hogy még újragondolja a döntését, de erre aztán nem került sor. Tájékoztatás végett megemlítem, hogy Jugoszláviában a mai napig is léteznek magyar tannyelvű gazdasági és ipari iskolák és Csehszlovákiában, ahol egy fél milliós magyar közösség él, és ahol a Dubcek idejében erőszakos asszimilációs politikát folytattak, az utóbbi két évben több magyar nyelvű szakiskolát, szakközépiskolát és egészségügyi iskolát hoztak létre. Úgy gondolom, hogy mi, akik példaként álltunk a többi szocialista ország előtt, nem maradhatunk le ezen a területen sem. Ezt a kérést már évekkel ez előtt megfogalmazták azok a szülők, munkások, akik különböző mesterségeket szeretnének gyereküknek. Ugyanakkor kifejezték abbeli értetlenségüket is, hogyan létezhet az, hogy az Oktatásügyi Minisztérium nem tartja be az alkotmány előírásait és, hogy miért nem tesznek semmit azért, hogy az ezen a téren bekövetkezett lemaradást be lehessen hozni.

4. Az ipari-, gazdasági-, mezőgazdasági- és egészségügyi iskolákra vonatkozó problémák

Az elméleti líceumok fokozatos leépítésével és a különböző ipari-, gazdasági-, mezőgazdasági- és egészségügyi iskolák számának növelésével és az ezek keretén belül működő magyar tagozatok hiánya miatt fokozatosan szűkülnek az anyanyelven történő oktatás lehetőségei. Azt javasoljuk, hogy legalább azokban a megyékben, ahol a magyarság kompakt tömbben él, valamint azokon a településeken Marosvásárhely, Arad, Szatmár, Nagyvárad, Kolozsvár, ahol szinten sok magyar él, hozzanak létre

18 A már csak töredékeiben létező anyanyalvű szakiskolai oktatást az 1950-es évek második felétől fokozatosan felszámolták. Ugyanennek a folyamatnak a részeként, a „nemzeti elszigetelődés" megakadályozása végett, a még önálló magyar nyelvű tanintézményeket (Bolyai Egyetem, középiskolák) hasonló román intézményekkel vonták össze.

19 Az erdélyi román értelmiségiek Ferencz József császárhoz intézett memoranduma, 1892.

20 Az ún. Anghelescu törvényt 1925-ben hozták. A törvény többek között előírta, hogy Románia történelmét és földrajzát az állam nyelvén kell tanítani. A tanároknak román nyelvvizsgát kellett tenniük stb.

magyar tagozatokat, lehetővé téve így a szocialista építkezéshez is szükséges anyanyelven történő oktatást és tanulást.

Végül ki szeretnék térni még egy, az elhangzottakkal közvetett kapcsolatban álló jelenségre. Több idős tanügyis ismerősöm, már évek óta jelezte írásban és szóban is egyaránt, hogy a magyar iskolákról, a kultúrházakról fokozatosan eltűntek a kétnyelvű feliratok. Amikor megemlítettem nekik, hogy az anyanyelv használatát írásban és szóban az alkotmány garantálja, azt felelték, hogy a tanfelügyelőségek és a kulturális bizottságok hozták meg ezeket a döntéseket. Mivel bizonyosan az Oktatásügyi Minisztérium valamely hivatalnokának egyéni bürokratikus döntéséről van szó, úgy gondolom, helyénvaló lenne kijavítani ezeket a tévedéseket, amelyek mégis csak sok elégedetlenséget eredményeztek. Úgy gondolom, hogy a fenti problémák orvoslása nagy politikai jelentőséggel bírna és növelné az elégedettséget a magyar nemzetiségű dolgozók körében. Továbbá mindez megmutatná azt is, hogy a párt és az állam vezetői nagy hangsúlyt fektetnek az együttélő nemzetiségek sajátos gondjainak orvoslására. Ezek a lépések tovább erősítenék a román nép és az együttélő nemzetiségek közötti testvériséget, a nemzetiségek Románia Szocialista Köztársaság, közös hazánk iránt érzett odaadását és szeretetét.

Fazekas János

PTSzL 917 fond, 12 doboz, 2. iratcsomó. Géppel írt román nyelvű másolat magyar fordítása.

56.
Péterfi István értékelése a Magyar Nemzetiségű Dolgozók Tanácsa 1968–1971 közötti tevékenységéről[21]

Bukarest, 1971. március 12.

Király Károly köszönti az egybegyűlteket és bemutatja a két napirendi pontot: a Magyar Nemzetiségű Dolgozók Tanácsa Központi Bürójának jelentése a tanács eddigi tevékenységéről, szervezési kérdések.

Péterfi István elvtárs: [...][22] A termelőerők fejlődése Erdélyben és a Bánságban új megnyilvánulási lehetőségeket biztosít a román, magyar, német, szerb és más nemzetiségű embereknek. Az együttélő nemzetiségek által is lakott megyék fejlődését bemutató adatok, statisztikák önmagukért beszélnek. 1966–1970 között a Bihar, Kovászna, Hargita, Maros és Szatmár megyékben befektetett összeg meghaladta a 21 milliárd lejt. Bihar megyében, két új gazdasági egység megépítésével, a gazdasági növekedés az említet időszakban majdnem 85%-os volt. A gazdasági növekedés 168,4%-os volt Szatmár megyében és majdnem 97%-os Maros megyében. Kovászna megyében az 1950-es adatokhoz viszonyítva a gazdasági termelés 7,5-szörösre növekedett és, amit Hargita megyében 1950-ben termeltek, azt most 25 nap alatt végezték el. Azt is meg kell jegyeznünk, hogy az elmúlt ötéves terv alatt Kovászna megyében 10 000-rel nőtt az alkalmazottak száma, Hargita megyében pedig 14 500-zal.[23] Ezen megyék gazdasági fejlődésével párhuzamosan fejlődött a civilizációs szint és a kulturális élet is. A párt marxi és lenini nemzetiségpolitikájának egyik alapköve volt az is, hogy a Központi Bizottság 1968-as plenáris ülése kimondta az együttélő nemzetiségek dolgozó tanácsainak a létrehozását, amely lehetővé tette, hogy az együttélő nemzetiségek az ország többi lakosával együtt még aktívabban, szervezett módon vegyenek részt a párt terveinek megvalósításában.[24] A Magyar Nemzetiségű Dolgozók Tanácsa már a kezdetekben beilleszkedett a párt által szervezett tevékenységekbe hozzájárulva ezzel országunk gazdasági, politikai és társadalmi fejlődéséhez. Mindaz, ami ebben az országban megvalósult, ahogy ezt Ceauşescu elvtárs is elmondta, a román, magyar, német és más nemzetiségű dolgozók közös munkájának eredménye. Ez a megállapítás még inkább lelkesíti az együttélő nemzetiségeket, még inkább fokozza az országunk és pártunk iránt érzett szeretetüket. Mint a Szocialista Egységfront része, a Magyar Nemzetiségű Dolgozók Tanácsa aktívan részt vett a tömegek nevelését szolgáló politikai és ideológiai munkában, és mindent megtett a

---

21 Az MNDT plenáris ülését 1971. március 12-én tartották meg. Résztvevők: Nicolae Ceauşescu, Ion Gheorghe Maurer, Manea Mănescu, Miron Constantinescu, Leonte Răutu, Gere Mihály, Fazekas János, Király Károly, Péterfi István, Antal Imre, Dukász Anna, Demeter János, Nagy József, Sütő András, Pongrácz Mária, Keresztes Kálmán, Méliusz József, Boros Mihály, Fazekas Lajos, Balogh Edgár, Szlanka Árpád, Domokos Géza, Valter József, a Központi Bizottság néhány tagja, miniszterek, a központi sajtóorgánumok képviselői, néhány központi intézmény vezetője.

22 A hivatalos megszólításokat, az általános jellegű bevezető részt nem közöljük.

23 Az említett megyékben történt beruházásokról részletesebben lásd az erre vonatkozó dokumentumokat.

24 Az MNDT létrozásáról lásd a bevezető tanulmány erre vonatkozó alfejezetét.

román nép és az együttélő nemzetiségek közötti testvériség elmélyítéséért. A pártszervek és szervezetek azon fáradoztak, hogy a nemzetiségek részéről a legjobb munkásokat, földműveseket és értelmiségieket vonják be a párt soraiba. A magyaroknak a pártban való 8,21%-os jelenléte megfelel az országos arányoknak. A különböző pártszervekbe felvett magyar káderek száma és aránya is növekedett. Nagyon sok magyar kádert szerveztek be a szervezési kérdésekért, a propagandáért és az ideológiai kérdésekért felelős központi bizottsági szervekbe. A Társadalom és Politikatudományi-, az Orvosi- és a Mezőgazdasági Akadémiákon a magyar nemzetiség 33 tagot tudhat a magáénak, amely közül kettő alelnök és egy részlegvezető. A Román Rádió és Televízió tanácsában négy magyar elvtárs található, akik közül egy alelnöki tisztséget tölt be. Az utóbbi 2-3 évben a magyar nyelvű sajtó életében is pozitív változásokra került sor, új lapok jöttek létre, növekedett a kiadási szám is. Az ország területi-közigazgatási átszervezése nyomán új lapok jelentek meg Kovászna, Szatmár, Hargita megyékben és a tavaly ősszel Bukarestben elkezdte működését az *Új Élet* című politikai és kulturális folyóirat is. Jelen pillanatban 41 lap áll az országban élő magyar olvasók rendelkezésre, több mint 500 000-es összpéldányszámban, nagy szerepet játszva a lakosság politikai, ideológiai, kulturális és tudományos nevelésében és tájékoztatásában. Az ország magyar nyelvű lakossága már egy éve élvezheti a televízió magyar nyelvű adásait is, amely műsoridejét növelni fogják a jövőben.[25] A párt azzal is törődött, hogy megfelelő feltételeket teremtsen a művészi alkotó tevékenységeknek, ösztönözze ezeket a magyar művészek körében is. Az eredmények abban mutatkoznak meg, hogy jelentősen nőtt az alkotók és az országunk életéből merítkező alkotások száma. A progresszív kulturális és irodalmi hagyományok hasznosításában is eredményeket értünk el, amely jelentősen segít megismerni a román nép és az együttélő nemzetiségek őseinek közös harcát a múltban. Elmondhatjuk, hogy a romániai magyar nemzetiség sajátos kultúrájával gazdagítja az ország szellemi életét és a közös szocialista kulturális kincstárat. A mostanában létrehozott Kriterion jelentősen növelte az együttélő nemzetiségek nyelvén megjelenő kiadványokat és jelentős mértékben fokozta az alkotói tevékenységet. Azt az alkotói tevékenységet, amely a párt ideológiája szellemében rendszeresen felhasználja az irodalmi és kulturális hagyományainkat és amelynek során a magyar kultúra képviselői hozzájárulnak a román nép és az együttélő nemzetiségek közös harcára alapozott testvériség és szocialista hazafiság elmélyítéséhez. A művészetek, színjátszás és a magyar közösség esztétikai nevelésének területén magyar nyelven hat színház és a kolozsvári opera fejt ti tevékenységet.[26]

Immár bevett szokássá vált, hogy megemlékezzünk a neves magyar származású személyiségekről. Az Ady Endre, Petőfi Sándor, Benedek Elek, Kőrösi Csoma Sándor, Köteles Sámuel, Simó Géza, Jakab Elek, Bölöni Farkas Sándor, Kafka Margit, Czakó Zsigmond, Bartók Béla, Dózsa György, Teleki Sámuel emlékére szervezett megemlé-

25 A bukaresti tévé magyar adása 1969-ben indult be.

26 Ebben az időszakban magyar nyelvű színházi tagozatok működtek: Kolozsváron, Marosvásárhelyen, Szatmáron, Temesváron, Nagyváradon, Sepsiszentgyörgyön.

kezéseknek nagy visszhangja volt az országban de még külföldön is. A napokban a nagy tekintélyű esztéta, Gáll Gábor[27] születésének nyolcvanadik évfordulójára fogunk emlékezni. A különböző iskolák és intézmények születésének évfordulójára szervezett ünnepségeket is meg kell említeni. Azokban a megyékben, ahol magyarok is élnek, több helységben is megszervezték a román és az együttélő nemzetiségek népzenéjének, táncának közös ünnepségét. Nagyon sok rendezvény megszervezésében aktív szerepet vállalt a Magyar Nemzetiségű Dolgozók Tanácsa is. Nagy sikernek örvendett a Maros folyása mentén elhelyezkedő megyék művészegyütteseinek találkozója is, a Kovászna megyei Bálványoson megszervezett Hargitai tavasz rendezvény, a Maros megyei nyárádmenti kórustalálkozó stb. A kulturális bizottságok, az Írószövetség, az *Igaz Szó* és a dolgozók tanácsa szervezésében irodalmi estekre és író-olvasó találkozókra került sor Aradon, Marosvásárhelyen, Székelyudvarhelyen, Szatmárnémetin, Sepsiszentgyörgyön és más településeken, amelyeken román és magyar írók vettek részt. [...][28]

Ami a magyar nyelvű oktatási hálózatot illeti, ez 16 megyében létezik, 955 óvodában, több mint 37 000 gyerekkel, 1337 általános iskolában 157 500 tanulóval és 91 általános műveltségi és tanítóképző középiskolában 21 106 tanulóval. Az Oktatásügyi Minisztérium jelentéséből az tűnik ki, hogy a magyar gyerekek arányát tekintve a magyar nyelvű oktatási hálózat többnyire megfelel az igényeknek. Az egy osztályra eső diákok száma országos viszonylatban 22,7, a magyar osztályokban pedig 18. A magyar nyelvű oktatás támogatásában a tankönyvkiadás területén tett erőfeszítéseket kell kiemelnünk. Csak ebben a tanévben 139 tankönyvet adtak ki ezen iskolák számára 746 000 példányban. Annak ellenére, hogy mindez jelentős területeket föd le a magyar nyelvű oktatási hálózatban, egyes településeken új magyar óvodai és iskolai részlegeket kellene még létrehozni. A párt nemzetiségpolitikai irányvonalának következetes betartása érdekében szükségesnek tartjuk a meglevő iskolahálózat bővítését és azt is, hogy a különböző erdélyi és bánsági megyékben a magyar lakosság sajátos eloszlását is vegyék figyelembe. 1970-ben a nyolc osztályt végzett magyar diákok 87%-a folytatta tovább tanulmányait az országos 80,2%-hoz viszonyítva. Az anyanyelven továbbtanuló magyar diákok aránya 36,5% és azon magyar diákok aránya, akik román nyelven folytatják tanulmányaikat 50,4%. A közeljövő azon terve, hogy a gyerekeket a humán középiskolákból átirányítsák a szakiskolákba még inkább csökkenteni fogja azt az esélyt, hogy a magyar gyerekek anyanyelvükön folytathassák tanulmányaikat. Ezzel kapcsolatban megemlítem, hogy többször is felmerült az igény, hogy magyar tannyelvű szakiskolákat is létre kellene hozni, hisz ez elengedhetetlen a megfelelő szaktudás elsajátításához. Ebből kiindulva az első titkár elvtárs elmondta, hogy az 1971–1972-es tanévtől kezdődően egyes szakiskolákban magyar tannyelvű részlegeket és osztályokat fognak indítani. Ugyanakkor a felvételi vizsgákon lehetőség lesz arra is, hogy a tanulók minden tárgyból anyanyelven vizsgázhassanak. Az is felmerült, hogy a következő tanévben néhány városban magyar tannyelvű líceumokat fognak létrehozni. Azt is megelégedéssel közöljük, hogy a tanácsunk javaslatát figyelembe véve februárban Ceauşescu elvtárs

27 Helyesen Gaál Gábor.
28 Az író-olvasó találkozók helyszíneit nem közöljük.

személyesen utasította az Oktatásügyi Minisztériumot, hogy biztosítson tágabb kereteket az anyanyelvi oktatásnak a kolozsvári Babeş-Bolyai Egyetemen és a marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Intézetben, növeljék az anyanyelven oktatott tantárgyak számát. Az Oktatásügyi Minisztérium feladatkörébe tartozik a magyar tannyelvű oktatási intézmények megfelelő tanerővel való ellátása is. A szakképesített tanerő-arány az óvónőknél 94%, a tanítóknál 97,6% és a tanároknál pedig 84, 6%. Ezek az arányok magasabbak az országos átlagnál. Ami a tanügyi személyzet utánpótlását illeti a minisztériumi kimutatások szerint a már képzés alatt álló tanulókon kívül a magyar szakokon még szükség van 700 tanítóra és 600 óvónőre.

Az oktatás minőségének vizsgálatakor a román nyelv és irodalom, a magyar nyelv és irodalom, valamint a földrajz és történelem tanítását is ellenőrizték. A megyékben azt tapasztalták, hogy a tanerő és a diákság egyaránt különösen figyel a román nyelv elsajátítására és használatára. Mindezek ellenére a román nyelv elsajátítása sok esetben nem felel meg az elvárásoknak. Ez általában a tantervek és a tankönyvek hiányosságai miatt következik be, mert ezek nem fektetnek kellő hangsúlyt a beszélt nyelv elsajátítására, a folyamatos beszédkészség kialakítására, valamint hiányoznak a szótárak meg a nyelvtankönyvek is. Az Oktatásügyi Minisztérium pedig nem biztosít külön tankönyveket ezeknek az osztályoknak. A Románia történelmétt tartalmazó könyvekben történtek módosítások az utóbbi években. Akad néhány utalás a román nép és az együttélő nemzetiségek közös harcára. Mindezek ellenére még szükség lenne néhány kiegészítésre, hogy az együttélő nemzetiségek története megfelelőképpen kerüljön bemutatásra. Az ellenőrzések során az is kiderült, hogy azokon a településeken, ahol magas a magyarok aránya, a magyar tannyelvű iskolák, főleg azok nyolcadikos diákjai, a felületes román nyelvtudásuk miatt Románia történelmének és földrajzának tanulásakor akadályokba ütköznek. Emiatt gyakran mechanikusan sajátítják el a tananyagot anélkül, hogy megértenék, és ez akadályozza az illető tanulók hazafias nevelését is. Ezért mi úgy látjuk, a tananyag elsajátítása szempontjából eredményesebb lenne, ha ezeket a tantárgyakat a magyar tannyelvű iskolákban magyar nyelven tanulnák.

A román modell után lefordított kémia, biológia, fizika tankönyvekben nagyon sok nyelvtani hibát, elírást, szakmai tévedést találni és ezek megváltoztatják az illető szövegek értelmét. Jelezzük, hogy az Oktatásügyi Minisztérium a jövőben jó szakemberekből álló munkacsoportokat szeretne foglalkoztatni, akik ismerik a magyar nyelvet, ily módon megfelelő minőségű fordításokat fognak készíteni. A zene oktatása egyes magyar tannyelvű iskolákban olyan zenetanárok révén zajlik, akik nem is tudnak magyarul. Így a magyar népdalok tanulása és a különböző elméleti fogalmak tisztázása nem valósulhat meg. Az Oktatásügyi Minisztérium azt tervezi, hogy azokban az iskolákban, ahol nincs magyar zenetanár, a zene oktatását bízzák a magyar tanítókra. Annak ellenére, hogy a zenekönyvek módszertanilag megfelelőek, a jövőben javítani kell őket, hogy a gyerekek jobban elsajátíthassák a zenei nyelvet és a népdalokat úgy román, mint anyanyelvi szinten. Annak ellenére, hogy léteznek konkrét utasítások, szabályok az anyanyelven történő nevelési tevékenységekről, több visszajelzést is

kaptunk, hogy a különböző iskolai rendezvények, ünnepségek, gyerektevékenységek olyan iskolákban is, ahol magyarok is tanulnak, csak román nyelven zajlanak. Az iskolai és egyetemi újságok csak részlegesen vagy egyáltalán nem jelenítik meg a magyar diákok alkotásait. Azokban a megyékben, ahol magyar tannyelvű iskolák is működnek, általában jó a magyar iskolavezetőkkel való ellátás. Jelen pillanatban 545 magyar igazgató, 249 aligazgató és 54 szaktanfelügyelő van. Néhány iskolában viszont az tapasztalható, hogy az aligazgatókat olyan adminisztratív feladatokkal látják el, amelyek elvonják az energiákat az anyanyelvi oktatás felügyeletétől. Az is kiderült, hogy a tanfelügyelőségek nem tudnak minden területet lefödni. Ezért a magyarok által is lakott megyékben szükség lenne még 4–5 magyar tanfelügyelői állásra.

1966–1970 között 1501 kiadvány jelent meg magyar, német, szerb-horvát, ukrán és jiddis nyelven, 7 335 700 példányban. Ebből a magyar könyv 64%-ot tett ki a címek esetében és 75%-ot a példányszámok esetében. Meg kell jegyeznünk, hogy annak ellenére, hogy összességében javulás észlelhető a kiadási terén, az 1970-es évben megjelent könyvek száma és példányszáma 1969-hez viszonyítva kisebb. Ez jellemző a könyvnyomtatás egészére is. Ennek az alapvető oka az, hogy a politikai kiadók az Eminescu-, az Albatros-, a Creangă- és a Tudományos Könyvkiadó kevesebb figyelmet fordít a kérdésre, nem teljesítve az előírásokat. Hat eredeti és sikeres mű kiadása miatt a Kriterion elhasználta az előírt nyomtatási forrásokat és 1971-re halasztotta 13 másik cím kiadását, ami összesen 63 000 példányt jelent. Az 1971-es előírások a kiadandó címeket és példányszámokat is egyaránt növelni szeretnék. A kiadásra váró könyvek száma ezek szerint 54-gyel fog növekedni, a példányszám pedig 800 000-rel. Ezen tervek megvalósításához a Művelődés- és Művészetügyi Állami Bizottság irányozott elő anyagi fedezetet. A tervek gyakorlati megvalósítását ellenőrizni kell. Az utóbbi időben megjelent szépirodalmi munkák közül a következő szerzők nevét emelném ki: Nagy István, Méliusz József, Szemlér Ferenc, Sütő András, Bálint Tibor, Páskándy Géza[29], Király László, Bodor Ádám, Kányádi Sándor, Szilágyi Domokos, Lászlóffy Aladár, Bodor Pál, Farkas Árpád stb. A dramaturgiában, az irodalomkritikában és az irodalomtörténetben is születtek eredmények. Jelentős fejlődés tapasztalható a kultúra, nyelvészet, művészettörténet, néphagyomány gyűjtése, tanulmányozása és kiadása területén is. A következő szerzők műveit emelném ki: Szabó T. Attila, Nagy Margit, Benkő Samu. Nem túl kielégítő a helyzet a magyar nyelvű műszaki és tudományos könyvek kiadásában sem. A romániai magyar szerzők által írt művek kiadása egyre csökken. Persze, több szakembernek megadatott a lehetőség, saját kérésére, hogy román nyelven is megjelentethesse alkotását, de a jobb színvonalú műveknek magyar nyelven is meg kellene jelenniük. A szakemberekkel folytatott beszélgetésekből kiderült az is, hogy sok magyar nyelven megírt tudományos mű kézirata kiadásra vár. Természetesen, az értékesebb kéziratok kiadásával kell kezdeni. Az ifjúság és a gyerekek számára írt könyvek kiadása sem kielégítő, 1970-ben kevesebb könyvet adtak ki, mint az előző években. Javasoljuk, hogy az Albatros és a Ion Creangă

29 Helyesen Páskándi Géza.

kiadók foglalkozzanak ezzel a kérdéssel, szorgalmazzák a magyar íróknál a hasonló jellegű művek megírását. (...) Fontos lenne megvizsgálni, hogy a magyar nyelvű sajtó milyen mértékben fedi le a magyarok által lakott vidékeket és a magyar lakosság minden rétegét, beleértve az ifjúságot is. Annak ellenére, hogy a *Scânteia* már jelentős eredményeket ért el, fontos, hogy a román nyelvű sajtó többet foglalkozzon az együttélő nemzetiségek munkájával, életével, művészi alkotásaival, kultúrájával, hagyományaival és a román nép iránti megnyilvánuló testvériségével.

Annak ellenére, hogy a magyar nemzetiség számára kiegélégítő mennyiségű rádió adás létezik magyar nyelven, mégis kevésbé hatékony, mivel más és más régióban készülnek, más és más hullámhosszon sugározzák őket, más és más időpontban, a magyar nyelvű és a román nyelvű műsorok rövid időközönként váltogatják egymást. Ajánlatos lenne, ha a marosvásárhelyi, kolozsvári és a bukaresti magyar adások műsorait egyesítenék, ily módon folyamatossá tennénk a magyar nyelvű rádió műsorokat és nagyobb területet fedhetnénk le.[30] Az országban élő magyarok és németek közös óhaja, hogy az iskolákra, intézményekre, műemlékekre, múzeumokra, utcákra, településeken helyezzenek el két- vagy háromnyelvű feliratot. Az ilyen jellegű feliratok erősítik az együttélő nemzetiségűek hazafias érzését, hogy ők is otthon vannak ebben az országban. A néptanácsok működését meghatározó törvény nagyon sok utalást tesz az együttélő nemzetiségek nyelvhasználati jogára. Ez az esetek többségében megfelelően működik, de a tanácsunk bürója az évi munkaterv alapján javasolja, hogy a megfelelő állami szervek ellenőrizzék néhány erdélyi és bánsági megyében ezen előírások gyakorlati alkalmazását. Azt szeretnénk, ha a jövőben az együttélő nemzetiségek köréből is kiválasztanának olyan káderet, aki politikailag, szakmailag és erkölcsileg is megfelelnek, ismerik az illető nemzetiség múltját, kultúráját és hagyományait és segíthetnék az állami szerveket az illető nemzetiségek körében tapasztalható problémák megoldásában. Megelégedéssel tapasztaljuk a legfelső pártvezetés azon törekvéseit, hogy megoldja a nemzetiségek sajátos problémáit, amelynek része a nemzetiségi dolgozók tanácsainak létrehozása is.

ANIC, CC PCR Secția Organizatorică, dos. 30/1971. 4–25. f. Géppel írt román nyelvű jegyzőkönyv magyar fordítása.

30 A kolozsvári, temesvári, marosvásárhelyi és bukaresti rádió stúdiók nemzetiségi adásainál nem csak a műsorok szétdarabolása jelentett problámát, hanem a műsorok területi lefedettsége is.

57.

Demeter János hozzászólása és értékelése a Magyar Nemzetiségű Dolgozók Tanácsa eddigi tevékenységéről és szerepéről, valamint a magyar kisebbséget érintő fő kérdésekről

Bukarest, 1971. március 12.

Demeter János elvtárs: Mélyen tisztelt főtitkár elvtárs, tisztelt elvtársak. A Magyar Nemzetiségű Dolgozók Tanácsnak tagjaként és Kolozs megyei elnökeként néhány olyan kérdést szeretnék felvetni, amely megítélésem szerint élénken foglalkoztatja a magyar lakosságot. Ki szeretném hangsúlyozni már az elején, hogy nem csak a sikertelenségekre szeretnék fókuszálni, habár a párt vezetősége által szervezett tanácskozásoknak elsősorban ez és a kifejtett munka javítása a célja. A látottak, a tapasztalat még a kritikai megközelítés ellenére is arra késztetnek, hogy megjegyezzem azokat az eredményeket, amelyeket a párt elért a marxi és lenini szellemiségben történő nemzetiségpolitika terén. Élő tanú mindenre a virágzó művelődési és irodalmi élet, a képzőművészek értékes alkotásai, a színházak száma és azok színvonala, a magyar nyelvű rádió és tévé-műsorok népszerűsége, a szellemi örökségünk hasznosítása, a nemzetiségek nyelvén történő könyvkiadás stb. Természetesen, nem lehet elvárni, hogy hibátlanul működjön mindez. Köztudott, hogy még mindig számos vita zajlik egyes műsorok színvonaláról, műsorszámokról valamint bizonyos vezetőségi kérdésekről. Azt senki sem mondhatja, hogy ezek a hibák kimondottan nemzetiségfüggők, de ezek megoldása mindenképp a többség és kisebbség szocialista együttélése elvének alapján kell, hogy megtörténjen. A sikerfejezet élén természetesen, azon új hozzáállás áll, amely alapján tárgyaljuk manapság a nemzetiségi kérdést. Abból a tényből kell kiindulnunk, hogy a mi itteni jelenlétünk nem alkalomszerű, hanem egy megszervezett dolog, hogy lehetőség adódik szabadon és nyíltan beszélni az esetleges hiányosságokról és a különböző intézkedésekről. Ez az új probléma-felvetési módszer, jelenti véleményem szerint a legfőbb okot arra, hogy a magyar nemzetiségű dolgozók megyei tanácsai az országos szervek révén kifejezzék a hálájukat a pártvezetésnek és személyesen Nicolae Ceauşescu elvtársnak.

Ami a hiányosságokat illeti, egy olyan kérdés bemutatásával kezdeném, amely látszólag megoldódott de gyakorlatilag nem mindig valósul meg teljes egészében. Erre a legjobb példa az a törvény, amely kimondja a nemzetiségek számára azon jogot, hogy a közigazgatásban szabadon használják anyanyelvüket.[31] Elsősorban a néptanácsok megszervezésére vonatkozó törvényt említeném meg, annak is a negyedik cikkelyét, amely szerint a helyi szervek a közigazgatásban használják írásban és szóban is a nemzetiségiek nyelvét és, hogy vagy a nemzetiségiek köréből is választanak tisztviselőket vagy pedig olyan embereket alkalmaznak ezekbe a tisztségekbe, akik beszélik az illető nemzetiség nyelvét. A 26. cikkely pedig azt mondja ki, hogy azokban

31 Elvi szinten úgy az alkotmány, mint a néptanácsok működését szabályozó törvény kimondta az anyanyelv szabd használatának jogát.

a megyékben, ahol nemzetiségek is élnek, a határozatokat a nemzetiségek nyelvén is ismertetik. A törvény megszavazása óta immár két esztendő is eltelt, ideje lenne tehát megkérdezni a különböző megyékben, hogy a tisztviselők milyen mértékben teljesítik a magyar nyelven írt kéréseket vagy, hogy a néptanácsok vagy végrehajtó bizottságok rendelkezéseit kinyomtatták-e magyar nyelven is. Merném javasolni, de amúgy a Péterfi elvtárs előadásában is elhangzott ez, hogy szervezzünk egy bizottságot, amely adatokat gyűjtene a megyékben, munícipumokban és városokban erről a kérdésről és meggyőzné az illető szerveket, hogy ezek a törvények kötelező jellegűek, beleértve az összes állampolgár egyenlőségére vonatkozó törvényt is és nem szükséges különösebb utasításokra várniuk. Azt szeretném, hogy az ellenőrizendő települések közül ne maradjon ki Kolozsvár munícipium se. Ugyanennél a kérdésnél tartva, vissza lehetne térni arra a régi szokásra is, hogy a települések, intézmények, gyárak nevét a nemzetiségek nyelvén is kiírják. Ebben a kérdésben a tanács bürója is benyújtott egy kérést. Ez hozzájárulna az internacionalista neveléshez, valamint elmélyítené a népek közötti testvériséget és növelné a nemzetiségek szocialista öntudatát.

Ami az oktatást illeti, ahogy az a jelentésben is elhangzott, a legkimagaslóbb problémák a szakiskolák, a műszaki oktatás és a nemzetiségek számára történő tanárképzés, valamint a földrajz és történelem oktatása területén jelentkeznek. A bemutatott anyag arra enged következtetni, hogy a szakiskolák, a műszaki oktatás területén felmerülő kérdések megoldódnak. Biztosítom önt Ceauşescu elvtárs és az egész pártvezetést, hogy egy ilyen lépés nagy megelégedést fog kiváltani a magyar nemzetiségű dolgozók körében. Ne gondolja senki, hogy mindezek mögött valamiféle izolacionista szándék húzódik. Csupán az emberek azon óhajáról van szó, hogy lépést tudjanak tartani korszakunk új kihívásaival, hogy megfeleljenek országunk valós kihívásainak, hogy a választott mesterségüket megfelelő minőségben sajátítsák el. Teljesen ellentmondásos lenne az, ha a nemzetiségiek iskolái nem fejlődhetnének a többségi iskolákkal egy szinten, hisz ezeknek is az a feladatuk, hogy a gyárakba, a gazdaságba, a kutatóintézetekbe új kádereket képezzenek ki. Ellenkező esetben a nemzetiségek egyoldalú, elméleti tudásra alapuló kultúrával rendelkeznének csak. Ez nem érdeke a magyar lakosságnak, de az országnak sem. A helyzet még súlyosabb lenne, ha főtitkár elvtárs személyesen nem lépett volna közbe a magyar tannyelvű elméleti oktatás terén, ahol a helyzet még most sem jó, hisz a referátumból is kiderült, hogy a nyolcadik osztályt végző diákok mindössze 36%-a folytatja tanulmányait anyanyelvén. A nagy régiséggel és hagyományokkal rendelkező szakiskolai oktatás felszámolásakor hangoztatott kifogások a mai napig sem győzték meg az embereket. A magyar nemzetiségű dolgozók sosem képzelték úgy, hogy minden szakterület csak a saját nyelvükön működjön s a román nyelv elsajátításának szükségességét sem tévesztették el sosem szem elől. Megtették mindezt a múltban is, akkor is, amikor iskolán kívül tanultak szakmát vagy az esti inas képzésben vagy akár a munkahelyen, a tulajdonosok által sokszor kigúnyolva. Mindezek ellenére köztudott, hogy ezek a magyar mesteremberek – kőművesek, ácsok, villanyszerelők, sofőrök – a gyakorlatban bebizonyították szaktudásukat, nagyra értékelték, és még keresték is őket az ország

legkülönbözőbb pontjaiban. Általános műveltséget nyújtó középiskolából van elég, várjuk a magyar nyelvű szakoktatás újraindítását, amely természetesen, azt is feltételezi, hogy megfelelő tanerőt is kiképezzünk. Az Oktatásügyi Minisztériumban ezt az igényünket is ismerik. A Politikai Bizottság 1959-es határozata a két egyetem egyesítése kapcsán azt is előírta, hogy milyen tantárgyakat kell anyanyelven oktatni.[32] Ezen határozat alkalmazása azonban nem volt hosszú életű. Örülök annak, hogy a pártvezetés ebben a hónapban utánanézett közvetlenül az ügynek és utasította az egyetem vezetőségét, hogy azon tantárgyak esetében, amelyeket a középiskolában is magyarul tanulnak a diákok, vezessenek be az egyetemen is magyar nyelvű kurzusokat. Azt is el kell most mondanom, hogy az igazi eredmények akkor fognak látszani, ha majd meglesznek e magyar nyelvű kurzusok beiskolázási eredményei is. Ellentétes esetben a helyzet semmit sem fog változni a mostanihoz képest. Tehát, ha nem lesz elegendő számú diák majd a felvételin, nem lesz majd diák, akiket magyar nyelven oktassunk. Például az első évben az egyetemegyesítés után a biológia-földrajz karon 30 diák tanult. A tavaly ugyanezen a karon körülbelül 12 diák tanult, tehát mindkét részlegnek volt hat-hat diákja. A magyar diákok közül azonban hárman-négyen román nyelven tanulnak, hisz a középiskolában sem tanulták magyarul ezt a tantárgyat. Így nem lehet biztosítani a magyar részleg fennmaradásához szükséges körülményeket. Ha már léteznek ezek az igények, össze kell állítani egy megfelelő tervezetet úgy, ahogy az általános beiskolázás esetében történik. Nem lehet elvárni, mellesleg politikailag sem helyes, hogy a sikeres felvételi után a diákok kezdeményezzék az egyik nyelvről a másikra történő áttérést. Én azt gondolom, talán mindannyian egyetértenek velem, hogy meg kellene óvnunk a fiataljainkat az ilyen jellegű bonyodalmaktól.

Még adós maradtam egy témakörrel, éspedig a történelem és a földrajz oktatásának kérdésével. Remélem, a magyarázatom majd fontos útbaigazítás lesz az 1946-ban kidolgozott rendszerhez való visszatéréshez. Ahhoz a rendszerhez, amely bízott a magyarság hazafiasságában és érvénytelenítve az 1924-es törvényt, lehetővé tette, hogy a történelmet és a földrajzot a nemzetiségiek nyelvén oktassák. A megszorító intézkedések Anghelescu nevéhez fűződnek, amikor a saját iskolákat működtető egyházak a Népszövetséghez fordultak. Anghelescu az Apponyi által meghozott törvényekre hivatkozott, amelyek 1907-ben hasonló megszorításokkal illette az erdélyi románokat. 1946-ban pontot tettek erre a vitára és a Magyar Népi Szövetség ajánlásával dr. Petru Groza, aki ismerte e törvények előzményeit, visszatért a normalitás medrébe, ténylegesen alkalmazva az egyenlőség elvét az oktatás területén is.[33] Nem tudom, ki és hogyan feledkezhetett meg a nemzetiségek oktatásának kérdéséről és annak történelmi előzményeiről, még akkor is, ha nincs közvetlen kapcsolat az akkori és a mostani törvények között. Azzal, hogy e két tantárgy oktatásában visszatértek a régi megszorításokhoz, rossz hangulat alakult ki Nem

32 A két egyetem összevonásával kapcsolatosan részletesebben lásd: Nastasă: Minorităţi etnoculturale... *i.m.* 482-562.

33 Az MNSz előkészített egy oktatási törvényt, amelyet az akkori román kormány ugyan nem fogadott el, viszont egy rendeletben szabályozták az anyanyelvi oktatás bizonyos vonatkozásait.

tudom, hogy lehet meggyőzni az illetékes szerveket, hogy a magyar gyerekek és oktatók jóhiszeműségét figyelembe véve térjenek vissza az 1946-os állapotokhoz. Ez fokozná a magyarokban az őszinte és mély hazafias érzést, az országunk és gyönyörű tájaink iránti szeretetet. Megjegyezném, hogy azon gyerekek számára, akik még nem ismerik tökéletesen a román nyelv szépségét, románul tanítani a földrajzot és a történelmet, külön magyarázatot, kérdéseket és válaszokat igényel. Anyanyelven sokkal több lehetőség lenne jó eredményeket elérni.

Ami a bizalmat illeti, még valami, aztán befejezem. Ebben a hónapban történt, hogy a marosvásárhelyi Azomureş vegyipari kombinát egyik igazgatója, Dorel Popnak hívják, ha nem tévedek, Kolozsvára utazott, hogy kémikusokat keressen az üzemhez. Az általa keresett szakon talált is hét hallgatót. Amikor megtudta, hogy ezek közül kettő magyar, nem állt szóba csak az öt román hallgatóval, akiket szándékában is állt alkalmazni. Ami a két magyar diákot illeti, akik jegyeik alapján az elsők között vannak, az egyik ráadásul első tanuló, amikor a katedrafőnök, aki egy nagyszerű román ember, megkérdezte, hogy velük mi lesz, az igazgató azt felelte, hogy ez egy különleges helyzet, nem alkalmazhatja őket, mert ide megbízhatóság szükségeltetik. Talán fel sem fogta, hogy milyen politikai-lelki sérüléseket okozott ezeknél a fiataloknál, akik öt éven keresztül készültek hazafias és szocialista szellemben, a választott szak iránt érzett rajongással. Nem is említettem volna ezt az esetet, ha egy elszigetelt történet lenne, ha a kémikusok által feltett kérdéseket nem kellene néha másoknak is feltenniük. Azt javasolom, sürgősen vizsgálják meg, hogyan zajlanak a kihelyezések, munkahelyi alkalmazások az Azomureşnél, de talán más üzemeknél is, az olyan helyeken, ahol magyarok is nagy számban élnek. Ez az eset mutatja, hogy néha latens módon, néha meg kimondottan offenzív módon létezik egy sajátos mentalitás, amely a kisebbségi magyarokat az alkotmányosság perifériáján levő emberekként kezeli. Ezeknek az embereknek halvány fogalma sincs arról, amit ön főtitkár elvtárs elmondott, kihangsúlyozott a teljes egyenlőségről és arról, hogy itt ennek az országnak teljes értékű alkotóelemei vagyunk és, hogy a századok során számtalanszor megnyilvánultunk ebben a szellemiségben és tesszük ezt ma is alkotó munkával, hogy a román néppel testvériesen fölvirágoztassuk hazánkat. Ideje lenne már véglegesen felszámolni ezt a fajta mentalitást, visszaszorítani minden olyan próbálkozást, amely akadályoz az előrelépésben. Ezt korábban is megtehettük volna, de a sajátos, néha tőlünk is független körülmények miatt, nagyon sok történelmi lehetőséget szalasztottunk el. Nagyon örülök annak, hogy napjainkban számunkra is új perspektívák nyíltak. [...][34]

ANIC, CC PCR Secţia Organizatorică, dos. 30/1971. 31-38. f. Géppel írt román nyelvű jegyzőkönyv magyar fordítása.

34 A kiértékelő általános jellegű befejező részét nem közöljük.

58.

Sütő András hozzászólása és értékelése a Magyar Nemzetiségű Dolgozók Tanácsa eddigi tevékenységéről és szerepéről, valamint a magyar kisebbséget érintő fő kérdésekről

Bukarest, 1971. március 12.

Sütő András elvtárs: Mélyen tisztelt főtitkár elvtárs, tisztelt elvtársak. Nagy megtiszteltetés újra találkozni önökkel, országunk vezetőjével, pártunk első titkárával. Nagy izgalmakkal vártuk ezt a találkozást már a reggeli órákban, hiszen közös ügyünket szolgáljuk ezzel mi mindannyian azok, akik ebben az országban élünk, nemzetiségi hovatartozásunktól függetlenül. Ez az esemény az, amely során megbeszélhetjük a gondjainkat. Rendkívüli esemény, de akár azt is mondhatnám, megszokott is. Megszokott, hisz az ön által gyakorlatba ültetetett új munkastílust, a különböző társadalmi rétegek állandó meghallgatása és a velük való konzultáció jellemzi.[35] Igyekeznünk kell tehát, hogy ne raboljuk feleslegesen a drága idejét azzal, hogy csupa általánosságokat mondunk el. Úgy gondolom, az a feladatunk, hogy kihangsúlyozzuk, hogy ez a politikai, lelki közhangulat, amely a megbeszéléseinket jellemzi, bátorít minket. Mindez a X. kongresszusból fakad és ennek az egészséges szellemnek az újjáéledése, amely körülvesz most minket, nagymértékben kapcsolódik az ön személyéhez Nicolae Ceauşescu elvtárs. Amikor önt megválasztották pártunk főtitkárának, mindannyian meggyőződtünk, hogy a pártéletben óriási minőségi ugrás fog bekövetkezni, amely az egész társadalmunkra ki fog hatni. Meggyőződésünk, hogy a demokratizálódási folyamat még jobban megerősíti a románok és magyarok közötti testvériséget, tovább fejlesztve a felszabadulás után elért eredményeinket, ki fogjuk küszöbölni a hiányosságokat és azokat a tévedéseket, amelyeket a nemzetiségi politika területén a IX. kongresszus előtt követtek el, és amelyek mindannyiunkat elkeserítettek.[36] Mi, akik azt szeretnénk, hogy minden dolgozó ember, az egész nép egységesen felsorakozzon pártunk köré, biztosak vagyunk abban, hogy rendezni tudjuk a múltbeli tévedéseket. Íme, a Magyar Nemzetiségű Dolgozók Tanácsának mostani jelentésében olvashatjuk, hogy mennyi minden megvalósult már: új kulturális intézmények, újságok, az oktatás és a művész egyesületek területén történő fejlesztések. Megelégedéssel értesültünk arról, hogy a KB csoportjai nagy odafigyeléssel tanulmányozták a kulturális élet jelenségeit azokban a megyékben, ahol a románok mellett magyarok, németek és más nemzetiségűek is élnek. Meggyőződésem, hogy ezek jelentései alapján, a jövőben is újabb javaslatokat tehetünk a központi és helyi intézményeink tevékenységének javítása érdekében. A megvalósítások zöme kulturális területen történt. Ezek tehát csak egy részét képezik annak, amit mi, nemzetőségtől függetlenül az állampolgárok

35 Ceauşescu politikjára 1965–1971 között jellemző volt, hogy számos társadalmi csoporttal kezdeményezett ún. szakmai tanácskozásokat, találkozásokat. A jelenségről lásd a bevezető tanulmány erre vonatkozó alfejezetét.

36 Sütő a Dej-korszak második felének történéseire utal, az 1958-ban tetőződő letartóztatásokra, iskola-összevonásokra, a magyar származású nómenklaturisták pozícióvesztésére.

jogi egyenlőségeként értelmezünk. Azt gondolom, a dolog azon oldalát is meg kell vizsgálnunk, amelyről Ceauşescu elvtárs nem egyszer elmondta, hogy a legfontosabb elem, éspedig minden megye egyenlő gazdasági fejlődése. Tehát a teljes jogú egyenlőség legfontosabb feltételét, a gazdasági egyenlőséget is figyelembe kell venni. Ez az, ami nélkül nem mondhatjuk el, hogy a nemzetiségi kérdés megoldása egy magasabb fázisba lépett volna. Tökéletesen értjük a párt törekvéseit a szellemi élet területén bekövetkezett problémák megoldására, de ez nem lehet pusztán öncélú dolog. Ez erősíti az egységet, a román és a magyar nép közötti testvériséget, amelynek feltételeit a párt komoly nevelőmunkával a felszabadulás utáni öt évtizedben fokozatosan megteremtett. Ahogy az a mai jelentésben elhangzott, a céljaink közösek. Lehetőségeink közösek, a sorsunk is közös, az ország jövője a mindannyiunk jövője. Ha meg szeretnénk határozni a magyarság hozzáállását, elmondhatnánk, hogy a magyarság, akár csak a többi nemzetiség, a román néppel közösen, munkájával, társadalmi, politikai aktivitásával szereti hazáját. A magyarság habozás nélkül elfogadta, felsorakozott a párt és a kormány bel- és külpolitikája mellett és meggyőződéssel vallja, hogy a szocialista nemzetiségként való megmaradásnak az a feltétele, hogy a román néppel közösen következetesen kövesse a párt irányvonalát.[37] Ezt a fajta egyenlőséget az alkotmány által előírt egyenlőség és a közös harcok és áldozathozatalok során megszerzett jogok biztosítják.

Ha megnézzük a gazdasági és kulturális életünk általános jellemzőit, ahogy ez a jelentésből is kitűnik, megállapíthatjuk, hogy országunk gyors és sokoldalú fejlődésen ment keresztül. E mély és pozitív folyamatok automatikusan fölvetnek néhány, az együttélő nemzetiségekre is vonatkozó szervezési, kulturális, művészeti problémát, olyan problémákat, amelyek e közösségek sajátos jellemzői. Engedjék meg tisztelt elvtársak, főtitkár elvtárs, hogy elmondjak néhányat e problémák közül. Olyan, azt is mondhatnánk, a mindennapi munkánk során felmerült problémákról van szó, amelyek szorosan kapcsolódnak társadalmi életünk fejlődéséhez. El kell, hogy mondjam, hogy ami a pártunk nemzetiségpolitikáját illeti, azzal csak büszkélkedni tudunk és ez a meghatározó tényező. Ami a negatív jelenségeket illeti, azok a pártpolitika felületes ismeretéből fakadnak, abból, hogy egyesek, lehetnek akár románok, magyarok vagy más nemzetiségűek, nem alkalmazzák helyesen, következetesen és határozottan a párt által kijelölt irányvonalat. Szükség lenne tehát a közeljövőben a párt nemzetiségpolitikájára vonatkozó gyakorlati és elméleti ismeretek felfrissítésére, gazdagítására. Nagyon sok olyan tisztviselő van még főtitkár elvtárs, akiknek figyelmesebben kellene elolvasniuk az ön beszédeit és a pártiratokat. Jobban oda kellene figyelniük a főtitkár elvtárs nemzetiségi politika terén tett kifejtéseire, értékeléseire. Országunk magyar lakosságának többségét a Oktatásügyi Minisztérium tevékenysége foglalkoztatja. Az iskolaegyesítések után 1960–1965 között olyan változások álltak be, amelyek csorbították az anyanyelven való tanulás jogát. A magyar nyelvű szakiskolák, a kolozsvári Mezőgazdasági Intézet magyar részlegének felszámolása, és a Babeş-Bolyai Tudomány-

37 1968 folyamán a kedvező belpolitikai kontextus eredményeként a romániai magyar értelmiségiek többsége nyilvánosan is kifejezte a párt iránti lojalitását.

egyetemen magyar nyelven oktatott tantárgyak számának fokozatos csökkentése és más hasonló esetek, például a marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Intézetben, kimondottan negatív eredményeket hoztak minden területen. Örömmel értesültem a mai napon arról, hogy a főtitkár elvtárs személyesen rendelkezett ezen oktatási formák és karok újjászervezéséről és a felsőoktatásban bekövetkezett tévedések kiküszöböléséről. Azért is jó ez, mert minket, írókat, akik az egyetemek egyesítését akkor támogattuk, az utóbbi időben nagyon sok állampolgár megkérdezett, hogyan következhetett be, hogy a racionalizálás elvén létrehozott egyesítés után a kezdeti alapelvek majdnem teljesen eltűntek. Persze, mi is feltehetnénk a kérdést, hogy ki vagy mi, és milyen megfontolásból változtatta meg ezen intézmények eredeti küldetését, egyáltalán milyen politikai elképzelések mentén, hiszen a párt nemzetiségpolitikája időközben nem változott meg. Hogy volt lehetséges az, hogy ekkora politikai kárt és rossz hangulatot okoztak az együttélő nemzetiségek körében. Radikális változtatásokat kell eszközölni a párt irányvonalának alkalmazásában, a munkastílus megválasztásban. A pártvezetéssel történő mai találkozásunk is a kérdések helyes megoldását szolgálja.

Az oktatásnál maradva több, a magyar tannyelvű iskolák számára készült tankönyvet is újra kellene elemezni. Elvtársak, nem rabolom idejüket azzal, hogy a tanács munkájáról beszélek. Egy példával illusztrálom, mit is jelent az, ha az Oktatásügyi Minisztérium nem tudja, mit jelent a zenei anyanyelv egy nemzetiség számára. Nem kell azt magyaráznom, hogy ez az anyanyelvvel közösen a nemzeti kulturális jellegzetességek egyike. Ez a nemzeti lét kifejezésének egyik eszköze, ezért a zenei oktatás, a folklór tanítása egy nemzetiség számára alaptétel kell hogy legyen. Persze, arra is kell vigyáznunk nekünk magyaroknak, románoknak, németeknek, akik itt együtt élünk, hogy megismerjük egymás népdalkincsét. Mindezek ellenére azt kell megállapítanunk, hogy a magyar tannyelvű 9. osztályok számára készült zenekönyvben 11 magyar és 70 román dalt találunk, a tizedikesek könyvében pedig 10 magyar dalt és 97 románt. A magyar folklórról és kultikus zenéről húsz sorban olvashatunk de a húsz éve és napjainkban is virágzó magyar zenei alkotásokról csupán két sort. Mindezt látva, elmondhatjuk, hogy a valós szükségletek helyett a szubjektivitás volt a meghatározó, a szerkesztők és főnökeik tájékozatlansága, akik ily módon alkalmazzák a párt irányvonalát az oktatásban és mutatják meg a marxi és lenini tanokról szerzett ismereteiket. [...][38] Engedjék meg, hogy mint író, akit nem csak a jelen, hanem a múlt is érdekel, beszéljek a magyar tagozatok számára készült történelem tankönyvekről is. Ezekben a könyvekben a magyar nemzet története, eredete, kialakulásának körülményei nagyon hiányosan kerül bemutatásra. Történelmi ismeretek nélkül az irodalmat sem lehet megérteni. Az irodalmi jelenségeket sem lehet a marxi és lenini tanok alapján értelmezni, ha hiányzik a történelmi háttér ismerete. Tehát, például sem a Petru Rareşről szóló darabot sem a költeményeket nem lehet megérteni a történelmi háttér ismerete nélkül.[39] De hát ne nyújtsam tovább ezt a kérdést. Nagy élvezettel olvastam mindazt, amit Ceauşescu elvtárs erről a kérdésről mondott a német

38 Néhány, már más felszólaló által érintett oktatásügyi kérdést nem közlünk.
39 Petru Rareş moldovai fejedelem.

elvtársakkal való találkozás során. Reméljük, az elmondottak alapján, a Oktatásügyi Minisztérium hamarosan lépni fog. Reméljük, ezek a változtatások kihatással lesznek az egyéb, történelmi jellegű munkákra is, például a különböző ismertetőkre, turista kalauzokra. Az utóbbi ilyen munka, amit olvastam, a székelyek által lakott vidéket és persze, jogosan, az itt található dák-római leleteket mutatta be, de megfeledkezett arról, hogy itt voltak és vannak székelyek is, akik nagyon szoros és régi történelmi kapcsolatokat ápolnak a román néppel. Ez az ezeréves, zaklatott és véres történelem szorosan kapcsolódik a román nép történetéhez is és erről a gyerekeinknek többet kell tanulniuk és tudniuk. Természetesen, a történelmi igazság szellemében és nem a burzsoá mítoszok szellemiségében. Szükségünk van tehát a marxi és lenini, a testvériség szellemiségében összeállított tankönyvekre, amelyek a történelmi valóságot mutatják be és nem a burzsoá-nacionalista mítoszokat, mert ahogy Ceauşescu elvtárs is megmondta, hagyomány és hagyomány között különbség van. Tehát a marxi és lenini elvek alapján összeállított tankönyvekre van szükségünk, a valós történelmi eseményekre alapozva.

Egy másik gondolatként egy társadalmi jelenségről szeretnék beszélni, amely jellemző az utóbbi évek fejlődésére. Ha a nemzetiségek az elmúlt 25 év alatti történetét megfigyeljük, azt tapasztaljuk, hogy ez az út, a két világháború közötti időszakhoz hasonlóan egy mesterséges elszigetelődéshez vezet. Az emberi létezés összes tevékenységi formái számára biztosítani kell a lehetőséget. Az együttélés ezekben a formákban valósulhat meg, így teremtődhetnek meg csak az ehhez szükséges feltételek. Szerintem elégséges, ha megemlítem, hogy az ifjú magyar és román írók között milyen lelki kölcsönhatások léteznek. A kapcsolatuk nem felszínes, igazi alkotóerővel bír, közös gondolkodást és látásmódot eredményez. Ez a jelenség nyomon követhető a kulturális, gazdasági és politikai életben egyaránt. De létezik egy másik jelenség is, amelyet fel kell számolnunk a mindennapi életünkből, egyes tisztviselők mentalitásából. Arról van szó, hogy a „ne szigetelődjünk el" jelszó alatt egyes megyékben és településeken teljesen ellehetetlenítik a nemzetiségek kulturális életét. Azzal az ürüggyel, hogy nem vegyesek, városi és vidéki kórusokat számoltak fel. Ezek közül most többet is megpróbálnak újjászervezni úgy, ahogy arra lehetőség adódik. Ez a ne szigetelődjünk el jelszó túlzottá válik akkor, amikor például a magyar kórusok esetében az aktivisták, nem tudni milyen alapon, meghatározzák az előadott dalok és táncok arányszámát. [...][40]

Azt is megállapíthatjuk, hogy az anyanyelv használata még számos területen nem biztosított. A hatvanas években erre kevés hangsúlyt fektettek. Például a területi-közigazgatási átrendezés után a hajdani Magyar Autonóm Tartomány lakói így érveltek: nem mondhatjuk azt, hogy igazságtalanság történt, természetesen, egy ilyen tartomány nem biztosított volna teljesebb egyenlőséget, mint amit a pártunk biztosít más tartományokban is.[41] Az alkotmány ugyanúgy érvényes a bihariakra is, mint a csíkiakra. Mindezek ellenére néhány kérdés azért csak fölmerült. Az átszervezés ellenére nem lenne lehetséges vajon megvalósítani a települések, intézmények

40 A már másoknál elhangzott, a történelem és a földrajz magyar nyelvű oktatására történő utalásokat nem közöljük.

41 A MAT-ot 1960-ban szüntették meg. Részletesebben lásd: Bottoni: Sztálin a székelyeknél...*i.m.* 368-425. p.

kétnyelvű feliratozását, elnevezését? Ez nem formalitás kérdése, ahogy nagyon sok tisztviselő álltja. Sokkal mélyebb hatással vannak a politikai hangulat kialakulására, az együttélés és a kölcsönös tanulás elősegítésére. Ha valaki átutazik például Miriszló, románul Mirislău, településen, azonnal tudni fogja, hogy ez a Mihály Vitézről nevezetes történelmi helység.[42] Van azonban egy sor olyan település, ahol magyarok és németek is élnek, és ahol a román elnevezés nem hasonlít sem a magyarra sem a németre. Amikor az átutazó az irodalmi és történelmi ismereteire hagyatkozva tájékozódni szeretne, nem tudja, hogy tényleg azon a települése van, ahol azaz illető történelmi emlékmű is létezik, amelyet ő történetesen meg szeretne nézni vagy, hogy azon a településen jár-e, ahol a keresett tudós, híres személy született. Ezen formalitásnak tartott kérdésen sokat vitáznak az emberek és ez sok fölösleges energiát vesz el más, fontos területektől. Valaki azt mondta a napokban, hogy ti írók miért nem foglakoztok az írással, miért kell nektek a feliratozással foglakoznotok. Azért, feleltem én, mert a kommunista írónak nem csak a regénnyel kell törődnie, hanem a politikai hangulattal is, amely jellemzi azt a nemzeti közösséget, amelyből származik. A marxi és lenini szellemiségben megteremtett hangulat, amelyet a pártunknak és személyesen Nicolae Ceauşescu elvtársnak köszönhetünk arra kötelez, hogy minden ilyen észrevételt, amely a román nép és a nemzetiségek testvériségét akadályozza, a pártvezetés tudomására hozzunk. Nagyon jól tudom, hogy a felsorolt hiányosságok egy jelentős része abból fakad, hogy az államapparátus egyes dolgozói szubjektív megítélések alapján végzik el a rájuk bízott feladatokat. Azt is tudjuk, hogy a párt irányelveinek alkalmazása nagyban függ az illető aktivista politikai képzettségétől, az állami hivataloktól el egészen a falvakig és, hogy ez emberről emberre változik. Azt gondolom, hogy az objektivitás elérése végett közbe kellene lépnünk, segíteni kellene akár törvények alkalmazásával is, hogy jobban tudjuk érvényesíteni a párt elveit. Így több egyéni hibát is orvosolhatnánk, sok időt, energiát és önkritikát spórolhatnánk meg, legyen szó román vagy magyar aktivistákról, hisz ezeket a hibákat közösen követik el. Ezek az aktivisták állandó útmutatásra várva, mint Tolsztoj *A lámpás* című elbeszélésében. A mi esetünkben a marxizmus és leninizmus lámpására várva. Persze, nem azért, hogy lássanak, hanem, hogy mások meglássák őket és véletlenül el ne gázolják.

Befejezésként kedves elvtársaim be kell, hogy valljam, hogy a most elhangzott és bemutatott kérdések során meg szerettem volna osztani önökkel azokat a benyomásokat, amelyek büszkeséggel töltenek el mindannyiunkat, amikor pártunk egyik legnagyobb vívmányára gondolunk, a román nép és a nemzetiségek közötti töretlen testvériségre. Talán felmenti a beszédemet az is, hogy mi írók, fiatalok és idősebbek, többet is írtunk erről olyan meggyőződéssel, amely nélkül nem is lehet irodalmat művelni. Úgy gondolom, az írók még többet tehetnek annak érdekében, hogy ezek a megvalósítások még ismertebbé váljanak az országban, de akár külföldön is. Az a véleményem, hogy nekünk íróknak nem is lehet szebb ösztönzésünk, mint amit én kaptam a szülőfalum földműveseitől, amikor Kolozsvárra mentem 1945-ben. Megkérdezték tőlem, hogy mit is fogok ott csinálni. Azt feleltem, írni szeretnék. És ekkor, a

42 1600-ban a székelyek által is segített havasalföldi fejedelem, Mihai Viteazul Miriszlónál vereséget szenvedett a Basta generális által vezetett osztrák-erdélyi hadaktól.

világháború drámai eseményei közepette ők azt mondták nekem, vigyázz, hogy az inged és a lelked mindig legyen tiszta, vigyázz a köztünk levő testvériségre, ami nélkül mi itt, Pusztakamarás on nem létezhetünk. Ez az érzés náluk évezredes tapasztalatok alapján született és szerintem még a mai napig is érvényes.

ANIC, fond CC PCR Sectia Organizatorică, dos. 30/1971. 38–54. f. Géppel írt román nyelvű jegyzőkönyv magyar fordítása.

59.

Balogh Edgár hozzászólása és értékelése a Magyar Nemzetiségű Dolgozók Tanácsa eddigi tevékenységéről és szerepéről, valamint a magyar kisebbséget érintő fő kérdésekről

Bukarest, 1971. március 12.

Balogh Edgár elvtárs: [...][43] Ami az együttélő nemzetiségek kérdését illeti, egyetértek mindazokkal, akik - hogy megkönnyítsék a párt és a kormány munkáját a Magyar Nemzetiségű Dolgozók Tanácsának tevékenységével kapcsolatban - javasolják, figyelembe véve a Politikai és Társadalomtudományi Akadémia lehetőségeit is, melynek tagjai között az együttélő nemzetiségek sorából származó szakemberek is szerepelnek egy, a nemzetiségi kérdéseket kutató modern intézet létrehozását. A következőkben csak néhány olyan kérdést fogok érinteni, amelyek írói, tanári és szerkesztői mivoltomból származó hatáskörömbe tartoznak. Tisztelettel említem meg azt a fontos határozatot, mely szerint - régi kívánságnak eleget téve - a bukaresti Bölcsészettudományi Társaság keretében, más részlegek mellett, néhány hete megalakult a Magyar nyelv és irodalom részleg is. Ezáltal, a román nyelv és irodalom népszerűsítésével párhuzamosan, lehetségessé vált egy tömegmozgalom fejlődése a magyar nyelv és irodalom igényes műveléséért. Ez az előnyös határozat, melyet az Oktatásügyi Minisztérium is támogat, véget vetett annak a helyzetnek, melyben a Bölcsészettudományi Társaság magyar szakos tagjai csak alkalmanként, elszigetelődve, vagy semmilyen formában nem tudtak részt venni a tudomány terjesztésének hasznos tevékenységében. A társaság most országos szintű irodalmi versenyeket szervez a magyar nyelvű középiskolák diákjai számára. Egy marosvásárhelyi szümpóziumon megvitatták azt a módszertant, amelyet a román nyelv magyar anyanyelvű diákok körében történő oktatására dolgoztak ki. Ez év őszén az enyedi Bethlen Líceumban tanácskozást tartanak a magyar nyelv modern eszközökkel való művelése témakörben. Íme tehát, a Bölcsészettudományi Társaság tervében ezen túl a román és magyar nyelv és irodalom párhuzamos támogatása szerepel. Ezzel kapcsolatban szeretnék pontosítani valamit. Téves lenne bármely olyan feltételezés, vagy a magyar nyelv megfelelő oktatását szorgalmazó törekvésünk félreértelmezése, ami szerint mi a román nyelv elsajátításához szükséges ütemet szeretnénk lassítani. A nyelvészet, pszichológia, pedagógia és irodalomtörténet tapasztalatai alapján tudjuk, hogy az anyanyelven elsajátított, helyesen kialakult fogalomrendszer alkotja az alapját más nyelvek tökéletes megtanulásának. Következésképpen a magyar nyelv művelésének távlatait megnyitva, megkönnyítjük a román nyelv elsajátítását is. Üléseinken nem azért ragaszkodtunk a magyar nyelvű szakképzéshez, mert azt szeretnénk, hogy a leendő munkások és szakemberek tevékenysége a magyar nyelv határai közé szoruljon, hanem hogy a műszaki személyzet megfelelő képzésével egy időben

43 A bevezető, köszöntő részeket nem közöljük.

tökéletesítsük a román nyelven való tájékozódás és a magasabb szintű kifejezés lehetőségeit is a fiatalok körében. Comenius 300 évvel ezelőtt felfedezte, hogy a művelődés alapja az anyanyelvű oktatás, más nyelvek elsajátításának feltétele pedig a fogalmak jó rendszerezése a saját anyanyelven.[44] Tökéletesítenünk kell a román nyelv tanítását a magyar iskolák teljes hálózatában, de ugyanakkor teljesen természetes igény, hogy ebben az országban minden magyar ajkú ember foglalkozásának megfelelő szinten tökéletesen ismerje anyanyelvét. Az Akadémia nem ad ki magyar könyveket, így történhetett meg, hogy egy jelentős nyelvészünk, a felettes hatóságok javaslatára, külföldön adott ki egy magyar nyelvű könyvet bizonyos hazai földrajzi elnevezésekről. Ami mezőgazdasági könyveinket illeti: míg 1959 előtt voltak olyan évek, hogy Kolozsváron 28 mezőgazdasági szakmunka jelent meg és mind elkelt, ma a mezőgazdasági kiadó azt állítja, hogy a magyar nyelvű szakkönyveknek nincs közönsége. Az a tény nyugtat meg, hogy a tudományokra vonatkozó magyar kiadói tevékenység most hivatalos kutatások tárgya, és abban reménykedem, hogy ami most a magyar szakemberekben a félreállítottság érzését kelti és a nagyközönség soraiban is hiányérzetet kelt, hamarosan új szakaszba lép majd. Annál nagyobb viszont az örömöm, amit a sajtókínálatunk bővülése okozott. *A Hét* című közéleti hetilap, melyet a mi kérésünkre alapítottak, megfelel az elvárásoknak.[45] A lap tematikailag sokoldalú, a gondolkodás és a művészetek minden síkján keresztül hat, irodalmi, illetve népszerűsítő jelleggel egészíti ki a heti sajtónk kínálatát. Azáltal is beváltja reményeinket, hogy igyekszik a tájékoztató képes újság kereteiből kilépni, hogy fejleszti az ország általános fejlődési folyamata és nemzetiségeink élete közti élő kapcsolatot, hogy megalkotja az erkölcsi magatartás rendszerét, itt és most. Sajtónk életében örömmel tapasztalunk más pozitív jelenségeket is, mint egyes folyóiratok belső átszakosodása, az eredeti közlések biztosítása, a szerkesztőségek és a munkatársak számának újraszervezése. Így éledt fel a *Jóbarát* című pionírlap, amelyben a Zsuzsi baba-akció általános sikert ért el, kiemelve a magyar jellegzetességeket és a román néppel való együttélést. Így támadt fel a *Művelődés* folyóirat is, mely sokáig Hamupipőke-sorban élt, és amely most a szocialista tömegkultúra számára visszaadta a még élő folklór jótékony táptalaját, támogatva a helyi történelmi kutatásokat újra belénk oltva a szülőföld iránti szeretetet. Ekképpen kitűnik, hogy a sajátos jelleg nélküli folyóiratok, melyek csak fordításokból élnek, szerkesztőségi koncepció és eredeti munkatársak hálózata nélkül, nem felelnek meg a közízlésnek. Ilyen értelemben még gondok vannak egyes szerkesztőségek esetében, mint pl. a *Matematikai Lapok*, *Méhészeti Újság*, *Munkásélet*. Ezek szépmúltú kiadványok, csak a saját hagyományaikhoz kellene visszatérniük, az eredeti társadalmi szerepükhöz, hogy beilleszkedjenek azon lapok sorába, melyek eredeti módon fejlődtek. Ki kell emelnem a mezőgazdasági és ipari sajtóra vonatkozó követelményeket is. Volt olyan idő, amikor egy erdélyi mezőgazda-

44 Jan Amos Komensky cseh pedagógus, író. Az első modern pedagógusnak tartott Komensky munkáiban az erkölcsi és értelmi nevelés fontosságát hangsúlyozta.

45 Egy új, magyar nyelvű folyóiratra való igény a Ceauşescu és a magyar értelmiségiek közötti 1968-as találkozón is elhangzott. Többek között ennek hatására indult be 1970-ben *A Hét* kulturális folyóirat.

sági magyar néplap elérte a százezres példányszámot, éppen azért, mert szaktámogatást nyújtott a mezőgazdaság részére, a szövetkezetekbe való egyesülésre bíztatott. *A Hét* hetilap megjelenése után úgy gondolom, hogy a legsürgősebb teendőnk a *Falvak Dolgozó Népe* (vagy *Falvak Népe*, ahogy a párt illegalitása idejében hívták) című lap további fejlesztése. Ide kell összevonnunk legjelentősebb agronómusainkat, az agrár tudományok tanárait. Ugyanitt írókra és szociológusokra is szükség van, akik az új szocialista kultúrát irányítják a falvakban, a városiasodó falu új öntudatát és új irányvonalát alakítják, figyelembe véve, hogy a romániai magyar lakosság jelentős része falun él, és hogy nem csak a mezőgazdaságnak, de a könnyűipar számos ágazatának, elsősorban az élelmiszeriparnak is, hangsúlyos regionális jellege van. Úgy gondolom, hogy aktuális lenne - akár a már létező keretek között, akár új keretek között - egy, a *Ştiinţa şi tehnica*-hoz hasonló jellegű magyar nyelvű folyóirat létesítése, mely népszerűsítő kiadvány formájában állna az ország nagyméretű iparosodásának, a műszaki-tudományos forradalomban való részvételnek a szolgálatában. [46] [...][47]

ANIC, fond CC PCR Secţia Organizatorică, dos. 30/1971. 68-77. f. Géppel írt román nyelvű jegyzőkönyv magyar fordítása.

46 *Ştiinţa şi tehnica* román nyelvű tudományos-technikai profilú lap.
47 A befejező, mások által már érintett problémaköröket nem közöljük.

60.

Domokos Géza hozzászólása és értékelése a Magyar Nemzetiségű Dolgozók Tanácsa eddigi tevékenységéről és szerepéről, valamint a magyar kisebbséget érintő fő kérdésekről

Bukarest, 1971. március 12.

Domokos Géza elvtárs: [...][48] Ebben a kontextusban megengedem magamnak azt a javaslatot, hogy a jövőben, országunkban világosabban elkülönítsük a nemzetiségi kérdés alkotmányos megoldását, mint egy végleges és visszavonhatatlan politikai tettet, ennek a problémának a konkrét feldolgozásától. Ha az első aspektusnak elvi jellege van, ami nem igényel felülvizsgálást vagy korrigálást, a második, lévén egy gazdasági és társadalmi folyamat összetevője, nem csak kéri, hanem kötelezővé is teszi a megkülönböztetett bánásmódot, a módszerek folyamatos tökéletesítését, a tevékenységek állandó kritikai értékelését, azoknak a párt- és állami határozatoknak a végrehajtását, melyek megalapozzák a román nép és az együttélő nemzetiségek jogegyenlőségét és egymás mellett élését. Szükség van mindezek tisztázásra, ugyanis tevékenységem során én is, nem egyszer találkoztam olyan elvtársakkal, akik abból a – ismétlem, elvi síkon helyes – megállapításból kiindulva, hogy hazánkban a nemzetiségi kérdés megoldódott, hajlamosak visszautasítani, nem venni tudomást az élet által felvetett problémákról, gyanakvóan tekinteni azokra, akik felhívják a figyelmet ezekre a kérdésekre, vagy akár meg is bélyegzik őket, mint követelőzőket vagy elszigetelődőket. Távol áll tőlem, hogy tagadjam hasonló veszélyek fennállásának lehetőségét, melyeket a leghatározottabban elítélek. De az említett elvtársaknak meg kell érteniük, hogy a politikai tevékenységben az esetlegesen felmerülő hiányosságok és hibák figyelmen kívül hagyása politikai és etikai kárt okozhat, negatívan befolyásolhatja egységünk ügyét, az állam érdekeiben – melynek egyenlő és felelős polgárai vagyunk – is kárt tehet. Elvtársak, napjainkban tanúi és aktív résztvevői vagyunk egész közéletünk gyorsuló demokratizálódásának. Ceauşescu elvtárs, az ön lenyűgöző energiájának, valamint annak a következetességnek és határozottságnak köszönhetően, amellyel az Országos Konferencia és a X. pártkongresszus határozatait gyakorlatba ülteti, a gazdasági és társadalmi élet minden szegmense azt kívánja, hogy megszabadulhassanak a rutintól, a nemtörődömségtől, a bürokráciától, hogy tevékenységüket az értelem és hatékonyság jegyében végezhessék. Jelen időszak legnagyobb problémája az, hogy az ön és a felső pártvezetés gondolkodás és cselekvési módját, a frissességét és fogékonyságát átvegyék és kövessék a párt és állami struktúra minden szintjén, fenntartások nélkül, teljes odaadással. Engedjék meg, hogy kifejezzem azon véleményemet, miszerint a nemzetiségi kérdést érintő tevékenységnek magasabb szintre emelésében mind elméleti, mind pedig gyakorlati síkon, elengedhetetlen feltétel, hogy az összes párt és állami szerv – a községektől a Központi Bizottságig és a Miniszterek tanácsáig – rákapcsolódjon arra az energia-, gondolat- és emberség-forrásra, amelyet

48 A bevezető megszólítást, köszöntést nem közöljük.

a párt vezetősége, önnel az élen, jelent számunkra, főtitkár elvtárs. (erőteljes taps) Ebben az értelemben az önkényes-túlbuzgó megnyilvánulásokat, a szubjektív értelmezéseket, legyen annak oka az öntudat hiánya, a kényelem vagy a rosszindulat, ugyanazzal a határozottsággal kell visszavernünk, amellyel a párt, a munkásosztály, a falvak világa, értelmiségiek és fiataljaink visszautasítják mindazt, ami meggyőződésüktől, erkölcsüktől, a szocialista demokráciától idegen. Felületes benyomások alapján már nem lehet dolgozni. A fül utáni éneklés szakasza befejeződni látszik a társadalmi élet minden területén. Arra kell törekednünk, hogy ez [hozzá nem értés- NCSZ] a nemzetiségi munka területén is befejeződjön. Gondolom, hogy kezdetnek azon átfogó és rendkívül fontos akció, mely során kádereink ismereteinek időszakos továbbképzése folyik, ebben a tekintetben is egy esélyt nyújt.

Végezetül, szeretném a Kriterion Kiadó munkaközössége és munkatársai részéről kapott megbízatást teljesíteni, köszönetet mondani a pártvezetésnek, és önnek személyesen, Ceauşescu elvtárs, amiért intézményünket létrehozták. Jó érzés tudnunk azt, hogy társadalmunknak egyfajta mikrokozmoszában élünk, - magyarok, németek, románok, szerbek, ukránok, zsidók - egymás mellett dolgozunk, jó egyetértésben és teljes testvériségben. Lelkiismeretesen és szeretettel hajolunk a kéziratok fölé, melyek a mai világ valóságát tükrözik, az új ember arcát, a szocialista Romániáét, valamint azon művek fölé, melyek a haladó gondolkodás évszázados folyamatosságát bizonyítják, az őseink által létrehozott szellemi értékek folytonosságát, mely értékek ma harmonikusan beilleszkednek a közös haza szellemi örökségébe. Tevékenységünk során természetesen nehézségekbe is ütközünk, amint az a román kollégáinkkal is előfordul más kiadóknál. Nem kívánok elidőzni ezek felett, ugyanis az illetékes hatóságok ismerik véleményemet az együttélő nemzetiségek nyelvén kiadott és terjesztett könyvek kapcsán felmerülő nehézségekről, melyekről a jelentés is említést tett. Amint az ismeretes, éppen ezekben a napokban dolgoznak ki egy szintézist, a KB egy kollektívájának (melyben jómagam is részt vettem) legújabb elemzéséből. Meggyőződésem, hogy ez az elemzés a valós helyzetet fogja tükrözni és megfelelő javaslatokat fog a pártvezetőséghez továbbítani. A Kriterion Kiadó vállalását szeretném továbbítani, mely szerint egy pillanatra sem felejti el, hogy melyek a kommunista nevelésben, az olvasók hazafias és nemzetközi szellemiségének művelésében betöltött feladatai. A szocialista Románia haza fiai vagyunk, mert a nemzetiségek - melyek sorába tartozunk - történelmi sorsa azonosul az ország sorsával, mert a haza keblén, mely az egyenlőség és kölcsönös tisztelet földje, biztosítva látjuk minden múltbeli, jelenlegi és elkövetkező nemzeti értékünk kibontakozását. (taps) [...][49]

ANIC, CC PCR Sectia Organizatorică, dos. 30/1971. 85-91. f. Géppel írt román nyelvű jegyzőkönyv magyar fordítása.

49 A befejező, általános utalásokat nem közöljük.

61.

Fazekas János hozzászólása és értékelése a Magyar Nemzetiségű Dolgozók Tanácsa eddigi tevékenységéről és szerepéről, valamint a magyar kisebbséget érintő fő kérdésekről

Bukarest, 1971. március 12.

Fazekas János elvtárs: [...][50] Mivel az utóbbi években több elvtárs is felvetette a történelem tankönyvek kérdését, én is nekiláttam és elolvastam őket. Megjegyzéseimet, mintegy 10–15 oldalt, leadom az oktatásügyi miniszternek, és főleg a helyettesének, aki ezzel a problémával foglalkozik. Az elolvasottakból mindenesetre kiderül, hogy ha az Oktatásügyi Minisztérium egyes elvtársai olyan álláspontra helyezkednének a tankönyvekkel kapcsolatban, mint amilyen a Bălcescué volt, annak ellenére, hogy Bălcescu nem volt párttag, akkor a történelem tankönyveink jobbak lennének. Akkor az iskolai tankönyveinkben jobban és tárgyilagosabban tükröződne a hazai magyar nemzetiség történelme is.[51] Én mindig is úgy fogtam fel, és most is úgy tartom, hogy a szocialista Románia közös hazája a szocialista román nemzetnek és az együttélő nemzetiségeknek. Maga a cím – *A haza történelme*[52] – sem zár ki bennünket, együttélő nemzetiségeket, hanem bevon ebbe a történelembe. Az Oktatásügyi Minisztérium elvtársai pedig eleve kizártak az által, ahogy a történelem tankönyvben kezeltek [bennünket – NCsZ.], hogy nevén nevezzük a dolgokat, ne csak zagyváljunk. (taps) Azt szeretném, hogy az Oktatásügyi Minisztérium elvtársai vegyék tudomásul, hogy a romániai magyar nemzetiség nem akar kimaradni hazánk, a szocialista Románia, történelméből. (taps) Hogy a minisztériumbeli elvtársak ne tartsák ezt csak egy politikai-ideológiai nyilatkozatnak, amit csak azért tettem, hogy amatőr történészként – aki szenvedélyesen tanulmányoztam a román nép szép történelmét, a román nemzetét és a mi magyar történelmünket, s az európai kontinens más népeinek történelmét – a segítségükre siessek.[53] *Úgy gondolom, hogy ma, amikor a kapcsolatoknak szorosaknak kell lenniük, és meg kell értened egyik vagy másik ember pszichológiáját, nem lehetsz politikus, ha nem ismered az illető nép történelmét. Arra kérném az Oktatásügyi Minisztérium elvtársait, hogy amikor a tankönyvben a Ştefan cel Mare történelmi Vaslui-i ütközetéről írnak, akkor ne szégyelljenek bár annyit leírni, amennyit Marx is írt a székelyek részvételéről, ne csak annyit, hogy egy csapat székely. Mert ez a csapatnyi székely 5000 embert tett ki, ami akkor*iban egy egész hadsereget

---

50 A formális beköszöntő szövegrészeket nem közöljük.

51 Nicolae Bălcescu negyvennyolcas forradalmár és történész történeti jellegű munkáira utal, amelyekben Erdély bemutatásánál a szerző a magyarság bemutatására is kitér.

52 A történelem tankönyv címe.

53 Fazekas a hatvanas évek második felétől több kísérletet is tett arra, hogy különböző történelmi témákban és a nemzetiségpolitikára vonatkozó kérdésekben egyfajta publicisztikai tevékenységet fejtsen ki. Olyan neves történészekkel együttműködve, mint pl. Demény Lajos, több cikket, tanulmányt is közölt. A folyóiratokban, újságokban leközölt írások mellett 1980-ban saját kötetet is megjelentetett. Fazekas János: *A Román Kommunista Párt- a haza fiai testvériségének és barátságának, társadalmi és nemzeti egyenlőségének következetes harcosa. Tanulmányok és cikkek.* Politikai Könyvkiadó, Bukarest. 1980.

jelentett. Ez például az egyik dolog.[54] A másik dolog, amire kérném őket az, hogy amikor a Dózsa György iskolájáról beszélnek, akkor bár annyit foglaljanak a tankönyvbe, amennyit Engels írt Dózsa Györgyről a német parasztháború kapcsán. Annál inkább, hogy Dózsa György a mi fiunk, a székelységé. Itt született és itt nőtt fel. Hazánk történelmének büszkesége lenne, ha úgy tüntetnék fel Dózsa Györgyöt a tankönyvben, ahogy megérdemli nem, ahogy jelenleg ott szerepel.[55] Ebből a Dózsa-féle háborúból és felkelésből, ebből a tapasztalatból haszna volt mind a román, mind a magyar, német és más európai kommunista pártoknak is. Mihály Vajda ábrázolásával kapcsolatban az elvtársak, hát azt hiszik, hogy megsértjük azzal a román nép nemzeti érzelmeit, ha részletesebben bemutatjuk a Mihály Vajda és az akkori székely hadsereg szövetségét? Mivel ebben a csatában 30 000 ember vett részt. Ez miért lenne szégyen? Kisebbítené a Mihály Vajda szerepét? Ha reálisan nézzük a dolgokat, a három ország első egyesüléséhez a magyar nemzetiségűek vérükkel járultak hozzá: ebben az időszakban a székelyeknek katonai szervezetük volt és jelentős erőt képviseltek. De rossz az, ha a moldovaiak és olténiaiak, és az összes magyar gyerek tudni fogja, hogy részt vettek Târgoviste, Bukarest, Giurgiu és más helységek felszabadításában?[56] Elvtársak, éppen ez az, ami közös történelmünk még erősebb megszilárdulásához vezet. A Gyulafehérváron felavatott mellszobor természetesen nagyon szép, de azt hiszem, hogy ha a szobor tervezője jobban meggondolta volna, akkor a Mihály Vajda alakja köré állíthatta volna azokat a kapitányokat a székely hadseregből, akikkel a vajda együtt dolgozott és a törökök ellen harcolt. Dózsára visszatérve, azt gondolom és javasolom Ceauşescu elvtársnak, hogy valósuljon meg, amit ezelőtt 10 évvel eldöntöttek a Politikai Bizottságban a Dózsa György szobráról, de amit mai napig nem állítottak fel. Magyarországon három szobra is van Dózsának, márpedig ő nem Magyarországon született, hanem a Kovászna megyei Dálnokon, és Makfalván (Maros megye) nevelkedett. Megérdemelné, hogy szobrot állítsunk neki vagy Sepsiszentgyörgyön, vagy Marosvásárhelyen.

A teremből: Vagy Temesváron.

Fazekas János elvtárs: Nem, mert nem ott született. Önök azokat tegyék Temesvárra elsősorban, akik ott születtek. (nevetés) A tankönyveink, elvtársak...

Nicolae Ceauşescu elvtárs: Akkor kettőt készítünk, egyet a székelyeknél, egyet meg Temesváron. (taps)

Fazekas János elvtárs: A tankönyveinket azok a nemes gondolatok kell, hogy áthassák, melyek annyiszor elhangzottak a Ceauşescu elvtárs beszédeiben: hogy az évszázadok során Erdélyben létrehozott anyagi és szellemi javak a román, magyar, német és más hazánkbeli nemzetiség közös harcának és munkájának eredménye –

54 Az említett vaslui ütközetben a moldvai fejedelem seregében több ezer székely katona is harcolt a Magyar Királyság képviseletében.

55 Dózsa György személyét a román történetírás érdekes módon sajátította ki. Az általa vezetett felkelést, nevének románosításával kimondottan társadalmi, osztályharcos jelenségként mutatták be, kiszakítva azt a magyar történelmi kontextusból.

56 1595–1601 között a havasalföldi fejedelem, Mihai Viteazul seregében több alkalommal és több okból is kifolyólag harcoltak székely csapatok. A román történetírás viszont folyamatosan minimalizálta a székelyek szerepét.

idézet zárva. Ezt mondta Ceauşescu elvtárs, és mi így írjuk meg a történelem tankönyveket. Világosabban ki kell tűnnie ennek a munkának és harcnak, melyet együtt folytattunk az idegen hódítók ellen. [...][57]

ANIC, fond CC PCR Secția Organizatorică, dos. 30/1971. 95–109. f. Géppel írt román nyelvű jegyzőkönyv magyar fordítása.

57 A befejező, általános gondolatokat nem közöljük.

62.

Kányádi Sándor tervezett hozzászólása és értékelése a Magyar Nemzetiségű Dolgozók Tanácsa eddigi tevékenységéről és szerepéről, valamint a magyar kisebbséget érintő fő kérdésekről[58]

Bukarest, 1971. március 12.

Kányádi Sándor elvtárs: [...][59] A hasonló megbeszélések valóban nagyon hasznosak számunkra, figyelembe véve - amint azt Lenin is megjegyezte 1922-ben -, hogy a nemzetiségek érzékenyek. Idézem: „mert igazából semmi sem gátolja úgy a proletár osztály-szolidaritás fejlődését és megszilárdulását, mint a nemzetiségi igazságtalanság, és semmivel szemben nem olyan érzékenyek a „megbántott" nemzetiségiek, mint az egyenlőség érzésével, és ennek a proletár elvtársaik általi megszegésével szemben. Íme, miért jobb a jelen helyzetben, hogy a nemzetiségi kisebbségekkel szembeni békülékeny és engedékeny magatartás inkább lépje át a szükséges határt, mint hogy azt el sem érje." (V. I. Lenin Művei, 36. kötet, Bukarest, Editura Politică, 1958. 621-622. old.) Valóban, bennünk, nemzetiségiekben, létezik egy érzékenységtöbblet. A pszichográfunk - valószínűleg létezik valahol egy ilyen szerkezet is - akkor is rezeg, mikor látszólag nyugalomban vagyunk. Érzékenyek vagyunk, és milyen jó, hogy a párt - mint, ahogy a jelentésből is kiderült - állandóan gondoskodik az érzékenységünkről, ha például egy utcanevet, melyet nem csak mi, hanem a román lakosság is megszokott, egyik napról a másikra indokolatlanul megváltoztatnak. Ugyanez a hangulat jelentkezik akkor is, amikor hónapokon keresztül eredménytelenül kérvényezünk annak érdekében, hogy egy-egy kiemelkedő nemzetiségi személyiség számára örök emléket állíthassunk, aki esetleg nem csak egy utcanevet érdemelne, hanem éppenséggel szobrot. Például Benedek Elek. Konkrétabban fogalmazva: a nagyváradi Ady Múzeum elől - mely éppen a párt nemzetiségi politikájának gyümölcse - hirtelen eltávolították a magyar nyelvű feliratot. Egy olyan városban, ahol másokkal együtt majdnem százezer magyar él, nem csak az utcákról tűntek el a kétnyelvű feliratok, hanem a közintézményekről is. A turisztikai és kereskedelmi egységek - szerintem - nagyon helyesen használnak a román nyelvű feliratok mellett széles körben használt idegen nyelvű feliratokat is. Nekem személyesen korszerűtlennek tűnik az, hogy nagyobb figyelmet szentelnünk a turisták tájékozódásának, mint az együttélő nemzetiségek érzelmeinek. A kolozsvári új, impozáns telefonpalotán, a pontos idő a román nyelv mellett három nemzetközi nyelven is megjelenik. De az óra általában nem működik. Nem azt akarom mondani, hogy ha magyar felirata is lenne, akkor jól működne. De ebben az esetben, a pontos idő nem-ismeretében, egyenlők lennénk mi is román testvéreinkkel, sőt egyes nagy nyugati népekkel is. Egyébként megjegyezném, hogy egyike vagyunk Európa legszámosabb nemzeti kisebbségének, és hogy az ENSz-nek 30 olyan tagországa van, ahol a népesség kisebb, mint a romániai

58 Kányádi Sándor hozzászólása, számunkra ismeretlen okok miatt nem hangzott el az ülésen, szövegét viszont csatolták a jegyzőkönyvhöz.

59 A formális beköszöntő szövegrészeket nem közöljük.

magyarság. Vajon ezek mind apróságok lennének? Valószínű, de a nemzetiségek számára nagyon sokat jelentenek. Soha nem fogom elfelejteni, milyen hazafiúi büszkeség lobbant ifjú kommunista szívemben ezelőtt egy bő évtizeddel, annak az egyszerű dolognak kapcsán - mely sokak számára banális lehet -, hogy az aradi és temesvári állomásokon a vonatok érkezését és indulását bemondták román, magyar, német és szerb nyelven is! A figyelem hiánya, még az ilyen látszólag jelentéktelen kérdésekben is, pszichikai traumákat okoz.

De a legfájdalmasabb traumát az okozza, hogy nincs történelmünk. Pontosabban mondva van, de sem mi, sem gyermekeink nem ismerhetjük azt meg. Sajnálatos módon, a nemzetiségek történelmével kapcsolatos kérdésekkel esetenként két hatóság is foglalkozik, de egyik sem elég kompetens: a Sajtó Igazgatóság és az állambiztonsági szervek.[60] Véleményem szerint ez a kérdés a Malița elvtárs vezette minisztérium hatáskörébe kellene, hogy tartozzon.[61] Ebben az esetben a másik két intézménynek összehasonlíthatatlanul kevesebb megoldandó problémája lenne ezzel kapcsolatosan. Nincs miért szégyellnünk a történelmünket! Nem csak nekünk, magyar lakosságnak kellene azt ismernünk, hanem román testvéreinknek is, egy tökéletesebb és őszintébb kölcsönös megértés érdekében. Ha egy nép vagy egy nemzetiség elidegenedik a múltjától, akkor elidegenedik a jövőjétől is. (...) Tavaly nyáron megismerkedtem egy tagbaszakadt emberrel, főorvos a Szatmár megyei Nagykárolyban. Elpanaszolta, hogy az állambiztonsági szervek képviselői házkutatást tartottak a lakásán és elkoboztak egy rakás könyvet, a magánkönyvtára legértékesebb darabjai közül, melyeket nagy erőfeszítések árán gyűjtött össze. Többek között a magyar nemzet történelmét is. Ő, a Magyar Nemzetiségű Dolgozók Megyei Tanácsának tagja lévén, nem ijedt meg, mint a többi 12 nagykárolyi lakos, akiknél ugyanilyen házkutatást hajtottak végre. Kihallgatást kért és a megyei pártbizottság első titkárának tudomására hozta az esetet. Azt mondtam, hogy szerintem az egyetlen és a legjobb megoldási utat választotta. (Megkértem, hogy küldje el nekem az elkobzott könyvek listáját.) Egy félév után a következő levelet kaptam: „Tisztelt Kányádi elvtárs! Elnézését kérem, ha e sorokkal zavarom. Ezen a nyáron találkoztam Önnel, Buzás kollégámmal együtt, Victoria fürdőn. Említettem akkor, hogy elkoboztak tőlem néhány könyvet, amiről értesítettem is Uglár elvtársat.[62] Az eredmény az lett, hogy azóta szakadatlan kellemetlenségeknek vagyok kitéve. Gyanítom, hogy az a céljuk, hogy törvény elé állítsanak. Jelen pillanatig nincs tudomásom arról, hogy valamilyen pozitív okot találtak volna. Nem tudom, hogy ezek a sorok eljutnak-e Önhöz. Nagyon megnyugtatna, ha e levél kézbevétele után felhívna saját számlámra telefonon. Négy gyermekes orvos vagyok, tele a mindennapok gondjaival. Egyáltalán nem hiányzott ez a feszült idegállapot, melyhez hozzájárulnak a munkaidő lejárta utáni napi kihallgatások. Válaszára várván, írásban vagy telefonon, maradok hálával és tisztelettel, dr. Hegedüs." Mivel történetesen Szatmáron tartózkodtam, onnan telefonon felhívtam és megkértem, jöjjön ki a vonathoz, amivel

60 Kányádi a Securitate, ún. magyar nacionalista tartalmú történelemi - főleg magyarországi - munkák utáni vadászatára utalhatott.

61 Mircea Malița külügyminiszter.

62 Uglár József Szatmár megyei első titkár.

hazautazom, hogy az állomáson beszélgethessünk. Nem szeretném dramatizálni a helyzetet, de el kell mondanom, hogy a nyáron látott erős, egészséges ember helyett egy rokkant öregemberrel találkoztam, akit két gyermeke támogatott, és aki majdnem sírva kérte bocsánatomat, amiért bajaival engem zavar. De, mondta ő, négy gyermeket kell felnevelnie. Elmesélte, hogy állandóan kihallgatják, rá akarják bizonyítani, hogy egyes szülőket arra biztatott, hogy magyar tannyelvű iskolába adják gyermeküket, holott ő nem mondott ilyesmit. Hogy mondhatott volna ilyet, amikor neki négy gyermeket kell felnevelnie? És gondolja meg, kérem, - mondta -, hogy tudok ebben az állapotban naponta műtéteket végezni! Megpróbáltam megnyugtatni. Javasoltam, hogy írja meg mindezt levélben Vince elvtársnak.[63] Nem tudom, hogy ezt végül megtette-e. Sok példát tudnánk felmutatni - még ha nem is olyan szembeszökőek, mint az említett - azokról a lappangó nyomásokról, mikor egy román nemzetiségű felettes csak úgy futólag megkérdi magyar beosztottjától, hogy milyen iskolába íratta be gyermekét. Ha ez azt mondja, hogy magyar tannyelvű iskolába, akkor elég egy ridegebb, vagy nem helyeslő tekintet ahhoz, hogy a szerencsétlen beosztottba befészkeljen a félelem, hogy vajon visszanyerheti-e állását.

Úgy gondolom, hogy pártunk marxista nemzetiségi politikája szellemében fejezem ki magam, amikor azt mondom, hogy szükséges egy, az együttélő nemzetiségek alkotmány által garantált jogaira vonatkozó törvény elfogadása. Ugyanolyan szükséges ez, mint pl. a munka törvénykönyve, mely biztosítja a munkához való jog (mely szintén szerepel az alkotmányban) gyakorlati megvalósulását. Ugyanakkor fontosnak tartom a nemzetiségi tanácsok hatáskörének bővítését, hogy ezek a szervek valóban sokoldalúan járuljanak hozzá, támogassák a pártot a nemzetiségpolitika gyakorlati megvalósításában. Véleményem szerint olyan kedvező politikai légkört kellene teremteni, hogy az állampolgárok a következményektől való félelem nélkül forduljanak ezekhez a tanácsokhoz, a legtörékenyebb kérdéseikkel is, a tanácsok pedig számoljanak be ezekről a problémákról a pártszerveknek. Meg kell teremteni a megfelelő légkört ahhoz, hogy minden lakos pont olyan őszintén és félelem nélkül beszéljen, mint ahogy én adtam elő itt, ön előtt, tisztelt Ceauşescu elvtárs, az engem bántó problémákat. Mert be kell vallanom, annak ellenére, hogy nem tartom magam túl félénk embernek, ha mindezeket máshol kellene előadnom, és nem ön előtt, akkor nem csak a hangom reszketne, de lehet, hogy a nadrágom is. Mert megvolt nekem is a személyes esetem. Szót kértem egy egyszerű szülőértekezleten és az anyanyelvű zenei oktatás mellett szólaltam fel, szülői minőségemben, akinek a gyereke abban az iskolában tanul, ahol ezelőtt négy évvel még a magyar tagozat is működött. Annak ellenére, hogy az első osztályos gyerekek fele magyar nemzetiségű volt, és a szükséges tanerő is meglett volna, a magyar tagozatot megszüntették. A kolozsvári, Horea utcai zeneiskoláról van szó. [...][64]

ANIC, fond CC PCR Secţia Organizatorică, dos. 30/1971. 114-137. f. Géppel írt román nyelvű jegyzőkönyv magyar fordítása.

63 Vince Jánosnak, aki ebben az időben a Román Rádió és Televízió Országos Tanácsának a tagja és az MNDT alelnöke volt.

64 A befejező általános gondolatokat nem közöljük.

63.

Miron Constantinescu tájékoztatója a Romániára és Erdélyre is vonatkozó régészkonferenciára való előkészületekről és a konferenciára vonatkozó román álláspontról

Bukarest, 1971. április 28.

România Szocialista Köztársaság
Társadalomtudományi és Politikai Akadémia
Paul Niculescu Mizil elvtársnak, az RKP Központi Bizottságatitkárának

A Magyar Tudományos Akadémia Régészeti Intézete az avarokra és szlávokra vonatkozó általános témakörben 1971. április 27–30 között Szegeden konferenciát szervez *A Kárpát-medence népességére vonatkozó alapvető kérdések a 8–10. században* címmel. A konferencia alkalmával sor kerül a Kárpát-medence országaiban az utóbbi 25 év során lefolytatott régészeti kutatások eredményeinek megvitatására is. Az elhangzott előadásokat a tervek szerint megjelentetik majd az *Acta archelogica* folyóiratban.[65] A régészeti konferencia megszervezése mellett a Szláv Régészet Nemzetközi Szövetségének Végrehajtó Bizottsága is ülésszakot tervez.[66] Ennek a szövetségnek hazánk is tagja. A többi tag: Bulgária, Cehszlovákia, Német Demokratikus Köztársaság, Lengyelország, Magyarország, Szovjetunió, Jugoszlávia, Ausztria, Német Szövetségi Köztársaság. Az ülésszak napirendi pontjai a következőek:

1. A Szláv Régészet Nemzetközi Szövetsége III. kongresszusának megszervezése 1975-ben. (az első kongresszust Varsóban tartották 1965-ben, a másodikat pedig Berlinben, 1970-ben).
2. A Szláv Régészet Nemzetközi Szövetsége elnökének megválasztása. (a mostani elnök Karl Heinz Otto az NDK-ból)
3. Beszámoló a Szláv Régészet Nemzetközi Szövetsége II. berlini kongresszusa munkálatairól.
4. A Szláv Régészet Nemzetközi Szövetsége által támogatott szláv tematikájú konferenciák, rendezvények megszervezése.
5. Egyebek.

A Szláv Régészet Nemzetközi Szövetsége legutóbbi kongresszusán elhatározták, hogy a következő találkozásra 1975-ben kerül sor a Szovjetunióban. Ami a szervezet elnökének megválasztását illeti, abból az országból jelölik, ahol a következő kongresszust tartják. A szervezet Végrehajtó Bizottsága meghívta a kongresszusra Nestor Ion professzor elvtársat, aki a Román Akadémia levelező tagja, a Régészeti Intézet osztályvezetője, a szervezet Végrehajtó Bizottságának és Állandó Elnökségének egyik tagja és Gheorghe Ştefant, aki szintén levelező tagja a Román Akadémiának és a szervezet Végrehajtó Bizottságának is. Ugyanakkor a Magyar Tudományos Akadémia

65 *Acta archeologica* az MTA régészeti folyóirata.
66 A szláv múlt kutatását tömörítő nemzetközi régészet szervezet.

Régészeti Intézete meghívta a szegedi konferenciára Comşa Mariat, a Régészeti Intézet kutatóját, aki a Gimbaş típusú lelőhelyek eredetéről fog előadást tartani és Székely Zoltán elvtársat, a sepsiszentgyörgyi múzeum igazgatóját, a Román Akadémia levelező tagját, aki a 8–10. századi dél-kelet erdélyi anyagi kultúra témakörben tart majd előadást.[67] Nestor Ion és Gheorghe Ştefan professzorok számára a költségeket a szervezők biztosítják. Az eredeti meghívó szerint az utazási költségeket is a szervezők biztosítják. Március 29-én azonban levél érkezett a szervezőktől, amelyben az állt, hogy az utazási költségeket mindenki a saját zsebéből fizeti. Comşa Maria és Székely Zoltán szintén saját költségén utazik.

A konferenciával kapcsolatosan a következőket javasoljuk:

a) Nestor Ioan és Gheorghe Ştefan professzorok részt fognak venni a Szláv Régészet Nemzetközi Szövetsége Végrehajtó Bizottságának ülésén. *A mi küldöttségünk támogatni fogja azt a tervet, hogy a következő kongresszust vagy a Szovjetunióban tartsák vagy pedig egy másik szocialista országban.*

b) Ami a szegedi konferencián való részvételt illeti a román küldöttségnek a következő lesz a feladata: *a beszámolóban és a két előadásban a legújabb román történeti kutatások alapján mutassák be a korai szláv elemek és az őslakosok hatását Románia területén. Ugyanakkor azt is elmondják, hogy az ún. avar centrum a Maros középső folyásánál még nem bizonyított tény. Abban az esetben, ha újra felvetik, a hozzászólásokban cáfolni kell azt az állítást, miszerint hazánk területén létezne egy hun-avar-magyar kontinuitás a 9. század végén.* (A magyar történetírás e kérdésben kifejtett álláspontját a továbbiakban közöljük). Ezennel kérjük az ön hozzájárulását a konferencián való részvételhez.

Miron Constantinescu, egyetemi professzor

Kiegészítés

A konferencia témájával kapcsolatosan megjegyzendő: ami a kérdésben a magyar fél álláspontját illeti, megfigyelhető, hogy ragaszkodnak ahhoz a régebbi teóriához, miszerint Pannóniában létezik egy hun-avar-magyar kontinuitás. Tehát a magyarok 9. századi bejövetelekor léteztek hun-avar néptöredékek. Régészeti szempontból az elméletet László Gyula indította el, aki a kolozsvári egyetem tanára is volt. Nem rég jelent meg egy nagyobb műve, amelyben részletesen kifejti ezt az elméletet, amely szerint bizonyos finn-ugor népelemek már az avarok és hunok korában is léteztek a Kárpát medencében.[68] Ebben a témában sokat használja a Szovjetunió területén végzett ásatások eredményeit. Ugyanakkor létezik egy olyan irányzat is, amely a római civilizáció kontinuitását hangsúlyozza arra fektetve a hangsúlyt, hogy az antik civilizációt a magyarok örökölték. Ebben a témában a legmerészebb tanulmányt Sági

67 Helyesen Gâmbaş, népvándorlás kori szláv és gepida régészeti elemeket tartalmazó kultúra.

68 László Gyula régész fogalmazta meg a kettős honfoglalás elméletét, miszerint a magyarság két szakaszban szállta meg a Kárpát-medencét. Az elmélet szerint az első szakaszra valamikor 670 körül került sor, amásodikra pedig a 9. század végén. Részletesebben lásd: László Gyula: *Múltunkról utódainknak*. I-II. Püski Kiadó, Budapest, 1999.

Károly közölte az *Acta antiqua* [ókortudományi-NCSZ] folyóiratban. A mi szakembereink szerint a magyarok arra fogják fektetni a hangsúlyt, hogy megcáfolják a csehszlovákok azon állításait, miszerint a Csehszlovákia déli részében a 7–8. századi erődök szláv és nem avar eredetűek. Ugyanakkor a magyarok azt is ki fogják hangsúlyozni, hogy Magyarország területéről hiányoznak a kései szláv elemek. Ez az állítás hatással lesz a bolgár és lengyel történészekre is. Talán azért hívták meg némi késéssel Ion Nestor professzort, hogy bemutassa az avar–szláv témakörben végzett kutatásait.

ANIC, CC PCR Secţia Agitaţie şi Propagandă, dos. 22/71. vol. 1. 107–110. f. Géppel írt román nyelvű irat magyar fordítása.

64.
Nicolae Ceauşescu javaslatai a politikai-ideológiai tevékenységnek, a párttagok, az összes dolgozók marxista-leninista nevelésének javítására vonatkozó intézkedésekről

Bukarest, 1971. július 7.

A felszabadulás után végbement mély átalakulások, a szocialista társadalom győzelme és a párt óriási arányú politikai-nevelő tevékenysége eredményeként hazánkban rendkívül fontos eredményeket értünk el a dolgozók kulturális látókörének tágításában, politikai és ideológiai felkészültségük növelésében, a szocialista öntudat kialakításában. Ez kifejezésre jut abban, hogy az egész nép, az összes dolgozók nemzetiségre való tekintet nélkül töretlenül végrehajtják a párt bel- és külpolitikáját, amelyet saját politikájuknak tekintenek, s amelyben jólétük és boldogságuk garanciáját látják. Pártunk politikájának fő célja volt és marad a tömegek anyagi és szellemi jólétének növelése, az egyéniség teljes érvényesülését lehetővé tévő körülmények biztosítása, a szocializmushoz és a kommunizmushoz mélységesen ragaszkodó új ember kialakítása. A politikai-nevelő tevékenység elválaszthatatlan része az új társadalmi rend felépítésének, pártunk és államunk egyik fontos tevékenységi területe. Az eddig elért nagy eredmények ellenére a politikai-ideológiai és kulturális-nevelő munkában még egész sor hiányosság, fogyatékosság és elégtelenség van, s ezek kiküszöbölése társadalmunk előrehaladásának elengedhetetlen szükségessége. Figyelembe véve a szocialista építés jelenlegi szakaszának követelményeit, a sokoldalúan fejlett szocialista társadalom megteremtésében a párt és a nép előtt álló nagy célkitűzéseket, szükséges intézkedéseket tenni arra, hogy a pártszervezetek a tömeg- és társadalmi szervezetek, az állami szervek, a propaganda, ideológiai és kulturális-művészeti intézmények növeljék a tömegek körében kifejtett politikai, ideológiai és kommunista nevelési tevékenység forradalmi kombattivitását, harcos, pártos szellemét.

1. E célkitűzések megvalósításában döntően fontos, hogy szüntelenül növeljék a párt vezető szerepét a politikai-nevelési tevékenység minden területén, fokozzák a pártszervek és szervezetek felelősségét és igényességét az egész tömegnevelési munka irányításában, amelyhez fel kell használni a társadalmunk rendelkezésére álló politikai ráhatás és a művelődési tényezők minden eszközét. Ebből a célból meg kell erősíteni a pártvezetést és ellenőrzést a politikai-nevelő tevékenység irányításában, hogy a tömegek körében terjesszék pártunk ideológiáját, marxista-leninista politikáját, hogy növeljék a kommunista etika elveitől és a párt szellemétől idegen burzsoá ideológia, maradi felfogások befolyása elleni harciasságot. Különösen nagy súlyt kell helyezni a szocializmust építő román nép nagy vívmányainak ismertetésére, a szocializmus kiteljesítésében történelmi feladatát becsülettel teljesítő munkásosztály vezető szerepének kiemelésére, a munka iránti tisztelet, a szocialista társadalmunk anyagi javainak megteremtői iránti megbecsülés ápolására. Pártunk politikai-nevelő tevékenységének lényeges feladata, hogy az összes dolgozókat szocialista hazafiság, a haza iránti szeretet és határtalan odaadás szellemében és annak az elhatározásnak a szellemében

neveljék, hogy erőt nem kímélve védelmezzék meg forradalmi vívmányaikat, az ország függetlenségét és szuverenitását, biztosítsák a szocialista Románia állandó erősödését és virágzását. A sokoldalúan fejlett szocialista társadalom építésének folyamatában továbbra is szükség van arra, hogy még jobban erősítsük a román, magyar, német, szerb és más nemzetiségű dolgozók egységét és testvériségét, azokét, akik azonos érdekektől és törekvésektől fűtve együttesen hozzák létre az ország valamennyi anyagi és szellemi értékét, lelkesen vesznek részt a közös haza, Románia Szocialista Köztársaság jólétéért folytatott harcban. A pártszervezetek feladata szilárdan visszaverni a nacionalizmus megnyilvánulásának bármilyen tendenciáját és formáját. A politikai munkának határozottan szembe kell szállnia a fegyelem és a társadalmi együttélés normáinak bármilyen megszegésével, a társadalmi tulajdon, az ország törvényei iránti tisztelet fejlődése, a szocialista törvényesség és a közrend erősítése érdekében. Az egész politikai-nevelő tevékenység vezetése és megszervezése közvetlenül a megyei pártbürók és -bizottságok, valamennyi pártszervezet, a propaganda terén dolgozó aktivisták, az összes kommunisták feladatkörébe tartozik. Mindezeknek a feladatoknak a megoldásában fontos szerepet kell betölteniük - a párt vezetésével - a szakszervezeteknek, az ifjúsági és nőszervezeteknek, hazánk összes társadalmi és tömegszervezeteinek.

2. A Központi Bizottság propaganda osztálya javaslatokat fog előterjeszteni a pártoktatás megszervezésének javítására, a káderek és a párttagok, a dolgozók széles tömegei politikai és ideológia képzésének javítására, a pártos, forradalmi szellem fejlesztése, a pártmunka színvonalának emelése érdekében. Intézkedni fogunk a Ştefan Gheorghiu Pártakadémia és a megyeközi pártiskolák oktatási terveinek és programjainak javításáról, a pártmunka alapvető problémáival, a politikai vezetés tudományával foglalkozó káderek kiképzésének biztosítása érdekében. Biztosítani fogjuk a különböző tevékenységi területeken működő minél több aktivista bevonását továbbképző tanfolyamokra. A pártiskolák növendékeinek besorolása a párt-, az állami- és tömegszervezetek aktivistái közé, elsősorban azok közül történik, akik a munkásosztály soraiból származnak, és akik hosszas termelési gyakorlattal rendelkeznek. Kibővítik és aktivizálják a tömegpolitikai munka formáit: az agitátorok tevékenységét, a szatirikus újságok, az agitációs művészbrigádok tevékenységét, a különböző vizuális agitációs formákat a munkahelyeken - mind a pozitív tapasztalat, a megvalósítások, és a haladó szellemű magatartás népszerűsítésére és általánosítására, mind pedig a negatív jelenségek aktív leküzdésére. A pártszervezeteket arra fogják ösztönözni, hogy erősítsék közvetlen politikai-nevelő munkájukat embertől emberig, minden egyes párttaggal, minden egyes honpolgárral. A pártszervek különösen nagy figyelmet kell fordítsanak arra, hogy a párt- és állami aktívát pártunk mélységesen humanista politikájának - az ember iránti gondoskodástól áthatott politikának a szellemében, a társadalom, a nép általános érdekei iránti odaadó szolgálat szellemében neveljék, s ennek az alapvető kötelességnek és fő szempontnak az alapján ítéljék meg a kádereket, minden egyes kommunistát. A pártszerveknek oda kell hatniuk, hogy kádereink fokozottabb mértékben törődjenek azokkal a feltételekkel, amelyek lehetővé teszik,

hogy a tömegek egyre szélesebb körei vegyenek részt pártunk és államunk politikájának kidolgozásában és megvalósításában, az egész gazdasági, társadalmi, ideológiai és kulturális életben, ami szocialista társadalmunk mély demokratizmusának beszédes kifejezője.

4. Növelni kell a pártgyűlések szerepét a munkakollektívák életével kapcsolatos fő kérdések megvitatásában, a párttagok harciasságának és politikai éberségének nevelésében, a bírálat és az önbírálat szellemének erősítésében és abban, hogy határozott állásfoglalás érvényesüljön a negatív jelenségekkel szemben, a munkával és a köztulajdonnal kapcsolatban megnyilvánuló helytelen magatartással, a dolgozók igényei iránti közönyösséggel, a hanyagsággal és a felületességgel szemben. A pártszervezetek feladata tömegvéleményt kialakítani a túlkapások és a tisztességtelenség, a sikkasztások, az összes társadalomellenes megnyilvánulások elleni harcban. A politikai munka egyik fő feladata, főleg az ifjúság soraiban az, hogy határozottan visszaverjék az élősdiség, a léha élet és a munkakerülés tendenciáit, fejlesszék a felelősségérzetet, s azt a tudatot, hogy kötelesség a haza, a nép, a szocialista társadalom szolgálatában dolgozni. A társadalom számára hasznos munkát végezni megtiszteltetés és egyben kötelessége az összes állampolgároknak.

5. Olyan tömeghangulatot kell kialakítani, hogy az összes állampolgárok és főleg a fiatalok részt vegyenek az építőtelepeken, az iparban, a mezőgazdaságban, a helységgazdálkodásban folyó hazafias munkában. Ezeknek az akcióknak a megszervezéséért közvetlenül felelnek a pártszervek és -szervezetek, a tömeg- és társadalmi szervezetek, az államhatalom helyi szervei.

6. Fokozni kell a nevelő és politikai felkészítő tevékenységet az iskolákban és a fakultásokon. Ebből a célból az Oktatásügyi Minisztérium intézkedéseket tesz az oktatási tervek és programok javítása érdekében, különös figyelmet szentelve a társadalmi tudományok tanításának javítására. Fokozni kell a tanerők felelősségtudatát és szerepét a tanulók és a diákok politikai–ideológiai nevelésében. Intézkedések történnek az Oktatásügyi Minisztérium neveléssel foglalkozó igazgatóságainak erősítéséről, biztosítva számukra a pártaktivistákat és az RKP KB Propaganda Osztályának közvetlen irányítását. Az iskolákban és a fakultásokon folyó egész politikai tevékenység irányításáért és a társadalomtudományok előadásának tartalmáért az RKP KB Titkársága, a megyei és városi pártbizottságok bürói felelnek. A társadalomtudományok oktatási tervét és programját az RKP KB Titkársága fogja jóváhagyni. A nyári tanerő-továbbképző tanfolyamok programjának egyharmad része a politikai tájékoztatást és a az ideológiai és nevelési problémák megvitatását fogja felölelni.

7. Intézkedni fogunk a KISz-szervezetek és a diákegyesületek politikai nevelő munkájának fokozásáról. A KISz egész tevékenységében fő szerepe a munkás fiataloknak kell hogy legyen. Az egész ifjúságot a munkásosztály világról és életről alkotott felfogásának szellemében kell nevelni, ápolni kell soraiban a munkásosztály és a kommunista párt forradalmi hagyományait, munkával kell szocialista, hazafias nevelést adni az ifjúságnak. Az Ifjúságügyi Kutatóközpont az ifjúság nevelésének ezekre a követelményeire kell, hogy irányítsa tevékenységét. Különös figyelmet kell

fordítani az ifjúság, és főleg a tanulók és a diákok körében kifejtett kulturális-nevelő és szórakoztató tevékenységre, visszaverve a kozmopolitizmus megnyilvánulásait és a kapitalista világtól átvett különböző művészi hóbortokat. A szeszesital-fogyasztást betiltják az összes ifjúsági szórakozóhelyeken. Szélesíteni és fokozni kell az ateista propagandát, a miszticizmus, a maradi felfogások leküzdését célzó tömegakciók megszervezését, hogy az egész ifjúságot dialektikus-materialista filozófiánk szellemében neveljük.

8. Fokozni kell a Társadalom- és Politikai Tudományok Akadémiájának szerepét az időszerű ideológiai problémák, társadalmi-politikai életünk, a kulturális tevékenység és művészi alkotás problémáinak megvitatásában, az idegen befolyásokkal szembeni ideológiai küzdőszellem növelésében, a dialektikus-materialista filozófiának és pártunk politikájának erőteljes érvényre juttatásában.

9. Növelni kell a sajtó szerepét pártunk ideológiai nézeteinek, a társadalmi együttélés normáit illető elveink széleskörű propagálásában, a burzsoá ideológia befolyásának és mindennemű maradi felfogás szilárd leküzdésében. A sajtónak fokozottabban kell népszerűsítenie a szocializmus ügyét, a haza felvirágzását szívvel-lélekkel szolgáló munkás, az anyagi javak termelőjének nagyszerű alakját. Biztosítani fogjuk elsősorban a kulturális-művészeti kiadványok határozott politikai orientációját a szocialista, harcos művészet és irodalom előmozdítására, és visszaverjük azokat az alkotási tendenciákat, amelyek eltávolodnak szocialista realitásainktól, a dolgozók széles tömegeitől. Változatos formáival és stílusaival a művészetnek a népet, a hazát, a szocialista társadalmat kell szolgálnia.

10. Fokozni kell az összes rádió- és televízió-műsorok nevelő szerepét. A műsoroknak nagyobb mértékben kell a nézőközönséghez és elsősorban a munkásokhoz és a parasztokhoz szólniuk, biztosítva ugyanakkor ezek gyakoribb jelenlétét az adásokban. Szigorúbban kell kiválasztani a rádióban és a televízióban bemutatásra kerülő művészi alkotásokat, elsődlegességet biztosítva a hazai, főleg az új, szocialista repertoárban szereplő filmeknek, színdaraboknak és zenei előadásoknak. A műsorpolitikában ésszerű egyensúlynak kell érvényesülnie, hogy méltányosan legyenek képviselve a szocialista országok értékes alkotásai, valamint az egyetemes kultúra kincsestárának reprezentatív, mélységesen társadalmi jellegű, haladó filozófiai nézeteket hirdető művei. Leveszik műsorról azokat a munkákat, amelyek filozófiánktól és erkölcsünktől idegen eszméket és elveket, az erőszak szellemét, a polgári életmódot, az ifjúság nevelésére károsan ható mentalitásokat terjesztenek. A szatirikus és vidám műsoroknak pártpolitikánk pozícióiról kell visszavernie a társadalomban megnyilvánuló negatív jelenségeket; el kell tűnniük az ízléstelen, káros, ideológiai szempontból zavaros alkotásoknak. A rádiónak és a televíziónak ösztönöznie kell az alkotókat, hogy forradalmi, hazafias és munkás dalokat írjanak s ezeket az alkotásokat terjeszteni kell a tömegekben, alkotási, előadási versenyeket, külön előadásokat stb., rendezve ebből a célból.

11. Intézkedések történnek a könyvkiadási tevékenység helyesebb irányítása érdekében is, hogy a könyvtermés nagyobb mértékben megfeleljen a kommunista nevelés szükségleteinek. Szigorúbb lesz az ellenőrzés, hogy el lehessen kerülni az

olyan irodalmi munkák megjelenését, amelyek nem felelnek meg pártunk politikai-nevelő tevékenysége követelményeinek, az olyan könyveket, amelyek a szocialista építés érdekeire káros eszméket és felfogásokat tartalmaznak.

12. A színházi intézmények, színház, opera, balett, esztrádszínházak műsortervének összeállításánál súlyt kell helyezni a hazafias, forradalmi jellegű eredeti előadások bemutatására. Úgyszintén, több értékes munkát kell bemutatni a szocialista országok mai művészi alkotásaiból; biztosítani kell a nemzetközi klasszikus és mai repertoár szigorúbb kiválogatását. Következetesebben kell olyan román opera-, operett- és balett alkotások fejlesztésén munkálkodni, amelyek népünknek a szocializmusért vívott harcából merítik témájukat. A megyei és municípiumi pártbizottságok felelnek a hivatásos művészeti intézmények, valamint a kultúrházak és művelődési otthonok műsorának helyes összeállításáért.

13. Intézkedni kell a filmszínházaink műsorára tűzött filmek helyesebb egyensúlyáról, korlátozva a detektív- és kalandfilmek forgalmazását, betiltva azokat a filmeket, amelyek az erőszakot és a vulgaritást, a burzsoá életmódot népszerűsítik.

14. A kulturális-nevelő tevékenység politikai-ideológiai irányításában és annak a biztosításában, hogy az egész irodalmi-művészeti alkotást pártunk politikájának szelleme hassa át, rendkívül fontos szerep hárul az e területeken tevékenykedő pártszervezetekre és összes kommunistákra. Mindazoknak a párttagoknak, akik a párt és az állam vezető szerveiben munkálkodnak, s mindazoknak, akik ideológiai, politikai nevelő, oktatási, kulturális és művészeti intézményekben, s általában kulturális életünk területén munkálkodnak, a pártos igényesség, a marxista-leninista kombattivitás és elvszerűség szellemében kell tevékenykedniük. Ilyen értelemben jó példával kell elöljárniuk mindennapi tevékenységükkel és saját irodalmi-művészeti alkotásaikkal is.

15. A Belkereskedelmi Minisztériumnak, a Turisztikai Minisztériumnak, valamint a helyi párt- és állami szerveknek gondoskodniuk kell arról, hogy a közétkeztetési egységekben főleg a hazai zenei alkotásokat népszerűsítsék, s körültekintően válasszák meg a külföldi repertoárból előadásra kerülő darabokat, mellőzve a dekadens irányzatú zenét.

16. Intézkedésekre van szükség annak érdekében is, hogy javuljon az RKP Központi Bizottsága Propaganda Osztályának tevékenysége, határozottan és magasabb szinten teljesítse a rá háruló feladatokat. A Központi Bizottság ideológiai bizottságának, valamint kulturális és sajtó-bizottságának fokoznia kell munkáját, nagy igényességgel kell megvitatnia az ideológiai, politikai és kulturális tevékenységgel kapcsolatos problémákat az illető tevékenységek helyes orientálása érdekében.

17. A politikai-nevelő munkával kapcsolatos problémák megvitatása végett a párt Központi Bizottságánál tanácskozást hívnak össze a megyei pártbizottságok propaganda titkárainak, az ideológiai tevékenységben felelős munkát végző káderekneк, az alkotási szövetségek és egyes kulturális intézmények vezetőinek részvételével. Ősszel az RKP KB plenáris ülésen fogja megvitatni az ideológiai, politikai-nevelő és kulturális, művészeti tevékenységgel kapcsolatos problémákat. A plenáris ülés előkészítése érdekében vitákat rendeznek a pártszervek és -szervezetek keretében, a nevelő jellegű intézményekben és szervezetekben, valamint a sajtóban.

*

A javasolt intézkedések megvalósításáért kifejtett tevékenységben a pártszerveknek és -szervezeteknek biztosítaniuk kell, hogy az egész politikai, ideológiai és kulturális nevelő tevékenység pártunk forradalmi hagyományainak szellemében, a marxizmus-leninizmus, a proletár internacionalizmus elveinek szellemében, hazánk dolgozóinak a szocialista társadalmat építő összes népekkel, a nemzetközi kommunista és munkásmozgalommal, a munkásosztállyal, a nemzeti felszabadulásért, a nemzeti függetlenség és szuverenitás megvédéséért harcoló népekkel, az imperializmus ellen, a társadalmi haladásért és a békéért síkraszálló valamennyi erővel való szolidaritása szellemében bontakozzanak ki. Pártunk úgy véli, hogy a nemzeti és a nemzetközi feladatok teljesítése elválaszthatatlan dialektikus egységet jelent, hogy harmonikus egybefonásuk minden egyes kommunista alapvető kötelessége. Az országunkban folyó egész ideológiai, politikai-nevelő, kulturális-művészeti tevékenységnek a Román Kommunista Párt marxista-leninista általános irányvonalán, a párt X. kongresszusán kidolgozott programon kell alapulnia, biztosítani kell, hogy ezeket egész népünk elsajátítsa és életbe léptesse. A politikai-nevelő tevékenység megjavításával el kell érni, hogy a kommunisták, az összes dolgozók, az egész párt és nép fokozottabban vegyen részt a sokoldalúan fejlett szocialista társadalom megteremtésében, mert ez a mű egyet jelent Románia anyagi civilizációs fokának emelésével és az új, magas fokú szocialista öntudattal rendelkező ember megformálásával. E javaslatokat jóváhagyásra a Végrehajtó Bizottság elé terjesztem a sajtóban való közzétételük és valóra váltásuk megszervezése érdekében.

Vörös Zászló, XXIII. évfolyam, 159 sz. 1971. július 7., szerda. Nicolae Ceauşescu üzenetének hivatalos magyar nyelvű fordítása.

65.
A KB 1971. novemberi plenáris ülésének emlékeztetője

Bukarest, 1971. november 3–5.

Részt vettek az RKP KB és a Központi Felülvizsgáló Bizottság tagjai és helyettes tagjai. Meghívottak voltak még a Központi Bizottság osztályvezetői, a Központi Pártkollégium tagjai, miniszterek, illegalitásban működött párttagok, a KISz, a különböző szövetkezetek tanácsainak képviselői, a Magyar és Német Nemzetiségű Dolgozók Tanácsainak vezetőségi tagjai, a megyei pártbizottságok propagandáért felelős titkárai, a Társadalom- és Politikai Tudományok Akadémia és a Ştefan Gheorghiu Akadémia vezetősége, a felsőoktatási intézmények rektorai a fővárosból és az egész országból, a Szocialista Nevelés és Kultúra Tanácsa, az Oktaásügyi Minisztérium, egyes művészeti és kulturális intézmények, alkotói szövetségek vezetői, színházigazgatók, írók, zenészek, képzőművészek, tudósok, a központi sajtó, az irodalmi–művészeti sajtó főszerkesztői, kiadóigazgatók, a filmszínházak és rádió tévé területén dolgozók. A vitákon 50 elvtárs szólalt fel. Napirendi pontok:

Az RKP programja az ideológiai tevékenység javítására, a tömegek általános ismereteinek és szocialista nevelésük szintjének az emelésére, társadalmunk kapcsolatainak a szocialista és kommunista etika és méltányosság alapjaira való helyezéséért.

I. A Román Kommunista Párt Központi Bizottságának plenáris ülése megvitatta – a párt főtitkára, Nocilae Ceauşescu elvtárs előadása alapján – az RKP programját az ideológiai tevékenység javítására, a tömegek általános ismereteinek és szocialista nevelésük szintjének az emelésére, társadalmunk kapcsolatainak a szocialista és kommunista etika és méltányosság alapjaira való helyezéséért. A plenáris ülés megállapította, hogy a termelőerők feltartóztathatatlan növekedése, a társadalmi kapcsolatokban végbement mélyreható változások, a tanügy, tudomány és kultúra erős fejlődése, a nép anyagi és kulturális életszínvonalának emelkedése, a pártnak a szocialista építkezés éveiben kifejtett nagyarányú politikai–nevelői tevékenysége következtében mély változások történtek az emberek öntudatában, a társadalom lelki életében. A nép új, szocialista öntudata világosan kifejeződik a párt bel- és külpolitikájához való egyöntetű csatlakozásában, a munkásosztály, parasztság és az értelmiség, a dolgozók (nemzetiségre való tekintet nélkül) hősies, áldozatkész munkájában, mellyel e politikát kívánják megvalósítani, a nagyszerű eredményekben, melyek a párt vezetésével születtek, a szocializmus építésében, a haza gazdasági és társadalmi–kulturális fejlődésében. A párt X. kongresszusának határozataitól vezérelve, a plenáris teljesen elfogadta azokat a következtetéseket, melyek a dolgozók szocialista öntudatának újabb szintre történő emelésére vonatkoznak.

Az RKP KB plenáris ülése messzemenően értékelte és teljes egészében jóváhagyta az RKP KB Végrehajtó Bizottságának f. é. júliusában elfogadott cselekvési programját, melyet a párt főtitkárának, Nicolae Ceauşescu elvtársnak a javaslatai alapján állítottak össze. A program célja a teljes politikai, ideológiai, a tömegek kommunista és

marxista-leninista nevelési tevékenységének a javítása. Ebben a programban a párt politikáját vezető felelősség és humanizmus, illetve a következetesen forradalmi jellegű karakterének megtestesülését látták. Az RKP KB plenáris ülése mélységes elégtétellel nyugtázta, hogy ezekre az intézkedésekre, valamint a Nicolae Ceauşescu elvtárs beszédeinek (melyeket az ideológia területén dolgozó aktívával való f. é. júliusi megbeszélésen tartott, a párt-, tömeg- és közösségi szervezetekben, illetve az egész népnek) útmutató gondolataira vonatkozó viták nemzeti jelleget öltöttek, összegezve a kommunisták, az összes dolgozók csatlakozását és teljes mértékű jóváhagyását. Ezáltal átalakult a párt egységének erőteljes megnyilvánulásává, népünk az irányú megrendíthetetlen elhatározásává, hogy a Román Kommunista Párt bel- és külpolitikáját szilárdan megvalósítsa. Az RKP KB Végrehajtó Bizottsága által meghatározott intézkedések, a viták által minden tevékenységi területbe beivódott harcias, újító szellemiség, a saját cselekvési programok megvalósítására való rátérés - mindez pozitívan tükröződik a politikai és nevelési tevékenységben, és minden tevékenységi területen, hozzájárulván a párt vezető szerepének még erősebb kifejeződéséhez az egész társadalmi életben. A plenáris ülés teljes egészében jóváhagyta Nicolae Ceauşescu elvtárs beszédét, melyet a Központi Bizottság előtt bocsátott vitára és amely sokoldalú, tudományos, nagy elvi és gyakorlati jelentőségű elemzése a politikai-ideológia és kulturális-nevelői tevékenységnek. A főtitkár előadásában sokatmondóan kifejezésre jut pártunk vezetőségének magas fokú kommunista elvszerűsége és igényessége, a teremtő, egyéni gondolkodás, és az a képesség, hogy a marxizmus-leninizmus szellemében elemezze.

A dokumentumot közölte Ana-Maria Cătănuş. Sfârşitul perioadei liberale a regimului Ceauşescu: Minirevoluţia culturală din 1971. Ediţie îngrijită şi cuvânt înainte de Ana-Maria Cătănuş. Bucureşti, Institutul Naţional pentru Studiul Totalitarismului, 2005. 130-136. p. Román nyelven írt dokumentum magyar fordítása.

66.
Nicolae Ceauşescu elvtárs üzenete a Marosvásárhelyi Állami Színház munkaközösségéhez

Bukarest, 1971. november 16.

Kedves elvtársak, köszönöm az önök levelét, amelyben meghívtak, hogy vegyek részt színházuk megalakulásának 25. évfordulóján.[69] Osztozom abban az örömben és lelkesedésben, amellyel megünneplik ezt a nevezetes eseményt, de sajnálattal kell közölnöm, hogy nem vehetek részt az ünnepségen, az elfoglaltságaim lehetetlenné teszik, hogy Marosvásárhelyre látogassak. 25 éves fennállása alatt a Marosvásárhelyi Állami Színház - a párt marxi és lenini nemzetiségpolitikájának és az állam azon törekvésének gyümölcse, hogy biztosítsa az ország összes régiójának gazdasági és kulturális fejlődését- elengedhetetlen érdemeket szerzett a szocialista kultúra és művészet terjesztésében, a tömegek látókörének szélesítésében, a román, magyar és más nemzetiségű dolgozó emberek nevelésében, a testvériség és egység szellemében. Az önök, a román és magyar tagozat tevékenysége méltó példája román nép és az együttélő nemzetiségek testvéri együttélésének, a teljes egyenlőség szellemében történő együttműködésüknek. Annak az együttműködésnek, amelynek az a célja, hogy tovább fejlessze Romániában az új kultúrát és megteremtse az egész nép számára a gazdasági és szellemi prosperitást. A 25 éves termékeny tevékenységük alkalmából engedjék meg, hogy gratuláljak önöknek. Ez az ünnep, természetesen azt is jelenti, hogy alaposan kielemezzék, mérlegeljék eddigi tevékenységüket, az önök előtt álló feladatokat, hogy tovább emeljék a színházuk színvonalát és a ország kulturális-szellemi életében betöltött presztízsét. A mérlegelés annál inkább is fontos, hisz a Központi Bizottság nemrég fogadta el a politikai és ideológiai munka javítását szolgáló határozatot. A határozat szellemében az önök színházának az a feladata, hogy tovább vigye a már elkezdett hagyományt, legyen szószólója a szocializmus és kommunizmus nemes eszményeinek, a pártunk teljes egyenlőségen alapuló elveinek. Erősítse tovább a baráti és testvéri érzést az országunk összes lakosa körében. Kívánom a Marosvásárhelyi Állami Színháznak, hogy legyen aktív eszköze a tömegek szocialista nevelésének, tágítsa azok kulturális horizontját, ismertesse meg velük népünk szellemi és kulturális kincseit - úgy a románokét, mint a magyarokét -, az összes nép kulturális és művészeti értékeit. Hiszem azt, hogy a színház tehetséges és értékes munkaközössége mindent meg fog tenni annak érdekében, hogy a lehető legjobb körülmények között valósítsa meg e nemes feladatokat és még jobban jelen legyen ezzel országunk művészeti-kulturális életében. Kedves elvtársak, az évforduló alkalmából kívánok sok sikert, gazdag eredményeket az alkotó munkájukhoz, sok egészséget és sok sikert a magánélet területén is.

ANIC, fond CC PCR Secţia de Propagandă şi Agitaţie, dos. 1971/16. 14-16. f. Géppel írt román nyelvű szöveg magyar fordítása.

69 A marosvásárhelyi Székely Színház 1946-ban kezdte meg a tevékenységét Tompa Miklós irányítása alatt.

67.
A területrendezés előkészítése Romániában[70]

Bukarest, 1971, december 28.

[...] [71]***Maxim Berghianu elvtárs:***[72] Ebben a megközelítésben úgy látom helyesnek, hogy az egész folyamat irányított legyen, ne legyen szervezetlen, az általános fejlődés keretén belül történjen. Nem szabad úgy elkezdeni, hogy a városokat felfejlesztjük egy bizonyos szintre, aztán visszatérünk a falvakhoz. Egy olyan tervezésről, ütemezésről beszélek, amely a jelen tervanyagból nem tűnik ki világosan. Azt mondjuk, 15–20 évről beszélünk. Létezik néhány konkrét adat, amely jelzi, milyen erőfeszítéseket kell tennünk. Attól függ minden, hogyan osztjuk be az erőinket, hogy beteljesíthessük mindazt, amit elterveztünk. Vigyázzunk arra, hogy a városfejlesztési elképzeléseink ne haladják meg a rendelkezésünkre álló lehetőségeket. A lehetőségekhez mérten kell összeállítani az ütemtervet. A tanulmányból az tűnik ki, hogy még szükség lenne bizonyos plusz pénzalapokra a következő ötéves tervből. Rendelkezésünkre áll a nemzeti jövedelemből egy, még felhasználatlan rész. Ha minden előírást betartunk, felhasználhatjuk ezeket az alapokat és, ha megteremtjük a feltételeket, előteremthetjük a szükséges anyagiakat is. Úgy gondolom, hogy ezt az előkészítő tanulmányt el kellene küldeni a minisztériumokba is, hogy kielemezzék, miután a megyék is láttak. Baljovici[73] elvtárssal megnézzük, hogy mire leszünk képesek a következő ötéves tervben. A városokban elég sokat tettünk már. Néhány várost teljesen újjáépítettünk, új városokat építettünk. A közművesítési feltételek és a vízellátás is javult. A következő ötéves terv során is sokat fogunk építeni de ennyi idő alatt nem oldhatunk meg minden problémát. Tehát úgy gondolom, hogy a városokban és falvakban egyaránt dolgoznunk kell, nem választhatjuk szét a két területet, ugyanakkor az erőfeszítéseinket a lehetőségekhez kell mérni.

Uglár József elvtárs:[74] Két dologról szeretnék beszélni. Egy jegyzéket is készítettem. Ez egy sajátos szatmári jelenség. Nagyon sok olyan ház, gazdaság létezik a megyében, amelyeket valahol a mezőkön, dombokon építettek fel szétszórva, rendezetlenül. Igyekszünk meggyőzni őket, hogy elköltözzenek, de számukra nem létezik törvény. Azt javasolom, hogy találjunk valami megoldást vagy a termelőszövetkezeteken, vagy pedig az állami gazdaságokon keresztül, hogy rávegyük őket az elköltözésre. Ezek olyan emberek, hogy a puszta látványuktól megijed az ember. Tanulatlanok, kulturálatlanok. A háztáji gazdaságaik szét vannak szórva a mezőkön. Ez az állapot egy régi jelenség eredménye, amikor is a kulákok embereket telepítettek le a birtokaik végében, hogy őrizzék azokat. Nem sikerült ellenőrzés alá vonni őket.

---

70 A területrendezés elvi, ideológiai alpjait az 1965-ben megtartott IX. pártkongresszuson fektették. Gyakorlati kidolgozása 1971-ben kezdődött el. A KB Végrehajtó Bizottsága 1971 decemberében vitatta meg és fogadta el az első erre vonatkozó tervezeteket.

71 Terjedelmi okok miatt csak a területrendezésre vonatkozó fontosabb hozzászólásokat közöljük.

72 Berghianu Maxim az Állami Tervosztály elnöke.

73 Petre Blajovici a KB Végrehajtó Bizottságának póttagja, a Helyi Közigazgatásért Felelős Bizottság elnöke.

74 Szatmár megyei első titkár.

Hozzunk egy olyan határozatot, amelynek alapján az illető termelőszövetkezet vagy állami gazdaság, amelynek a területén találhatók ezek, elköltöztethesse őket. Máskülönben ott maradunk ezekkel az elveszett emberekkel a mezőkön. Ez volt az első dolog, amiről beszélni akartam. A másik kérdés, erről már [Vasile-NCsZ] Patilineț elvtárssal is beszéltem, a beépítendő területekre vonatkozik. Ere létezik egy állami alap is de nagyon sok terület magánkézben van, a falvakban szinte az összes. Beszéltünk arról, hogy az építkezések a falvakon állami adminisztráció alatt történjenek. El sem lehet mondani, mi történik. Minden magánkézen van, egy építőtelepet sem lehet felállítani. Léteznek olyan országok, ahol mindezt az állam adminisztrálja. [...][75]

Nicolae Ceausescu elvtárs: A felvetett kérdések nagyon fontosak és nem úgy kell hozzájuk állni, ahogy néhány elvtárs tette az imént, akik azt kérdezték, hogy meg lehet-e egyik napról a másikra valósítani és, hogy mindez milyen sokba fog kerülni. Az érzésem az, hogy az elvtársak nem értették meg az Országos Konferencia határozatait és azt sem, amiről eddig beszéltünk. A falvak szisztematizálása a szocializmus építésének egyik fontos alapköve. Nem építhetjük a szocializmust, nem mondhatjuk azt, hogy győzött a szocializmus, amíg a falvak elmaradottak. Ez egy alaptalan kijelentés maradna. Mi a szocializmus megvalósításáról beszélünk a szó valódi értelmében, amit valójában jelent. Ez azt jelenti, bárhol is éljünk a világon, hogy a lakosság életkörülményeit megfelelő civilizációs szintre emeljük. Tehát a szocializmus építéséhez szükséges kötelező irányba kell haladnunk és ezt lehetőleg meggondoltan, tudatosan és szervezetten kell csinálni. Tehát lényeges, hogy mindezeket a kérdéseket tisztázzuk. A másik dolog, nem tehetünk úgy, hogy először a városok, aztán majd következnek falvak. Itt (a falvakban) emberek élnek és fognak továbbra is élni és segítenünk kell, hogy minél jobban megszervezhessék az életüket. Nem úgy kell elképzelni, hogy a falvak fejlesztése a városok rovására történik vagy, hogy a városok fejlesztése úgy fog történni, hogy a falvakat visszamaradt szinten tartjuk. Ellenkezőleg, a dolgoknak párhuzamosan kell haladniuk. Foglalkoznunk kell a városok gondjaival is, hisz azok vannak és lesznek majd 2000-ben is, ugyanakkor a falvak megszervezésére is gondolnunk kell, nem engedhetjük, hogy továbbra ilyen anarchikus viszonyok között fejlődjenek. Tehát, először is tisztáznunk kell magunk között a dolgokat és egyezzünk meg a fontos kérdésekben. Ami az itteni javaslatokat illeti, természetesen, vitázhatunk róluk. Az itt bemutatott jegyzék sem jelöl meg egyértelmű irányvonalat. Inkább az eddig elhangzott javaslatok összegzése. Gyengének is mondható de még javítani fogunk rajta. Amit itt javasoltunk és célul tűztünk ki nem más, mint új centrumok létrehozása, amelyek közelebb hozzák a tömegeket a pártvezetéshez. Új lehetőségeket teremtünk az emberek szükségleteinek megoldására, ahogy Fazekas elvtárs fogalmazott, új szolgáltatásokat teremtünk az adott településeken, az embereknek nem kell majd száz kilométereket utazniuk. Legyen a közvetlen közelükben orvosi ellátás, legyenek meg az oktatási feltételek, kerüljön közelebb a törvénykezés, tehát olyan centrumokat hozzunk létre, ahol az emberek könnyen

75 A befejező részt nem közöljük.

megoldhatják a mindenapi problémáikat. Mindezt a gazdasági élet fejlesztésével kell kezdenünk. Elemezni minden település esetében az adottságokat, lehetőségeket, különösképpen a mezőgazdaságra vonatkozókat. A szövetkezeti tanácsok létrehozásával pontosan ezt a célt követtük. Az általános szükségletek kielégítésére szolgáló termékek feldolgozásra alkalmas részlegeket, üzemeket hoztunk létre, például a kenyérgyártáshoz szükséges liszt előállításához malmokat. Ezeket amúgy meg kellene csinálnunk, de akkor már csináljuk egy egységes koncepció alapján. Igyekezzünk a rendelkezésünkre álló eszközökkel jobb színvonalat biztosítani a lakosoknak, nagyobb gazdasági hatékonysággal. Bizonyos gazdasági ágazatokat fokozatosan fogunk fejleszteni, főleg az élelmiszeriparhoz szükséges nyersanyagok feldolgozása terén. Ugyanakkor bútorkészítő-, lakatos -, építkezési és kerámia-feldolgozó műhelyeket is létre fogunk hozni. Ezeket mind meg kell valósítanunk. Amúgy semmi értelme ezeket szétszórni minden községben. Csoportosítva jobban lehet a falvak életét segítő gazdasági tevékenységeket fejleszteni. Ahogy a későbbiekben majd újabb lehetőségek adódnak, más gazdasági irányzatokat is fejleszteni fogunk. Be kell látnunk viszont, hogy ez egy hosszas folyamat lesz. Elsősorban a nyersanyag-feldolgozó iparra kell koncentrálnunk arra, hogy az emberek ne vándoroljanak el ezekről a vidékekről, biztosítsunk a munkájuk, a mezőgazdaság számára folytonosságot. Csak e gazdasági tevékenységek fejlesztésével érhetjük el, hogy az emberek ezekben a községekben maradjanak. Tehát egy sor komoly gazdasági beavatkozásról van szó és ezek kötelezőek, ha azt akarjuk, hogy a tevékenységünk jó irányba alakuljon. Úgy látom, hogy a megyéknél dolgozó elvtársak, akik jobban ismerik az ottani realitásokat, hogy hogyan gondolkoznak az ottani emberek, úgy gondolják, hogy mindazt, amit a megyék az elmúlt időszak vitáinak alapján megterveztek, egy jó kiinduló pont lehet az elkövetkezendő időszak terveinek megvitatásához. Ugyanakkor azt is figyelembe kell venni, hogy miután elfogadtuk mindezt, azután sem fogjuk abszolút, megváltoztathatatlan dologként kezelni. Még ha el is fogadjuk ezen új centrumok létrehozásának tervét, akkor tovább kell fejlesztenünk a többi községet is, azok összevonását. A fejlesztési terveink tehát nem csak ezekre az új centrumokra vonatkoznak. A jövőben még nagyon sok problémát kell megoldanunk a községekben is úgy, ahogy ezt néhány esetben már elkezdtük.

Több polgármester elmondta, hogy megoldódott a községében a víz kérdése. Az embereknek nagyobbak a jövedelmeik és a közösségi hozzájárulások, a saját eszközeik és munkájuk révén még jobban meg tudják szervezni az életüket. Az a lényeg, hogy ne Bukarestben készült végleges terveket adjuk nekik, hanem inkább útmutatásokat, hogy segítsük megoldani az őket érintő kérdéseket. Eszközökre is szükségük lesz. Ha néhány község máris fejlettebb egy-két városnál, azzal magyarázható, hogy jól dolgoztak, a városok pedig várták a támogatást. Meg kell értetnünk a városokkal, hogy elsősorban a saját polgáraik, lakóik hozzájárulásával oldhatják meg a problémáikat, ne azt várják, hogy jön majd valaki a központból és elvégzi helyettük. Mi adunk majd a nagyobb városoknak, munkás központoknak de az ő hozzájárulásuk aktívabbá kell, hogy váljon, ne várják azt, hogy majd mások megoldják a problémáikat. Ebből kifolyólag úgy látom, most nem azon kell gondolkoznunk, hogy milyen anyagi

támogatásokat adjunk. Oldjunk meg néhány anyagi kérdést, mert hozzá kell látnunk a közművesítés, az ivóvíz és a szivárgások megoldásához. Lesz néhány dolog, amit az ő költségvetésükből fogunk megoldani de nyersanyagot, eszközöket csak kell adnunk nekik. Elemeznünk kell néhány, a falvakban felmerült kérdést is. Nagy az igény az építőanyagokra. Ha ezt sikeresen megoldjuk, jó munkát fogunk végezni. Tehát nem kellene elbonyolítanunk a dolgokat. Mindezeket kezeljük tehát különálló kérdésekként. Így is elég bonyolult. Véglegesítsük ezt a tervezetet, tisztázzuk kritériumokat. Elhangzott itt, állapítsuk meg, mikor válhat egy község várossá. Ezt nem lehet meghatározni. Az is megtörténhet, hogy egy mezőgazdasági városka alakul majd ki. Nem szabhatjuk meg, hány méter közművesített hálózattal kell rendelkeznie egy városnak. Mentesíteni kell magunkat néhány régi típusú felfogástól. Egyesek úgy értelmezték, hogy egy városnak rendelkeznie kell egy bizonyos típusú ellátási rendszerrel. Megeshet viszont, mint sok más ország esetében, hogy egy mezőgazdasági városka, ahol megszervezik a mindennapi, oktatási, kulturális életkörülményeket nem mond le a mezőgazdasági típusú tevékenységekről, sőt 100%-ban mezőgazdasági tevékenységet fejt ki. Terveink megvalósításában figyelembe kell vennünk más országokban elért eredményeket is. Nem azért kell a községből várost csinálni, hogy növeljük a tisztviselők számát, hogy aztán az államnak keljen megoldania felmerülő problémákat. Nálunk így képzelik el mindezt. Az elmondottak alapján cselekszünk, jó dolgokat vihetünk véghez. Ha ezt egy hosszabb távú perspektívában megvalósítható programként kezeljük, akkor ez lehet az első dolog, amit megvitatunk és jóváhagyunk az országos pártkonferencián. Ennek a programnak a létezése elősegíti az ország társadalmi-gazdasági fejlődésére vonatkozó tervek kidolgozását. Ami a városokat illeti, elismerem, hogy készítenünk kell egy tanulmányt, de ne kössük a fenti kérdésekhez. Induljunk ki abból, hogy a lakosságnak is hozzá kell járulni a felmerült kérdések megoldásához. Ne képzeljük azt, hogy tíz év alatt megoldjuk a vízellátást. Léteznek fejlettebb országok, ahol ez a kérdés még mindig megoldatlan. És úgy se értelmezzük, hogy majd mindenkinek víz és fürdőszoba lesz a lakásában. Ez egy civilizációs kérdéskör, amihez idő szükséges, nem oldhatjuk meg egyik napról a másikra. Folyatni fogjuk a városokban az elkezdett építkezési ütemet, amelyről tudjuk, hogy világszinten mérve is nagyon nagy, még a moszkvainál is nagyobb, pedig a szovjetek igazán sokat építenek. Mindezt persze, arányaiban kell nézni. Három napja láttam egyik tanulmányukat. Mondhatom, mi többet építünk, mint ők.

Fazekas János elvtárs: A közművesítés területén viszont lemaradtunk.

Nicolae Ceauşescu elvtárs: Fogjanak neki a városlakók és készítsenek maguknak vízvezetékeket.

Fazekas János elvtárs: Egyetértek azzal, hogy a lakosság is vegyen részt a munkálatokban.

Nicolae Ceauşescu elvtárs: Máskülönben nem tudjuk megoldani ezeket a kérdéseket. Reálisabban kell szemlélnünk a valóságot. Mindezt csak egy bizonyos gazdasági fejlődés keretén belül tudjuk megvalósítani. Az egész építkezést csak így tudjuk véghez vinni. Mi nem azt javasoljuk ezeknek a településeknek, hogy jövünk holnap és

megvalósítjuk a közművesítést. Váljanak ezek centrumokká, fejlődjenek fokozatosan és a lakosság oldja meg a saját gondjait, hogy ne kelljen elvándorolniuk. A centralizált települések közül aztán néhány városi központtá fog fejlődni. Figyelembe kell venni az elmúlt évtizedek megvalósításait is, hogy néhány megyében a történelmi központok, vásárhelyek nagy vonzerővel bírnak. Elsősorban ezeket kell figyelembe venni. Nem mondhatjuk a községeknek, ne közművesítsetek, mert úgy is meg fogják tenni. Az a lényeg, hogy biztosítsunk nyersanyagokat. Arra is kell figyelni, hogy az ilyen jellegű kérések száma növekedni fog, meghaladja majd a képességeinket. Meg lehetne oldani megyénként is ezt a kérdést, éspedig úgy, hogy kisebb üzemrészlegeket, gyáracskákat hoznánk létre. Így meg lehetne oldani, például a kanalizáláshoz szükséges csövek kérdését is. Még ha többe is kerül, ők fogják megoldani a saját ügyeiket. Tehát néhány kisebb központot is létre kell hozni, mert csak nagyüzemi szinten gyártva nem tudjuk teljesíteni az igényeket. Tehát ezek az elsődleges, megoldásra váró problémát. Ki kell egészíteni, persze az itt elhangzottakkal, össze kell vetni más intézmények - szociológiai, demográfiai intézetek - által összeállított véleményezésekkel. A szakbizottsága minden minisztérium képviseltetni fogja magát. Egyetértek azzal, hogy ez előkészítő tanulmányt elküldjék a minisztériumi kollégiumoknak is, hogy lássák ők is. Elküldjük a községeknek is, hogy az állampolgárok is megvitathassák, hogy meghallgathassuk a véleményüket. Figyelembe fogjuk venni a még elhangzó javaslatokat és egy nagyon jó anyag fog kijönni végül. Egyetértenek? (Igen)

Uglár József elvtárs: Kérjük akkor a megbízatást, hogy bemutathassuk a tervezetet a falusi építkezések területén is.

Nicolae Ceauşescu elvtárs: Blajovici elvtársat már másfél éve megbíztuk ezzel, még egyszer nem fogjuk. Mutassák be a falvak területének korlátozására vonatkozó rendelkezéseket. Úgy vélem, máris használhatjuk ezeket a területeket. Azt is megnézzük, mit tehetünk ezekkel az elszigetelt házakkal, falvakkal, mert ezeknek fokozatosan el kell tűnniük akárcsak egy sor falunak, amelyeket nem tartunk életképesnek. Ezekben már nem szabad építkezni. Érvénybe kell léptetni ezeket a határozatokat. Ha nincs hozzászólás, berekesztem az ülést. Közeledik az Új Év, azt hiszem, ez volt a VB utolsó ülése. Nehéz lenne december 31-ig még egyet összehívni, de nem is fognak addig újabb kérdések felmerülni. Értékelni szeretném a VB munkáját, amely szerintem jó eredményeket ért el. Persze a viták, kritikai észrevételek nem maradnak el, de azt hiszem, ez így helyes, nem is lehetne másképpen. Éppen ezért gratulálni szeretnék minden elvtársnak és azt kívánom, hogy a mi VB-énk a jövőben még hatékonyabban dolgozzon.

ANIC, fond CC PCR Cancelarie, dos. 1971/153. 65-73. f. Géppel írt román nyelvű jegyzőkönyv magyar fordítása.

68.
A gazdasági centrumok kialakítására jelölt települések számbeli megoszlása megyénként

Bukarest, 1971. december 28.

	Megye	Összesen	500 lakosig	501–1000 lakosig	1001–3000 lakosig	3001–5000 lakosig	5000 lakos fölött
1	Fehér	4	–	–	–	1	3
2	Arad	6	–	–	3	1	2
3	Argeş	12	–	2	7	2	1
4	Bákó	6	1	–	4	1	–
5	Bihar	8	–	–	3	2	3
6	Beszterce Naszód	7	–	–	4	3	–
7	Botoşani	9	–	–	8	1	–
8	Brassó	7	–	1	5	–	1
9	Brăila	10	–	–	3	4	3
10	Buzău	13	–	–	9	2	2
11	Krassó-Szörény	6	–	–	4	2	–
12	Kolozs	11	–	–	7	4	–
13	Constanţa	7	–	–	1	4	2
14	Kovászna	5	–	–	5	–	–
15	Dâmboviţa	13	–	1	5	6	1
16	Dolj	17	–	1	4	1	11
17	Galaţi	10	–	–	5	–	5
18	Gorj	10	1	1	6	1	1
19	Hargita	4	–	–	3	–	1
20	Hunyad	7	–	2	4	1	–
21	Ialomiţa	8	–	–	1	3	4
22	Iaşi	16	1	2	9	1	3
23	Ilfov	13	–	1	5	4	4
24	Máramaros	8	–	–	3	1	3
25	Mehedinţi	9	–	2	6	1	–
26	Maros	9	–	–	4	4	1
27	Neamţ	6	–	1	3	1	1
28	Olt	8	–	2	2	4	–
29	Prahova	7	–	–	5	1	1

	Megye	Összesen	500 lakosig	501–1000 lakosig	1001–3000 lakosig	3001–5000 lakosig	5000 lakos fölött
30	Szatmár	9	–	–	4	5	–
31	Szilágy	7	–	–	5	2	–
32	Szeben	8	–	–	5	1	2
33	Suceava	9	–	–	4	4	1
34	Teleorman	10	–	–	5	2	3
35	Temes	11	–	1	1	7	2
36	Tulcea	7	–	1	2	3	1
37	Vaslui	7	–	–	7	–	–
38	Vâlcea	8	3	1	2	2	–
39	Vrancea	8	1	–	6	1	–
40	Bukarest	–	–	–	–	–	–
41	Összesen	340	7	19	169	83	62

ANIC, fond CC PCR Cancelarie, dos. 1971/153. 89. f. Géppel írt román nyelvű irat magyar fordítása.

69.
A területrendezés során átszervezendő régiók, érintett települések és teendők

Bukarest, 1971. december 28.

Megye	Tervezett időpont	Átszervezendő régiók, települések, teendők	A területrendezés által érintett falvak száma	
			Községek, községközpontok	Fejlődési potenciállal rendelkező falvak
Brassó	1971	A megye területrendezési tervének elkészítése, Temes völgyi turisztikai régió	23	53
	1972	Brassó, Sâmbata turisztikai komplexum, Branene, Fogaras, Zernyest, Râşnov		
	1973	Kőhalom		
	1974	Predeal		
	1975	Szecseleváros		
	1975 után	Kőhalom, Viktória		
Maros	1971	A megye területrendezési tervének elkészítése, A Maros völgyi, a Görgény völgyi turisztikai régió fejlesztése, Szovátafürdő szisztematizálása, Régen, Szováta, Dicsőszentmárton	46	190
	1972			
	1973	Mezőség, Marosvásárhely - Nyárádtő,- Segesvár - Fehéregyháza, Ludas		
	1974	Kis Küküllő völgye, Radnót környéke, Régen környéke, Dicsőszentmárton-Dombó		
	1975	Nyárádmente, Ludas környéke, Szováta-Sóvárad		
	1975 után			
Hargita	1971	A megye területrendezési tervének elkészítése, kiegészítése, Csíkszreda, Székelykeresztúr, Gyergyószentmiklós, Szentkeresztbánya	34	146

Megye	Tervezett időpont	Átszervezendő régiók, települések, teendők	A területrendezés által érintett falvak száma	
			Községek, községközpontok	Fejlődési potenciállal rendelkező falvak
	1972	Madaras-Csíkszereda-Szentimre és a Szentkeresztbánya-Székelyudvarhely gazdasági mikrorégiók tervének elkészítése, Tusnádfürdő, Borszék		
	1973			
	1974			
	1975			
	1975 után	Balánbánya		
Kovászna	1971	Sepsiszentgyörgy, Kovászna, Barót	25	43
	1972	Kovászna-Kommandó		
	1973	A megye területrendezési tervének reaktualizálása, Kézdivásárhely, Bodza-forduló, Tusnád		
	1974	Barót		
	1975			
	1975 után			
Bihar	1971	A megye területrendezési tervének elkészítése, Szalonta	74	109
	1972	Popeşti-Berettyószéplak, Félix fürdő, Margitta, Dr. Petru Groza		
	1973	Popesti-Berettyószéplak,Beiuş-Vascău-dr. Petru Groza-Nucet térség, Nucet		
	1974	Stâna de Vale-Valea Iadului		
	1975	Padiş-Pietroasa-Sluz-Remeţi		
	1975 után			
Szatmár	1971	A megye területrendezési tervének elkészítése, Szatmár	37	207
	1972			
	1973			
	1974			
	1975			

Megye	Tervezett időpont	Átszervezendő régiók, települések, teendők	A területrendezés által érintett falvak száma	
			Községek, községközpontok	Fejlődési potenciállal rendelkező falvak
	1975 után			
Kolozs	1971	A megye területrendezési tervének elkészítése	58	287
	1972	A Kolozs megyei elővárosok helyzetének megoldása		
	1973	A Kolozs megyei elővárosok helyzetének megoldása		
	1974			
	1975			
	1975 után			

ANIC, fond CC PCR Cancelarie, dos. 1971/153. 133–142. f. Géppel írt román nyelvű dokumentum magyar fordítása.

70.
Fazekas János levele Nicolae Ceauşescuhoz a máramarosszigeti magyarok panaszairól

Bukarest, 1972. december 27.

Ceauşescu elvtárs, mialatt a kórházban feküdtem, Máramarosszigetről kaptam a mellékelt másolatát egy levélnek, melyet a város egy magyar nemzetiségű csoportja Önnek címezett. Nem tudom, hogy a levél eljutott-e Önhöz, ezért gondoltam, hogy átadom a másolatot, amit nálam hagytak. Figyelembe véve a levél tartalmát, a benne felvetett kérdés komolyságát, úgy gondolom, hogy kötelességem ezt megtenni. Kérem, olvassa el a levelet, és látni fogja, hogy egyes nagybányai és máramarosszigeti elvtársak mennyire értik pártunk és államunk nemzeti kérdésben követett politikáját, a romániai magyar nemzeti kisebbséggel szembeni kultúrpolitikánkat. Amint azt Ön is láthatja, ezek az emberek nem értik, vagy nem akarják megérteni ezt a politikát. Én személy szerint egyszerűen nem tudom felfogni, hogy történhet ilyesmi 27 évvel a felszabadulás után. Ezek az emberek valószínűleg el sem olvasták az Ön fejtegetéseit a nemzetiségi kérdésről. Ha legalább elolvasták volna az Ön 1968-as hozzászólását, amely a magyar és német nemzetiségű dolgozók tanácsainak megalakulása alkalmával hangzott el, vagy azt a két előadást, melyet Ön az idén tartott a két tanács plenáris ülésein, nem jártak volna el így. Tudom jól, hogy az Ön említett előadásait nem fogadták jól sem a román soviniszták, sem a magyar vagy német nacionalisták, mivel mindkét fél újból meggyőződhetett arról a határozottságról és következetességről, amellyel pártunk a szocialista román nemzet és a romániai együttélő nemzetiségek közti bajtársiasság megerősítésének irányvonalát követi. A soviniszták és nacionalisták nem felel meg, hogy pártunk és államunk védelmezi a nemzetiségek nemzeti létét; hogy a párt és az állam, az ország alkotmánya biztosítja és védelmezi a romániai nemzetiségek nemzeti kultúrájának fejlődését, amint a román nép nemzeti kultúráját is biztosítja és védelmezi.

xxxx

Természetesen, az olyan zajos jelzőkkel, mint „nemzeti elszigetelődés", „nemzeti szeparatizmus", a szóban forgók csak, hozzá nem értésüket próbálják leplezni. Egy egész ország nem tud a szomszédaitól elszigetelődni, ezek az elvtársak pedig azt gondolják, hogy egy magyar nyelvű kórus vagy színházcsoport, tánccsoport működése ugyanazon kultúrház szervezeti keretében, ahol azonos román csoport is tevékenykedik, nemzetiségi elszigetelődést vagy szeparatizmust jelent. Világos, hogy az ilyen emberek egy alapvető dolgot nem értenek, éspedig egy kulturális tevékenység gondolati tartalmának meghatározó jellemzőit, az ideológiai alapjait. Egy, a magyar nemzetiség nemzeti folklórjára épülő program, melyet áthat a szocialista hazafiság és a proletár nemzetköziség, érthető, hogy nem fog semmiféle elszigetelődést okozni. Ellenkezőleg, egy nacionalista ideológiára épülő program, mely lenézi a román nép nemzeti kultúráját, az jelent nemzeti elszigetelődést, nemzeti kizárólagosságot. Még

a burzsoá-földesúri rendszerben is - mely soviniszta politikát folytatott a nemzetiségekkel szemben - voltak itt magyar kórusok, színházi együttesek, melyek versenyeket, fesztiválokat, évi találkozókat szerveztek Petőfi sírjánál és más, történelmi jelentőségű helyeken. Ezzel szemben a szigeti elvtársak a városi kulturális tevékenység szervezett keretei között - a városi kultúrházban - sem akarják elfogadni a magyar nyelvű művelődési munkát.

Magától értetődik, hogy az ilyen politikai baklövések csak elégedetlenséget, keserűséget válthatnak ki a magyar nemzetiség soraiban. Erre pedig nincs szükségünk, hanem inkább a testvériségre, barátságra, a kölcsönös értékelésre. Ha elfogadnánk a szigeti elvtársak „kultúra-elméletét", fel kellene számolnunk az ország magyar és német színházait, hogy nehogy „nemzetiségi elszigetelődés"-hez vezessenek. Vagy meg kellene szüntetnünk, például a gyergyóditrói kórust, színház- és tánccsoportot, melyek több mint 100 éves múlttal rendelkeznek, csak azért, mert magyar nyelven tevékenykednek. Vagy jó lenne, ha a szigeti elvtársak meglátogatnák a ditrói kultúrotthont és meggyőződnének, hogy magyar nyelven is lehet kulturális tevékenységet folytatni, anélkül, hogy ez nemzetiségi elszigetelődéshez vagy kizárólagossághoz vezetne. Bartók művei mellett Ciprian Porumbescu magyarra fordított alkotásait is lehet játszani; magyar színműírók darabjai mellett a lefordított román színdarabokat is el lehet játszani; Petőfi és Ady versei mellett Eminescut és Arghezit is lehet magyar fordításban szavalni; ugyanazok a táncosok pedig nagyon jól elő tudják adni úgy a magyar, mint a román népi táncokat. És így van ez jól. Ha pedig így történik, akkor a szervezési forma nem vezet semmiféle nemzetiségi elszigetelődéshez vagy szeparatizmushoz. Lenin, azt elemezve, hogy mi bántja a legjobban a nemzetiségeket, arra a következtetésre jutott, hogy ennek egyik fő oka az, ha meggátolják őket nemzeti kultúrájuk művelésében és fejlesztésében, ha nem biztosítják számukra az ehhez szükséges anyagi és egyéb feltételeket.

Tisztelt Ceauşescu elvtárs, kissé bővebben írtam minderről, ugyanis az utóbbi időben több visszajelzést is kaptam e téren tapasztalt rendellenességekről, és mert véleményem szerint az állami és pártszerveknek rendeletet kellene kapniuk arra vonatkozóan, hogy gyakorlatba ültessék a nemzetiségekkel kapcsolatos művelődési politikánkat. Nagyon szerencsés lenne, ha Ön egy elkövetkező beszédében felhívná a párt- és állami szervek figyelmét az alkotmány előírásainak betartására, mely biztosítja az együttélő nemzetiségek nemzeti kultúrájának fejlődését. Ugyanakkor jónak tartanám, ha a *Scânteia*ban megjelenne egy terjedelmesebb cikk, mely részletesen tisztázná ezeket a kérdéseket.

Kiváló tisztelettel,

Fazekas János

ANIC, fond CC PCR Secţia Cancelarie, dos. 166/1972 3-5. f. Géppel írt román nyelvű irat magyar fordítása.

71.
A máramarosszigeti magyarok panaszlevele Nicolae Ceauşescuhoz

Máramarossziget, 1971. november 28.

Nicolae Ceauşescu elvtársnak a Román Kommunista Párt főtitkárának, Bukarest.

Kedves Nicolae Ceauşescu Elvtárs, a Magyar Nemzetiségű Dolgozók Tanácsának plenáris ülésén Ön a megfelelő ideológiai tartalmú kulturális tömegtevékenység széleskörű fejlődéséről, az ehhez szükséges körülmények megteremtéséről beszélt, az együttélő nemzetiségekre vonatkozólag is. Eszerint irányulva, idén tavasszal megjelentünk a Máramarossziget (Máramaros megye) municípiumi pártbizottság előtt, ahol jelen volt Calogherato Constatntin első alelnök elvtárs, Tiplea Alexandru titkár elvtárs, valamint Paraschiv Dumitru elvtárs, a Művelődés- és Művészetügyi Állami Bizottság elnöke. Itt előadtuk a kérelmünket, miszerint a magyar nyelvű kulturális tevékenység ösztönzését kérjük a városban. Bemutattuk az erre vonatkozó programunkat is, mely – amint azt a bizottsági elvtársak és a Művelődés- és Művészetügyi Állami Bizottság elnöke is elismerte – teljes mértékben megfelel pártunknak a szocialista kultúra fejlődésére vonatkozó politikájával. Annak ellenére, hogy mi egy különálló művelődési kör megalakítására gondoltunk *A Korunk folyóirat baráti köre* címmel, a pártbizottság útbaigazítása alapján megértettük, hogy jobb lesz a magyar nyelvű kulturális tevékenységet a municípiumi kultúrház keretei között folytatni. A helyi szervek beleegyezésével jelen pillanatig sikerült létrehoznunk egy kamarakórust, egy irodalmi kört, egy népszínházat. Továbbá két művelődési estet szerveztünk a Szatmári Északi Színház és egy Maros megyei népi együttes segítségével, mindezt a municípiumi kultúrház keretében.

1971. november 11-én a Kultúrház vezetősége elé hívtak, ahol jelen volt Tiplea Alexandru pártbizottsági titkár elvtárs is, valamint a Máramaros megyei Művelődés- és Művészetügyi Állami Bizottság egy küldöttje, és elmondták, hogy Máramarosszigeten csak egy kórust kell létrehozni, mert a kórus mostani, „nemzeti összetételű" szervezési formája nem megfelelő. Továbbá azt mondták, hogy a színházcsoportnak is közösen kell működnie a román nyelvű csoporttal, és mi most szeparatisták vagyunk, vagyis elszigetelődünk a román nyelvű kollégáktól (akikkel napi 8–10 órát dolgozunk együtt, karöltve) hetente 2–3 alkalommal, 2–2 órára. Az útbaigazításokat a következőképpen lehet összefoglalni: fejlesszétek nemzeti kultúrátokat (a romániai magyar nemzetiség kultúráját) román nyelven. Sokkoltan álltunk a felhozott érvek előtt, feltéve magunkban a kérdést: közülünk tulajdonképpen ki tért el pártunk politikájától? Egyébként, a Kultúrház és a Művelődés- és Művészetügyi Állami Bizottság vezetőségeinek bizonyos nyilatkozatai miatt olyan rémhírek terjengnek a városban, miszerint a kórus tevékenysége illegális és éppen emiatt nem engedélyezték kórusunk részvételét a nyárádmenti kórustalálkozón.[76] Meg vagyunk győződve arról,

76 A hatvanas évek végétől a maros megyei Nyárádszeredában tartottak évente magyar kórustalálkozókat.

hogy ha magyar nyelven műveljük nemzeti, haladó szellemű hagyományainkat, nem tévedtünk semmit, sőt ellenkezőleg, a gyakorlatban próbáltuk alkalmazni pártunknak az együttélő nemzetiségek egységének megerősítésére vonatkozó utasításait. Éppen ezért bízunk abban, hogy értelmes útbaigazítást kapunk Öntől helyzetünk tisztázása végett, és reméljük, hogy a jövőben a helyi szervek felkarolják ezt a kezdeményezést és így sikerül majd anyanyelvünkön kifejeznünk az RKP iránti szeretetünket és hűségünket.

Máramarossziget, 1971. november 18.

ANIC, fond CC PCR Secţia Cancelarie, dos. 166/1972. 6–7. f. Géppel írt román nyelvű irat magyar fordítása.

72.
Válasz a máramarosszigeti magyar nemzetiségű dolgozók egy csoportjának Nicolae Ceauşescuhoz címzett levelére

Bukarest, 1972. február 3.

Egy, az RKP KB aktivistáiból (Propaganda, valamint Szervezési Osztály és a Magyar Nemzetiségű Dolgozók Tanácsa) alakult kollektíva és a Szocialista Művelődési és Nevelési Tanács egyik fő kiképzője kiszállt Máramaros megyébe, hogy kivizsgálja a pártvezetőséghez címzett levél valóságtartalmát. A megyénél tájékoztató találkozót tartottak a megyei pártbizottság első titkárának jelenlétében, amelynek következtében a kollektíva kiegészült az RKP Máramaros megyei bizottságának egy titkárával, a Szocialista Kultúra és Nevelés Tanács megyei bizottsága elnökével - a megyei pártbizottság bürójának tagja, és a megyei néptanács egyik alelnökével, aki egyúttal a Magyar Nemzetiségű Dolgozók megyei tanácsának is elnöke. Ebben az összetételben a kollektíva tanulmányozta a máramarosszigeti művelődési-művészeti tevékenységet, szóba állt a párt és állam helyi szerveinek képviselőivel, valamint egy csoport magyar nemzetiségű elvtárssal a vállalatok, intézmények, iskolák részéről, a levél aláíróival és másokkal. A következő megállapításra jutottak:

- A municípiumi kultúrház elég erős anyagi feltételekkel rendelkezik ahhoz, hogy sokoldalú tevékenységet fejthessen ki. Az amatőr népszínházban és a George Coşbuc irodalmi kör keretében létezik egy-egy magyar nyelvű részleg is. Szintén magyar nyelven szerveztek egy tudományos brigádot, illetve egy előadást *A világirodalom kincsei* címmel (a népi egyetem keretén belül). A szimfonikus és könnyűzenei együttesekben a román amatőr művészekkel együtt tevékenykednek a magyar, német lakosság soraiból is.

A kultúrház vezetőségi tanácsában, a művészeti tanácsban, a szakbizottságokban, valamint a kulturális-nevelői tömegtevékenységekben, a románok mellett a fent említett nemzetiségek dolgozói is képviseltetik magukat. Az utóbbi években Máramarosszigeten számos hivatásos és amatőr együttes lépett fel Máramaros megyéből, az ország más településéről és még külföldről is, amelyek román és magyar nyelvű előadásokat tartottak, biztosítva ezzel a lakosság szellemi szükségleteinek megfelelő kielégítését. A kollektíva viszont úgy értékeli, hogy a városban fellelhető kedvező feltételeket nem használták ki teljes egészükben, a kulturális-nevelői munka keretében szervezett akciók pedig szórványosak voltak, nem feleltek meg kellőképpen a helység különböző kategóriájú dolgozóinak, elfoglaltságaik és kívánságaik szerint.

A megyei és municípiumi párt- és állami szervek nem támogatták eléggé a máramarosszigeti kulturális-művészeti intézmények tevékenységét, ami miatt a programok egyoldalúak lettek, nem feleltek meg teljes mértékben a lakosság - és elsősorban a magyar nemzetiség, amely 22%-ot tesz ki - szükségleteinek. Annak ellenére, hogy a többi együttesnek kiegyensúlyozottabb a műsorterve, az utóbbi 4-5 évben a Kultúrház kórusának programjában nem szerepelt egy ének sem az együttélő

nemzetiségek nyelvén. A félszimfonikus zenekar és a színházcsoport vég nélkül próbál, anélkül, hogy az utóbbi időben bár egy előadást tartott volna. A népi egyetem és a tudományos brigád magyar nyelvtanfolyamai csak papíron léteznek. A kultúrház vezetőtanácsa, a művészeti tanács és a szakbizottságok nem működnek megfelelően, nem ültek össze rendszeresen és nem vitatták meg a kulturális-nevelői tevékenység kérdéseit, nem végeztek közvélemény-kutatást arra vonatkozólag, hogy a vidék dolgozói milyen jellegzetes szellemi szükséglettel rendelkeznek. Ehhez elsősorban az vezetett, hogy gyenge volt a Szocialista Művelődési és Nevelési Bizottság megyei bizottsága részéről az irányítási és ellenőrző tevékenység, valamint a Magyar Nemzetiségű Dolgozók megyei Tanácsának hiányos munkája. Egyébként, ennek a tanácsnak öt tagja, akik közül ketten az országos szintű tanácsban is benne vannak, annak ellenére, hogy Szigeten élnek és dolgoznak, gyengén járultak hozzá a politikai-nevelői tevékenység fejlesztéséhez a magyar nemzetiségű dolgozók körében.

Ehhez a gyenge tevékenységhez adódik még a magyar nemzetiségű lakosság egy részének elégedetlensége is, akik kérték a pártvezetés támogatását a kulturális-nevelői munka ösztönzéséhez, olyan rendezvények szervezése céljából, melyek jobban figyelembe veszik a municípium nemzetiségi összetételét és a lakosság etnikai jellegzetességét. A megállapításokból az derül ki, hogy a levél aláírói elégedetlenek voltak azzal, hogy az utóbbi időben a kultúrház együtteseinek, elsősorban pedig a kórusnak a tevékenysége nem zajlott megfelelőképpen. Mivel az utóbbi 2-3 évben a kórus (130 tagú, melyből kb. 30 magyar nemzetiségű) gyakorlatilag beszüntette tevékenységét, egy magyar nyelvű amatőr művészekből álló csoport egy kb. 45 tagú kamarakórus létrehozását kezdeményezte. Ennek az együttesnek a megszervezéséről, amely már be is mutatott egy ballada-előadást, a helyi szervek egyes elvtársainak tudomásuk volt. Egyébként az előadás hivatalos megnyitóját a municípiumi Művelődés- és Művészetügyi Állami Bizottság volt elnöke tartotta, aki üdvözölte ezt a kezdeményezést és sok sikert kívánt az együttesnek. Később, amikor a helyi szervek megpróbálták a nagy kórust e mag körül újraéleszteni, és nem sikerült nekik, akkor megvonták támogatásukat, sőt nagyon igazságtalan módon megtiltották a magyar kórus tevékenységét addig, míg a vegyes kart újjá nem szervezik. Az elégedetlenség fő oka abban a következetlenségben és tájékozatlanságban rejlik, amelyet a kultúrház és a volt Művelődés- és Művészetügyi Állami Bizottság vezetőségének egyes elvtársai tanúsítanak az együttesek és a kórus jellegével, összetételével és műsortervével szemben. Ami a kamarakórus részvételét illeti a nyárádmenti (Maros megye) együttesek fesztiválján, kiderült, hogy a Máramaros megyei Szocialista Művelődési és Nevelési Bizottság nem engedélyezte a kiszállást, mivel a Maros megyei illetékes szerv közölte, hogy egyetlen megyén kívüli együttest sem hívtak meg hivatalosan.

Következésképpen úgy értékeljük, hogy az 53 személy által - melyek közül 10-en párttagok - aláírt levél alapjául nem a nemzetiségi elszigetelődés megnyilvánulása szolgált, hanem az a természetes vágy, hogy a kulturális-művészeti mozgalmat a pártdokumentumok szellemében ösztönözzék és támogassák. A beszélgetések és a megállapítások során az is kiderült, hogy a levélben bizonyos túlzások is szerepeltek.

Egyes magyar nemzetiségű elvtársak azt nyilatkozták, hogy nem írták alá az értesítést, mivel nem tartottak megfelelőnek bizonyos, a valóságot elferdítő gondolatokat, és mert úgy gondolták, hogy ezeket a kérdéseket a helyi párt- és állami szervek szintjén lenne jó megbeszélni és megoldani. A helyi párt- és állami szervek képviselőivel, valamint a magyar nemzetiségű elvtársakkal folytatott beszélgetések során megszületett az egyetértés a kollektíva következtetéseire vonatkozólag, és, egyúttal a kulturális-művészeti tevékenység feljavítása érdekében is a következő intézkedéseket állapítottuk meg:

1. Minden kulturális-nevelői intézmény és szervezet vezetősége tevékenységének serkentése.

2. A kultúrház keretében működő együttesek programjának és műsortervének javítása, az együttélő nemzetiségek klasszikus és kortárs alkotásainak a műsorokba történő beiktatása és azok előadása az illető nemzetiség nyelvén.

3. A kultúrház kórusának az újraindítása, a tanügyi káderek, más értelmiségiek, a vállalatok és intézmények alkalmazottai bevonásával, nemzetiségtől függetlenül, akiket ez által felmentenek az egyéb közösségi munkák alól. A kórus keretében működjön egy kamarakórus, mely - amellett, hogy hozzájárul a nagy kórus működéséhez a vegyes programok keretében - magyar nyelvű előadásokat is bemutat, ésszerű, előzőleg a helyi szervek által elfogadott műsorterv alapján.

4. A magyar nyelvű előadások és osztályok állandósítása az amatőr népszínház, a George Coşbuc irodalmi kör és a népi egyetem keretében, valamint konkrét cselekvési terv meghatározása a magyar nyelvű tudományos brigád számára.

5. Annak a lehetőségnek a tanulmányozása, hogy a magyar nemzetiségű lakosság kérésének megfelelően a Szatmári Északi Színház állandó ún. mini évadot tartson, a nagybányai színház román nyelvű előadásaival párhuzamosan, illetve azokat kiegészítve.

6. A Szocialista Művelődési és Nevelési Bizottság részéről (a tömegkultúra és -nevelés, valamint a nemzetiségek ügyéért felelős igazgatóságról) egy kollektívát fognak küldeni, amely közvetlenül segíti majd a municípiumi kultúrház tevékenységeinek megszervezését.

Minden javasolt intézkedést megbeszéltek és elfogadtak a municípiumi párt- és állami szervek, valamint a magyar nyelvű dolgozók csoportja, akikkel ezeket megbeszélték. A megyei és municípiumi pártbizottságok célként tűzték ki maguknak, hogy a jövőben alaposabban foglalkozzanak és segítsék a helyi pártszerveket és -szervezeteket, a tömeg- és társadalmi szervezeteket, a máramarosszigeti kulturális-művészeti intézményeket, hogy a politikai-ideológiai és a kulturális-nevelői munkát a jelenlegi követelmények szintjére emeljék. A RKP KB brigádja f. é. márciusában száll ki Máramaros megyébe, és elemzi a pártszervek és -szervezetek, a tömeg- és társadalmi szervezetek tevékenységét a tömegek marxista-leninista nevelése és ismereteik általános horizontjának szélesítése terén. Ez alkalommal a brigád elsősorban a máramarosszigeti politikai-ideológiai és kulturális-nevelői tevékenységet fogja kiemelten követni és támogatni.

ANIC, fond CC PCR Secția Cancelarie, dos. 166/1972. 9-13. f. Géppel írt román nyelvű irat magyar fordítása.

73.
Az RKP Maros megyei bizottságának telefonos konferenciája Nicolae Ceauşescuval[77]

Marosvásárhely, 1973. március 22.

Nicolae Ceauşescu elvtárs: Amint azt már jeleztük, a KB határozata alapján a jövőben leegyszerűsítjük a technikai és adminisztratív apparátust és javítani fogunk a minisztériumok és gazdasági központok munkáján, felszámolunk néhány középfokú intézményt. A tegnap a gazdasági ügyekkel foglalkozó titkárok bemutatták önöknek az erre vonatkozó iratokat, a különböző gazdasági egységek szerkezeti felépítésére vonatkozó tervezeteket, a központokat, a működési szabályokat, az összes olyan határozatot, ami holnap meg fog jelenni az újságokban. Közlöm önökkel, hogy a VB határozata alapján a következő gazdasági központok fognak működni:

A fémiparban:

- egy kohászati központ és egy fémfeldolgozó központ
- egy szemétgyűjtő központ

A gépgyártó iparban:

- egy központ a gép és szerszámgyártásban
- egy elektrotechnikai központ
- egy a központ a szakfelszerelések gyártásában
- egy központ a repülőgépgyártásban

A szerszámgépgyártásban:

- egy központ a gépjármű, traktor és mezőgazdasági gépek gyártásában
- a tegnap még azt mondtam az illetékes titkároknak, hogy két központ lesz, egy a gépjárműveknek és egy a traktoroknak de a minisztériummal közösen úgy határoztunk, hogy végül is csak egy központot hozunk létre.
- egy központ a műszaki, kémiai, kőolaj-feldolgozói és bányászati felszerelések gyártásának
- egy központ a gördülő anyagok gyártásához
- egy központ a csavargyártásban
- egy központ a hajógyártásban

Energetikai ipar:

- egy központ az elektromos és egy hőenergiai iparban
- egy központ az energetikai iparban

Vegyipar:

- egy központ kőolaj-finomításban
- egy központ műtrágyagyártásban
- egy központ a gyógyszergyártásban valamint a festékanyag és lakkgyártásban
- egy központ a műszálak gyártásában

77 A telekonferencia jó példája a hetvenes évek első felétől, a gazdasági élet irányításában is kiteljesedő centralizált vezetési módszereknek.

- egy központ a szervetlen vegyi anyagok gyártásában
- egy központ a gumifeldolgozásban
- egy központ az automata és vegyipari gépek karbantartására
- egy központ a kőolajszármazékok feldolgozásában
- egy központ a vegyipari termékekkel való ellátásban és azok árusításában

Kőolaj feldolgozás:

- egy szénbányászati központ
- egy központ az ásványi anyagok feldolgozásában
- egy kőolaj-kitermelési központ
- egy földgázkitermelő központ
- egy központ a bányászati felszerelések gyártásában

Fakitermelés:

- egy fafeldolgozó központ
- egy fakitermelő központ
- egy központ a cellulóz- és papírgyártásban
- egy központ a cementgyártásban
- egy központ az építőanyag-gyártásban
- egy központ az alkatrészgyártásban

Könnyűipar:

- egy központ a gyapotfeldolgozásban
- egy központ a selyem, len és kender feldolgozásában
- egy központ a gyapjúfeldolgozásban
- egy központ a kötött árú gyártásában
- egy központ a készruhagyártásban
- egy központ a gumi és bőrfeldolgozásba és cipőgyártásban
- egy központ az üveg- és kerámiagyártásban Az üveggyártás átvette az ablaküveggyártást is, amely eddig az építőanyag gyártás részleghez tartozott.
- egy központ a háztartási és technikai eszközök gyártásában
- egy központ a beszerzési ágazatban

Az ipari építkezéseknek két központja lesz. Az építkezési trösztök vállalatként fognak működni. Lesz majd egy gépesítési központjuk és egy építőanyag-gyártó központjuk. A közszállítás esetében lesz egy mozgó anyagot gyártó központ és egy javító–szerelő központ.

Mezőgazdaság:

- egy központ a gyümölcs- és zöldségtermesztésben. E központ keretén belül működni fog egy egységes központ az összes konzervgyár számára és a kertészi vállalatok számára is.

- egy központ a gabonafélék hasznosításában és a tápanyagok gyártásában, valamint ezen belül létesül majd egy ügyosztály is, amely megtervezi a mezőgazdasági munkálatokat.

- egy központ a borkészítésben
- egy talajjavító központ

- egy központ a tejiparban
- egy központ a cukorkészítésben
- egy központ a sör- és szeszgyártásban
- egy központ az étolajkészítésben
- egy központ a dohányiparban
- egy központ a halászatban és a halfeldolgozásban
- egy központ a szárnyastenyésztésben

Ezen intézkedések alapján eldöntöttük, hogy az adminisztratív-technikai személyzetet 13%-ról 9%-ra csökkentjük. A létszámcsökkenés érzékelhető lesz a gyáraktól kezdve fel egészen a felső vezetésig. A fémiparban, bányászatban 7,5-7,8%-ot kell elérni beleértve az egész adminisztratív személyzetet a mesterektől az igazgatókig. A gépjárműgyártásban is 7,5-7,8%-ot kell elérni. Az építőanyag gyártásban szintén 7,5-7,8%-ot kell elérni. A könnyűiparban 5-5,2%-ot, a vegyiparban 7-7,5%-ot, a kőolajiparban 7-7,4%-ot, a faiparban 5,5-5,8%-ot, a szállításban 7-7,3%-ot, a mezőgazdaságban pedig körülbelül 7%-ot.

Azt tanácsolom, hogy először a meglevő nómenklatúra alapján osszák be az embereket a termelésbe, a különböző tisztségekbe: mesterek, műhelyfelelősök, ellenőrök, raktárosok és a többi szükséges szakembereket. Utána következzen a laboratóriumi személyzet és a gazdasági egységek tervosztályain dolgozók. Szervezzék meg az őrséget, a karbantartást, a takarítást a meglevő utasítások alapján. Az újjászervezés gyors lebonyolítása érdekében elvtársakat küldünk Bukarestből. Azt szeretném, ha mindez vasárnapig befejeződne, ha kell, dolgozzanak szombaton és vasárnap is, hogy aztán hétfőn mindenki megtudhassa, hová osztották be és a termelést zökkenőmentesen, folytatódjon. Azt is elhatároztuk, hogy minden megyében létre kell hozni egy bizottságot a megyei első titkár vezetése alatt és, hogy minden üzemben, gyárban létre kellene hozni egy-egy bizottságot, amelynek legyen tagja az igazgató, a párttitkár, a szakszervezeti felelős, egy-egy képviselő a városi és megyei pártszervezetektől és, még akit gondolnak önök. Osszanak be minden elvtársat, a titkárokat is beleértve a legfontosabb üzemekbe, hogy biztosíthassák az átszervezési munka kedvező lefolyását. Gondolom, megértették a határozatból, hogy ahhoz, hogy ezt a csökkentést meg lehessen valósítani, meg kell vizsgálni a különböző munkacsoportok, műhelyek, részlegek működését és a szerkezeti felépítésüket. Az előírásokhoz való alkalmazkodás kötelező. Ami a központok vezetőségének és az új igazgatók kijelölését illeti, ma fogunk dönteni közösen a minisztériumokkal, a megyékkel és a káderes személyekkel. Ma kinevezzük az összes vállalat igazgatóját, majd az aligazgatókat úgy, hogy azokban az esetekben, ahol csere fog történi már estig meg tudjuk szervezni a központtól küldött elvtársak munkába állítását. Megjegyzem, hogy egyes központokba eddigi miniszter helyetteseket küldünk, akik e tisztségüket is megtarthatják miközben igazgatói vagy aligazgatói, lesznek az illető központnak. Íme ezeket a lépéseket kell megtenniük a határozatok végrehajtásában. Felhívom a figyelmüket, hogy tegyenek meg mindent személyesen is a vállalatok újjászervezése érdekében. A központok hasonlóan fognak eljárni, mint mi Bukarestben. Ami a minisztériumokat illeti, majd

meglátjuk, mit teszünk. Végül is önöknél nincs sok vállalat, így mindegyikkel tudnak, sőt kötelességük külön foglalkozni és egységesen megoldani a problémákat. Nem szeretném még egyszer figyelmeztetni önöket arra, hogy mindez egyáltalán nem befolyásolhatja a termelést. Mozgósítani kell az ipari egységek pártaktíváját, akik magyarázzák meg mindenkinek, hogy miről is van szó. Elmagyarázzák, hogy ezen intézkedéseknek az a célja, hogy a vállaltok vezetőségeit közelebb vigye egymáshoz és, hogy a párt országos konferenciája szellemiségében mindenkinek meg lesz a lehetősége, hogy dolgozzon, de meg kell érteniük, hogy az ipart el kell látni megfelelő káderekkel és azokat helyesen kell beosztani a különböző ágazatokba. Van valami kérdés, tisztáznivaló? Nincs, sok sikert kívánok a megoldáshoz.

Cozma Ioan titkár: [...] Vasluian[78] elvtársat Bukarestben képezték ki, ezért azt javasolom, hogy világosítson fel bennünket arról egy kicsit részletesebben, hogy mit is határoztak és mutassa be a határozatot is. Úgy gondolom, hogy nem csak megyei, hanem munícipiumi és városi szinten is össze kellene állítanunk a bizottságokat.

Vasluian elvtárs: Ami ezeket a kérdéseket illeti Ceauşescu elvtárs nagyon szűkszavú volt a kiképzésen, nagyjából ugyanezeket mondta el. Azt emelték ki, hogy először az ipari szektorban kell kezdeni és majd ezután folytatni a kereskedelemben, intézményekben stb. Azt is kihangsúlyozták, hogy az átszervezések nyomán felszabadult embereket ne irányítsák a helyi néptanácsok és a helyi gazdaság felé. Ezeket most nem szervezzük át, körülbelül három hét múlva kerül sor rájuk. Vigyázzunk, hogy azokat, akit nyugdíjazni kell, ne tegyük fel még egyszer a listákra.

ANDJM, fond PCR Comitetul Judeţean Mureş, dos. 8/1973. 156–162. f. Géppel írt román nyelvű jegyzőkönyv magyar fordítása.

78 Vasluian .... beazonosíthatatlan személynév, a KB küldöttje Bukarestből.

74.
A párttájékoztatás megszervezésére és tartalmára vonatkozó határozat

Bukarest, 1973. január 13.

A Román Kommunista Párt Statútuma szerint a pártszervezeteknek kötelességük rendszeresen tájékoztatni a felsőbb szerveket arról, hogy miként valósulnak meg a párt- és állami határozatok, valamint a tevékenységi körükbe tartozó, a gazdasági, politikai, kulturális és társadalmi vonatkozású fontosabb kérdésekről. Az anyagi termelés és a társadalmi élet minden területének hatékony és valósághű ismeretében fontos szerep jut a párt tájékoztatásának, melynek tükröznie kell a pártszervek és -szervezetek fáradozását az állami és párthatározatok megvalósításában, időben ismertetnie kell a gazdasági-társadalmi tevékenység során felmerülő új jelenségeket és törekvéseket, illetve a dolgozók véleményét. A politikai vezetés rendszerében elfoglalt helyének megfelelően mindennek hozzá kell járulnia a pártszervek határozatainak megalapozásához. Annak érdekében, hogy a párttájékoztatás tartalma megjavuljon és az ezen a területen tapasztalható elégtelenségeket megszüntessük, hogy létrehozzuk azt a szervezeti keretet, amely biztosítja ennek hatékonyságát és valóságosságát, hogy a párhuzamosságokat és egybeeséseket kiküszöböljük, hogy a tájokoztatás mennyiségét a kimondottan szükséges minimumra csökkentsük, az RKP KB Titkársága a következőket határozza:

I. A párttájékoztatás tartalmára vonatkozólag

1. A tájékoztatás fő tartalma a pártvezetés és a területi pártszervek hatékony és valósághű értesítésére irányul, arra vonatkozólag, hogy miként léptetik életbe a párt- és állami határozatokat, a KB, a VB, illetve az RKP KB Titkársága által kidolgozott intézkedéseket. A párttájékoztatásnak követnie kell, hogy milyen mértékben hajtják végre a párt főtitkára által a munkaüléseken, a dolgozókkal való tanácskozásokon vagy találkozókon megadott utasításokat, valamint a különböző beszédeiben és előadásokon elhangzott feladatok alkalmazását.

2. Azon ipari, szállításügyi vállalatok, építőtelepek, kereskedelmi egységek, a szocialista mezőgazdaság egységei, valamint a tudományos kutatás, az oktatás, kultúra és más tevékenységi területek vállalatainak a pártszervei és -szervezetei, ahova a párt főtitkára ellátogatott, rendszeresen és közvetlenül az RKP KB-nak tesznek jelentést arról, hogy hogyan valósították meg az ez alkalomból adott utasításokat és feladatokat. A minisztériumok és más központi intézmények kötelesek tájékoztatni a KB-t arról, hogy hogyan intézkedtek azoknak a feladatoknak a megoldásáról, melyeket a pártfőtitkár fogalmazott meg az alárendeltségükbe tartozó egységekben tett látogatásakor.

3. A megyei, municípiumi, városi és községi pártbizottságok, valamint a vállalatok, mezőgazdasági egységek, intézmények, minisztériumok és más központi szervek alapszervezeteinek bürói és pártbizottságai a felettes pártszervet fogják tájékoztatni

arról, hogy milyen stádiumban van a párt- és állami határozatok megvalósítása, továbbá a működési területük legfőbb problémáiról. Rendszeresen ki kell térniük azokra a politikai és szervezési tevékenységekre, melyeket a pártszervek és -szervezetek végeznek a kommunisták és a többi dolgozó mozgósításáért az állami tervek és a felvállalt kötelezettségek megvalósítása érdekében.

4. A párttájékoztatás során arra kerüljön a hangsúly, hogy hogyan alkalmazzák a belső pártélet normáit, az RKP Statútumának, KB határozatainak és utasításainak előírásait, továbbá a párttagok és az egész nép marxista-leninista nevelési tevékenységére a társadalmi méltányosság és etika szellemében. Ugyanakkor azokat a főbb kérdéseket is hangsúlyozniuk kell, melyek a káderek kiválogatása, előléptetése és felkészítése alkalmából merülnek fel.

5. A pártszervek és -szervezetek arról nyújtanak majd tájékoztatást, hogy hogyan intézkednek a szocialista demokrácia kiszélesítése és elmélyítése érdekében, a tömegekkel való tanácskozás és a közösségi kérdések megoldásába való bevonásuk terén, a párthatározatok és országos törvények nyilvános megvitatásában, az optimális feltételek megteremtésében, hogy a párttagok és más dolgozók nyíltan kifejthessék véleményüket a felmerült kérdésekben. Ebben az értelemben különösen oda kell figyelni a dolgozók körében uralkodó hangulatra, a közvéleményre és azokra a kérdésekre, melyek a különböző kategóriájú dolgozókat foglalkoztatják, továbbá a belés külpolitikai események keltette visszhangra a tömegek körében és azokra az intézkedésekre, melyeket pártunk és államunk foganatosított bizonyos gazdasági-társadalmi tevékenységi területeken.

6. Annak érdekében, hogy elkerülhető legyen az átfedés és a párhuzamosság a pártvonalon történő tájékoztatásban, illetve a tájékoztatások száma és mennyisége csökkenjen, az RKP KB szekciói *havonta* fogják tájékoztatni a pártvezetést a következőkről: a nemzetgazdaság fejlődésére vonatkozó állami terv teljesítése; felvételek a pártba; a tagdíjak beszedése; a megyei pártbizottságok által közölt főbb problémák és ezek megoldási módozatai. *Félévente* informálnak a párt költségvetésének végrehajtásáról és a pártszervek és -apparátus havi kiképzéséről, *évente* pedig a következőkről: hogyan valósították meg az RKP KB brigádjai végezte ellenőrzések során a KB Titkársága által megállapított intézkedéseket; a párt szervezeti felépítése, összetétele és személyi állománya; a párt- és állami szervek nómenklatúrájának összetétele és a káderek mozgása; a pártoktatás elindítása és lebonyolítása; a mezőgazdasági propaganda és az állattenyésztési oktatás megszervezése és lebonyolítása; valamint a dolgozók javaslatainak, leveleinek, kéréseinek és észrevételeinek megoldása.

7. Az időszakos tájékoztatásokon kívül más anyagot csak úgy kérhetnek az RKP KB szekciói a megyei pártbizottságoktól, ha azt a KB Titkársága jóváhagyta. Így a KB szekciói évharmadonként jóváhagyásra terjesztik fel a titkársághoz azokat a tájékoztatási tematikákat, melyeket a megyei pártbizottságoktól szeretnének kérni. A megyei, municípiumi és a főváros kerületeihez tartozó pártbizottságoknál azon kérdések listáját, melyről az alárendelt pártszerveknek tájékoztatniuk kell, a bizottsági titkárságok hagyják jóvá; a városi pártbizottságok esetében pedig az illető bizottság bürója.

8. A megyei pártbizottságoknak az időszakos és napi tájékoztatásokon kívül, melyek az RKP KB Titkársága által jóváhagyott tematikában szerepelnek, kötelességük operatívan tájékoztatni minden különleges jelenségről mely a tevékenységi hatókörükben felbukkan, gazdasági, politikai és társadalmi-kulturális területen. A pártszervek és -szervezetek tudatosítják a felelősségérzet fontosságát a párttagokban, állami káderekben, tömeg- és közösségi szervezetekben, ami a tájékoztatási tevékenységet illeti, és határozottan leküzdenek minden olyan tendenciát, mely az igazság halogatására, elferdítésére vagy elhallgatására mutatna a pártinformálás megvalósítása során.

II. A tájékoztatás forrásaira és eszközeire vonatkozólag

1. A párttájékoztatás legfőbb forrása a megyei, municípiumi, városi és községi pártbizottságok tagjainak közvetlen és állandó kapcsolata a vállalatok, intézmények, falvak és lakónegyedek pártszervezeteivel, a különböző tevékenységi területek többi dolgozóival.

2. A pártszervek tagjainak közvetlen részvétele azon brigádok és kollektívák tevékenységében, melyeket a pártszervezetek ellenőrzésére és támogatására hoztak létre, hogy megvalósítsák a párt és állam határozatait, fontos információs eszköz. Ugyanígy a városi és falusi dolgozók gyűlésein, plenáris vitáin való részvételük, illetve az állampolgárok leveleiben és észrevételeiben felvetett problémák alapos ismerete is fontos eszköz a tájékoztatásban.

3. Annak érdekében, hogy az egységekben kért számok és adatok mennyiségét csökkentsük, a párttájékoztatásnak értékesítenie kell azokat az anyagokat, melyeket az ipari, szállításügyi, építkezési, mezőgazdasági, ellátási, lakossági szolgáltatási stb. tervek végrehajtásáról készítettek az összefoglalásokat végző szervek.

4. A megyei, municípiumi, városi és községi pártbizottsági tagok, a pártapparátus és a községi aktivisták, akik részt vesznek az alapszervezetek nagygyűlésein, valamint a pártoktatási rendszerben zajló vitákon, biztosítják, hogy a vitákon felmerült legfontosabb kérdések a párttájékoztatás révén az illetékes pártszervek tudomására jussanak. Hasonlóképpen járnak el a dolgozók, szövetkezeti tagok stb. nagygyűlésein elhangzottakkal kapcsolatban is.

5. A megyei, municípiumi, városi, községi, valamint a vállalati, intézményi és szocialista mezőgazdasági egységekben működő pártbizottságok megszervezik annak nyilvántartását és követését, hogy a párt- és állami határozatok határidőn belüli megvalósulnak-e, időszakosan ellenőrizve a megvalósítás stádiumát.

6. A megyei, municípiumi, városi és községi pártbizottságoknak kötelességük a párttájékoztatáson keresztül megismerni azokat a kérdéseket, amelyek a bizottsági plenáris üléseken, beszámoló és választási jellegű értekezleteken az alárendelt szervezetek nagygyűlésein kelt jegyzőkönyvekből kiderülnek, továbbá rendszeresen követniük kell ezek megoldási módját.

III. A párttájékoztatás megszervezésére vonatkozólag

1. Az RKP KB-nál a Szervezési Osztály felel a KB Titkársága előtt a párttájékoztatás megszervezésével és működésével kapcsolatban. A Szervezési Osztály a többi osztállyal

és a Gazdasági és Társadalmi Tevékenység Munkásellenőrzési Központi Tanácsával közösen fogja biztosítani a pártvezetés informálását a pártszervek és -szervezetek, minisztériumok, közösségi és tömegszervezetek tevékenységével kapcsolatban, hogy hogyan teljesítik a párt- és állami határozatokat. Az RKP KB oktatóinak kötelességük tájékoztatni a pártvezetést minden olyan kérdésben, mely a tevékenységük tárgyát képezi.

Az RKP KB Szervezési Osztálya keretében működik majd a Párttájékoztatási körzet.

2. A megyéknél, municípiumokban, városokban és községekben a párttájékoztatás tartalmáért, hitelességéért és hatékonyságáért, valamint a témában való állandó továbbképzésért az illető pártbizottságok bürói a felelősek, a gazdasági és társadalmi-kulturális egységekben pedig az alapszervezeti bizottságok és bürók.

3. A megyei és municípiumi, valamint a főváros kerületeinek pártbizottságainál olyan bérezés nélküli aktivistákat kell bevonni a párttájékoztatásba, akik az illető pártszervek különböző bizottságaiban vesznek részt, illetve más közösségi és tömegszervezeti pártaktivistákat. A párttájékoztatási tevékenységért az illetékes szervek előtt a szervezési kérdésekkel megbízott titkárok felelnek.

4. A városi és községi pártbizottságok keretében, valamint a vállalati, intézményi, mezőgazdasági termelőszövetkezeti pártbizottságokban a tájékoztatás biztosításáért ezen pártszervek titkárai felelnek. Az informálási tevékenység megszervezésében a pártbizottságok a szakosodott bizottságokra fognak támaszkodni; ezek keretében néhány kommunistának konkrétan meghatározott felelőssége lesz e tevékenységi területen.

5. A párt alapszervezeteinél az illető pártszerven belüli tájékoztatás megvalósításáért és tartalmáért a titkárok felelnek.

6. A pártvezetés tájékoztatására szánt anyag kidolgozása érdekében az RKP KB Szervezési Osztálya közreműködik a KB többi osztályával és a Gazdasági és Társadalmi Tevékenység Munkásellenőrzési Központi Tanácsával. A pártvezetésnek bemutatott tájékoztatók rendszerint ne haladják meg az öt oldalt.

7. A megyei pártbizottságok által a KB-hoz beküldött havi, félévi és évi tájékoztatókat a büróban vagy a titkárságon vitatják meg, az évharmadi tervben, az RKP KB Titkársága által előírtakat pedig az első titkár vagy a megyei pártbizottság egyik titkára hagyja jóvá. A munkalátogatások alkalmával a pártfőtitkár által kiadott utasítások és feladatok megvalósítási módjáról szóló tájékoztatókat, melyeket egyenesen a KB-nak küldenek, az illető egységek pártbizottságai hagyják jóvá.

8. A megyei pártbizottságok biztosítják, hogy a párttájékoztatás terén minden szinten megfelelő politikai és szakmai felkészültségű kommunisták dolgozzanak, akiknek a pártmunkában tapasztalatuk van, kezdeményezőek, fogékonyak az újra és küzdenek a hiányok és a negatív jelenségek ellen.[...][79]

1973. január 13.

ANIC, fond CC PCR Sectia Cancelarie, dos. 1/1973. 27–35. f. Géppel írt roman nyelvű irat magyar fordítása.

79 A felkészítők megszervezésére tett utasításokat nem közöljük.

75.
A nemzetiségi kérdés a szocializmusban. Részletek az RKP XI. kongresszusa nemzetiségpolitikai határozatából[80]

Bukarest, 1974. november 25–28.

Az, hogy különböző államokban nemzetiségi kérdés létezik, a történelmi fejlődés eredménye; ez a kérdés a független nemzeti államok kialakulásával egyszerre jelent meg és a nemzeti államokon belül élő kisebb vagy nagyobb létszámú, más nemzetiségű lakosság léte határozza meg. Figyelembe véve ezt a történelmi valóságot, a párt úgy véli, hogy az együttélő nemzetiségek teljes jogegyenlőségének biztosításáról, azok sajátos kérdéseinek megoldásáról, a dolgozók nemzetiségi különbség nélküli egységének és testvériségének egybeötvözéséről való gondoskodás megőrzi egész jelentőségét a sokoldalúan fejlett szocialista társadalom megteremtése, a kommunizmusra való fokozatos áttérés korszakában is. A nemzetiségek hosszú időn át létezni fognak, mind a szocialista, mind pedig a kommunista építés korszakában, ami szükségessé teszi, hogy továbbra is foglalkozzunk, bármilyen megkülönböztetés nélkül, minden nemzetiség teljes jogegyelőségének és akadálytalan érvényesülésének a biztosításával. Az RKP a történelmi valóságból, abból a tényből indul ki, hogy a nemzeti állam létrejöttét megelőző századok folyamán a románok mellett az ország területén letelepedtek magyarok, németek és kisebb számban más nemzetiségek is. A századok folyamán a román és a más nemzetiségű dolgozók között szoros együttműködési kapcsolatok alakultak ki, normális és nehéz körülmények között egyaránt, a dolgozók együtt éltek és munkálkodtak. A románok, magyarok, németek és más nemzetiségek által közösen lakott területeken a termelőerők, az általános fejlődés közös munkájuk és harcuk eredménye. A történelem folyamán a dolgozók, nemzetiségi különbség nélkül, együtt harcoltak az elnyomás ellen, a társadalmi és nemzeti igazságért. Testvériségük és szolidaritásuk erőteljesen megnyilatkozott a fasizmus elleni harc és a háború idején, a fasiszta diktatúra megdöntésekor és Romániának a hitlerista uralom alóli felszabadításában, majd még magasabb szinten nyilvánult meg a népi demokratikus forradalom, a szocialista forradalom és a romániai új társadalmi rend építése éveiben. A kizsákmányoló osztályok felszámolásáért folytatott harcban kivívott sikerek, a szocialista építésben elért nagyszerű megvalósítások – minden, amit ebben az alapvető forradalmi átalakulásokkal teli időszakban elértünk – a román, magyar, német és más nemzetiségű dolgozók közös erőfeszítéseinek a gyümölcse. A kizsákmányoló osztályok, nemzetiségüktől függetlenül, nem egyszer próbáltak viszályt kelteni a románok és más nemzetiségűek között, nemzeti elnyomó politikát folytatva, nem ismerve el a haza minden állampolgárának jogegyenlőségét. A burzsoázia és a földbirtokosság, az

80 Az RKP XI. kongresszusát 1974. november 25–28 között zajlott le. A XI. kongresszus fogadta el az RKP új programját, amely elméleti alapja lesz a később nemzeti vonal kiteljesítésének. Ugyanezen a kongresszuson fogadják el a területrendezés újabb szakaszára vonatkozó utasításokat. A kongresszuson bemutatott pártprogram és párttörténet lesz a későbbiekben a román történetszemlélet és történetírás ideológiai mintája és alapja.

uralkodó osztályok, nemzetiségüktől függetlenül, arra törekedtek, hogy megerősítsék pozícióikat és megvédjék osztályérdekeiket; ezért összefogtak és közösen léptek fel a széles néptömegek ellen, amikor azok harcra keltek társadalmi és nemzeti jogaikért.

Hazánk valóságából és a nemzeti kérdés marxista-leninista forradalmi felfogásából kiindulva, az RKP mindig harcolt bármiféle nemzeti elnyomás ellen; küzdött nemzetiségre való tekintet nélkül minden dolgozó érdekeinek a megvédéséért. Következetesen kiállt hazánk minden állampolgára teljes jogegyenlősége mellett. Az RKP 1944. augusztus 23. után azonnal rátért a nemzeti kérdés terén az új, marxista-leninista politika gyakorlati alkalmazására. A tudományos szocializmus elveit tántoríthatatlanul alkalmazva, a párt biztosította az elnyomás és az egyenlőtlenség végérvényes felszámolását, nemzetiségre vagy fajra való tekintet nélkül, minden dolgozó teljes jogegyenlőségét. A nemzeti kérdés megoldása abban ölt testet, hogy minden állampolgárnak biztosítottak a feltételek ahhoz, hogy tevékenyen részt vegyen a gazdasági-társadalmi életben, a különböző tevékenységi területek, az egész társadalom vezetésében; abban ölt testet, hogy biztosított az anyanyelvű oktatás, az anyanyelv szabad használata.

Abból az igazságból kiindulva, hogy a jogegyenlőség mindenek előtt az egész ország gazdasági-társadalmi fejlődési fokának emelésében tükröződik, a párt és a szocialista állam nagy figyelmet szentelt a termelőerők minél ésszerűbb elhelyezésének a haza területén. A sokoldalúan fejlett szocialista társadalom építésének és a kommunizmusra való áttérésnek a korszakában, egy időben a termelőerőknek az egész ország területén való feltartóztathatatlan fejlődésével, mind jobb feltételek születnek nemzetiségi különbség nélkül minden állampolgár számára a társadalmi életben való teljes érvényesüléshez, a társadalom vezetésében való tevékeny részvételhez. Jövőjük tudatos megteremtéséért folytatott közös harcukban és munkájukban még jobban megerősödik a dolgozók testvérisége és egysége. A dialektikus és történelmi materializmus fényében, a holnapi társadalom fejlődési folyamatának megfelelően a nemzeti kérdés megoldása minden országon belül lényegbevágó feladata minden kommunista pártnak, alkotó része magának a szocializmus és a kommunizmus építésének. Pártunk szüntelen őrködni fog a marxizmus-leninizmus nemzeti kérdéssel kapcsolatos elveinek az életben való rendíthetetlen alkalmazása, a teljes jogegyenlőség betartása felett, s azoknak a feltételeknek a megteremtése felett, amelyeknek biztosítaniuk kell nemzetiségi különbség nélkül minden állampolgár tevékeny részvételét szocialista hazánk sorsának irányításában. A helyes nemzeti politika elválaszthatatlan része a sokoldalúan fejlett szocialista társadalom építésének és a kommunizmus felé való haladásnak.

A nemzeti kérdés tárgyalásakor nem feledkezünk meg arról, hogy történelmi távlatban, a kommunista korszakban, párhuzamosan az osztályok eltűnésével, a fizikai és az értelmiségi munka, a mezőgazdasági és az ipari munka közötti különbségek fokozatos felszámolásával és a falusi életkörülményeknek a városiakéhoz való közeledtével, a dolgozók egysége nemzetiségi különbség nélkül magasabb fokra fog emelkedni; a dolgozók, nemzetiségre való tekintet nélkül, mindinkább beilleszkednek

a sokoldalúan fejlett szocialista társadalom és a kommunizmus felépítésének folyamatába, a kommunista társadalom egységes dolgozó népébe. Ugyanakkor ennek a jövőnek a távlataiban továbbra is fennmaradnak egyes sajátos vonások, elsősorban a dolgozók különböző kategóriái között a termelésben, a társadalmi tevékenységben betöltött szerepüktől függő különbségek, de mindez csak hangsúlyozni fogja az új társadalmi rend demokratikus jellegét, a dolgozó nép dialektikus egységét.

A nemzeti kérdés marxista-leninista szellemű megoldásával minden államon belül, a kommunista társadalom mind mélyebb homogenizálásával párhuzamosan, az emberi társadalom nagy és mély forradalmi változásainak perspektívájában nemzetközi síkon ki fog bontakozni a nemzetek közeledésének folyamata is. Minden nép megőrzi azonban sajátos jegyeit: a kommunista társadalmat nem ezen jegyek tagadása, hanem éppen ezek elismerése jellemzi. Minden nemzet sajátos vonásai a népek közötti egyenjogú együttműködés, az igazi szabadság, s az emberek és a népek közötti egyenlőség tényezői.

Az RKP XI. kongresszusa 1974, Politikai Kiadó, Bukarest, 1974. 635-638. p. Részlet a kongresszus hivatalos magyar nyelvű kiadványából.

76.
A Románia Szocialista Köztársaságban élő magyar nemzetiségre vonatkozó dokumentáció[81]

Bukarest, 1974. április 3.

A. Románia Szocialista Köztársaság magyar lakossága (1966-os népszámlálás)

Összesen 1 619 592[82]

a., Társadalmi kategóriák szerint

Munkás	742 623	45,90%
Értelmiségi, tisztviselő	188 215	11,60%
Szövetkezeti paraszt	553 724	36,20%
Egyéni háztartással rendelkező paraszt	32 063	
Iparos	89 168	5,50%

b., Iskolai végzettség szerint (12 év feletti lakosság)
Összesen 1 339 716

Felsőfokú végzettség	20 189	
Általános műveltségi középiskola	49 906	
Technikum	40 985	
szakiskola (ipari iskola)		72 467
7–8 osztály, általános iskola	195 067	
elemi iskola	961 202	

B. A magyar nyelvű oktatás az 1973/1974-es tanévben
Nappali oktatás
I. Intézményhálózat

Összesen (egységek és tagozatok)	2481
a, Óvoda	1072
b, Általános iskola	1287
c, Reál-humán líceum	67
d, Szaklíceum	18
e, Pedagógiai és művészeti líceum	7

81 A romániai magyarságra vonatkozó adatokat az RKPP KB Szervezési Osztálya számára készítette az MNDT.

82 Az 1956 után 1966. március 15-én tartottak újra népszámlálást Romániában. A hivatalos adatok anyanyelv szerint 1 652 000, nemzetiség szerint pedig 1 620 000 magyarral számoltak. A pártvezetés ezen adatok tükrében kért pontos kimutatást az MNDT-től a romániai magyarságról, annak gazdasági, oktatásügyi kulturális helyzetéről.
Az 1966-os népszámlálásról részletesebben lásd: Nyárády R. Károly és Varga E. Árpád munkáit.

f, Szakiskola	22
g, Inasiskola	8

II. Beiskolázás	
Nappali oktatás	
Gyerekek és tanulók összlétszáma	220 154
ebből	
óvodában	51 985
általános iskolában	148 518
reál-humán líceumban	12 865
művészeti líceumban	209
pedagógiai líceumban	909
szaklíceumban	1337
szakiskolában	3185
inasiskolában	1146

III. Felsőoktatás	
1. Magyar tannyelvű intézmények	1
2. Olyan intézmények, ahol az előadások egy részét magyarul is megtartják	6
3. Magyar hallgatók száma a felsőoktatásban	5979

IV. Magyar gyerekek és tanulók a román tannyelvű oktatási intézményekben	
Gyerekek és tanulók összlétszáma	92 933
ebből	
óvodában	22 557
általános iskolában	38 960
reál-humán líceumban	5035
művészeti líceumban	363
pedagógiai líceumban	300
szaklíceumban	6315
szakiskolában	13 323
inasiskolában	6380

C. Magyar nyelvű kulturális intézmények és tevékenységek	
Színház és színházi részlegek-tagozatok	6
Opera	1
Bábszínház (szekciók)	3
Népi egyetemek tanfolyamai	244
hallgatók	15 813

D. Magyar nyelvű sajtó	
Napilap	9
Hetilap	11
Kéthavi lap	1
Havonta megjelenő	7
Évharmadonként megjelenő	1
Félévente megjelenő	1
E. Magyar nyelvű kiadói tevékenység	
Magyar nyelven is közlő kiadók	14
Könyvtermés (1973)	
Címek száma	249
Példányszám összesen	2 140 402
Tankönyv (1973)	
Címek száma	126
Példányszám összesen	1 176 060
F. Magyar nyelvű könyvbehozatal (1973)	
Címek száma	258
Példányszám összesen	370 041

A Párt IX. kongresszusát követő időszakban érződött a pártvezetés, Nicolae Ceauşescu elvtárs rendszeres törődése az együttélő nemzetiségek életében felmerülő kérdések megoldásában. A statisztikai adatok tükrözik, hogy pártunk és államunk vezetése egyre jobb körülményeket biztosít hazánk magyar dolgozóinak társadalmi-kulturális fejlődéséhez, a teljes jogegyenlőség szellemében. Országunk magyar lakossága figyelemmel követi és elfogadja azokat a nemzetiségi kérdést érintő tudományos elemzéseket, melyeket Nicolae Ceauşescu főtitkár elvtárs közölt beszédeiben. Különös elégedettségnek örvend a nemzet - és következésképpen az együttélő nemzetiségek - hosszútávú fennmaradására vonatkozó alaptézis. Megjegyzendő, hogy a magyar lakosság bizonyos köreiben tisztázatlan dolgok merültek fel, melyek körül viták zajlanak. Közülük megemlítünk néhányat: „társadalmi és nemzeti homogenizáció" folyamatára vonatkozó tézist nem úgy értelmezik, mint ami elősegíti a két fél még szorosabb közeledését, hanem nagyon egyoldalúan, figyelmen kívül hagyva a főtitkár elvtárs tudományos pontosítását, mely szerint a sokoldalúan fejlett szocializmus építése során a szocialista román nemzet virágzásával egy időben végbemegy az együttélő nemzetiségek felvirágzása is.[83] Megfigyelhető, hogy egyes aktivisták úgy kezelik a román nép és az együttélő nemzetiségek testvériségének ápolását, mintha az csak a nemzetiség feladata lenne. Nem figyelnek arra, hogy a testvériség a kölcsönösség alapelvén nyugszik, mindegyikük jellegzetes értékeinek ismeretén és az irántuk tanúsított tiszteleten. Vita tárgyát képezi, hogy egyes helyeken

83 A társadalmi homogenizáció elvét a hatvanas évek végén dolgozta ki a pártvezetés. Gyakorlatba ültetése, erőteljesebben a hetvenes évek közepétől jelentkezett a területrendezés során bekövetkezett lakosságmozgással és a kulturális intézmények tartalmi működésének egyneműsítésével.

nem törődnek megfelelően a vezető káderek helyes nemzetiségi arányaival, illetve azzal, hogy az együttélő nemzetiségek nyelvét és szokásait ismerő kádereket alkalmazzák, amint az alkotmányban, a törvényekben és a párt utasításaiban áll. A magyar lakosság körében elégedetten nyugtázzák a kultúra és nevelés területén tapasztalható, a nemzetiségek egyenjogúsági elvén alapuló stabil intézményesítést. Ugyanakkor az alap- és középszintű szakmai és műszaki anyanyelvi képzésében mulasztások is előfordulnak. Hangsúlyozzák a szakkifejezések anyanyelvű elsajátításának fontosságát is, aminek mind a termelésben, mind pedig általában véve, a magyar nemzetiségű dolgozók képzésében pozitív hatása van. Felróttak azt, hogy az együttélő nemzetiségek felsorolásakor a „magyarok és székelyek" kifejezést használjuk, mintha két különböző nemzetiségről lenne szó.[84] Azzal érvelnek, hogy a feudális széttagolódás okozta sajátosságaik ellenére, a székelyek a magyar lakosság szerves részét képezik. Felmerül továbbá, hogy egyes - nagyszámú vagy kompakt magyar lakosságot tartalmazó - megyékben és helységekben a közigazgatási, oktatási intézmények feliratait, a helység- és utcaneveket a román mellett magyarul is írják ki.

1974. április 3.

ANIC, fond CC PCR, Secția Organizatorică, dos. 36/1974. 1–7. f. Géppel írt román nyelvű szöveg magyar fordítása.

84 A hatvanas évektől kezdődően a romániai népszámlások során a „székely" is megjelent, mint nemzetiségi kategória.

77.
Emlékeztető a Magyar Nemzetiségű Dolgozók Tanácsának plenáris üléséről

Bukarest, 1974. április 4.

Péterfi István elvtárs 9.00 órakor nyitotta meg az ülést, a Tanács 147 tagja és 39 meghívott jelenlétében. A napirendi pontok a következők voltak:

-A tanács bürójának beszámolója, majd megbeszélés

-Szervezési intézkedések

A beszámoló bemutatása után 21 elvtárs szólalt fel. Minden hozzászóló mély elégedettségét és örömét fejezte ki Nicolae Ceauşescu elvtársnak az RSzK elnökévé történő megválasztása kapcsán.[85] A hozzászólók ragaszkodásuknak adtak hangot a párt bel- és külpolitikája iránt, értékelve a nemzetiségi kérdés megoldását országunkban. Kiemelték, hogy a párt IX. kongresszusa után, az erős gazdasági-társadalmi fejlődés keretében, számos, a romániai magyar lakosság életét és tevékenységét érintő fontos kérdés is megoldódott. A megbeszélések során számos kérdés merült fel, melyekre néhány javaslat is született. Ezek közül a legfontosabbakat emeljük ki. Szűcs Sándor (Szilágy megye) abbéli reményét fejezte ki, hogy megoldódik egy magyar nyelvű megyei kiadvány megjelentetése. (A megye lakosságának 24%-a magyar). Portik Albert (Beszterce megye): a magyar tannyelvű iskolákban is vezessék be a második idegen nyelv tanítását (az általános iskola második osztályától). Szász János, az Írószövetség titkára: a magyar nemzetiség kultúrája egyoldalúan fejlődik, ugyanakkor a tudományos-műszaki rész komolyan lemaradt a humán jellegű kultúrával szemben. Hozzák létre a romániai magyar irodalom múzeumát, valamint egy Gaál Gábor emlékházat Kolozsváron. Hivatkozott azokra a nehézségekre is, amelyek a sajtónak szánt papír-kvóta visszaállítása következtében jelennek meg. Hamar Márton (Bukarest) egy magyar nyelvű folyóirat létrehozását javasolta a tudomány és technika népszerűsítése érdekében. Gáll Ernő (a *Korunk* főszerkesztője) az interetnikus tudományos kutatások dinamizálását sürgette, rámutatva e tevékenység szervezésében és lebonyolításában felmerülő nehézségekre. Kihangsúlyozta a kölcsönös bizalom szükségességét és kérte, hogy a nemzetiségek jellegzetes problémáinak felmerülésekor egyesek ne magyarázzák azokat „nemzeti elszigetelődésként" vagy követelőző magatartásként. Bisztrai Mária (a kolozsvári Magyar Színház igazgatója) kiemelve a közösség nehéz munkafeltételeit, rámutatott arra, hogy egy új épület építése a színház számára erős ösztönzést jelentene az alkotó munkára. Sütő András (író, Marosvásárhely) hangsúlyozta, hogy a magyar nemzetiségű dolgozók egyes megyei tanácsai gyenge tevékenységet fejtenek ki. Azt javasolta, hogy hozzák létre a magyar nemzetiségű dolgozók tanácsait a municípiumokban, városokban és községekben is, hogy az illető pártszervek segítségére legyenek. Fazekas Imre (a Clujana gyár brigádosa) egy magyar tannyelvű osztály létrehozását javasolta a kolozsvári könnyűipari szakiskolá-

85 Nicolae Ceuşescut 1974. március 29-én választották meg Románia államelnökévé.

ban. Gálfalvi Zsolt (a Szocialista Művelődés és Nevelés Tanácsa bürójának vezetője): azt a hatékony munkastílust, melyet az RSzK magyar nemzetiségű dolgozói tanácsának bürója alkalmaz az RKP KB Titkársága vezetésével, gyökereztessék meg azon megyei tanácsok tevékenységében is, ahol az elvégzett munka kívánnivalót hagy maga után. Annak ellenére, hogy a nemzetiségek képviselete nem mennyiségi, hanem minőségi kérdés, az utóbbi időben mégis lecsökkent e képviselet szintje mind a Szocialista Művelődés és Nevelés Tanácsánál, mind pedig a Nevelés- és Oktatásügyi Minisztériumnál. Torró Tibor (Temesvár): a magyar nemzetiségű tanárok számára nyári előadásokat kell szervezni anyanyelvükön, hogy műszaki-tudományos ismereteiket felfrissítsék, és elsajátítsák az új terminológiát. Helyezzenek el Temesváron emlékplakettet Bolyai János tiszteletére, nevezzenek el a tudósról egy utcát, valamint a magyar tannyelvű líceumot, mivel a matematikus éppen e városban való tartózkodása idején fedezte fel a nem-euklidészi geometriát. Bodor Pál (főszerkesztő a Román Televíziónál) a szociológiai és filozófiai kutatások fejlesztését javasolta a nemzetiségi kérdés különböző aspektusaira nézve, annak érdekében, hogy a döntések még inkább megalapozottak legyenek. Úgy gondolja, hogy nem kell lemondani a székelyudvarhelyi *Siculus* hazai könnyűzene fesztiválról.[86] A kölcsönös ismeretség szellemében nagyobb erőfeszítéssel terjesszük az együttélő nemzetiségek kulturális és történelmi értékeit a román nép körében, mindenekelőtt a fiatalok és a gyerekek között.

Takács Lajos professzor álláspontjáról különálló jegyzet készült.[87]

Miron Constantinescu

1974. április 4.

ANIC, fond CC PCR Secția Organizatorică, dos. 36/1974. 13–17. f. Géppel írt román nyelvű emlékeztető magyar fordítása.

86 A székelyudvarhelyi Siculus könnyűzenei fesztivált 1970-ben szervezték meg először az RTV magyar nyelvű adásával közösen. A fesztivál 1973-ban szűnt meg.

87 Takács Lajos az előző üléseken megszokott hangnemen változtatva hosszas jegyzékben sorolta a kisebbségi problémákat. Takács felszólalásáról részletesebben lásd: Vincze: *Történeti kényszerpályák ... i.m.* 311–313. p.

78.
Péterfi István hozzászólása a Magyar és Német Nemzetiségű Dolgozók Tanácsainak együttes ülésén

Bukarest, 1974. április 5.

Péterfi István elvtárs: *[...]*[88] Tisztelt főtitkár elvtárs, annak az emlékezetes napnak a visszhangja, melyen Önt kinevezték Románia Szocialista Köztársaság elnökévé, fellelhető volt abban a lelkes, szeretetteljes és – a párt politikája és az Ön személye iránt – elkötelezett hangulatban is, amelyben a Magyar Nemzetiségű Dolgozók Tanácsának plenáris ülése zajlott. Tanácskozásunknak ebben a lendületes légkörében a következő elvtársak szólaltak fel: Szűcs Sándor, Takács Lajos, Pongrácz Mária, Portik Béla, Székely Zoltán, Szász János, Újvári Erzsébet, Hamar Márton, Steklács László, Gáll Ernő, Bisztrai Mária, Sütő András, Fazekas Imre, Gálfalvi Zsolt, Sós Endre, Lőrincz László, Torró Tibor, Szabó Sándor, Kazinczi Jenő, Balogh Sándor és Bodor Pál. A beszámolók és a résztvevők hozzászólásai nyomán kidomborodott, hogy a tanács előző plenáris ülése óta eltelt időszak gazdag volt politikai eseményekben, melyek mély hatással bírnak népünk életére. Értékelték a Párt Országos Konferenciájának dokumentumait, valamint az Ön által bemutatott beszámolót, mely kielemezte a nép lendületes munkájának eredményeit, melyet a szocialista társadalom megvalósítása érdekében fejtett ki, valamint merész képekben villantotta fel a jövőt, a szocialista Románia fényes távlatait. Plenáris ülésünk hangsúlyozta a pártpolitika szerepét és fontosságát, mely a szocialista román nemzet felvirágoztatására, a termelőerőknek az ország területén való kiegyensúlyozott fejlődésére, a dolgozók egységének és testvériségének megszilárdulására, a szocialista demokrácia elmélyítésére és kiszélesítésére irányul. A plenáris ülés elégedettségét fejezte ki a párt külpolitikája iránt, mely dialektikus egységet képez belpolitikánkkal, valamint Romániának a nemzetközi téren való növekvő presztízse iránt. Mint az állampolgárok jogegyenlőségét biztosító intézkedések egyik fő összetevőjét, kiemelték az összes megyében megtapasztalható növekedést, a mezőgazdaság modernizálását. A plenáris ülés keretében hosszasan elemeztük a magyar nemzetiségű lakosság keretében kifejtett politikai-ideológiai és kulturális-nevelői munkát, mindezt a párt Országos Konferenciájának határozatai és a főtitkár elvtársnak Tanácsunk 1971-es plenárisán megtartott beszéde szellemében.

Ami a politikai-ideológiai munka irányultságát és tartalmát illeti, kidomborodott a magyar dolgozók tájékoztatására irányuló érdeklődés, a következő témákról: a párt kül- és belpolitikájának értelme és jelentősége, a mai gazdasági-társadalmi fejlődés irányai, a szocialista etika és méltányosság elveinek elsajátítása és alkalmazása, a szocialista hazafiság szocialista öntudatának, az internacionalizmusnak a fejlődése, a román és az együttélő nemzetiségű dolgozók testvériségének megerősítése, a párt világról és életről alkotott forradalmi szellemű, marxista felfogásának következetes

88 Az általános jellegű bevezetőt nem közöljük.

támogatása. A kulturális-nevelői munka területén kiemeltük - számos cselekedet és példa alapján - a tudomány terjesztését segítő tevékenység eredményeit, az amatőr művészeti mozgalom kiterjedését, a folklór támogatását, fesztiválok, évfordulók és megemlékezések szervezését. Elégedetten nyugtáztuk, hogy hazánkban széleskörű magyar nyelvű publicisztikai tevékenység zajlik, hogy az ezen a nyelven megjelenő újságok és folyóiratok ugyanolyan feltételekkel rendelkeznek, mint a román nyelvűek; széles lehetőségekkel bírnak a párt politikájának megvalósítása, a szocialista öntudat és a dolgozó tömegek új szellemi életének fejlődése terén. Hasonlóképpen nagyra értékeltük a magyar nyelvű rádió- és tévéműsorok sikerét, valamint a politikai-ideológiai és kulturális-nevelői munka más vonásait is.

Ugyanakkor a plenáris ülés figyelmét magára vonta néhány lemaradás is. Javaslatokat tettek a munka ösztönzésére a továbbiakban, valamint a különböző tevékenységek szintjének emelésére. A javaslatok elsősorban az anyanyelvű politikai-ideológiai és kulturális-nevelői munka további fejlesztésre vonatkoztak, arra, hogy az összes állampolgár körében fokozzák a román és az együttélő nemzetiségű dolgozók közti egység és testvériség megszilárdítására irányuló munkát, biztosítsák a tudomány és az amatőr művészegyüttesek műsortervének terjesztéséhez szükséges anyagokat. Más javaslatok: a könyvtárak könyvellátásának fokozatos javítása, a népi egyetemek és múzeumok tevékenységének javítása, a figyelem fokozása a magyar nemzetiségű káderekre kulturális téren való bevonása, előléptetése és kiképzése iránt. Hasonló javaslatként elhangzott, hogy a politikai és kulturális-nevelői munka tartalmának, formáinak és módszereinek tökéletesítése keretében a továbbiakban figyeljenek majd mind a kompakt magyar településekre, mind pedig a vegyes lakosságúakra.

Kiemelkedő eredményeket tapasztalhattunk az irodalmi és művészeti alkotások terén is. A magyar képzőművészek a rendelkezésükre álló körülményeket jól kihasználják, amit a művészeti tevékenység nagysága és tartalma tanúsít. Például, ha az irodalmi alkotásokra gondolunk, túlzás nélkül megállapíthatjuk, hogy Romániában valóságos magyar irodalmi alkotóbázis alakult, mely szocialista irodalmunk kincsestárát nem csak egy jellegzetes színnel gazdagítja, hanem valódi értékekkel is. A tavalyi év folyamán megjelent 183 szépirodalmi könyvcím - 1 800 000 fölötti példányszámban - újból azt bizonyítja, hogy szerzőik, testvéri egységet alkotva a román és a többi együttélő nemzetiségű írókkal, határozottan részt vesznek a pártpolitika megvalósításának hatalmas munkájában, odaadóan szolgálják a dolgozók szocialista szellemben való nevelésének ügyét, foglalkoztatja őket az olvasók látókörének szélesítése, érzelmeik gazdagítása és nemesítése. A magyar nyelvű könyvek megjelenése tekintetében a plenáris az utóbbi évek tematikai átstrukturálásának fontosságát hangsúlyozta, mivel hosszú időn keresztül a szépirodalom majdnem kizárólagosan uralta a magyar nyelvű könyvkiadást. Ezen fejlődés következtében finom eltolódás következett be az anyanyelvű kiadói tevékenység modernizálása fele. Ugyanakkor az következett ebből, hogy a szépirodalmi könyvkiadók különleges figyelmet szentelnek a klasszikus és kortárs román irodalmi alkotások fordításainak, abban a mélységes meggyőződésben, hogy a műfordítások hozzájárulnak a kölcsönös megismerés javulásához, vagyis egy megala-

pozott kölcsönös tisztelet kialakulásához is, mely alapvető elem az egész nép egysége megszilárdulásának a folyamatában. Tanácsunk plenáris ülése megelégedését fejezte ki az itt részletesen vázolt eredményekkel kapcsolatosan, kiemelve ugyanakkor néhány aspektust a könyvkiadás és - terjesztés valós követelményeiről, lehetőségeiről. Így kihangsúlyozták a könyvkiadói tevékenység folyamatos ideológiai irányításának szükségességét, a románról magyarra és fordítva történő fordítások ösztönzését, az anyagi keret folyamatos bővítését a piac magyar nyelvű könyvekkel való ellátása érdekében, kompetens káderek biztosítását minden olyan kiadónál, amely az együttélő nemzetiségek nyelvén ad ki könyvet, a könyvimport elősegítését a jövőben is a pártpolitika szellemében, a kiadói termelés struktúrájának további javítását, az iskolai programban előírt kötelező olvasmányok lefedésére tett erőfeszítések fokozását, stb.

A plenáris ülés munkálataiból kiderül, hogy hazánk magyar dolgozóit különösen foglalkoztatják az anyanyelvű oktatásra vonatkozó kérdések. Megvizsgálva a magyar iskolahálózatot azt látjuk, hogy az nagyvonalakban követte az országos iskolahálózatban végbement változásokat. Fejlődött az óvodai oktatás, megszilárdult az általános iskolák hálózata, a reál-humán és a szaklíceumok aránya az utóbbiak javára tolódott el. Örülünk annak, hogy az 1974-75-ös iskolai évre felvázolt tervekben a magyar nyelvű iskolahálózatot érintő változások jelentéktelenek. Mégis úgy gondoljuk, hogy hasznos lenne megvizsgálni, hogy a magyar fiatalok az általános iskola elvégzése után hogyan tudják tanulmányaikat az anyanyelvükön folytatni. A hozzászólók elégedetten nyugtázták, hogy a minisztérium vezetőségét foglalkoztatta a magyar nyelvű oktatás tartalmának és általános színvonalának a növelése. Intézkedéseket hoztak új tankönyvek kiadására és a meglévők egy részének a javítására, azon fáradoztak, hogy az iskolákat didaktikai anyaggal lássák el, tökéletesítették az anyanyelv és irodalom tanítását és új, modern és hatékony alapokra helyezték a román nyelv tanítását és elsajátítását. Szem előtt tartva, hogy az Oktatásügyi Minisztérium segítőkészen állt hozzá tanácsunk bürójának javaslataihoz, a minisztérium figyelmébe ajánljuk azt a problémát, hogy a román és magyar lakosságú helységekben az óvódás gyerekeknél hagyják meg a tanítási nyelv szerint szervezett csoportokat, bizonyos tevékenységeket pedig - énekek, közös játékok - román és magyar nyelven tartsanak.

A továbbiakban, ami a felszólalások tartalmát illeti, fontosnak tartjuk felvázolni a következő értékeléseket és javaslatokat: a magyar nemzetiségű paraszti tömegek politikai és szakmai nevelésének a megerősítése és szélesítése a Falvak Dolgozó Népe című folyóirat fejlesztésével és javításával (mely a jelenlegi profiljával csak részlegesen elégíti ki a reális kéréseket), valamint a tudományos materialista nevelés biztosítása egy tudományt népszerűsítő anyanyelvű folyóirat létrehozásával. A négy magyar lap (*Utunk, Korunk, Igaz Szó, A Hét*) példányszámának és terjedelmének a lecsökkentésére hozott intézkedések felülvizsgálata.[89] Ezek a folyóiratok, különleges helyzetüknél fogva, nem csak az irodalmat és a társadalomtudományokat kell kiszolgálják, hanem az arculatukban

89 A papírkészlettel való takarékosság jegyében 1974-ban az írott sajtóban terjedelmi korlátokat vezettek be. Az előírások a román nyelvű sajtóra is érvényesek voltak, de az amúgy is szűkös lehetőségekkel bíró kisebbségi sajtót súlyosabban érintette.

a román lapok (pl. *România Liberă, Luceafărul, Viata Românească, Tribuna, Steaua, Arta plastică, Muzica, Cinema, Teatru, Viitorul social, Revista de filozofie, Probleme economice,* stb.) feladatköreiből is tartalmazniuk kell különböző témákat. Rámutattak, hogy a televízió magyar nyelvű adásának új, hétfői formája nagy elégedettséget váltott ki és javaslatokat tettek az adás időtartamának növelésére. Hasonlóképpen javaslat született Magyar Nemzetiségű Dolgozók Tanácsainak a municípiumi, városi és községi szintű megalakulására.

Egyes hozzászólók annak a szükségességét hangsúlyozták, hogy széleskörű elméleti tevékenységet kell folytatni és szociológiai felméréseket kell készíteni a nemzetiségi kérdés bizonyos aspektusaira vonatkozóan, a pártfőtitkár által megszabott irányvonalak szellemében. Rámutattak arra, hogy egyes tisztázatlan elméleti kérdések miatt önkényes interpretálások látnak napvilágot, amelyek negatívan befolyásolják a munka menetét. Az ilyen hozzáállások vagy a román nemzet és az együttélő nemzetiségek közti történelmi folyamat törvényszerűségének hibás értelmezéséhez, vagy az elszigetelődés veszélyének hamis vészjelzéséhez kapcsolódnak. Egyes felszólalók annak a szükségességét hangsúlyozták, hogy fokozottabban kell figyelni az anyanyelvnek az állami közigazgatásban való használatáról szóló előírások betartását valamint azt, hogy a vegyes lakosságú régiókban az együttélő nemzetiségek soraiból biztosítsanak kádereket. Javaslat született arra vonatkozólag, hogy a kölcsönös megismerés érdekében tegyenek nagyobb erőfeszítéseket az együttélő nemzetiségek kulturális értékei és történelmi múltjuk népszerűsítésére a román lakosság körében, főleg a fiatalság és a gyerekek soraiban.

Mélyen tisztelt főtitkár elvtárs, tudatában vagyunk annak, hogy a jelen korszak kihívásai arra köteleznek minket, hogy a jövőben - következetesen alkalmazva az Ön utasításait, programbeszédeinek téziseit, mint megannyi energiát és lelkesedést adó forrást - még hatékonyabban járuljunk hozzá a mindenapi életben felmerült problémák megoldásához. Ennek szellemében biztosítjuk Önt a magyar nemzetiségű dolgozók aktív és szerves részvételéről az egész nép építő lendületében, melyet a X. kongresszus és az Országos Konferencia határozatainak a megvalósítására szentelnek. Ezáltal új megvalósításokkal fogadnák a hazának a fasiszta iga alól való felszabadulása 30. évfordulóját és a párt XI. kongresszusát. A haza történelmének ezt a tündöklő évét azzal tiszteljük meg, hogy a közös haza virágzását következetesen szolgáljuk, alkotó tevékenységgel, kifejezvén ez által az Ön - a párt vezére, România Szocialista Köztársaság első elnöke - iránti mélységes bizalmunkat és odaadásunkat.

Köszönöm. (Taps)

ANIC, fond Secția Organizatorică, dos. 38/1974. 4–13. f. Géppel írt román nyelvű jegyzőkönyv magyar fordítása.

79.
Domokos Géza hozzászólása a Magyar és Német Nemzetiségű Dolgozók Tanácsainak együttes ülésén

Bukarest, 1974. április 5.

Miron Constantinescu elvtárs: Átadom a szót Domokos Géza elvtársnak.

Domokos Géza elvtárs: Mélyen tisztelt főtitkár elvtárs, tisztelt elvtársak, megilletődve és nagy örömmel csatlakozom ahhoz, amit a Magyar Nemzetiségű Dolgozók Tanácsának tagjai eddig elmondtak: lelkiismeretükre hallgatva megindító hódolattal adóztak erről az emelvényről Románia Szocialista Köztársaság első elnökének, kifejezték az Ön hazafias, nemzetközi harcos, illetve államférfiúi erényeibe vetett határtalan bizalmukat. Ceauşescu elvtárs, jól ismert az igazság, miszerint azok, akik elsajátítottak egy változásra képtelen elméletet, mely mindig azonos önmagával, mely nem képes felhívni a figyelmet a dolgok komplexitására, az árnyalatok sokaságára, azok a tehetetlenség tanához csatlakoztak, mely dialektikus módon átalakul tehetetlenséggé. Akiknek nincs merészségük állandóan elemezni a tettek formáit, alávetni azokat a folyamatos kritika ellenőrzésének, azok elkerülhetetlenül beleesnek a rutin hibájába, a mozdulatlanságba. A lenyűgöző energia, az Ön nyitott lényének fáradhatatlan kezdeményezőképessége, az új gondolatok és opciók állandó megteremtése éppen ennek a felfogásnak az ellenkezője. [...][90] A marxizmus teoretikusai, a forradalom és a szocializmus összes harcosa egy egyszerű, vitathatatlan, de nem egyszer semmibe vett igazsággal álltak, állnak és fognak szembe állni. A dialektikus és történelmi materializmus nem egy dogma, hanem a tettek vezérfonala. Az elméleti és gyakorlati társadalmi tevékenység, kommunista pártunk és a román állam bel- és külpolitikája – melyet oly találóan jellemez az Ön személyisége – nap, mint nap helyesnek és hosszú életűnek bizonyul éppen azért, mert figyelembe veszi ezt az egyszerű igazságot, amely gyakran csak nagy nehézségek árán tör magának utat a valóságban, a gyakorlatban. Az Ön egyhangú megválasztása az ország legmagasabb és legfelelősségteljesebb állami funkciójába garanciát jelent – amint azt az ünnepélyes beiktatási esküben is elmondta – arra az útra, amelyen szilárdan folytatjuk az utat a haza dicsőségéért, az állampolgárok jólétéért és méltóságáért. Teljes szívemből csatlakozom az elvtársak által tegnap kifejezett jókívánságokhoz, hogy minden, amihez hozzáfog, inspirálja, szüntelenül bátorítsa a népét és államát szerető vezető odaadását, a tapasztalt kommunista határozottságát, az emberséges ember bölcsességét.

Tisztelt elvtársak, a Magyar Nemzetiségű Dolgozók Tanácsának tagjaként részt vettem e közösségi szerv minden munkálatában, lehetőségem nyílt minden felmerülő kérdéssel kapcsolatban kifejtenem a véleményemet a teljes véleményszabadság feltételei között. Értékeléseket, ellenvetéseket fogalmazhattam meg, javaslatokat tehettem, mindezt anélkül, hogy attól kellett volna tartanom, hogy félreértenek, illetve azzal a meggyőződéssel, hogy ha igazam van, ha az érveim érvényesek, az önökkel megosztott

90 Olvashatatlan mondatrész.

gondolataim megalapozottak, akkor ezeket figyelembe veszik. Ha pedig valamiben tévednék, akkor elvszerűen - bizalommal és elvtársi gondoskodással - kijavítanak. Teljes elismerésemet fejezem ki a KB Titkárságának bürónk tevékenységének figyelmes igazgatásáért, aminek köszönhetően munkánk - amint az a tegnapi beszámolóból is kiderült - az utóbbi nyolc hónap folyamán figyelemre méltó folyamatossággal és nyilvánvaló, végsőkig tartó igyekezettel jellemezhető. Úgy gondolom, hogy a büró konzultatív jellegéből kiindulva, szükséges állandóvá tennünk azt a jó szokást, miszerint e megválasztott szerv tagjainak a tudomására hozzuk azokat az állásfoglalásokat vagy határozatokat, amelyeket a pártvezetés vagy a döntőképes szervek hoztak javaslataink alapján. Ezáltal még erőtejesebb lesz az ösztönző erő, hogy aktívan, a hasznosság meggyőződésével vegyünk részt a felmerülő kérdések tanulmányozásában, az indítványok megfogalmazásában. Ugyanakkor kötelezve érzem magam, hogy sajnálatomat fejezzem ki, amiért tanácsunk már bő három éve nem volt összehívva, így nem volt lehetősége kollektíven megfelelni a pártdokumentumban - melynek alapján létrejött - lefektetett feladatoknak, képtelen volt a működési szabályzatba foglalt hatáskörét ellátni.[91] Ez a következőkben állna: a SzEF keretében részt venni a legfontosabb párt- és állami kérdések, társadalmunk általános haladására vonatkozó intézkedések megvitatásában, hozzájárulni a szocialista hazafiság műveléséhez és a magyar nemzetiségű állampolgárok szocialista öntudatának a felemeléséhez, segíteni a párt Központi Bizottságát, az állami és társadalmi központi szerveket a magyar nemzetiség sajátos problémáinak megvizsgálásában, annak érdekében, hogy megfelelő, társadalmunk és e nemzetiséghez tartozó állampolgárok általános érdekeivel összhangban levő megoldások szülessenek. Örömmel tapasztalom azonban azt a figyelmet és pontosságot, amivel a Tanács jelen plenáris ülését előkészítették. Ugyanakkor szeretném kifejezni meggyőződésemet, miszerint a SzEF következő kongresszusának határozatai alapján a mi tanácsunk tevékenysége is új impulzust kap, pontosítják - a jelenlegi időszaknak megfelelően - a feladatait és működési lehetőségeit, hogy szocialista demokrata rendszerünknek egy reprezentatív szerve lehessen, legyen képes arra, hogy saját munkastílust alakítson ki, hogy maximális politikai és ideológiai igényességnek, egyértelmű közhasznosságnak adja tanújelét. Természetesen, ne feledje egy pillanatig sem, hogy a nemzetiségi kérdés - mely elméleti, politikai szempontból véglegesen és visszavonhatatlanul megoldódott, de ami, mint minden társadalmi jelenség, gyakorlati tevékenység - nem vonhatja ki magát a kritikai értékelések, az élet által megkövetelt pozitív irányú változtatások alól. Ez a kérdés tehát figyelmes, elméleti megközelítést igényel, a tények aprólékos ellenőrzését, a törekvések objektív megbeszélését, elemzését, az eredmények higgadt mérlegelését, és végül a felmerülő választási lehetőségek józan megítélését. Mindezt annak tudatában állítom, hogy mind az esetleges hiányosságok felnagyítása, mind a kishitű, kispolgári látásmód ebben a kérdésben ugyanannyira kártékony, mint egyes hiányok és hibák kényelmes elkendőzése, tudatos csökkentése - sokszor kizárólag személyes okokból, melyek nem idegenek a karrierista törekvésektől. Ebből a szemszögből egyetlen dolog

91 Az MNDT plenáris ülését utoljára 1971-ben hívták össze.

szolgálhat a politikai gondolkodás és moralitás útmutatójaként: a pártban, a pártvezetésben való bizalom, a tisztesség és kommunista lelkiismeretesség értékeibe vetett bizalom, a rációba, jóérzésbe, szocialista társadalmunk önképző erejébe vetett bizalom.

Az RKP soha – sem az illegalitásban, sem kormányzópárti minőségében – nem kezelte a nemzetiségi kérdést (mint ahogy a hatalomért való harc és a szocializmus építéséért tett erőkifejtés egyik kérdését sem) statikusan, absztrakt módon, hanem forradalmi programjának élő, konkrét szellemiségében. Hazánk kommunistái mindig azt vallották, hogy a marxi–lenini felfogásban értelmezett nemzetiségi kérdést nem lehet csak a gazdasági, nyelvi vagy történelmi, kulturális vonzatára redukálni, mert ez egy sokkal összetettebb, gazdasági–politikai, társadalmi–kulturális és jogi valóság. A párt nem mellőzi, nem mellőzheti ezen összetevők egyikét sem, és teljes komplexitásukban kezeli ezeket, a társadalmi fejlődés szakaszainak megfelelően. A nemzetiségi kérdést – Ön, főtitkár elvtárs, már nem egyszer kifejtette ezt a tézist – nem úgy kezeli, mint egy taktikai, konjunkturális kérdést hanem, mint a szocialista és kommunista társadalom általános építési stratégiájának egyik alapvető problémáját. Innen ered, gondolom, ennek a politikának az egységes jellege is, ami határozott és igazságos alkalmazást eredményez az egész ország területén, ott is, ahol a kisebbség kompakt tömbböt alkot, és azokban a helységekben is, ahol két vagy több nemzetiséghez tartozó állampolgár él egymás mellett. Természetesen, megyénként előfordulhat néhány különbség a gyakorlati alkalmazás során, bizonyos helyi sajátosságoknak megfelelően, de ennek a politikának a tartalma, demokrata, humanista jellege nem hagyható figyelmen kívül sem tudatlanságból, sem tájékozatlanságból, sem egyszerű kényelmességből.[92] Ami az óvodaés iskolahálózatok szervezését és működését illeti, elsősorban a szakiskolákét, az anyanyelvű kulturális–nevelői tevékenységet, továbbá az együttélő nemzetiségek soraiba tartozó káderek kiválasztását és előléptetését, a megyei tanácsok tevékenységét, végezetül pedig, ami a kétnyelvű feliratok létezését illeti, megyéről megyére értékelendő különbség tapasztalható, ami az illető hely politikai légkörét is befolyásolja. Nem hinném, hogy felfogásbeli, objektív különbségekről lenne szó, inkább hajlok arra, hogy azt gondoljam, hogy – mint a gazdasági, társadalmi, kulturális élet más aspektusai esetében is – interpretálásról és szubjektív jellegű hozzáállásról van szó, az illetékesek döntőképességéről, ismereteiről, tapasztalatairól és az emberi értékükről, nemzetiségtől függetlenül.

Elvtársak, számunkra, akik itt jelen vagyunk, valamint azok számára, akiket képviselünk, a 30 évvel ezelőtti felszabadulás, a szocializmus építésének eredményei, a megnyíló anyagi és szellemi civilizáció távlatai egyedi lehetőséget nyújtanak. Az a nemzedék lehetünk, amely mélyrehatóan és visszafordíthatatlanul megvalósítja e föld összes fiának az egységét, legyenek azok románok, magyarok, németek, szerbek, ukránok, zsidók vagy más nemzetiségűek. Az a nemzedék – mely az Ön lelkesítő példáját követve, főtitkár elvtárs – nemcsak megérti a nehéz, nem ritkán drámai történelem tanításait, hanem azokat az RKP vezetésével alkalmazni is tudja a tudományban és a társadalmi életben. Az a nemzedék, amely a felvilágosult elődök álmait, a testvériség nemes eszméjét át tudja alakítani, amint azt a nagy román hazafi

92 Domokos e taktikai jellegű megfogalmazással gyakorlatilag azt – a már régebben is elhangzott – a panaszt próbálta tolmácsolni, miszerint alsóbb szinteken a párt és a közigazgatási szervek nem tartják be a törvény által elvileg biztosított kisebbségi jogokat.

és demokrata, dr. Petru Groza szerette mondani, a jelen és a közös jövő megannyi példás, tartós tettévé. Ebben a nagyszerű alkotásban ösztönzést és ünnepélyes pillanatokat jelentenek az Ön szavai, elnök elvtárs, melyek a Nagy Nemzetgyűlés ünnepi kupolája alatt, az egész ország előtt hangzottak el: „Abból a tényből kiindulva, hogy országunkban évszázadok óta más nemzetiségű állampolgárok is élnek, szilárdan harcoltunk, hogy a társadalom keretében megvalósuljon a dolgozók teljes jogegyenlősége és a munkában és harcban való testvérisége, nemzetiségtől függetlenül; folyamatosan szem előtt tartottuk a történelem tanulságait, melyek törvényerővel igazolják, hogy csak szoros összetartásban és a teljes jogegyenlőség feltételei között tudják a dolgozók legyőzni a kizsákmányolást, csak így tudják megszerezni hazájuk függetlenségét és szabadságát, legyőzni bármely nehézséget, biztosítani a társadalom haladását, életet adni a szabadság és társadalmi igazság eszményének, felépíteni hazánkban a szocializmust."[93] Híven követjük ezt a hívó szót, méltók leszünk arra a megtiszteltetésre, hogy Önnel együtt haladjunk előre, elnök elvtárs. (Taps)

ANIC, fond Secţia Organizatorică, dos. 38/1974. 24–30. f. Géppel írt román nyelvű jegyzőkönyv magyar fordítása.

93 Ceauşescunak ezt, a hatvanas évek végén, a „szocialista nemzet" tartalmának megfogalmazásakor tett kijelentését ebben az időszakban folyamatosan érvként használták a nemzetiségi kérdésben. A szocialista nemzetről részletesebben lásd: Nicolae Ceauşescu: *A nemzet és az együttlakó nemzetiségek korunkban*. Politikai Könyvkiadó, Bukarest, 1984.

80.
Nicolae Ceauşescu hozzászólása a Magyar és Német Nemzetiségű Dolgozók Tanácsainak együttes ülésén

Bukarest, 1974. április 5.

Nicolae Ceauşescu elvtárs: [...][94] Elmondhatjuk, hogy a Romániában végbement történelmi átalakulások megvalósításában, melyek a kapitalista és földesúri kizsákmányolás, a mindenféle egyenlőtlenség, többek közt a nemzetiségi egyenlőtlenség teljes és végleges felszámolásához, a haza felvirágzásához és a nép jólétéhez vezettek, jelentős szerepe volt annak az állandó törődésnek, amely biztosította az ország különböző térségeinek a fejlődését, a termelőerők racionális elosztását. Az 1967-es közigazgatási átszervezés még inkább biztosította az ország harmonikus gazdasági fejlődését, az összes megye iparosítását.[95] Mindenfele új ipari központok jelentek meg, beleértve a magyar, német, szerb és más nemzetiségek által lakott vidékeket is. Az elmondottakat csak éppen azzal szeretném illusztrálni, hogy Marosvásárhely jelentős vegyipari központja lett Romániának, hogy Hargitában[96], amelyet megyeközponttá alakítottak át, néhány év alatt jelentős számú vállalatot létesítettek, többek között a gépgyártásban, hogy Kovászna megye is jelentős ipari fejlődésen ment keresztül. A felsorolt megyék ugyanolyan mértékben fejlődtek, mint Vaslui, Botoşani, Suceava.[97] Amint látják, azokra a megyékre utalok, amelyek ipari szempontból visszamaradottak voltak. Az iparilag fejlettebb megyékben (mint pl. Szeben, Arad, Argeş), az ipar szerepének növekedése, hogy úgy mondjam, természetesebb jelenség. A többi, elmaradottabb megyének a fejlődése viszont azt mutatja, hogy a párt és a pártvezetés állandó jelleggel gondoskodik a termelőerők minél racionálisabb megosztásáról az ország területén. Ez meghatározó elem társadalmunk általános fejlődésében, a dolgozók jólétének növelésében. Ez jelenti végső soron a meghatározó tényezőt az összes dolgozó teljes jogegyenlőségének megvalósításában, nemzetiségtől függetlenül. Azért hangsúlyozom ezt, mert úgy érzem, hogy nem érthető eléggé, hogy pártunk marxista-leninista politikájának megvalósítása érdekében a nemzetiségi kérdésben, mindig a társadalmi haladás, szocialista rendszerünk meghatározó tényezőjéből kell kiindulnunk: a termelőerők fejlesztése és racionális elosztásuk biztosítása az ország egész területén. Csak úgy teremthetünk reális feltételeket a dolgozók teljes jogegyenlőségének, ha következetesen cselekszünk ebben az irányban. Ugyanakkor szeretném kihangsúlyozni pártunk és államunk állandó gondoskodását a következő szocialista alapelvek megvalósításáról: társadalmi igazságosság és méltányosság, a nemzeti jövedelem szétosztása, a dolgozók javadalmazása az elvégzett tevékenység, a munka mennyisége és minősége, a társadalom fejlődéséhez való hozzájárulásuk függvényében.

---

94 A beszédből csak a kisebbségi kérdésre vonatkozó konkrét utalásokat közöljük.
95 Az adminisztratív reformról bővebben lásd a bevezető tanulmány erre vonatkozó fejezetét.
96 Valószínűleg Hargita megye központjára, Csíkszeredára gondolt.
97 A székelyföldhöz hasonlóan gazdaságilag elmaradott moldvai megyék. Lásd a bevezető tanulmány erre vonatkozó fejezetét.

Annak a szocialista elvnek a megvalósítása, melyért mindig is harcoltunk, és amely kimondja az egyenlő munkáért járó egyenlő mértékű javadalmazást, nemzetiségtől, nemtől vagy életkortól függetlenül, az egyik nagy vívmánya hazánk új társadalmi rendjének, egy rendkívüli jelentőségű tényező a teljes jogegyenlőség megvalósításában. Az elmúlt 30 év sikereiről, a sokoldalúan fejlett társadalmunkban elért megvalósításokról lévén szó, első helyen kell említenünk a nemzetiségi kérdés marxista-leninista megoldását. Ez nagy győzelmet jelent, olyan megvalósítást, mellyel pártunk méltán büszkélkedhet. Következetesen a materialista-dialektikus felfogás szellemében cselekedve elmondhatjuk, hogy mindent megtettünk és mindent megteszünk a nemzetiségi kérdés, az együttélő nemzetiségek problémáinak megoldása érdekében, mindezt a szocialista alapelvekkel összhangban, biztosítva a dolgozók szolidaritásának folyamatos erősítését: összefogásukét egy új jövőért vívott harcban - hazánk szocialista és kommunista jövőjéért. (Erős taps) [...][98]

Ugyanakkor, a romániai valóságból kiindulva, marxista-leninista nemzetiségi politikánk alapján, állandó figyelmet szenteltünk minden nemzetiség nyelvén való oktatás fejlődésének, létrehozva a feltételeket ahhoz, hogy a fiatalok olyan nyelven tanulhassanak, amit a legjobban beszélnek. Nem kívánok adatokat bemutatni, ezeket Önök mind ismerik. Biztos dolog, melyet senki sem vitathat, hogy ma már nem létezik olyan román, német, magyar vagy más nemzetiségű fiatal, aki ne tanulhatna azon iskolák egyikében, amelyekben szeretne. Az oktatás kérdéseinek megoldásában természetesen vannak hiányosságok. Legtöbbjük általános jellegű; amúgy beszéltünk már róluk az egy évvel ezelőtti plenáris ülésén is, és előtte is. Ezek a hazai oktatás előkészítésének, megszervezésének teljes folyamatára vonatkoznak, az élethez, a gyakorlathoz való állandó alkalmazásához. A tegnapi és mai hozzászólásokban szó volt néhány jellegzetes hiányosságról is, melyek kétség nélkül magukra vonják a figyelmet. Minden olyan kérdést meg kell oldani, melyek az oktatás megfelelő fejlődésében nehézséget jelentenek. Gondolok itt, nem csak az általános jellegűekre, hanem azokra is, melyek egyik vagy másik nemzetiséget érintik. Ebben a tekintetben szem előtt kell tartanunk, hogy a mai viszonyok között nem csak és nem elsősorban azzal kell foglalkoznunk, hogy hogyan zajlik a tanítás egyik vagy másik nyelven - habár ennek is megvan a fontossága -, hanem főleg az oktatás tartalmával, függetlenül az ismeretek átadásának nyelvétől. Ugyanakkor - és erre a dologra is utaltam ezelőtt három évvel, négy évvel, és más körülmények között is, amikor az együttélő nemzetiségekkel találkoztam a megyékben - szem előtt kell tartanunk, hogy a mai és holnapi ifjúságnak, a szocializmus és kommunizmus építőinek, határtalan lehetőségei kell legyenek arra, hogy az ország bármely részén dolgozhassanak, bármilyen tevékenységi területen. Manapság, amint azt tudják, széleskörű nemzetközi együttműködést építettünk ki, egy sor vegyes társaságot hoztunk létre és több ezer embert kell küldenünk különböző országokba dolgozni. Az egyik feltétel amit a külföldre menőknek állítunk az, hogy megtanulják az illető ország nyelvét. Ha nem ismerik a nyelvet,

98 Ceauşescu hozzászólásából csak azokat azokat a részeket közöljük, amelyek közvetlenül a romániai magyarságra vonatkoznak.

semmit sem tudnak ott csinálni. Ez azt jelentené, hogy megsértjük valamilyen módon valakinek a nemzeti érzéseit, mondván, hogy ha például egy arab országban akar dolgozni, akkor tanulja meg az arab nyelvet? Meg kell értsük, hogy manapság már szükségszerűség egy másik nyelv elsajátítása. Románia állampolgárai számára hasonlóképpen szükséges a román nyelv ismerete. Ha valaki vaskohász szeretne lenni, akkor Vajdahunyadra vagy Galaţira kell mennie dolgozni. Nem létesíthetünk minden megyében vaskohászatot! Ha valaki egy atomerőműben szeretne dolgozni, akkor ott - még ha teszem fel Hargitában is építünk majd egyet, ami távlatilag tervbe van véve - egyetlen nyelvet kell beszélnie. A gyárakban nem szervezhetjük meg a munkát fordítók bevonásával. Szeretném, ha jól értenének. Beszéltem már erről máskor is, de úgy érzem, hogy egyes elvtársak, habár jó szándékkal indulnak, még mindig bizonyos elavult mentalitásoknak a rabjai, ami a régi egyenlőtlen munkakörülmények eredménye. [..][99]

Ami az általános nevelői tevékenységet illeti, művészeti intézmények gazdag hálózatával rendelkezünk az együttélő nemzetiségek számára. Számos irodalmi alkotás jelenik meg a nyelvükön. A nemzetiségeknek erős sajtójuk is van. Egy megjelenési alkalommal a magyar nyelvű sajtónak több mint 500 000 példánya van, a német nyelvűnek pedig 100 000 fölött. Ez azt jelenti, hogy mintegy 3 emberre jut egy újság vagy folyóirat egy megjelenéskor. Ez elég jó dolog. Megadtak itt néhány adatot, amelyek különböző irodalmi könyvek példányszámára vonatkoznak. Hoztak azonban néhány kritikát is, ami a műszaki irodalmat illeti. Természetesen még vannak javítani való dolgok. De meg kell vizsgálnunk, hogy milyen lehetőséggel tudunk kiadni bizonyos műszaki műveket egyik vagy másik nyelven. A kiadók dolgozói, nem beszélve a technikusokról, tudják azt, hogy egy műszaki könyv kiadása egyik vagy másik nyelven egyáltalán nem könnyű dolog. Vannak olyan művek, amelyek országos szinten csak angol, orosz, francia vagy német nyelven vannak meg. Meg kell értenünk, hogy az a - különben érthető - vágy, hogy tudományos és műszaki könyveket adjunk ki a nemzetiségek nyelvén, csak bizonyos mértékben valósítható meg. Románra sem fordítunk le egyes nagy jelentőségű műveket olyankor, amikor nem indokolt; inkább azon a nyelven vásároljuk meg, ahogy eredetileg ki voltak adva. Ezt szem előtt kell tartanunk. Ami pedig a papírgondot illeti. Nem tudom, kit hallgassak meg először; a magyar vagy német vagy román nemzetiségűeket, mert mindannyian több papírt kérnek. [...][100]

Felmerült a nemzetiségi tanácsok működésének kérdése is. Remélem, figyelembe fogják venni az elhangzott kritikákat. Valóban fontos, hogy egy évben legalább egyszer összeüljenek tanácskozni, kielemezni a tevékenységüket. Segítenünk kell működésüket azokban a megyékben, ahol léteznek ezek a tanácsok. Ki kell elemeznünk, hogy mennyire megalapozott az a kérés, hogy újabb tanácsokat hozzunk létre a különböző városokban, községekben és municípiumokban. Pl. Csíkszeredában, ahol a megyei néptanács 90%-a amúgy is magyar, mi szükség van a nemzetiségi tanácsra? Azt is mondhatnánk, létrehozunk egy tanácsot a románok számára. [A teremből csodálkozás hallatszik] nehogy

99 Ceauşescu hozzászólásából csak azokat azokat a részeket közöljük, amelyek közvetlenül a romániai magyarságra vonatkoznak.

100 A párt és állami intézményekben dolgozó magyar származású aktivistákról beszél, azok számarányos jelenlétéről.

azt higgyék, hogy viccelek. Több ilyen levelet is kaptam, majd elküldöm a tanácshoz, hogy olvassák el őket. Természetesen, abszurd lenne. Ugyanígy Udvarhelyen, vagy Gyergyóban? Esetleg néhány olyan községben, ahol a román vagy a német dolgozók vannak többségben? Mit tenne, mit kell tennie egy speciálisan létrehozott tanácsnak? Nem azt jelentené, hogy egy olyan tanácsot hozunk létre, amelynek feladataival gyakorlatilag a néptanácsok foglalkoznak? Vigyáznunk kell, hogy a speciális tanácsok létrehozásával ne hozzunk létre tejesen felesleges, irracionális, párhuzamos szervezeteket. Mérlegeljük a dolgokat felelősségteljesen. A sajátos kérdések megoldásával ne essünk abszurd túlzásokba. Ez nem szolgálná a nemzetiségi kérdés megoldását. Sőt, inkább akadálya lenne a hatékony munkának. [...][101]

1974. április. 5.

ANIC, fond Secția Organizatorică, dos. 38/1974, 46–49. 46–63. f. Géppel írt román nyelvű jegyzőkönyv magyar fordítása.

101 A befejező részt nem közöljük. Ebben a főtitkár újabb adatokat mondott a magyaroknak a pártban és a pártszervekben betöltött számarányos jelenlétéről. Felhívta a figyelmet az új ideológiai irányvonal hangsúlyosabb jelenlétének szükségességére a nemzetiségi tanácsok munkájában.

81.
A külföldi állampolgárok elszállásolására vonatkozó törvényrendelet[102]

Bukarest, 1974. december 6.

A. 225/1974. sz. törvényerejű rendelet.

România Szocialista Köztársaság Államtanácsa elrendeli:

1. szakasz. - Annak érdekében, hogy turistaként, vagy más céllal ideiglenesen Romániában tartózkodó külföldieknek minél megfelelőbb lakáskörülményeket biztosítsanak, az illetőket szállodákban, motelekben, kempingekben, otthonokban, valamint szocialista szervezetek által ügykezelt lakásalaphoz tartozó más lakterületeken kell elszállásolni.

Az ideiglenesen Romániában tartózkodó külföldieknek, vagy a külföldi jogi személyeknek szükséges lakástól eltérő rendeltetésű lakterületeket szintén a szocialista szervezetek által ügykezelt lakásalapból biztosítják.

Az 1. és 2. bekezdésben említett lakterületek esetében a lakbérleti szerződéseket a turisztikai hivatalok, vagy az érdekelt szocialista szervezetek kötik meg.

2. szakasz. - Tilos az 1. szakaszban emlitett külföldieknek Romániában lekhellyel rendelkező természetes személyek elszállásolása - bérlet, albérlet, illetve vendéglátás formájában -, valamint területek rendelkezésre bocsátása mozgó szálláshelyek felszerelésére.

Romániában lakhellyel rendelkező természetes személyek az általuk bírt lakterületben csak olyan látogatóba jött idegeneknek adhat szállást, akik közeli rokonaik - gyermekek, szülők, testvérek, ezek házastársai, és gyermekei. [...][103]

3. szakasz. - A 2. szakasz rendelkezéseinek megszegése, amennyiben a cselekményt nem olyan körülmények között követték el, hogy az a törvény értelmében bűncselekménynek minősüljön, kihágást képez és 5000-től 15 000 lejig terjedő pénzbírsággal büntetendő.

Nicolae Ceauşescu

România Szocialista Köztársaság elnöke

102 A törvényrendeletet közölte Vincze Gábor. Vincze: *Történeti kényszerpályák... i.m.* 316. p.

103 A 3. szakaszt nem közöljük.

82.
Az Európai Nemzetiségek Szövetségi Uniójának levele Nicolae Ceauşescuhoz és az arról készült feljegyzés

Bukarest, 1975. április 5.

Európai Nemzetiségek Szövetségi Uniója, Őexcellenciája, Nicolae Ceauşescu úrnak, Románia Szocialista Köztársaság elnökének!

Bukarest, Románia

Excellenciás úr, az Európai Nemzetiségek Szüvetségi Uniója egy általában jól informált forrásból arról értesült, hogy a romániai magyar etnikai csoport helyzete kevésbé biztató. Európai nemzetközi szervezeti minőségében az ENSzU feladata éerdeklődni Európa minden etnikai kisebbségéről. Következésképpen - többek között - az RSzK-beli etnikai csoportok felől is érdeklődik. Ezért, Elnök Úr, nagyon hálásak lennénk, ha szíveskedne az illetékes szerveken keresztül választ adni a következő kérdésekre:

- igaz-e, hogy rendeleti előírás van arra vonatkozóan, hogy egy többnyelvű romániai községben magyar tagozat létrehozásához minimum hét magyar gyerekre van szükség, míg két tanuló kérésére már kötelező román tagozatot létrehozni?
- hogy a közép- és szakiskolákban a magyar nyelvű tagozatok száma arányos azon tanulók számával, akiknek ez az anyanyelvük?
- hogy a legújabb, 1973-as munkatörvény szerint a fiatal okleveleseknek hat hónapos gyakorlati időt kell tölteniük a származási tartományukon kívül, mely időt a hatóságok meg is hosszabbíthatják? Ez az intézkedés nem irányul a magyar etnikai közösség túlélése ellen?

Sajnáljuk, hogy az ENSzU nem tudott a helyszínre küldeni egy képviseletet, mint ahogy már gyakran eljárt hasonló esetekben. A román nép és Államuk iránti igen őszinte szimpátiánk biztosítékával, Elnök Úr fogadja nagyrabecsülésünk kifejezését.

Hans Ronald Jorgensen,
az ENSzU elnöke
Povl Skadegard,
Főtitkár

Feljegyzés egy, az Európai Nemzetiségek Szövetségi Uniója által Nicolae Ceauşescuhoz címzett levélről[104]

Egy, Románia Szocialista Köztársaság elnökéhez, Nicolae Ceauşescu elvtárshoz címzett levelében az Európai Nemzetiségek Szövetségi Uniója (ENSzU) vezetősége kéri az illetékes szerveket, hogy megválaszoljanak egy sor, a „romániai magyar etnikai

104 Az Európai Nemzetiségek Szövetségi Unióját (ENSzU) - Federal Union of Europen Nationalities (FUEN) az európai tanáccsal egy időben, 1949-ben hozták létre azzal a céllal, hogy az európai nemzetiségek számára lehetővé tegyék a párbeszédet és a közös érdekek politikai képviseletét. További információk a www.fuen.org honlapon érhetők el.

csoport" életkörülményeire vonatkozó kérdést. Abból indulnak ki, hogy egy, „általában jól informált forrás szerint" kiderült, hogy ezek helyzete „kevésbé biztató." A kérdések elsősorban a magyar nyelvű oktatás lehetőségeire és e nemzetiség egyetemi végzőseinek a termelésben való elhelyezkedésére vonatkoznak. Az ENSzU egy 1949-ben, Párizsban megalakult, nem kormányzati szervezet, jelenleg dániai székhellyel. Az unió tagjai Anglia, Ausztria, Belgium, Dánia, Finnország, Franciaország, Olaszország, Hollandia és a NSzK etnikai közösségeinek a szervezetei. Alapszabályzatának előírásai értelmében az ENSzU célja, hogy hozzájáruljon a nemzeti kultúrák védelméhez és megőrzéséhez, az európai nemzetiségek érdekében; hogy segítse az ENSz-et és az Európa Tanácsot az emberi jogok és az alapvető szabadságjogok biztosítása érdekében; hogy az európai etnikai közösségeket egy szövetségi struktúrával lássa el, megőrizvén a különféle nemzetiségek jellemvonásait.

ANIC, fond CC PCR Secția Organizatorică, dos. 3/1975, 2–4. f. Géppel írt francia nyelvű szöveg magyar fordítása

83.

Nicolae Ceauşescu utasításai a Kovászna, Hargita, Maros, Kolozs, Fehér, Szeben, Hunyad, Arad, Krassó-Szörény, Mehedinţi, Dolj, Olt, Teleorman és Ilfov megyékben tett munkalátogatások alkalmával

Bukarest, 1975. július 15.

RKP KB Titkárság

3096. sz., 1975. július 15.

M. Mănescu, I. Verdeţ, I. Banc, St. Bîrlea, I. Uglar, C. Dăscălescu elvtársaknak, a Prahova, Brassó, Kovászna, Hargita, Maros, Kolozs, Fehér, Szeben, Hunyad, Arad, Krassó-Szörény, Mehedinţi, Dolj, Olt, Teleorman, Ilfov megyei RKP bizottságokhoz. Mellékelten küldjük Nicolae Ceauşescu elvtársnak, a Román Kommunista Párt főtitkárának utasításait, melyeket a Prahova, Brassó, Kovászna, Hargita, Maros, Kolozs, Fehér, Szeben, Hunyad, Arad, Krassó-Szörény, Mehedinţi, Dolj, Olt, Teleorman és Ilfov megyékben tett munkalátogatások alkalmával adott.[105]

RKP KB Iroda

III. Kovászna megye

1. A megyei pártbizottság intézkedéseket hoz a vidék vízgyűjtő területeiről jelen pillanatig elkészült tanulmányok sürgős véglegesítésére. Ezeket a tanulmányokat, amelyeknek tartalmazniuk kell nagyobb méretű víztárolók létrehozását is, az Országos Vízügyi Tanáccsal közösen elemzik és jóváhagyás végett a párt vezetőségéhez terjesztik fel. Ennek érdekében a megyei néptanács egy saját munkacsoportot hoz létre, melybe bevesznek néhány szakértőt a központból is, hogy megvizsgálják a megye vízgazdálkodásával kapcsolatos valamennyi kérdést.

2. A megyei pártbizottságnak jelentős figyelmet kell fordítania a burgonyaültetvényekre, követnie azok fejlődését, mind az elárasztott területeken, mind pedig a többi vidéken.[106] Szükség esetén sürgősségileg intézkednek a rothadásnak induló burgonya kiszedéséről és az illető terület újbóli beültetéséről.

3. A megyei néptanács megsürgeti a Sepsiszentgyörgy szisztematizálására vonatkozó tervrajzok elkészültét, hogy a makettet a lehető legrövidebb időn belül bemutathassák a pártvezetésnek jóváhagyás végett. Megfelelő megoldásokat kell találni a városi kultúrház homlokzatának szobrászati kidíszítésére.

IV. Hargita megye

1. Az Országos Vízügyi Tanács sürgősségileg két szakértőt fog küldeni, hogy segítse a Hargita megyei néptanácsot a megye folyóvizeinek hidrotechnikai rendezésére vonatkozó javaslatok kidolgozásában. A kidolgozandó tervezetben, melyet a vezetőség-

105 A magyarok által jelentősebb számban lakott erdélyi megyékre vonatkozó utasításokat közöljük.

106 A megyét 1975-ben árvíz sújtotta.

nek bemutatnak jóváhagyás végett, szerepel egy nagyméretű víztároló létrehozása Zetelaka környékén, mely megakadályozza a Küküllőnek és mellékfolyóinak áradásait a folyás mentében. Hasonlóképpen tervbe vették egy erős védőgát megépítését Székelyudvarhely számára.

2. A Nehézgépiparért felelős minisztérium, a Mezőgazdasági, Élelmiszeripari és Vízügyi Minisztériummal, valamint a megyei pártbizottsággal közösen javaslatokat fog kidolgozni a székelyudvarhelyi műszaki berendezéseket gyártó üzemben a termelés növelésére, ahol el kell érni a 2000–2500-as munkáslétszámot. A meglévő teret fogják használni kizárólagosan, javítva a vállalat felszereltségét és szakosodását olyan berendezések gyártására, melyek az élelmiszer- és hűtőipar számára szükségesek.

3. A székelyudvarhelyi municípiumi pártbizottság, a műszaki berendezéseket gyártó üzem vezetőségével közösen, intézkedéseket hoz a vállalat megfelelőbb gazdálkodása érdekében, valamint a rend megszigorítására a termelésben.

4. Jóváhagyjuk a székelyudvarhelyi stadion melletti, épülőfélben levő sportcsarnok befejezését, mely célból az Állami Tervezőbizottság és a technikai anyagellátásért felelős minisztérium, a Pénzügyminisztériummal közösen rendelkezésre bocsátják a szükséges anyagokat és pénzügyi eszközöket.

V. Maros megye

1. Egy általános tervet fognak kidolgozni a Küküllők[107] szabályozásáról, mely tartalmazza a vízgyűjtőket és a szabályozást Segesvárnál, valamint erős töltések építését a folyó teljes városkörüli szakaszán. A tervezetet az Országos Vízügyi Tanács vizsgálja meg és sürgősen a pártvezetés elé terjeszti jóváhagyásra. Ezzel egyidőben kidolgoznak egy általános jellegű tanulmányt a megye teljes vízgyűjtőterületének szabályozására.

2. A segesvári municípiumi pártbizottság, a Könnyűipari Minisztérium szakértőivel közösen biztosítja az áradások után újra üzembe helyezett gépek és berendezések működésének felügyeletét, hogy elkerülhető legyen ezek utólagos meghibásodása és rongálódása.

3. A megyei pártbizottság intézkedik a dicsőszentmártoni Vegyipari kombinát mielőbbi üzembe helyezéséről, és a karbidtermelés minél rövidebb időn belül történő visszanyeréséről. Az Ipari Építkezések Minisztériuma fogja biztosítani a megrongálódott emelőmű megjavítására, valamint az 1-es és 6-os kohók megfelelő ellátására való forrásokat.

VI. Kolozs megye

1. A megyei pártbizottság az Erdőgazdálkodási és Építőipari Minisztériummal közösen felügyeli a tordai cement és kötőanyag kombinát berendezéseit a megrongálódások elkerülése végett, és sürgősen helyettesíti az áradások idején tönkrement kábeleket és vezetékeket.

---

107 A Maros megyét egyaránt átszelő Kis- és Nagy-Küküllő folyók.

2. A Vegyipari Minisztérium javaslatokat fog összeállítani arra vonatkozólag, hogy a következő ötéves tervben a tordai vegyi üzem fejlesztése a meglévő területen történjen.

3. A megyei néptanács és az Országos Vízügyi Tanács különböző intézkedéseket fog javasolni töltések és egyéb hidrotechnikai létesítmények létrehozására az Aranyos folyón, a legutóbbi áradásokkor elárasztott régióban. Ugyanakkor intézkedéseket hoznak az új lakónegyedek környékén levő töltések megmagasítására és megerősítésére.

VII. Fehér megye

1. A megyei pártbizottságnak sürgősen tennie kell a Gyulafehérvár környéki töltések megerősítéséért és a még 1970-ben megállapított intézkedések szigorú alkalmazásáért.

2. 2-3 napon belül intézkedjenek az elárasztott termések betakarítása érdekében, és mihamarabb fogjanak hozzá a területek újbóli beültetéséhez, az érvényben levő határozatoknak megfelelően.

VIII. Szeben megye

1. A továbbiakban is energikusan kell cselekedni az érintett medgyesi vállalatok beüzemelése érdekében. A megyei pártbizottság 10 napos határidőn belül számot ad a medgyesi árvíz legyőzésére irányuló munkálatok helyzetéről.

2. A megyei néptanács jóváhagyásra fogja felterjeszteni Erzsébetváros, Medgyes és Kiskapus városok teljes védelmi rendszerét, a Küküllő mentén, kiegészítve azokkal a munkálatokkal és rendezésekkel, melyeket a víz folyásával szemben, illetve annak mentében alkalmaznak.

3. Jóváhagyjuk egy szállítási rakfelület létrehozását a Medgyes municípiumi tanács által javasolt zónában, ahol nyersanyagot, különböző anyagokat és a kész termékeket lehetne raktározni.

4. A municípiumi pártbizottság a Vörös Zománc vállalat szakértőivel közösen biztosítja a zománcozó kemencék kimelegítési technológiájának betartását úgy, hogy elkerülhető legyen az utólagos meghibásodásuk vagy megrongálódásuk.

Intézkedési terv

Az 1975. augusztus 15. és szeptember 20. közötti időszakban megbeszélést tartunk a vidék kommunistáival az RKP KB Politikai Végrehajtó Bizottsága határozatának az előírásairól, az 1970/4-es számú törvényről[108] és Nicolae Ceauşescu elvtárs, a párt főtitkárának utasításairól. Mindezek a termelés és a munka megszervezésének javításáról szólnak az állami és a szövetkezeti mezőgazdasági egységekben, a rend és a munkafegyelem megszilárdításáról, valamint az RKP KB plenáriülése 1975. júliusi határozatának az alkalmazásáról, mely a falusi pártszervezetek struktúrájának javítását célozza meg. Hogy ezen tevékenységek szervezése és lebonyolítása jó legyen, a következő intézkedéseket hozzuk:

108 A 4/1970-es törvény a mezőgazdasági termelés és munka megszervezésére vonatkozott.

1. A megyei pártbizottságok biztosítani fogják, hogy az összes párttag és -apparátus alaposan megismerje az RKP KB plenárisülésének határozatait, mely a következőkre vonatkozik: az 1975. júliusi árvizek következményeit elhárító intézkedések, a mezőgazdasági munka megszervezésének és javadalmazásának javítása. Ismerniük kell továbbá az RKP KB Politikai Végrehajtó Bizottsága 1975. júliusi határozatait, melyek az árvizek hatásának megelőzését és korlátozását érintő intézkedéseket tartalmaznak, illetve a termés gyors begyűjtésére, a teljes termelési tevékenység normális lebonyolítására vonatkoznak; azokat a törvényeket, melyek a munka és a termelés megszervezését; a mezőgazdasági területek védelmét, megőrzését és felhasználását; a területvédelem megteremtését, kitermelését, karbantartását és működését; a legelők megszervezését, adminisztrálását és használatát érintik. Ugyanakkor ismerniük kell Nicolae Ceauşescu elvtárs a mezőgazdasági állami és pártaktívával folytatott tanácskozásokon (1974 és 1975-ben) elhangzott beszédeit és más olyan határozatokat, törvényeket és utasításokat, melyek az állami és szövetkezeti mezőgazdasági tevékenység megszervezésére vonatkoznak. (1. melléklet)

2. A megyei pártbizottságok bürói kiképezik a pártapparátust és a pártszerveket azzal kapcsolatban, hogy hogyan kell cselekedniük a viták jó szervezése és lebonyolítása érdekében, valamint az RKP KB a falusi pártszervezetek felépítésének javítására vonatkozó plenáris ülése határozatának alkalmazásában.

3. A pártszervek és -szervezetek különös figyelemmel követik ezeknek a gyűléseknek az előkészítését és lezajlását. A pártszervezeti gyűléseken bemutatásra kerülő anyagokat a mellékelt tematika alapján állítják össze azok a munkacsoportok, melyeket a megyei, municípiumi, városi és községi bizottságok tagjai, az állami gazdaság-, termelőszövetkezetei- és gépállomás-tagok, valamint más, megfelelő tapasztalattal és felkészültséggel rendelkező kommunisták alkotnak.

4. A megyei pártbizottságok gyűléseket szerveznek a községi bizottságok aktíváival, hogy kritikus és önkritikus szellemben megvitassák, hogy a község pártszervei és -szervezetei, illetve általában a kommunisták, hogyan cselekedtek a rájuk háruló feladatok megvalósítása terén – e feladatok forrása a Politikai Végrehajtó Bizottság határozatai, a törvények és Nicolae Ceauşescu elvtársnak, a párt főtitkárának utasításai. Ezek mindegyike a mezőgazdasági egységekben zajló munka és termelés megszervezésére, a brigádok és csapatok szerepének a megerősítésére vonatkozik a globális összhang, illetve a munkarend és -fegyelem alkalmazásában, továbbá arra, hogy a szakemberek, gépészek, szövetkezeti parasztok és más szocialista mezőgazdasági egységek dolgozóinak a részvétele biztosított legyen a területjavító mezőgazdasági munkák legjobb körülmények közötti végrehajtásában, a gépek és berendezések karbantartásánál és javításánál. Ez alkalomból intézkedéseket hoznak a pártszervezetek munkájának és a községi mezőgazdasági egységek teljes tevékenységének javítása érdekében, határidőket és személyre szóló feladatokat szögezve le Ugyanakkor bemutatásra kerül az RKP KB plenárisülésének határozata, mely a falusi pártszervezetek felépítésének javítására vonatkozik, valamint a megyei pártbizottság bürójának határozata, mely azokat a javításokat tartalmazza, melyeket az illető község pártszer-

vezetének felépítésében hoznak. Jóváhagyják ugyanakkor ezen dokumentumok megvitatásának tervezetét az alapszervezeteknél.

5. Ezen dokumentumok megvitatására a mezőgazdasági egységek pártszervezeteiben egy időben kerül majd sor az RKP KB plenáris ülése határozatának az alkalmazásával, mely a falusi pártszervezetek felépítésének javításáról szól. Mindez a következők szerint zajlik:

a. A megyei bizottságok bürói megvizsgálják minden egyes faluban és községben a konkrét helyzetet, megállapítva - a községi pártbizottságokkal együtt - a falusi pártszervezetek felépítésére vonatkozó központi bizottsági határozatban foglalt elvek és normák alkalmazási módozatait. Az egyes községek pártszervezeti struktúráját a megyei pártbizottság bürójában elemzik és hagyják jóvá.

b. A falvakban az alapszervezetek közgyűléseket tartanak, a termelőszövetkezetekben, állami gazdaságokban és gépállomásokon pedig az összes kommunistával vagy a pártaktívával tartanak gyűlést, melyek keretében egy megyei pártbizottsági tag vagy aktivista feldolgozza az RKP KB plenárisának a falusi pártszervezetek strukturális javítását célzó határozatát, valamint azokat az intézkedéseket, melyeket a megyei pártbizottság állapított meg ennek alkalmazására. Ott, ahol sor kerül a szervezeti struktúra javítására, a beszámolót követően kihirdetik az illető pártszervezet tevékenységének megszüntetésére vonatkozó határozatot, majd minden egyes párttagnak a tudomására hozzák, hogy milyen alapszervezethez tartozik ezentúl, illetve, hogy ez mikor fog megalakulni.

c. Az alakuló gyűléseken a közvetlenül felettes pártszervezet képviselője bejelenti a megyei pártbizottság határozatát és felolvassa az alapszervezet nyilvántartásába vett párttagok névsorát. Ezután rátérnek az alapszervezet bürójának a megválasztására. (akik a felettes pártszervezet értekezletén lesznek küldöttek)

d. Azon vállalatokban, intézményekben, termelőszövetkezetekben, ahol az egység szintjén csak egyetlen alapszervezetet hoznak létre, a jelenlegi szekciónként, körzetenként, brigádonként stb. szerveződő alapszervezetek gyűlései csak egy pontot tűznek napirendre: az alapszervezet bürójának tevékenységéről szóló beszámolót. A beszámoló megvitatása és elfogadása után bejelentik a tevékenység beszüntetésére vonatkozó határozatot. Összehívják majd a kommunisták gyűlését a termelőszövetkezetekben, állami gazdaságokban és gépállomásokon stb., ahol a pártbizottság által bemutatott beszámoló után bejelentik a megyei pártbizottság határozatát, mely a bizottság által vezetett pártszervezet tevékenységének megszüntetésére és az egység szintjén működő alapszervezet létrehozására vonatkozik. A továbbiakban megválasztják az alapszervezet büróját.

e. Azokban a mezőgazdasági egységekben, ahol a párttagok száma meghaladja a 100-at, a pártszervezetek közgyűléseket vagy értekezleteket tartanak, ahol megválasztják a pártbizottságokat, összhangban az RKP KB a helyi pártszervek megválasztására vonatkozó utasításaival.

f. A termelőszövetkezetekben, állami gazdaságokban és gépállomásokon levő pártszervezetekben, valamint ezen egységek alapszervezeteiben a párthatározatok,

törvények és Nicolae Ceauşescu főtitkár elvtárs utasításainak megvitatását, továbbá a kommunistákra háruló feladatok meghatározását (a termelés és a munka jó megszervezésével, valamint az állami és szövetkezeti mezőgazdasági egységekben való rend és fegyelem megszilárdításával kapcsolatban) a közgyűlések és a párt- és alapszervezeteket létrehozó értekezletek keretében végzik, miután megválasztották a pártbizottságot, illetve az alapszervezet büróját.

6. A megyei pártbizottságok a büró és a megyei bizottság tagjait, valamint aktivistáikat szétosztják a községekbe, hogy ott a községi pártbizottságokat és az alapszervezetek büróit támogassák az alapszervezeti közgyűlések előkészítésében és lebonyolításában, illetve abban, hogy a leghatékonyabb intézkedéseket állapítsák meg a kommunisták és az illető mezőgazdasági egységek munkájának javítására.

7. A megyei pártbizottságok szervezési kérdésekkel megbízott titkárait hívják össze az RKP KB-hoz, hogy megvitassák, hogyan kell a megyei pártbizottságoknak cselekedniük, hogy jó körülmények között szervezzék meg ezt az akciót.

8. Az RKP KB apparátusának aktivistáit kiküldik az egyes megyékbe, hogy ténylegesen részt vegyenek azoknak a pártszervezeti gyűléseknek az előkészítésében és lebonyolításában, ahol a fent említett dokumentumokat vitatják meg és megállapítják a leghatékonyabb intézkedéseket a termelés és a munka megszervezéséhez, a rend és fegyelem megszilárdításához az állami és szövetkezeti mezőgazdasági egységekben, valamint alkalmazzák az RKP KB plenárisülésének a falusi pártszervezetek strukturális javítására vonatkozó határozatát.

1975. július 24.

ANIC, fond CC PCR Sectia Organizatorică, dos. 9/1975. 27–29. f. Géppel írt román nyelvű szöveg magyar fordítása.

III. 2. Kisebbségpolitika lent. Az RKP kisebbségpolitikájának alkalmazása, helyi kihatásai

84.
Fazekas János beszéde a Kovászna megyei pártszervezet rendkívüli konferenciáján

Sepsiszentgyörgy, 1969. július 13.

Fazekas János: *[...]*[109] A nemzeti öntudat fogalma, a nemzeti érzés és büszkeség nincs ellentétben a proletár internacionalizmussal. Nem beszélhetünk szocialista hazafiságról nemzeti büszkeség nélkül, szocialista nemzeti öntudat nélkül. A szocialista hazafiság elválaszthatatlan a szocialista internacionalizmustól. Tehát levonhatjuk a következtetést, hogy ha szeretjük a nemzetünket, fejlesztjük a nemzeti kultúrát, tiszteljük a történelmi hagyományokat, dolgozunk a gazdasági fejlődésért, harcolunk azért, hogy a szülőföld gazdagabb legyen és azért, hogy jobb és civilizáltabb életünk legyen, nem mondunk ellent a szocialista internacionalizmusnak. A szülőföld, függetlenül attól, hogy moldovai vagy, hogy székelyek lakják, tagja a szocialista Romániának. Én, mint e föld szülöttje, büszke vagyok azokra a nagy személyiségekre, akik kiemelkedtek a székelyek köréből. Büszke vagyok Dózsa Györgyre, Apáczai Csere Jánosra, Mikes Kelemenre, Kőrösi Csoma Sándorra, Bolyai Jánosra és Farkasra, Aranka Györgyre, a negyvennyolcas tábornokokra, Gáll Sándorra, Gábor Áronra, Bod Péterre, a mártírokra, Török Jánosra, Horváth Károlyra, Váradi Józsefre, Bartalis Ferencre, akik a Habsburg abszolutizmus áldozataivá váltak. Büszke vagyok Bölöni Farkasra, Mikó Imrére, Kriza Jánosra, Orbán Balázsra, Benedek Elekre, Józsa Bélára, Tompa Lászlóra és minden olyan személyiségre, akik teljes erejükből harcoltak a román és a magyar nép barátságának elmélyítéséért. A nemzeti büszkeség e vonatkozása, a proletár internacionalizmus a mi szívünkben, a mi tudatunkban szervesen magába foglalja a román nép iránt érzett szeretetet is. Azon nép iránti szeretetet, amelyhez felbonthatatlan baráti és testvéri szálak kötnek, amellyel pártunk vezetése alatt egységesen raktuk le szocialista életünk alapjait. Engedjék meg, hogy néhány szót szóljak a nyelvtudásról is. A műszaki-tudományos forradalom időszakát éljük. A fejlődés nagyon gyors, a részletek ismerete sokoldalúságot követel. Érthető, hogy ilyen körülmények között szükséges a nyelvtudás. A világnyelvek - angol, francia, német, orosz - ismerete nélkül lehetetlenné válik a gyors dokumentálódás, a műszaki ismeretek azonnali átvétele és alkalmazása. Nálunk azt mondják, ahány nyelvet ismersz, annyi ember vagy. Ez azt jelenti, hogy minden ismert nyelv növeli az ember értékét és persze, kulturális kérdés is egyben. Pártunk politikájának köszönhetően országunkban nemcsak a nemzeti nyelv használata engedélyezett, hanem lehetőség van annak fejlesztésére, művelésére az elemi iskolától el egészen az egyetemi képzésig.

109 Fazekas beszédéből csak a nemzeti öntudatra és a román nyelv megtanulásának fontosságára utaló részeket közöljük. Az általános politikai helyzetet és a párt politikáját bemutató és méltató részeket kihagytuk.

Újságok, folyóiratok, kulturális intézmények léteznek. Az anyanyelvvel párhuzamosan megtanuljuk a román nyelvet is, ezzel lehetővé válik, hogy az ország bármelyik pontjában érvényesülni tudjunk. Ismerni Eminescu, Creangă és Arghezi nyelvét, a román nép nyelvét, akihez elválaszthatatlan barátság és testvériség köt, akivel közösen építjük a hazát, a szocialista Romániát, elsősorban kulturális kérdés, ugyanakkor egyfajta elvárás is, amely a közös feladatainkból ered. Ezen a vidéken a történelem folyamán az emberek megtanulták mind a román nyelvet, mind a magyart, és ez a barátság, a testvériség és az egymás megismerésének eszközévé vált. Én a magyar nyelv mellett jól ismerem a román nyelvet is, Dragoş[110] elvtárs pedig a magyar nyelvet és ez mindkettőnk hasznát szolgálja a mindennapi élet területén. Ezzel mindketten hozzájárulhatunk a román és a magyar nép közötti testvériség, a proletár internacionalizmus e nagy ideálja elmélyítéséhez, amely pártunk tevékenységének egyik alapja. Nekünk erdélyieknek se a román, se a magyar nyelv nem lehet idegen nyelv, hanem a közös harc nyelvei.

ANDJMCV, fond Comitetul Judeţean PCR Covasna, dos. 1/1969. 102–109. f. Géppel írt román nyelvű jegyzőkönyv magyar fordítása.

110 Ioan Dragoş, szatmári származású pártvezető, KB-tag, 1969–1975 között a Nagy Nemzetgyűlés Kovászna megyei (bodzafordulói) képviselője.

85.
Marosvásárhelyi értelmiségiek levele Fazekas Jánoshoz

Marosvásárhely, 1969. március 19.

România Szocialista Köztársaság Minisztertanácsa alelnökének!

Tisztelt, szeretett Fazekas elvtárs! Engedje meg, hogy magas és felelősségteljes tisztségébe, a Minisztertanács alelnöki funkciójába való újraválasztása alkalmából legmelegebb jókívánságainkat küldjük Önnek, hogy államférfiúi tevékenységéhez jó egészséget kívánjunk valamennyien, akik régóta ismerjük Önt és nagyra becsüljük mindazért, ami két évtizedes munkásságát jellemzi: a példamutató hűség pártunk, a Román Kommunista Párt politikája iránt, a következetes és sokirányú aktivitás a román nép és az együttélő nemzetiségek testvériségének elmélyítéséért és, nem utolsó sorban, az a széleskörű tömegkapcsolat, helyzetismeret, pártos szellem és mélységes humánum, amellyel közügyi megnyilatkozásai, beszédei és közvetlen személyi kapcsolatainak révén a romániai magyar értelmiségben minden egyes alkalommal megerősítette azt a meggyőződést, hogy mindazok a kérdések, amelyek ezt az értelmiséget alkotó tevékenysége során foglalkoztatják, pozitív megoldást nyerhetnek az egyenjogúság szellemében.[111]

Éppen ezért tisztelt Alelnök elvtárs, ne tekintse ünneprontásnak, ha jókívánságainkkal egyidejűleg szíves figyelmébe ajánljuk a hazai magyar tudományos életnek azokat a jelenségeit is, amelyek – számos, alapvető pozitívum mellett – még ezután várnak megoldásra. Mindannyiunk, egész hazai tudományos életünk, elsősorban a széles népi rétegek hasznára válna, ha szocialista fejlődésünk mai szakaszában kiszélesítenénk, a reális igények alapján rendszeresítenénk a magyar nyelvű tudományos kiadás lehetőségeit. Az a gazdag alkotói tevékenység, melyet az orvostudomány, a történelemtudomány, a nyelvtudomány, a folklórkutatás, a jogtudomány, a filozófiai tudományok, az agronómiai tudományok terén hazai magyar értelmiségi dolgozóink kifejtenek, mérhetetlenül hatékonyabbá, gyakorlatilag eredményesebbé válna a romániai lakosság szellemi felemelkedése szempontjából, ha biztosítani tudjuk a tudományágak képviselőinek anyanyelvi kiadási lehetőségeit is. Kérjük, szíveskedjék szeretett Főtitkárunknak, Nicolae Ceauşescu elvtársnak is tolmácsolni az elhatározásunkat, hogy képességeinket ezután is a haza szolgálatába kívánjuk állítani, hogy nem csupán, mint tudósok, írók, művészek, hanem, mint a párt kül- és belpolitikájával egyetértő, azt szolgáló honpolgárok is a szocialista Románia felemelkedését kívánjuk szolgálni. Tevékenységünkben pedig az alkotó energia friss forrásait nyitná meg a föntebb említett kérdés pozitív megoldása. Befejezésképpen, még egyszer kívánjuk, kedves Fazekas elvtárs, hogy munkáját újabb sikerek fémjelezzék, az egész nép boldogulására.

111 Fazekas János 1961–1975 között a Minisztertanács alelnöke volt.

Marosvásárhely, 1969. 03. 19.
A marosvásárhelyi értelmiségi dolgozók egy csoportja.[112]

PTSzL, 917. fond, 10. doboz, 2. dosszié. Géppel írt román nyelvű másolat magyar fordítása.

112 Az aláírók a korabeli Marosvásárhely vezető értelmiségei. Papp Ferenc író, Gálfalvi Zsolt kritikus, a marosvásárhelyi állami színház igazgatója, Hajdu Győző író, az *Igaz Szó* főszerkesztő helyettese, Jánosházy György műfordító, Nagy Pál az Írószövetség marosvásárhelyi fiókjának titkára, Sütő András író, az *Új Élet* főszerkesztője, Székely János költő, az *Igaz Szó* szerkesztője, Katona Szabó István író. az *Új Élet* szerkesztője, Szekernyés László író, az *Új Élet* szerkesztője, Polgár István színházi kritikus, Török László filmkritikus, Fuchs Simon az akadémiai kutatóbázis vezetője, Dr. Bözödi György író, történész, Hirsch Judith az *Új Élet* munkatársa, Szász Béla szerkesztő, Dr. Csőgör Lajos egyetemi professzor, Dr. Kótay Pál egyetemi előadótanár, Dr. Dóczy Pál docens, professzor, Dr. Csiszér Zoltán egyetemi előadótanár, Dr. Ciugudan Cornel főorvos, Dr. Kelemen Attila főorvos, Dr. Száva János főiskolai professzor, Dr. Boga Kálmán főorvos.

86.
Egy bukaresti székely munkáscsoport levele Fazekas Jánoshoz

Bukarest, 1969.

Tisztelt Fazekas elvtárs! Kérjük, ne csodálkozzon azon, hogy mi, a Bukarestben dolgozó székelyek személyes gondjainkkal zaklatjuk. Azért fordulunk Önhöz, mert Ön is székelyföldi származású. Otthon gyakran megkérdezik a szüleink, barátaink, hogy mit is csináltok ti ott Bukarestben a szabadidőtökben. Csak úgy kószálgattok, vagy elmentek megnézni egy előadást, elmentek esetleg táncolni? Mit válaszolhatnánk? Elmegyünk templomba, találkozunk ott, ahol tudunk, az utcán vagy, ha esetleg táncolni támad kedvünk, kibérelünk egy csűrt Bukaresttől 20–30 km-re. Miért nem fordultok Fazekas elvtárshoz, mondták a szüleink, ő segítene. Íme, ezért írunk Önnek. Amint Ön is tudja, több ezren vagyunk Bukarestben, cselédek, kőművesek, ácsok, építőmunkások.[113] Nem azért mentünk el otthonról, mert nem tetszett nekünk a hazai táj, hanem mert nem volt más lehetőségünk. Otthon nincs ipar, talán lehet, hogy ezután lesz, hisz Ceauşescu elvtárs azt ígérte Sepsiszentgyörgyön és persze, Ön is többször elmondta ezt. Jó lenne, ha így lenne, mert mi is hazamennénk dolgozni. Nem tanulhattunk tovább, hisz a szakiskolákban és a technikai iskolákban jól kell tudni románul. Sokunknak érettségije is van, de nem tanulhattak tovább. Nyelvi okok miatt nem tanulhattunk tovább.[114] Ez az oka annak, hogy ily sokan jöttünk Bukarestbe pénzt keresni. Sokat és jól dolgozunk, de szórakozni is szeretnénk. Szeretnénk énekelni népdalainkat, csárdást táncolni és néhanapján megnézni egy-egy magyar nyelvű előadást, de hol? Az elmúlt napokban azt olvastuk az *Előrében*, hogy a magyar írók és művészek a Cişmigiu park melletti kultúrházban találkoztak a pártvezetéssel és, hogy az valamikor a Cuza idejében magyar kulturális ház volt.[115] Nálunkfelé minden faluban tudják, hogy a demokrácia kezdetén Gróza Péter öt millió lejt adott e ház felújítására és, hogy a felújítás után évekig járhattak ide az emberek táncolni, énekelni és, hogy volt ott egy magyar könyvtár is és, hogy konferenciákat is szerveztek az épületben. Nagy kár, hogy Groza elnök meghalt, azt mondják, ő nagyon szerette a magyarokat.[116] Mi tudjuk, hogy Ceauşescu elvtárs is szereti a magyarokat és persze, Ön is, hisz Ön is székely. Jó lenne, ha ránk, a Bukarestben dolgozókra egy kicsit

113 A bukaresti magyarok számáról számos legenda, becslés, tévhit forgott és forog közszájon napjainkban is. Egyesek akár százezres lélekszámról is beszélnek. A XIX sz. második felétől masszív székelyföldi munkaerő-áramlás történik Bukarest és a Regát irányába. Az 1899-es népszámlálás alapján hozzávetőlegesen 20 000 bukaresti magyarról beszélnek. Az 1930-as népszámlálás 24 052 magyart tartott nyilván. Az 1956-os népszámlálás 11 687 magyar lakosról tesz említést, az 1966-os pedig 9287-ről. A hivatalos okiratokkal nem rendelkező ideiglenesen Bukarestben tartózkodó magyarok száma viszont ennél jóval nagyobb lehetett. A bukaresti magyarokról részletesebben lásd Beke György írásait.

114 Az ötvenes évek közepétől a szakiskolai oktatás többnyire román nyelven zajlott még a kompakt magyar többségű településeken is.

115 A levél írói a pártvezetés és a magyar értelmiségiek közötti, 1968 júliusában lezajlott találkozóra utalnak. A találkozóra viszont nem az említett „Cişmigiu park melletti kultúrházban" (Petőfi Ház) került sor, hanem a KB épületében.

116 Petru Groza az erdélyi magyarság körében viszonylagos népszerűségnek örvendett. A miniszterelnöksége időszakában létező kulturális jogok, Groza magyar nyelv és kultúra-ismerete, megnyilatkozásai mind hozzájárultak ennek a képnek a kialakulásához és továbbéléséhez.

jobban odafigyelne. Ezért arra kérjük tisztelt Alelnök elvtárs, közölje a gondjainkat a kormánnyal és kérje, hogy adják nekünk a Zalomit utcai Kultúrházat, hogy nekünk is legyen egy olyan helyünk, ahol anyanyelvünkön szórakozhatunk.[117] Kérjük, ne haragudjon, hogy kérésünkkel Önhöz fordultunk. Reméljük, hogy meghallgat minket is úgy, ahogy ezt a szüleinkkel is annyiszor megtette.

Egy csoport Bukarestben dolgozó székely cselédlány
1969.

PTSzL, 917. fond, 10. doboz, 2. dosszié. Géppel írt magyar nyelvű másolat.

117 Zalomit utcai Kultúrház a mostani Petőfi Ház.

87.

Hargita megyei változások a hatvanas évek végén, hetvenes évek elején. Interjú Pataki Imrével[118]

Csíkszereda, 2008.

– *Milyen új lehetőségek adódtak 1968 után a megyének?*

– Mindenek előtt össze kellett hozni ezt a közigazgatási egységet, ezen dolgoztunk nagyon sokat. A cselekvő egységek sem születtek meg. Nem volt egy önálló tervező intézete a megyének. Építkezések tervezésére gondolok ugye. Nem volt egy önálló építkezési vállalata, mert a vásárhelyi építkezéshez tartozott. Mint alegység volt Udvarhelyen, s annak volt munkatelepe Csíkszereda. Tessék elgondolni, egy másik vállalatnak volt a munkatelepe Gyergyószentmiklóson és Maroshévizen. Ezeket mind össze kellett hozni, cselekvővé tenni. Meg kellett alapítani a közüzemi vezetést. Meg kellett alapítani a helyipari vezetést. Ezeket ki kellett alakítani, ezeket a szervezési formákat. Össze kellett állítani a csapatokat, meg kellett találni a megfelelő szervezési formákat. Olyan hetem is volt, hogy kétszer, vagy háromszor jártam meg Bukarestet egy héten. Mindig éjjel utaztam oda és vissza is.

– *Az illetékes minisztériumba?*

– Felkészülni, intézni az ügyeket. De jó volt a hozzáállás, az igazság az. Mikor aztán rájöttek, hogy értjük, amit akarunk, tudjuk, hogy mit akarunk csinálni és nem mellébeszélünk, hanem egy célt követünk, alapos célokat, én azt mondom, hogy nagyon komolyan támogattak. Az állami tervhivatalnál nyitott ajtóm volt mindenhol, az elnökhöz is, illetve az első alelnökhöz is, aztán a pénzügyminisztériumnál is stb. stb. stb. Jó kapcsolatokat alakítottunk ki, annyi pénzforrást tudtunk szerezni, amennyi kellett, még annál többet is. Sokszor nem volt az építkezési vállalatnak annyi ereje, hogy fel tudjuk építeni, hogy fel tudjuk használni azokat a forrásokat, amiket kaptunk. Akkor korszerűsítettünk, 1973-ban. Kérem, egy esztendő alatt közel 100 km korszerűsített aszfalt utat építettünk. Három építkezési vállalatot hoztam be a megyébe '73-ban.

– *Akkor még nem érződött a „júliusi tézisek" hatására, hogy nem ad pénzt a magyar megyének?*

– Nem, még nem. 1972–1973-ban a szállítási miniszter, jött le éjjel, megműtötték volt a lábujjamat. Akkor is vitt magával, gyere a munkatelepekre. A brassói útépítészeti-vállalatot idehozta, a kolozsvárit idehozta s a marosvásárhelyit is idehozta, mind a három a megyében volt.

– *Még milyen fejlesztések történtek a megyében a '60-as évek végén?*

– A '60-as évek végén Balánbánya fejlődött nagyot. Akkor Lövéte-bányát fejlesztették a kaolinbánya-építkezéssel, tehát az ipari bázis. A faiparnak gyárai épültek egymásután, sorjában. Galócás fejeződött be leghamarabb. Akkor következett a

118 Az interjút Novák Csaba Zoltán készítette 2008-ban. Az interjú hanganyaga a szerző tulajdonában van.

gyímesi gyár korszerűsítése. Akkor épült a gyergyószentmiklósi bútorgyár, az udvarhelyi bútorgyár, a legvégén a csíkszeredai bútorgyár s a csíkszeredai vaslemezgyár. Ezek mind egymásután, egy egységes tanulmány részeként épültek fel, fokozatosan.

– *Elmondható, hogy a sok munkahely létesülésével emelkedett az életszínvonal?*

– Óriásit, nagy lépésekkel. Akkor, amikor már itt is adódott munkalehetőség, hazajöttek a szakembereink Brassóból, Segesvár környékéről az Udvarhely felőliek, akkor Comăneşti-en is, hát Illések ott dolgoztak, akik a Sóvidékről származtak, s innen Csíkból, Oneşti-ről az építőmunkások hazajöttek ide. Bukarestből egyszerre 60 embert hoztak haza.

– *Akkor a megye első éveiben jöttek román szakemberek Bukarestből?*

– Jöttek, jöttek. Nem olyan sokan, de jöttek románok is. De, nézze a társadalmi összetételt érdekes módra 1982-ben volt, ha jól emlékszem és 1992-ben a két népszámlálás. A kettő között 0,5 százalékkal csökkent az összmagyar lakosság arányszáma, és annyival növekedett a román lakosság, kérem. Azután miután felszabadultak a kedélyek, megszületett az úgy nevezett szabadság, mert addig nyomás alatt volt, most látja, hogy mennyi. Fokozatosan, legalább 3-4%, a kivándorlás miatt.

– *Beszéljünk az új megyéről. Akkor, gondolom egy csomó új lehetőség adódott a kulturális életben.*

– Persze, a kulturális élet. Iskolákat építettünk sorozatosan mindenhol, iskolákat korszerűsítettünk, művelődési otthonokat. Nagy Imre[119] felajánlotta az összes műveit Csíkszeredának, ha felépül az emlékház, s akkor maradt az én nyakamra a szolgálati feladat, intézd el, az elnök utasítására, intézzem el a pénzalapot, ekkor már le volt tiltva a szociál-kulturális építkezés az egész országban.

– *Ez hányban volt?*

– Ez a 1970-es évek vége, a '80-as évek eleje volt. Akkor jó emberi kapcsolataim segítségével elintéztem. Elintéztem. Olyan címet találtunk, amilyen kellett, felépítettük. Soha senkinek még a hajszála sem görbült meg, és még a kormány elnöke is meglátogatta Nagy Imrét ott Zsögödön. Ő is meglátogatta, ő sem tudta, hogy intéztem el, nem is érdekelte őt sem, de megvolt. Kórházakat építettünk, hát kérem, csíkszeredai kórház, székelyudvarhelyi kórház, gyergyószentmiklósi kórház, maroshévizi kórház, a fürdőtelepek kiépítése, a kezelőbázis Tusnádon, Borszéken. Rendbetettük a kezelőbázist. Aztán akkor a vízellátás kérdése. Hát nem volt ivóvize a nagyobb városainknak.

– *A városok belső modernizációját is akkor kezdték el, közművesítés, a gáz bevezetése?*

– Persze. Gáz szintén, a gáz jóváhagyását szintén külön jártam be éjjeleket, és nagyon jó kapcsolatot építettünk ki a gázminisztériummal, akkor minisztériuma volt a gáznak.

– *Hogyan zajlott le egy bizonyos befektetési alap megszerzése?*

–Nem is gondolkodtam nagyobb jellegű belső rendezéseken addig, amíg nincs víz, nincs csatornázás. Az első dolog, honnan víz? Csíkszeredának meg kell építeni a szépvízi gátat. Iliescu[120] akkor ott volt, de előtte volt a vízügyi miniszter, Iorgulescu[121]

119 Nagy Imre festő.

professzor. Iorgulescu professzort én nyaraltattam, itt a fürdőn. És a professzor sízni is idejárt Hargitafürdőre. Jóváhagyta, a szépvízi gát megépítését állami beruházásból. Onnan szabadeséssel jön be a víz nagy mennyisége, nagyobb része Csíkszeredába, a Pékén patakába. Aztán vízbefogás Gyergyónak, utána, ha nem volt elegendő, Csomafalvánál a Marosból vizet. Maroshévíznek vízbefogás a Szék patakából. Mindegyikét tudom. Borszéknek az ivóvizet pumpával nyomjuk fel ma is. Aztán Tusnádfürdő vízellátása a Csíkszentsimon melletti kutakból. Kutakból vettük ki a vizet és onnan látjuk el ma is. Gátat építettünk Udvarhelynek, a Zetelaki gátat.[122] Az elképzelés szerint innen valósult volna meg Székelyudvarhely, Székelykeresztúr, még Segesvár vízellátása is. Ha felesleg maradt, - azt mondtuk - akkor hajlandók vagyunk Medgyesnek is vizet adni. Ez volt az egyesség. Ma is tudom fejből ezeket.

- *Jött a pénz?*

- Jött. Ha előkészítettük a beruházást, ha igazoltuk annak a szükségességét, ha igazoltuk annak a gazdaságosságát, a beruházási alapot megkapták.

- *A megye akkor gazdaságilag meg tudta engedni ezt a belső modernizációt?*

- Meg, persze. Amikor aztán mentünk a tervvitára, mert minden esztendőben volt tervvita két munkafázisban a tervigazgatóságnál, és akkor azt mondom, kérem, a megyének erre kell a befektetés. Erre és erre kell. Ennek ez és ez a hasznossága, a tervek letéve önöknél. A megvalósíthatósági és mondjuk, a gazdaságossági terv. A pénzügyminisztériumnál időben megszereztem a hozzájárulást. Azért, hogy nekem az emberekkel se legyenek különleges gondok, minden esztendőben két-három-négy miniszter, vezérigazgató Tusnádfürdőn, Borszéken vagy a Gyilkos-tón pihent. Azt én fizettem, az én zsebemből. Nekem nem kellett senki fizesse, de a kapcsolatom megvolt. Amikor telefonáltam, holnap megyek hozzád, otthon vagy? Igen. Várasz? Igen. Mi a gondod, azt mondja. Ez, ez és ez. Légy szíves próbáld meg előkészíteni a dolgokat, jó. Mentem, megoldódott két-három esetet kivéve. 10 évig voltam első alelnök, ügyvezető első alelnök, 1974-től 1984-ig.

- *Pataki Úr, azt, hogy Hargita megyének mire van szüksége, mennyi befektetési pénzre, milyen befektetésekre, mennyibe határozta meg helyben az önök közössége és mennyiben a központból?*

- Volt egy területi tervezési osztályunk a tervigazgatóság keretén belül, úgy hívták, hogy „plan teritorial" és „plan local", helyi tervezés és területi tervezés. A területi tervezés csak a köztársasági jellegű egységekkel és vállalatokon belül foglalkozott. Rálátása volt mindenre. Ügyes embereket sikerült összeszedni, amilyenek oda kellettek. És a helyi tervezéshez is szintén. Közben megalapítottuk, és előkészítettük a munkálatokat. Mikor ezek összeálltak a minisztériumokkal is egyeztettünk, a területi tervet mindig egyeztettük. [...][123]

---

120 Ion Iliescu.
121 Florin Iorgulescu 1979-ig volt a Vízügyminisztérium élén.
122 A zetelaki gátat az 1970-es árvíz után hozták létre.
123 Az interjúból csak az általunk tanulmányozott korszakra és témákra vonatkozó részt közöljük.

88.
Kovászna megye megszervezése és azt követő néhány év. Interjú Király Károllyal[124]

Mezőkovácsháza, 2008.

[...][125] K. K.: Nekem nem maradt a megye megalakítására csak nyolc napom. Nem ez volt a legnehezebb, hanem, hogy a megveszekedett Hargita-pártiakat nem lett volna szabad tisztségbe részesíteni. És én mégis mindnyájukat betettem tisztségekbe. Gyakorlatilag ezeknek gyorsan dossziét, hogy Bukarestben a KB hagyja jóvá.[126] Erre én: „ én elmegyek oda első titkárnak de nekem most időm nincs dossziékat csinálni, én azt a kivételt kérem, hogy bemondjam, névsor alapján hagyják jóvá, s majd utólag mennek a dossziék. Elfogadták, elsősorban Trofin.[127] Így sikerült Szász Domokost, a volt kézdivásárhelyi első titkárt..... titkárnak, Stenner Jóskát, a propaganda titkárt kultúrkérdésekkel foglalkozó alelnöknek, Sylvester Lajost, aki főkolompos volt és nagyon meg volt bélyegezve, őt a kulturális bizottság elnökének, és így tovább.[128] Elfogadták. Szemrehányást utólag kaptam Patilineţtől.[129] „Király tu n-ai ţinut cont de politica partidului. L-ai băgat pe toţi nemernicii ăştia." [130] Erre én: „eu am nevoie de oameni care ştiu ce au de făcut."[131] Ebben az egész dologban két kérdést kell kiemelni. A csíkiak és a háromszékiek érvelése, gyűlései nagyon jók voltak. 1945 után nem is volt ehhez hasonló mozgalom. A másik az, hogy Kovászna megye megalakításában volt egy kalkuláció. Kellett egy kirakat megye. Ezért is hagyták jóvá úgy az emlékházakat[132] mind a ....., vadászat közben meggyőztem, utólag írásban is. Jó volt a kapcsolatom Bukarestben. „Şi dacă....tu să ştii că am discutat cu Ceauşescu."[133] Odáig mentem, hogy amikor Gerének[134] kifogása volt, felhívott: „Király elvtárs te megbeszélted az elvtárssal a dolgot vagy pedig....." S aztán mondtam „megbeszéltem, vagy megbeszélem." A jó kapcsolatok lehetőséget adtak arra, hogy manőverezhessek, de soha nem szegtem meg a szabályokat, hogy ne adjak arra alkalmat, hogy valamit elutasítsanak. Nem is utasítottak el. Gábor Áron szobor Kovásznán, ..., magyarhermányi emlékház, a kézdivásárhelyi céh múzeum, Gyárfásnak a szobra.[135] Ennek volt

124 Az interjú a Video Pontes stúdió közreműködésével készült 2008-ban. Az interjú gépelt változata a kolozsvári Etnikai és Kisebbségkutató Intézet archivumában található.
125 Az interjúból csak az általunk tanulmányozott korszakra és témákra vonatkozó részt közöljük.
126 Az ún. káderdossziéról van szó, ami alapján a párt le tudta ellenőrizni az illető káder múltját, erényeit, hiányosságait.
127 Virgil Trofin, a KB titkára.
128 A fent említett személyek azon Kézdivásárhely rajoni aktivisták voltak, akik a sepsiszentgyörgyi káderek egy jelentős részével ellentétben erőteljesen kiálltak a „nagy Hargita megye" tervezete mellett.
129 Vasile Patilineţ, a KB titkárságának tagja, a megyésítés székelyföldi lebonyolításának egyik fontos szereplője.
130 "Király te nem vetted figyelembe a párt politikáját. Betetted [tisztségbe-NCsZ)] az összes semmirevalót."
131 „Olyan emberekre van szükségem, akik értik a dolgukat"
132 Pl. Benedek Elek emlékház.
133 „És ha.... tudd, hogy beszéltem Ceauşescuval."
134 Gere Mihály
135 Gyárfás Jenő festőművész szobra.

egy olyan vetülete, hogy a magyar pártnómenklatúra-elit kérte, hogy más megyében is. Amit nem követelhetett senki, mert nem hagyták jóvá, s akik ott voltak nem kérték. A negatív az, hogy mind hozzám jöttek: Sütő, Domokos, Gálfalvi, Kányádi. „Hát rendezd el, hogy Kolozsváron is, Vásárhelyen is. Mi támogatunk." Mondtam Sütőnek „tudod, mivel támogattok? Ha kevesebbet hivatkoztok rám, mert szemet szúr és akkor itt sem lesz." A Nagy Nemzetgyűlésbe beválasztottak és a KB-ba is. Mindkettőnek tagja voltam. Van egy harmadik tényező is, hogy hozzám jöttek nagyon gyakran vadászni Ceauşescu és Maurer is és jó eredményeket tudtunk biztosítani, s ha külföldi vendég jött, pl. a holland királynő, akkor hozzánk jöttek. A „mămăliguța cu brânzat"[136] mind fel kellett szolgálni. A végén az én konyhámat fogyasztották.

Egy általános politikai fordulat. Amúgy a MAT-ban mind azon panaszkodtak, hogy az ipart mind Moldovába telepítik.... Az új megyésítés után hirtelen megindult a Székelyföld iparosítása. „Király javasold, mit akarsz és hova!" Én pedig a legtöbbet a gépgyártóipart és eleinte a könnyűipart támogattam: amidon- a krumplifeldolgozás miatt, a tejfeldolgozó ipart. Ők javasoltak egy vegyi kombinátot is de ezt elutasítottam. Gheorghe Pană, aki Brassóban volt első titkár mindenképpen meg akarta akadályozni, hogy az új megye kialakítsa a saját struktúráját. Ők kellett volna átadjanak embereket. Megtagadták. [...][137]

136 Túrós puliszka.
137 Az interjúból csak az általunk tanulmányozott korszakra és témákra vonatkozó részt közöljük.

89.
Tájékoztatás a Temes megyei Német, Magyar és Szerb Nemzetiségű Dolgozók Tanácsainak tevékenységéről

Bukarest, 1970. október 30.

F. é. augusztus 20–23. között Millitz Adalbert és Máthé József[138] elvtársak, az RKP KB aktivistái azt követték figyelemmel, hogy a Temes megyei pártbizottság hogyan foglalkozik a Német, Magyar és Szerb Nemzetiségű Dolgozók megyei Tanácsainak ellenőrzésével és irányításával. A megyei pártbizottságnál és a megyei tanácsoknál fellelhető dokumentumok, valamint azon beszélgetések nyomán, melyeket a megyei pártbizottság propaganda-kérdésekért felelős titkárával, a három tanács vezetőivel és más temesvári, nagyszentmiklósi és Nagycsanád községbeli elvtárssal folytattunk, a következőket szűrhetjük le. A megyei pártbizottság részéről mindig részt vett valaki a nemzetiségi tanácsok összes plenáris ülésén. Ez alkalomból bemutatták a tanácstagoknak a pártszervek számára az illető időszakban kirótt feladatokat, ugyanakkor hangsúlyozták a tanácsok hivatását és hozzájárulását az együttélő nemzetiségi dolgozók mozgósítása terén, melyet a párt- és állami határozatok megvalósítása érdekében kell tegyenek. 1968-ban a megyei pártbizottság összeállított egy ütemtervet, melyet időközben folyamatosan frissített a megye együttélő nemzetiségeinek sorában zajló politikai és kulturális-nevelői munkára vonatkozó újabb feladatokkal. A tanácsok ezt a tervet használják tevékenységük során. Ebben a hónapban lett volna esedékes, hogy a megyei pártbizottság propaganda, tudomány, oktatás és kultúra tanácsának keretében bemutassanak egy elemzést az együttélő nemzetiségek dolgozóinak politikai és kulturális-nevelői munkájáról, melyet egy tíztagú csoport állított volna össze, köztük a három tanácselnök is. Az őszi mezőgazdasági kampány késlekedése miatt azonban ezt a tanulmányt elhalasztottuk ez év novemberére. Megjegyezzük, hogy a megyei pártbizottság ütemterve alapján, mely az RKP fennállása 50. évfordulójának megünneplésére vonatkozik, a tanácsok is létrehozzák a maguk tervezetét, melyekben egy egész sor, az eseménynek megfelelő tevékenység szerepel. Tavasszal mindhárom tanács plenáris ülést tartott, ahol feldolgozták a működési szabályzatot. Ez alkalomból ütemterveket állapítottak meg a közeljövőre vonatkozólag, ahol pedig erre szükség volt, szervezési kérdésekben is intézkedtek. Így a Szerb Nemzetiségű Dolgozók Tanácsánál még egy alelnököt választottak, Obradov Vasile, Temes megyei pártbizottsági aktivista személyében. A Magyar Nemzetiségű Dolgozók Tanácsánál Pongrácz Maria elvtársnőt, a *Szabad Szó* című újság szerkesztőjét választották meg titkárnak Albert Ferenc elvtárs helyett, akit alelnökké léptettek elő. Kiemelték, hogy a dolgozók megyei tanácsai elsősorban pártunk bel- és külpolitikájának népszerűsítéséhez járulnak hozzá. Javasolták, hogy közülük is vegyenek részt előadóként néhányan a megyei kulturális és művészeti

138 Millitz Adalbert és Máthé József a KB instruktorai voltak, akik a nemzetiségi dolgozók tanácsainak tevékenységét ellenőrizték, értékelték.

bizottság előadói testületében. Azokban a községekben, ahol a lakosságot kizárólag az együttélő nemzetiségek alkotják, jelentős számú előadást és konferenciát tartottak ezek nyelvén. Értékelték azt a tényt, hogy a tanácsok megalakulása óta felélénkültek és megerősödtek egyes amatőr művészegyüttesek. Ebben az értelemben kiemelkedő a német tanács tevékenysége, és valamivel kisebb dicséretben részesült a szerb és magyar tanács. A Német Nemzetiségű Dolgozók Tanácsa például különböző községekben időszakosan népi előadásokat szervezett, s így hozzájárult egyes szokások és hagyományok átértékeléséhez. Az amatőr színházak versenyén 30 német nyelvű színházi csoport vett részt. A Német Nemzetiségű Dolgozók Tanácsának tevékenységét rendszeresen és folyamatosan támogatja a német nyelvű megyei lap. A Szerb Nemzetiségű Dolgozók Tanácsa a megyei kulturális és művészeti bizottsággal közösen a szerbszentmártoni kultúrotthonban egy modell értékű előadást szervezett, melynek nagy visszhangja volt a szerb lakosság körében. Az együttes a Jugoszláv SzSzK-ban is turnézott, ahol a belgrádi televízió elismerését vívta ki. A Magyar Nemzetiségű Dolgozók Tanácsának, miután kitartó kampányt folytatott a Temesvár municípiumi gyárakban és üzemekben, sikerült mozgósítania a magyar nemzetiségű fiatalokat, hogy beiratkozzanak tanulmányaik kiegészítése végett az esti líceumba. A tanácsok ugyanakkor hozzájárultak néhány személyiség és esemény megünneplésének megszervezéséhez is.

Mindezek ellenére számos hiányosság is megmutatkozott a megyei pártbizottságnak a tanácsok ellenőrzésében és irányításában kifejtett munkája során, valamint az együttélő nemzetiségek dolgozóinak megyei tanácsa tevékenységében. Például Zahiu Ioan propaganda titkár a tanácsok irányításában legtöbbször csak arra szorítkozik, hogy az újságok főszerkesztőivel találkozik, mely módszer nem bizonyul hatásosnak és helyesnek. Az irányító munkát a politikai tömegmunkáért felelős oktatóra bízta. Amúgy pedig a propaganda kérdésekért felelős titkár nem vett részt egy olyan megbeszélésen sem, melyet a fent említett aktivisták tartottak a tanácsok vezetőségével. A tanácsok működési szabályzatát feldolgozó plenáris ülések után nem tartottak több büró- vagy más jellegű ülést. A tanácsok közül egyik sem állított össze munkatervet a második félévre. A megyei tanácsok, főleg a magyar és a szerb, nem találták még meg a módját annak, hogy a tanács összes tagját bevonják a különböző akciókba, így a tevékenység csak az elnök vagy a titkár munkájára korlátozódik. A Magyar Nemzetiségű Dolgozók Tanácsának jövőbeni tevékenységét javítandó, Zahiu Ioan titkár elvtárssal közös egyetértésben úgy gondoljuk, hogy szükséges lenne Sisak Ernő[139] elvtárs leváltása az elnöki funkcióból, mivel túlságosan elfoglalt a szakmai teendőivel, és elnökként nem bizonyult jó szervezőnek. Javasoljuk Pongrácz Mária elvtársnő elnökké választását, mivel ő sok odaadást tanúsított tanácsbeli tevékenységében. A tanácsok vezetőségeivel való beszélgetések során fény derült még néhány problémára, mint pl.:

– Dózsa György születésének legutóbbi megemlékezésén, annak ellenére, hogy előzőleg megegyeztek a szavaló színészek személyében is, a román nyelvű versek

139 Sisak Ernő egyetemi tanár a Temes megyei MNDT elnöke.

mellett nem szavaltak egy magyar verset sem. Ez azzal magyarázható, hogy Zahiu elvtárs nem volt elérhető és nem volt más, aki engedélyezhette volna ezt a dolgot.

- Jelezték, hogy a temesvári magyar tannyelvű tagozat diákjait kötelezik, hogy bérletet váltsanak mind a román, mind a magyar színházba, amit a szülők elleneznek.

- Rámutattak, hogy ebben az évben ünnepelték Klapka György író [sic] halálának 150. évfordulóját, és az a ház, ahol született és nevelkedett, nagyon jó állapotban van, emlékháznak lehetne nyilvánítani - annál is inkább, mivel ez az író sokkal inkább reprezentatív jellegű, mint Szabolcska, egy kevésbé jelentős író, de akinek a lakása emlékház.[140]

- A temesvári magyar színház ebben az évadban műsorra tűzte Páskándi Géza Vendégség[141] című darabját (megjelent a *Korunk* folyóirat f. é. 4-es számában), de a Művelődés- és Művészetügyi Állami Bizottság nem adott rá engedélyt. Az *Utunk* és *Igaz Szó* folyóiratok a lehető legjobb recenziókat közölték az említett színdarab tartalmáról.

- Az *Előre* című laptól kérték, hogy többet népszerűsítse a Magyar Nemzetiségű Dolgozók megyei Tanácsának tevékenységét.

- Az *Előre*, mint központi lap, közöljön anyagokat a magyar tannyelvű tagozatok végzettjeinek lehetőségeiről az anyanyelven való felvételizés terén, ugyanakkor közölje azon egyetemi hallgatók sikereit, akik nagy jegyeket értek el a felvételi vizsgán annak ellenére, hogy középfokú tanulmányaikat anyanyelvükön folytatták - amint azt a *Szabad Szó* és a *Neue Banater Zeitung* teszi, de amelyeknek kicsi a példányszámuk.

- Miután felszámolták a szerb ének- és táncegyüttest, nem biztosították az összes tag számára a munka mezején való elhelyezkedést. Kérik e kérdés mielőbbi megoldását. Ugyanakkor kérik, hogy a megyei szakszervezeti együttes mellett jöjjön létre egy szerb ének- és tánctagozat is.

- A szerb nemzetiségű dolgozók megyei tanácsa kéri, hogy hozzanak létre egy szerb nyelvű kórust. Ha e kérést nem oldják meg, az érdeklődők az egyházhoz fognak fordulni, aki természetesen alig várja. A tanács rámutat, hogy nincsen támogatottsága az ügynek, és főleg hiányzik egy megfelelő helyiség.

- Rámutattak, hogy Nagyszentpéter községben, annak ellenére, hogy a lakosság több mint 50%-a szerb, a helyi párt- és állami szervek vezetőségeiben nincsenek megfelelő arányban képviselve.

- Temes megye szerb nemzetiségű lakosai kérik, hogy a Jugoszláv SzSzK tévéműsorát közöljék a hírlapban, mert ennek ismerete nélkül kénytelenek az egész műsort végignézni, vagy különböző ottani kiadványokat kell megrendelniük. Ha idejében ismerhetnék a programot, azt néznék meg, ami érdekli őket. Azzal is érvelnek, hogy a Jugoszláv SzSzK-ban közvetítik a mi tévéműsorunkat is.

- Azt is kérték, hogy az RKP KB aktivistái, akik az együttélő nemzetiségek dolgozóinak tanácsait irányítják, gyakrabban látogassanak el a megyébe, és nagyobb figyelmet szenteljenek elsősorban a magyar dolgozók tanácsa tevékenységének.

---

140 Szabolcska Mihály református lelkész, költő és Klapka György, aki valójában honvédtábornok volt, az 1848-as magyar szabadságharc majd az emigráció kultikus figurája.

141 Páskándi Géza *a Vendégség* című darabját 1970-ben írta, új értelmezési kerteket teremtve az erdélyi történelmi dráma műfajában. A műben Dávid Ferenc és a nála elszállásolt olasz származású teológus viszonyán keresztül mutatja be az „árulás lélektanát."

Megjegyzések

Számos temesvári magyar és német nemzetiségű értelmiségi jelezte a Dózsa György-évforduló, valamint a Nikolaus Lenau líceum[142] centenáriuma megszervezésének néhány negatív jellemvonását.[143] A Dózsa Györgynek szentelt ünnepélyes összejövetel megszervezésébe a megyei szervek – az RKP KB Propaganda Osztálya évfordulókra vonatkozó tervének előírásaival ellentétben – nem vonták be, és még csak nem is kérdezték meg a Magyar Nemzetiségű Dolgozók Megyei Tanácsát. Kifogásolják, hogy ezen a megemlékezésen egy szó sem hangzott el magyar nyelven, meg a Magyar Nemzetiségű Dolgozók Megyei Tanácsának alelnökét, dr. Albert egyetemi előadótanárt pedig, aki szintén románul szólalt fel, nem mutatták be alelnöki minőségében is, csak mint a Temesvári Egyetem képviselőjét.[144] Az ezt követő művészeti műsor kizárólag román nyelvű énekeket és verseket tartalmazott. Annak ellenére, hogy a temesvári állami magyar színház színészei néhány magyar nyelvű verssel is készültek, lemondtak a szavalatukról, mivel az RKP megyei bizottságának propagandatitkára nem volt elérhető, hogy engedélyezze ezen versek műsorra tűzését. Azt is jelezték, hogy elmulasztottak meghívni erre az ünnepségre számos temesvári tekintélyes magyar értelmiségit.

A Nikolaus Lenau líceum évfordulós ünnepségén egy sor, az iskola jellegzetességével kapcsolatos mulasztást jeleztek. Nem említettek, és részben nem is hívtak meg számos német értelmiségit, az iskola volt tanulóit. Berwanger elvtárs, a Német Nemzetiségű Dolgozók Tanácsának elnöke és az RKP megyei bizottsági bürójának helyettes tagja nem csak hogy nem volt az elnökségben, de nem is volt hivatalos az ünnepségre. Nicolae Jucu elvtárs, az iskola volt igazgatója 1934–1938 között, a testvériség harcosa azokban az években, és akit a német értelmiség rendkívül tisztelt a magatartásáért, szintén nem volt hivatalos az elnökségbe. A teremben való jelenlétére is csak egy volt diák tett említést beszédében. Hangot adva az ünnepséggel kapcsolatos felháborodásának, Jucu elvtárs a szünetben tüntetőleg csak német nyelven beszélgetett mindenkivel. A hozzászólók közül csak dr. Peter Lamoth egyetemi tanár mondott néhány bevezető szót németül, majd némi magyarázat után románul folytatta a beszédét. A líceum aligazgatójának, Rudolf May elvtársnak, aki német nyelvű beszéddel készült, a megyei szervek azt mondták, hogy már nem szükséges beszédét megtartania, egy német nyelvű hozzászólás csak formaság lenne, mert a teremben amúgy is mindenki ismeri a román nyelvet. A megyei szervek csak nagy nehezen engedélyezték a híres Schubert kórus fellépését a kulturális műsorban, pedig sok kórustag az iskola egykori diákja volt, a kórus pedig megfelelő műsorral készült erre az ünnepségre, többek között Ion Vidu énekeivel, vagy Lenau verseivel.

1970. október 30.

ANIC, fond CC PCR Secția Organizatorică, dos. 32/197. 1–6. f. Géppel írt román nyelvű irat magyar fordítása.

142 Temesvári, eredetileg német tannyelvű középiskola.

143 Az 1970-es évet, Dózsa György születésének 500. évfordulója alkalmából a párt Dózsa emlékévnek szentelte. Több ünnepséget is szerveztek Marosvásárhelyen, Temesváron, Bukarestben Dálnokon, Sepsiszentgyörgyön.

144 Albert Ferenc szociológus, egyetemi tanár.

90.
Jegyzék a Kovászna megyei Magyar Nemzetiségű Dolgozók Tanácsainak tevékenységéről

Bukarest, 1970. november 10.

F. é. november 3–4. között azt ellenőriztük, hogy a Kovászna megyei Magyar Nemzetiségű Dolgozók Tanácsa hogyan végzi tevékenységét és, hogy azt miként irányítják. A működési szabályzat megvitatása alkalmából a tanács plenáris ülésén elfogadott munkaterv alapján, a büró segítette a megyei pártbizottságot és a helyi állami szerveket, különösen a politikai és kulturális-nevelői munka terén. A tanácstagok közül többen is a megyei pártbizottság előadói és részt vesznek a propagandatevékenység lebonyolításában. A tanács segítette a kulturális és művészeti bizottságot, valamint a megyei szakszervezeti tanácsot a bálványosi népzene és népviselet fesztivál, illetve a könnyűzene fesztivál megszervezésében és kivitelezésében. Ugyanakkor hozzájárult a Barabás Miklós-, Dózsa György-, Bartók Béla-évfordulók megszervezéséhez, valamint azoknak a javaslatoknak a kidolgozásához, miszerint a megye egyes iskolái magyar személyiségek neveit kapják meg. A megyei kulturális és művészeti bizottság elnökével közösen javasolták, amit aztán el is fogadtak, hogy megvásárolják azokat a népviseletbe öltöztetett babákat, melyek a *Jóbarát* folyóirat tanulókkal megszervezett versenyének gyümölcsei. A babák, miután egy turné keretében több városban is bemutatásra kerülnek, Sepsiszentgyörgyre kerülnek állandó kiállításra. Mindezek az eredmények azonban nem a teljes büró közös munkájából születtek, de még csak nem is a tanácstagok egy részének a munkájából, hanem elsősorban a tanács titkár egyéni tevékenysége nyomán. Így ez év májusától nem tartottak egy büró- vagy tanácsülést sem. A büró tagjai nem tudják, hogy a munkatervbe foglalt feladatok hogyan valósulnak meg, és legtöbbjüket nem kérik fel ezek létrejöttéhez való hozzájárulásra. Mivel a tervezet előírásait nem követik szisztematikusan, a következő akciók megvalósulatlanok maradtak: a sepsiszentgyörgyi színházi napok, találkozó a Forrás nemzedék[145] tagjaival és a népművészet hagyományainak felkutatása egyes falvakban. Bizonyos fokú bizonytalanság tapasztalható a tanács feladatának a felfogásában, magánál a titkárnál, melyet a következőképpen fogalmaz meg: ha a megyében minden tényező, kezdve az RKP megyei bizottságának bürójától, kénytelen – a megye nemzetiségi összetételéből adódóan – a megye magyar nemzetiségű lakóinak problémáival foglalkozni, akkor a tanács maga mivel foglalkozzon? Amúgy pedig a tanács munkájában egyre erősödik az a vonulat, hogy inkább az évfordulókkal és megemlékezésekkel törődnek, mintha kimondottan ezért jöttek volna létre. Kiderült az is, hogy a büró és a tanács jelenlegi összetétele némi javítást igényel. Mindezeket a problémákat megbeszéltük Király Károly első titkár elvtárssal, Stanca Constantinnal, az RKP

145 Az 1950-es évek második felében, az 1960-as években indult Forrás könyvsorozat szerzői a romániai magyar írók generációs alapon szerveződő csoportja.

megyei bizottságának titkárával és a Magyar Nemzetiségű Dolgozók Megyei Tanácsa bürójának egyes tagjaival. Emellett a következőket jelezték:

1. Számos rendellenesség állapítható meg a községi könyvtárak és könyvesboltok magyar nyelvű könyvekkel való ellátásában (kevés a példányszám, olyan kiadványokat küldenek, melyek a községi könyvtárak szintjén nem értékesíthetőek, bizonyos anyagi nehézségek is fellépnek a könyvtáraknak való könyvvásárlás során stb.)

2. Az Electrecord által készített magyar nyelvű könnyűzenei lemezek nincsenek kellőképpen megválogatva, ami a dalok dallamát és szövegét illeti, a lemezek feliratain pedig gyakran helyesírási hibák észlelhetők.

3. Bölön község lakossága jelen pillanatig mintegy 20 000 lejt gyűjtött össze Bölöni Farkas Sándor szobrára. A községbeliek kitartóan kérik a megyei szerveket, hogy támogassák őket a kívánt szobor felállításához szükséges engedélyek megszerzésében.

ANIC, fond CC PCR Secția Organizatorică, dos. 32/1970, 12–13. f. Géppel írt román nyelvű irat magyar fordítása.

91.
Jegyzék a Hargita megyei Magyar Nemzetiségű Dolgozók Tanácsainak tevékenységéről

Bukarest, 1970. november 10.

F. é. november 6–7. között vizsgáltuk, hogy az RKP megyei bizottsága hogyan vezeti a Hargita megyei Magyar Nemzetiségű Dolgozók Tanácsát, illetve ez a maga részéről hogyan végzi tevékenységét. Azokból a beszélgetésekből, melyeket a büró néhány tagjával folytattunk Szekeres Sándor elvtárs, az RKP megyei bizottságának titkára jelenlétében, kiderült, hogy a tanács titkára és János Pál alelnök igyekeztek megvalósítani a munkatervben foglalt feladatokat. A tanács hozzájárult a Friedrich Engels-, Dózsa György-, Bartók Béla-évfordulók, valamint azon iskolák évfordulóinak a megszervezéséhez, amelyek az 1970-es tervezetben szerepeltek. Egyes tanácstagokat bevontak a megyei műemlékek védelméről szóló terv kidolgozásába, hogy javaslatot tegyenek az 1971-es évfordulós tervezet összeállítására. Ezen anyagok tartalmáról azonban sem a büróban, sem a tanácsban nem esett szó. Ez év második szemeszterének munkatervi előírásait nem tartották be következetesen. Emiatt a tanács nem járult hozzá egyes folklórelőadások megszervezéséhez és lebonyolításához – mint a Hargitai tavasz, Susog a fenyves –, hasonló feladatok pedig, mint az irodalmi estek megszervezése, Tompa László és Tamási Áron emlékszobáinak berendezése, teljes mértékben elmaradtak. Hargita megyében teljes tájékozatlanság jellemezte a büró tagjait a tanács tevékenységének lényegével kapcsolatban. János Pál elvtárs például, a tanács alelnöke, azt mondta, hogy szerinte a jelenlétük fölösleges, hogy a megye magyar nemzetiségű lakosainak gondjai nélkülük is nagyon jól megoldódnak. Véleménye szerint ez a fő oka annak, hogy jelen pillanatig a tanács nem fejtett ki túl gazdag tevékenységet. Ez pedig ahhoz vezetett, hogy a megyében igen kevésbé ismert a magyar nemzetiségű dolgozók tanácsának léte és tevékenysége. A beszélgetések nyomán az a végkövetkeztetés körvonalazódott, hogy annak ellenére, hogy a megye közel 80%-a magyar nemzetiségű, ami nagyon sajátos helyzetet teremt a tanács munkájában, azért még marad bőven kibontakozási lehetőség számára.

Ugyancsak a tanács tevékenységének felfogásával kapcsolatos, hogy a decemberre tervezett plenáris ülés napirendi pontjai közé jelen pillanatig csak egy tájékoztatást iktattak be a lebonyolított tevékenységekről. Ezáltal a tanács abba a helyzetbe kerülne, hogy nem vitatná meg az igazán fontos problémákat, nem venne részt azon kérdések megoldásában, melyek a megye magyar nemzetiségű lakosainak életét érintik, nem tudná támogatni a megyében zajló általános politikai, ideológiai, kulturális–nevelő stb. tevékenységet. Az ellenőrzések és a tanács bürójának néhány tagjával, illetve Fazekas Lajos első titkár elvtárssal és Szekeres Sándor elvtárssal, az RKP megyei bizottságának titkárával folytatott beszélgetések nyomán eltűnt a tanács tevékenységére vonatkozó bizonytalanság, biztosítva a jövőbeni munka világos irányát.

1970. 11. 10.

ANIC, fond CC PCR Secția Organizatorică, dos. 32/1970, 14–15. f. Géppel írt román nyelvű irat magyar fordítása.

92.
Jegyzék a Bihar megyei Magyar Nemzetiségű Dolgozók Tanácsainak tevékenységéről

Bukarest, 1970. december 30.

Ez év november 23. és december 4. között Bihar megyében végzett ellenőrzést az Oktatásügyi Minisztérium inspektorainak egy csoportja, akiket az RKP KB és a Pionírszervezetek Országos Tanácsának aktivistái segítettek. Az ellenőrzés az együttélő nemzetiségek nyelvén tanító iskolákat és tagozatokat érintette. Ennek során kiderült még néhány olyan aspektus, mely nem került be a minisztériumi anyagba, de amit a megyei pártbizottság propagandával foglalkozó titkára és a többi jelenlévő elvtárs tudomására hoztak. Ezek közül megemlítjük a következőket: az alapszervezetek büróinak a beszámolói és a határozattervezetek, melyeket az érmihályfalvi, székelyhídi és nagyszalontai általános műveltségi líceumok pártszervezeteinek legutóbbi gyűlésén mutattak be, nagyon gyengén voltak összeállítva és csak általánosságokat tartalmaztak. Ezek a szervezetek nem értették meg még teljes mértékben az alapszabály előírását, miszerint ezen egységek pártszervezetei ellenőrzést gyakorolhatnak az iskola vezetése felett. A fent említett pártszervezetek ez év folyamán a leggyakrabban csak általános kérdéseket vitattak meg a gyűléseken, melyek kevésbé jelentősek az oktatás folyamatának szempontjából. Nem tartottak szem előtt olyan nagyságrendű kérdéseket, mint a tanulók szakmai és iskolai irányítása, a 8. illetve 12. osztályt végzettek célirányultságát stb. Az említett szervezetekben nagyon nehézkesen megy az új párttagok felvétele. Például a székelyhídi általános műveltségi líceum alapszervezetébe 1967 óta nem vettek fel új tagot. A *Crişana* és főleg a *Fáklya* nevű megyei lapok csak kis mértékben közölnek a megye állami oktatásához kapcsolódó anyagokat.

A KISz vezető szerveinek legutóbbi megválasztásakor az iskolákban nem mindig vették figyelembe a tagság nemzetiségi összetételét. Például, az érmihályfalvi általános műveltségi líceumban, ahol több mint 400 román és több mint 700 magyar diák tanul, az iskolai KISz-bizottság 13 tisztségébe egy magyar nemzetiségű fiatal sem került be. Megjegyezzük, hogy mivel a KISz KB útmutatásait más alkalmakkor is megsértették, a megyei KISz-bizottság azt az utasítást adta a községi bizottságnak, hogy érvénytelenítse a líceum választási gyűlését. Ugyanakkor javasolták, hogy az elkövetkező választások alkalmával vegyék figyelembe a líceum KISz-tagságának nemzetiségi összetételét is. A nagyszalontai általános műveltségi líceumban az iskolai KISz-bizottság titkára és a titkárhelyettes is román nemzetiségű, annak ellenére, hogy az iskolában több mint 300 (44%) a magyar diákok száma. A KISz irányítója, Tulcan Aurel szerint nincs ebben semmi kivetnivaló. Az érmihályfalvi és nagyszalontai líceumok faliújságai nem tartalmaznak magyar nyelvű cikkeket, habár a diákok nagy számban magyar nemzetiségűek. Magda Nicolae KISz-irányító, aki egyúttal az érmihályfalvi líceum pártszervezetének is büró-tagja, olyan véleményekkel kereste fel kollektívánkat, amik nem szolgálják az illető iskola nemzetiségi politikáját. Kijelentette például, hogy:

- nem jó, hogy egy magyar tannyelvű osztályban magyar nemzetiségű tanár legyen az osztályfőnök, mert így semmi sem garantálja, hogy hazafias nevelésben részesíti ezeket a diákokat;

- a KISz politikai oktatása ne csak magyarul történjen. Fried osztályfőnök például ezt nem tudta, vagy nem akarta tudomásul venni és az ő osztályában a politikai oktatás magyar nyelven zajlott, amiért aztán napirendre került a téma az alapszervezet bürójában. Fried tanár úr, annak ellenére, hogy az angol szak fiatal végzettje, folyton keresi az alkalmat az elvtelen beszélgetésekre. Az irodában például az intézmény rádiókészülékén szünetekben átvált a bukaresti rádióadóról a budapestire, amit a román tanárok jogosan elleneznek;

- a líceum könnyűzenei zenekara ne játsszon olyan magyar nyelvű könnyűzenét, melyet előzőleg az Electrecord vállalat nem adott ki lemezen.

Magda tanár úr hitelét vesztette, több szemtanú előtt összeverekedett a községi néptanács titkárával. A nagyszalontai líceumba olyan könyvtárost alkalmaztak, aki egyáltalán nem ismeri a magyar nyelvet, pedig az iskolai könyvár több ezer magyar nyelvű könyvvel rendelkezik, a líceumban pedig több száz magyar nemzetiségű diák tanul. Ugyanebben a líceumban mindhárom nevelő román nemzetiségű és egyik sem beszél magyarul, annak ellenére, hogy az internátusban magyar tanulók is vannak. Jelenleg nem tisztázott, hogy a nagyszalontai elméleti líceumnak mi a hivatalos megnevezése. A román tagozaton *Nagyszalontai általános műveltségi líceumnak* hívják, míg a magyar tagozatosok *Arany János általános műveltségi líceumnak*. Javasoljuk, hogy ezt a dolgot tisztázzák, mivel már a városban is beszélnek erről.

Ebben az évben arra törekedtünk, hogy azokban a megyei posztlíceumokban és általános utáni iskolákban, ahol ez szükséges, a felvételi bizottságokba a magyar nyelvet ismerő tanárokat is vegyenek be. Ennek köszönhetően a megyei pártbizottsághoz és tanfelügyelőséghez az előző évekhez képest kevés hasonló jellegű panasz érkezett. Mindezek ellenére megjegyzendő, hogy a nagyváradi három éves Pedagógiai Főiskolán mind a júliusi, mind pedig a szeptemberi felvételin a matematika és a fizika–kémia szakokon a felvételi bizottságban nem volt egy magyar nyelvet beszélő tanár sem. Tanulmányozva a megyei szakiskolák és szaklíceumok diákságának nemzetiségi összetételét kiderül, hogy jelenleg nincs olyan iskola vagy szakma ahol nagyobb számú magyar nemzetiségű diák tanulna. Éppen ezért ebben a megyében nem indokolt bizonyos iskolákat vagy osztályokat magyar tannyelvűekké alakítani. Nincs igény arra sem, hogy egyes tantárgyakat magyar nyelven oktassanak, csak a kágyai mezőgazdasági gépész iskolában. Ennek az iskolának a vezetőségével beszélgetve, az igazgató szavaiból kiderült, hogy a végzettek több mint 75–80%-a szétszéled az országban. A megyei pártbizottság propagandával foglalkozó titkára egyetértett a jelen anyagban felvetett problémákkal és biztosított, hogy intézkedni fog a megoldásuk érdekében.

Máthé József

Bukarest, 1970. december 30.

ANIC, fond CC PCR Secția Organizatorică, dos. 32/1970. 16–19. f. Géppel írt román nyelvű irat magyar fordítása.

93.
Jegyzék a Hunyad megyei Magyar Nemzetiségű Dolgozók Tanácsainak tevékenységéről

Bukarest, 1970. december 30.

F. é. november 6-7-én Millitz Adalbert és Máthé József elvtársak, az RKP KB aktivistái azt ellenőrizték, hogy a Hunyad megyei pártbizottság hogyan foglalkozik a Magyar és Német Nemzetiségű Dolgozók megyei Tanácsainak irányításával. Az ellenőrzés nyomán a következőket lehet megállapítani: A megyei pártbizottság arra összpontosít, hogy ez a két tanács élő-aktív szervezetté váljon, melyek segítik a pártszervet a megyében együttélő nemzetiségek sajátos problémáinak megvizsgálásában. Így, miután engedélyezte a munkaterveket, lépésről lépésre követi az előírások megvalósítását. Megfigyelhető, hogy nagyobb figyelmet szentelnek a politikai munkának az együttélő nemzetiségek sorában, különösen a propaganda ügyekért felelős titkár leváltása után. Hogy a megyei pártbizottság nagyobb érdeklődést mutat a tanácsok iránt, az abból is kiderül, hogy a f. é. november 26-i titkársági ülésen - a propaganda ügyekért felelős titkár tájékoztatása alapján - ki fogják elemezni a tanácsok tevékenységét megalakulásuktól kezdve a jelen pillanatig. A tanácstagokat bevonják a pártszerv által kezdeményezett nagyobb lélegzetű akciókba. Így, szakmai felkészültségük függvényében, különböző brigádokba, kollektívákba, bizottságokba vannak beosztva. A két tanácsból összesen 23 elvtársat fogadtak el előadónak a megyei pártbizottságnál. Meghívták őket a propaganda, kultúra, tudomány és oktatás bizottságának egyik ülésére is. A két tanácselnököt felkészítették azokra a feladatokra is, melyek a megyei pártbizottság előtt állnak a Román Kommunista Párt megalakulásának évfordulója kapcsán.

Az utóbbi időben a tanácsoknak sikerült olyan akciókat szervezniük, melyek felélénkítették az együttélő nemzetiségek soraiban a kulturális-művészeti tevékenységet. Hasonló akciót szervezett például a batizi Német Nemzetiségű Dolgozók Megyei Tanácsa, valamint a magyarok a dévai Csángó (Ciangăi) negyedben és Csernakeresztúr községben. A Sarmis 70 kulturális hét keretében a Művelődési- Művészetügyi Országos Bizottság, a magyar és német nemzetiségű dolgozók megyei tanácsainak közreműködésével megszervezett egy, az együttélő nemzetiségeknek szentelt napot, ahol a vidék népviseletét, táncait, szokásait stb. mutatták be. Hangsúlyozták, hogy a magyar nyelvű tudományos brigád[146] jó körülmények között működik. Számos kiszállást szerveztek olyan településekre, ahol az egyháznak jelentős befolyása van az állampolgárokra. A tanácsok olyan kérdések megoldásában is segítséget nyújtottak, amelyek az anyanyelvű oktatást érintik.

E pozitív megállapítások mellett azonban fény derült számos hiányosságra is a két tanács munkájában. Így a helyi állami szervekbe való választásokhoz letett jelölésekkor nem vették figyelembe, hogy az együttélő nemzetiségek köréből származó jelöltek

146 Az MNDT helyi szervezete által létrehozott tudomány- és ismeretterjesztő csoportról lehet szó.

azokban a körzetekben induljanak, ahol az illető nemzetiségek élnek. Hasonlóképpen a tanácsok bürótagjait csak kis mértékben vonták be. A két elnök jelen pillanatig nem talált megoldást a jobb együttműködésre és az összes tanácstag bevonására. Soós András elvtárs, a Magyar Nemzetiségű Dolgozók Megyei Tanácsának elnöke azt nyilatkozta, hogy neki, mint az egyik líceum aligazgatójának, nincs arra lehetősége és ideje, hogy jobban megszervezze a tanács tevékenységét. A Német Nemzetiségű Dolgozók Tanácsának titkára nem német nemzetiségű és alig ért valamit ezen a nyelven. Jelen pillanatig a két tanács elnökét nem mozgósították, hogy részt vegyenek a megyei pártbizottság apparátusának kiképzésében. A megyei bizottságban az első titkár elvtárs egyetértett azzal a javaslattal, hogy ezentúl ők is jelen legyenek a képzéseken. Az elnökökkel való további beszélgetésekből kiderült, hogy túl sok feladatuk van. Pilly Nikolaus elvtársnak, a Német Nemzetiségű Dolgozók Megyei Tanácsa elnökének közel tíz különböző funkciója van, de lévén a nagyolvasztó részlegének főnöke Pusztakalánon, szakmai téren rendkívül elfoglalt. Megállapítást nyert, hogy sem a két tanács, sem a többi kompetens megyei intézmény nem foglalkozott különösebben azokkal a fiatalokkal, akik nemrég érkeztek a két nagy munkásközpontba (Vajdahunyad és Zsil völgye), ezért növekedik körükben a katolikus egyház befolyása. Megegyeztek abban, hogy a megyei, a KISz és a szakszervezetek művelődési és művészeti szerveivel együttműködve, a jövőben fokozzák a kulturális-nevelői tevékenységet az említett helységekben az ifjúság bevonása érdekében. A két tanács munkaterve túl sok problémát tartalmaz, egy sor általános előírást, konkrét határidők és felelősségek megjelölése nélkül. Ekképpen a tanácsok és bürók nincsenek kötelezve bizonyos konkrét feladatok megoldására vagy, hogy javaslatokkal álljanak a pártszerv elé. Egyes problémák, melyeket gépiesen átvettek a SzEF tevékenységi tervéből, nem tartoznak a tanácsok kompetenciájába. E kiszállás alkalmából találkoztunk a két tanács néhány büró-tagjával is és bemutatásra került néhány más megyében szerzett pozitív tapasztalat. Minden kérdést részletesen megbeszéltünk Moga Ioachim első titkár elvtárssal és Lazăr David propaganda ügyekért felelős titkár elvtárssal. 1970. 12. 30.

ANIC, fond CC PCR Secția Organizatorică, dos. 32/1970, 21–23. f. Géppel írt román nyelvű irat magyar fordítása.

94.
Nicolae Ceauşescu legújabb, a politikai és ideológiai tevékenységre vonatkozó utasításainak alkalmazása

Marosvásárhely, 1971. szeptember 17.

Nicolae Vereş[147] ismerteti az ülés fő napirendi pontját: a Nicolae Ceauşescu legújabb, a politikai és ideológiai tevékenységre vonatkozó utasításainak Maros megyében történő alkalmazása.

Sütő András, író, az *Új Élet* folyóirat főszerkesztője: Ami a marosvásárhelyi tevékenységünket illeti, a Nicoale Vereş elvtárs jelentésében megfogalmazott kritika sok tekintetben jogos. Természetesen az irodalmi tevékenységben is jelentkeztek negatív jelenségek az utóbbi években. Elsősorban az írók szövetségénél és alapszervezet ülésein tapasztaltam, hogy csökkent a résztvevők harciassága. Ezt önök is tapasztalhatták az irodalmi újságok lapjain. Ezen irodalmi lapnál az utóbbi időben kevesebbet beszéltek a marxizmusról, félreértve a tudományos álláspontokat, abban a tévhitben, hogy a modernizmus újabb szakaszába léptünk a marxizmus és leninizmus nem más, mint egy fiatalkori emlék és úgy gondoltuk, hasznos lesz, ha más, kevésbé dogmatikus gondolatokat is beviszünk a munkába. Ezt a jelenséget a leginkább az esztétikai jellegű könyvekben figyelhetjük meg. Itt tevődnek fel állandóan a kérdések, hogy merre tartasz, miért élünk, honnan jöttünk, és egyesek azt mondják, majd a jövő válaszol ezekre. Ez a nagyon ismert burzsoá esztétika visszhangot váltott ki nálunk is és mi is sokat vitáztunk erről ugyanúgy, ahogy bizonyos modern irányzatok esetében, amelyek a 20. század nagy modernistáját, Cristian Tzarat[148] szeretnék követni.[149] A tegnap az Írószövetségnél volt egy megbeszélés, amelyen részt vett Fazekas és Vereş elvtárs is. Itt több kérdés is fölmerült. Megvitattunk néhány, a lapszámainkban felmerült ellentmondást is, ahol a címlap írása például pártos jellegű volt, de a többi anyag pont az ellenkezője. Ily módon maga a vezércikk a szocialista feladatok csupán formális megoldását jelentette. Beszéltünk néhány, a színházban jelentkező irányzatról is. Itt van Harag[150] elvtárs is, aki azt mondta, hogy megrendezzük most Nagy István munkásdarabját, amely a fiatalok szerint az abszurd dráma kimagasló teljesítménye. Nagy István, az idős író valósággal rosszul lett, amikor azt olvasta magáról, hogy abszurd lenne. Harag elvtárs úgy látta jónak, hogy modern eszközökkel mutassa be ezt a darabot, a realista ábrázolást már divatjamúltnak tekintette. Mások is, az irodalomban is és a kritikában is azt gondolják, hogy az a jó darab, amelyen elcsodálkoznak az emberek és a legtöbbjük nem ért semmit. Ha a színész egyenesen a térről lép be a színpadra és nem a megszokott helyéről, vagy ha egy kötél segítségével ide-oda repítik, az érdekesebbnek tűnik. Érdekesebbnek tűnik, mintha az emberek sírnak egy melodrámán vagy nevetnek egy komédián. Azt a

147 Maros megyei első titkár.
148 Fazekas János KB küldött és Nicolae Vereş Maros megyei első titkár.
149 Tristan Tzara román és francia nyelven író esszéista, költő és író, a dadaizmus egyik kiemelkedő képviselője.
150 Harag György marsovásárhelyi színész, rendező.

darabot tartják sikeresnek, amelynek rendezése 80 000-be került és amelynek bemutatóján híres személységek vesznek részt és előadás után van egy jó bankett. Attól lesz nagy a darab. Nicolae Ceauşescu elvtárs kritikával illette ezeket az irányzatokat és nekünk ezt figyelembe kell venni.

Egy másik észrevétel az volt, hogy az irodalomkritika nem politizált. De mit is tehetne mást, ha nem egy olyan emberi tevékenységformát művelne, amely kapcsolódik az élethez, a társadalomhoz? A tegnapi találkozón Fazekas és Vereş elvtárssal sokkal több kérdést vitattunk meg, mint amit itt fel tudtam sorolni. Beszéltünk az Írószövetség munkájáról, a román és magyar írók kapcsolatáról a városban és általában az országban. Megállapítottuk, hogy ez a város, amely a román és magyar nép testvériségének régi központja, a kultúra területén is ellátja ezt a feladatot. Nem is olyan rég írtam meg, hogy Marosvásárhelyen a gondolkodás egy új bárkája jelent meg árbocán egy zászlóval, amelyen a következő áll: *Vatra*.[151] Az otthon, az erdélyi otthonok ősi szimbóluma. A piciny és alacsony ablakos, meleget sugárzó erdélyi otthonok szimbóluma. Azon otthonoké, amelyekben összegyűltek a családok, a szomszédok és a parázsló tűzhely mellett megosztották egymással gondjaikat, gondolataikat. Sok sikert kedves kollégák. Azért írtam le ezeket a gondolatokat a folyóirat megjelenésekor, hogy segítsünk nekik ebben a művészvilágban megjelenni és együttműködhessünk és dolgozhassunk. A testvériség gondolata, sokszor csak látszólagos, lehet pusztán deklaratív. Mi elsősorban közös munkaként értelmezzük, fordításokként, közös társadalmi tevékenységként. Papp Ferenc elvtárs most Călinescut fordít.[152] Ez jelzi, hogy ő megértette a testvériség hívó szavát. Guga elvtárs az én könyvemet fordította le.[153] Székely elvtárs és jómagam is fordítottunk Creangă műveiből.[154] Örömteli és szép munka. Közösen vigyázunk a román nép nemzeti és az együttélő nemzetiségek kultúrájára és azt szeretnénk, ha a munkánk hozzájárulna a társadalom fejlődéséhez. Persze, még sok a tennivaló. Kihangsúlyozhatjuk a nagy Lenin által mondottakat, miszerint a szocializmus felé vezető út olyan, mint egy virággal díszített vonatkirándulás, amelyen majd egy állomáson a mozdonyvezető azt fogja mondani, leszállás, megérkeztünk a szocializmus megállójába, vagy leszállás, megérkeztünk a kommunizmus megállójába. Lenin is elmondta, mi is tudjuk, hogy nagyon sok a tennivaló a kultúra, az esztétika, a szervezés és az ideológia területén, az írók és művészek munkájában Biztosítjuk a vezetőséget, hogy mindent meg fogunk tenni, hogy javítsunk a munkánkon.

Csorba András, az állami színház igazgatója:[155] Elmondom önöknek már az elején, a teljes színházi társulat nevében, hogy a Nicolae Ceauşescu elvtárs által tett javaslatokat és a mostani pártdokumentumokat teljes mértékben jónak és építő

151 *Vatra* marosvásárhelyi román nyelvű kulturális folyóirat. 1971-bn alapították Romulus Guga helyi költő irányítása alatt.

152 George Călinescu irodalomtörténész és kritikus, publicista, akadémikus.

153 Romulus Guga marosvásárhelyi román költő.

154 Székely János és Sütő András Ion Creangă prózaíró műveiből történő fordításaira utal. Sütő András fordított pl. Creangă Harap Alb (Fehér Szerecsen) című meséjét.

155 Csorba András színész. Főiskolai tanár, színházigazgató. 1970–1972 között a marosvásrhelyi színház igazgatója volt.

jellegűnek tartjuk, amelyek hozzájárulnak színházi életünk népszerűsítéséhez. Meggyőződésem, hogy ezek az útbaigazítások alapján a színházunk tehetségei, a párthoz és az államhoz egyaránt hű tehetségek, még nagyobb kulturális sikereket fognak elérni. Nem olyan rég színházunk munkaközössége nagyon kritikus és önkritikától sem mentes hangvételben elemezte ki az utóbbi évek tevékenységét. Ismeretesek az utóbbi két színházi fesztiválon elért sikereink, a nívós díjak, amelyeket elnyertünk és a színvonalas előadásaink is ismeretesek még a határokon túl is. Mindez nem akadályozott meg abban, hogy észrevegyük a felmerült hiányosságokat is, hogy nem mindent tettünk meg abból, amit megtehettünk volna. A repertoárunkban voltak gyengébb darabok is, a lenini és marxi elvektől eltérő filozófiából született darabok. Olyan darabok, amelyek kispolgári szemléletmódot tükröztek és téves képet festettek a világról és téves vagy alacsonyabb szintű életszemléletet sugalltak. Ugyanakkor közepes szintű előadásaink is voltak, amelyek nem hangsúlyozták ki helyesen a szövegek üzenetét. Megtörtént, hogy engedtünk bizonyos befolyásolásoknak és az elveinket feladtuk a közönségsikerért. Többször is előfordult az elmúlt években, hogy a repertoárunk alapját képező színvonalas darabokat minden ok nélkül kicseréltük sokkal gyengébb darabokra, megfeledkezve arról, hogy a repertoár tükrözi igazából a színház politikai és ideológiai munkáját és ennek összeállításába nem tehetünk semmiféle kompromisszumot. De mi tudjuk és a pártdokumentumok is emlékeztetnek minket arra, hogy a művészet valójában politika. Művészit alkotni annyi, mint politizálni. Mi a szocialista Romániában élő művészek, románok és magyarok, az RKP, hazánk és népünk ügyét és érdekeit szolgáljuk. A Marosvásárhelyi Állami Színház munkaközösségének nevében megígérjük megyénk lakosságának, hogy ezt a célt fogjuk követni, megértve és követve ezt a nemes küldetést. Elvtársak, megígérjük, hogy előadásaink legfőbb célja a tömegek nevelése és a marxi, lenini kommunista elvek közvetítése lesz. Az előadásainkban ösztönözni fogjuk a hazaszeretetet, ismertté tesszük a nagy nemzeti alkotásokat, megjelenítjük a szocializmus nagy győzelmeit, követendő, hősies példaképeket mutatunk majd be. Figyelmünket, természetesen, elsősorban az eredeti drámairodalomra fordítjuk, hisz ezek adják meg a feleleteket a leginkább a felmerült kérdésekre. Mindezt az is bizonyítja, hogy az elmúlt évek során az eredeti darabok alkották a legnagyobb sikert. A közönség megmutatta, hogy érdeklik őt a saját íróink alkotásai és azok üzenete.

Antalffy Endre, a Magyar Nemzetiségű Dolgozók Tanácsának Maros megyei elnöke:[156] A főtitkár elvtárs a nemzetiségi kérdésben adott határozott és világos ideológiai útmutatásait követve munkánk középpontjába a testvériség szellemének erősítését szolgáló politikai és ideológiai nevelő tevékenységet állítjuk. Ennek érdekében, nekünk, akik részesülünk a párt igazságos minden téren egyenlőséget biztosító politikájában, állandó erőfeszítéseket kell tennünk. A mi megyénkben is, akár az ország összes többi olyan megyéjében, ahol a románok mellett más nemzetiségű dolgozó emberek is élnek a párt nemzetiségpolitikáját hűen végrehajtják. A Maros megyében tapasztalható ipari és mezőgazdasági fellendülés az itt élő emberek testvériségének

156 Antalffy Endre orvos, az orientalista tudós, Antalffy Endre fia.

is betudható. A gazdaság által lerakott biztos alapokon nyugszik és fejlődik a mi társadalmi és kulturális életünk is, amely számára minden lehetőség biztosított. Ami nálunk történt, az már mind ismeretes de akkor is fontosnak tartjuk megemlíteni, hogy a Maros megyei közvélemény megelégedéssel fogadta a nemzetiségi iskolahálózat fejlesztését, a magyar nyelven folyó szakiskolai oktatás bevezetését és azt, hogy az Oktatásügyi Minisztérium rendelete alapján a marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Intézetben ettől az évtől a tantárgyakat magyar nyelven is tanítják. Az is említésre méltó, hogy a néptanács határozatait magyar nyelven is megjelentetik vagy, hogy a megyei tanács hivatalos közlönye kétnyelvű. Az együttélő nemzetiségek létezésének és fejlődési lehetőségének fontos eleme a Magyar Nemzetiségi Dolgozók Tanácsának létrehozása. A megyei szervezet a megyei pártbizottság hathatós irányítása alatt nagyban hozzájárult a párt nemzetiségpolitikájának megvalósításában és állandó jelleggel azon volt, hogy elmélyítse a kölcsönös tiszteletet és megértést. Az összes társadalmi tevékenység esetében, így a Magyar Nemzetiségű Dolgozók Tanácsának működésében is, szükség van a kifejtett munka kritikai jellegű kiértékelésére is. A hivatkozott pártdokumentumok tükrében elvégzett önértékelés azt mutatja, hogy még számos hiányosság létezik a munkánkban. Arra gondolok elsősorban, hogy a mi tanácsunk esetében is eluralkodott egyfajta intellektualizmus. Elkerülték a figyelmünket a gazdasági változások, meggyengült a kapcsolatunk a munkás tömegekkel és ezek nélkül nem lehet forradalmi szellemiségben cselekedni. Anélkül, hogy csorbítanánk a kultúra és a nemzetiségi kérdés fontosságát, a munkánkat nem szabad csak ezekre koncentrálnunk. Fel kell számolnunk azokat a törekvéseket, amelyek a nemzetiségi kérdés megoldását nagyon egyoldalúan és egyirányúan képzelik el. Az együttélő nemzetiségek tanácsai csak úgy teljesíthetik be a rájuk bízott feladatokat, ha a szocializmus építésének legaktuálisabb problémáival is foglalkoznak. A Magyar Nemzetiségű Dolgozók Tanácsának Maros megyei szervezete a jövőben jobban oda kell, hogy figyeljen arra, hogy minden területen, gazdaság, politika, társadalmi élet, kultúra, valóra váltsa, alkalmazza a párt politikáját, egészséges közvéleményt teremtsen, amely egyetlen olyan megnyilvánulást sem fog tolerálni, amely idegen a marxi és lenini elveken alapuló szocialista humanizmustól áthatott új típusú embertől. A tanács, ezen új feladatokat végrehajtva még hatékonyabbá válik. Persze, a Maros megyei magyarságot érintő politikai-ideológiai munka elvégzéséhez megfelelő támogatás, egyeztetés is szükségeltetik. Marosvásárhely munícipium egy erős kulturális és művészeti központ, amelyben közös céloktól és ideológiától fűtve román és magyar alkotók tevékenykednek. Tudjuk azt, hogy a kulturális tevékenység nagyon fontos eszköze a szocialista öntudat formálásának, a politikai-ideológiai elveknek. A Magyar Nemzetiségű Dolgozók Tanácsának Maros megyei szervezete feladatul tűzte ki a megye magyar nemzetiségű alkotóinak irányítását, hogy azok műveiben, legyen szó irodalomról vagy publicisztikáról, a társadalmi életünk valósága jelenjen meg marxi és lenini szellemiségben. Irányítani őket, hogy műveikkel hozzájáruljanak az új típusú ember erkölcsi alakításához is. József Attila szavainál nincs szebb kommunista hitvallás: „Én az egész népemet fogom / nem középiskolás fokon / tanítani" Ezt a művészi, alkotói hitvallást kell valóra váltania tanácsunknak, az RKP-nak a művésze-

tekről kialakított elveivel egyeztetve. A Magyar Nemzetiségű Dolgozók Tanácsa Maros megyei szervezetének munkájában felmerült hibák felszámolása végett fejleszteni és tökéletesíteni kell a magyar nemzetiségű dolgozók körében kifejtett nevelőmunkát, hogy erősítsük szocialista öntudatukat és erősítsük a közös szocialista fejlődés iránt érzett felelősségtudatukat. Hogy megfelelhessen a küldetésének, a tanácsnak harciasabb, aktívabb szellemiségben kell dolgoznia. Meg vagyok arról győződve, hogy mi, Románia állampolgárai és az RKP tagjai, (románok, magyarok, németek és más nemzetiségűek) közösen fogunk azon fáradozni, hogy munkánknak új, harcias jelleget, forradalmi lendületet adjunk, a X. kongresszus és a Nicolae Ceauşescu elvtárs által kiadott pártdokumentumok által megfogalmazott feladatok és tennivalók szellemében.

ANDJM, fond Comitetul Judeţean de Partid Mureş, dos. 2/1971. 20–64. f. Géppel írt román nyelvű jegyzőkönyv fordítása.

95.
Az Arad és Temes megyei RKP bizottságok jelentése a Magyar Nemzetiségű Dolgozók Tanácsainak irányításában kifejtett tevékenységükről

Bukarest, 1972. július 25.

Az RKP KB aktivistáinak egy, a tanács kérdéseivel foglalkozó csoportja, 1972. június 7-17. között figyelemmel kísérte, hogy a Temes és Arad megyei pártbizottságok hogyan ellenőrzik és irányítják a Magyar Nemzetiségű Dolgozók Tanácsainak tevékenységét. Megbeszéléseket folytattak a helyi párt- és állami szervek vezetőivel, pártaktivistákkal, a Magyar Nemzetiségű Dogozók Tanácsainak tagjaival, valamint különböző munkaszektorok kádereivel. E munka eredményeként és az egyes, Temes és Arad megyei (Végvár, Igazfalva, valamint Ópécska és Németpereg) községek művelődési-művészeti és oktatási intézményeiben tapasztaltak alapján a következő fontosabb következtetések körvonalazódtak: A megyei pártbizottságok megfelelő figyelmet szentelnek annak a politikai-ideológiai és kulturális-nevelői munka kifejtésének, ami hozzájárul a román és az együttélő nemzetiségekhez tartozó dolgozók közti testvériség folyamatos erősödéséhez és a dolgozóknak a megye társadalmi-gazdasági fejlődésének érdekében történő mozgósításához. Hasonlóképpen, a Magyar Nemzetiségű Dogozók Tanácsai - a megyei pártszervek irányításával - jelentősen hozzájárulnak ahhoz, hogy a magyar nemzetiségű állampolgárokat bevonják a párt és az állam kül- és belpolitikájának
megvalósításába. A politikai-ideológiai tevékenység során, melyet a pártoktatáson, a konferenciákon és a propagandán keresztül fejtenek ki, látható az RKP KB utasításainak betartására fordított igyekezet. Azokban a régiókban, ahol a románok mellett az együttélő nemzetiségekhez tartozó dolgozók is élnek, ott igény szerint, anyanyelvű köröket is létrehoznak. Hasonlóképpen, annak érdekében, hogy azokban a helységekben, ahol a helyzet megkívánja, anyanyelven folytathassák a pártpropagandát, a megyei pártbizottságok lektorai között jelentős számban jelen vannak a magyar nemzetiségű káderek is (28 Temes és 24 Arad megyében). A *Szabad Szó* és *Vörös Lobogó* című újságokban (a megyei pártbizottságok lapjai) megjelent magyar nyelvű ideológiai írások és kisegítő anyagok is hozzájárultak a kommunisták, a magyar nemzetiségű dolgozók politikai-ideológiai neveléséhez.[157] A temesvári *Szabad Szóban* hasonló anyagok jelentek meg: A román nép és az együttélő nemzetiségek testvéri egysége - társadalmi életünk mozgósító ereje; A szocialista demokrácia fejlődése - a haladást ösztönző erő; A szocialista hazafiság és a proletár internacionalizmus, pártunk politikájának szerves része.

A megyei pártbizottságok irányította nemzetiségi tanácsok elősegítik a művelődési és szocialista nevelésért felelős bizottságokat a kulturális-művészeti tömegmozgalom

157 *Szabad Szó* Temes megyei, *Vörös Lobogó* Arad megyei magyar nyelvű újság.

fejlesztésében. Ugyanakkor figyelmet fordítanak arra is, hogy a kulturális-művészeti programok és fesztiválok keretében az illető nemzetiség sajátosságait is képviseljék. Például az Aradi tavasz; Diák-tavasz, az iskolai színész-csoportok és művészeti brigádok fesztiválja; a bánsági kórusmozgalom fél évszázados évfordulója alkalmából szervezett kórusfesztiválok mind nagyszabású rendezvények voltak az 1972-es év első felében, ahol megnyilvánulhattak a román és az együttélő nemzetiségek kulturális hagyománya és értékei.[158] Az irodalmi alkotás terén tehetséges fiatalok ösztönzése érdekében számos magyar irodalmi kört szerveztek: a temesvári Ady Endre-, a lugosi József Attila-, az Arad municípiumi Tóth Árpád-kör mind gyümölcsöző tevékenységet folytatnak.[159] Ebben az értelemben megemlítjük továbbá a Dicsőítünk, szeretett pártunk- témájú irodalmi-történelmi versenyt. A nemrég létesített temesvári Facla Kiadó[160] keretében a német és szerb részleg mellett megalakult a magyar nyelvű is. Azáltal, hogy összetett jelleget biztosítanak ennek a kiadónak, új lehetőségek adódtak a Temes megyei magyar nemzetiség szellemi alkotásának az értékesítésére és népszerűsítésére.

Ami a megyei pártbizottságoknak a tanácsok irányításában és vezetésében kifejtett tevékenységét illeti, a fent említett időszakban végzett ellenőrzés következtében a pozitív jellemzők mellett számos hiányosságra is fényt derült. A megyei pártbizottságoknak a Magyar Nemzetiségű Dolgozók Tanácsának irányításában és vezetésében kifejtett tevékenysége nem állandó jellegű, csak szórványosan valósul meg, sokszor pedig nagy időközönként. A téli időszakban a Temes megyei pártbizottság, illetve a tanács irányításáéért felelős megyei párttitkár mintegy négy hónapon keresztül nem találkozott a tanácstagokkal, hogy a tanács tevékenységéről beszélgessenek és meghatározzák a jövőbeli feladatokat. Hasonlóképpen a Temes megyei tanács 1971 áprilisától nem hívott össze plenáris ülést. A tanácsok büró-ülései nem eléggé szervezettek, nem irányulnak arra, hogy néhány - a félévi munkatervbe foglalt, alaposan tanulmányozott - kérdést megvitassanak, melyre meghívnának más olyan személyeket is, akik tevékenysége szorosan kapcsolódik az illető problémához. Tulajdonképpen a büró-ülések a tagok időszakos találkozására korlátozódtak, ők pedig a napi kérdéseket vitatják meg. Az Arad megyei Magyar Nemzetiségű Dolgozók Tanácsának mukaterveiben nem szerepelnek olyan célkitűzések, melyek konkrétan segítenék a megyei pártbizottság tevékenységét a kommunisták politikai-ideológiai nevelésében. Egyes esetekben nem mutatkozott érdeklődés a magyar nyelvű ideológiai anyag terjesztésében. Arad megye egyes tanulmányi köreiben hiányoztak a Nicolae Ceauşescu elvtárs beszédeit tartalmazó magyar nyelvű brosúrák, míg ezek a könyvesboltokban eladatlanul maradtak. A megyei pártbizottságok előadói nagyon kevés

158 Az Aradi tavasz fesztiválról részletesebben lásd: Kocsik József: Visszapillantás az aradi tavaszra. *Művelődés*. 1978/7.

159 A különböző magyarok által is lakott településeken a hatvanas években, a hetvenes évek elején több irodalmi kör is alakult, amely a helyi irodalomkedvelőket, ifjú tollforgatókat tömörítette maga köré. A nagyváradi irodalmi kör pl. 1971-ben született újjá. A temesvári Ady Endre körről részletesebben lásd: Pongrácz Mária: Lépcsők. Jegyzetek a temesvári Ady Endre irodalmi Kör Antológiájáról. *Művelődés*, 1978/5. 13. p.

160 A temesvári Facla Könyvkiadót 1972-ben hozták létre a romániai könyvkiadás 1970-es átszervezése után. Magyar, román, német és szerb nyelven jelentetett meg irodalmi és muszaki tematikájú könyveket.

magyar nyelvű konferenciát és konzultációt tartottak a hallgatóknak. Arad megyében nem figyeltek arra, hogy a magyar nyelvű körök propagandistáinak az anyanyelvükön tartsanak előadást, támogatva ezzel a megfelelő szókészlet kialakítását. Ezáltal elkerülhető lenne, hogy a hallgatók előtt majd félreértésre adjon okot a helytelen kifejezés. A *Szabad Szó* megyei napilap 1972 folyamán csak egyetlen magyarázó anyagot közölt a hallgatók segítése érdekében. Megjegyzendő az is, hogy a Politikai Kiadó sem biztosította a magyar nyelvű pártoktatáshoz szükséges irodalmat. A szervezési, metodológiai hiányosságok, valamint a pártoktatás formáinak megfelelő magyar nyelvű politikai irodalom hiánya negatívan befolyásolták a vitákat a körökben. Egyes esetekben a kör tevékenysége csak arra korlátozódott, hogy meghallgatták a propagandista előadását. A tudományos ismeretek magyar nyelven való terjesztése azokon a településeken, ahol ez a nemzetiség nagyobb számban van jelen a lakosság összetételében, szintén sok hiányosságot mutat. Arad megyében például a 42 magyar nyelvű előadó tevékenysége nagyon gyenge. 1972 első felében csak 22 magyar nyelvű tevékenységet szerveztek a tudományos ismeretek terjesztése érdekében. Ezen tevékenységekbe beletartoznak a tudományos brigád kiszállásai, valamint a művelődési élet néhány megyén kívüli személyiségével való találkozás is. A konferenciákat általában csak a Magyar Nemzetiségű Dolgozók megyei Tanácsának elnöke, illetve a *Vörös Lobogó* helyi napilap egyes szerkesztői tartották. Az 1972. május 6–14. között megrendezett Aradi tavasz kulturális-művészeti fesztivál rávilágított néhány hiányosságra a magyar amatőr művészegyüttesek felkészülésében is. A fesztivál kilenc napja alatt, noha majdnem minden nap volt valamilyen magyar nyelvű rendezvény, ezek vagy csak irodalmi jellegűek voltak, vagy más megyéből érkezett hivatásos együttesek műsora volt. Az a tény, hogy a fesztivál teljes időtartama alatt egyetlen magyar nyelvű amatőr együttes sem lépett színpadra azt bizonyítja, hogy ezek még nem emelkedtek fel egy megyei fesztivál művészeti színvonalára.

A kulturális-művészeti munka terén Ópécska községben (Arad megye) tapasztaltunk különlegesebb helyzetet, miután ez a helység 1968-ban összeolvadt Remetével. Az elmúlt években e települések mindegyikében működött kultúrotthon, amelyek kulturális-művészeti tevékenysége megfelelt a lakosság összetételének (románok és magyarok). Ez a tevékenység közel két évvel ez előtt még folytatódott, amikor a kulturális munkát egyetlen kultúrotthonba vonták össze. Ennek következtében felszámolták a község központjában levő kultúrotthont és a volt Remete helységbelit tartották meg. Emiatt néhány magyar lakos és tanügyi káder visszalépett a kulturális-művészeti tevékenységtől. Mások pedig elutasítóan kommentálják ezt az intézkedést. Úgy gondoljuk, hogy a pártszerveknek kitartó nevelési munkát kell folytatnia ebben a községben, hogy rávilágítson annak a politikai fontosságára, hogy a község lakosságának - nemzetiségi hovatartozástól függetlenül - egyetlen közös kultúrotthonban zajlik a kulturális-művészeti tevékenysége. Annak érdekében, hogy a jövőben javuljon a megyei pártbizottságoknak a Magyar Nemzetiségű Dolgozók Tanácsait irányító és vezető munkája, javasoljuk:

-Kövessék, hogy a tanácsok büró- és plenáris üléseit a működési szabályzatba foglalt előírások alapján tartják-e meg;

-Fontos a magyar nyelvű pártoktatási körök megszervezésének és vezetésének javítása. A propagandisták részére anyanyelvű előadásokat és konzultációkat kell tartani, valamint a kisegítő anyagokat rendszeresen közzé kell tenni a magyar nyelvű napilapok hasábjain.

-A SzEF tanácsainak keretében létrehozott, a tudományos ismeretek terjesztésének irányításáért és összehangolásáért felelős bizottságok intézkedjenek annak érdekében, hogy azokban a helységekben, ahol nagyszámú ennek a nemzetiségnek az aránya magyar nyelven is fokozódjon ez a tevékenység

-Javítani kell az 1971-ben alapított temesvári magyar tannyelvű líceum anyagi feltételeit: a laboratóriumok felszerelése kezdetleges, az iskolai műhelyek pedig gyengén felszereltek.[161] Ugyanakkor meg kell vizsgálni a központi fűtés bevezetésének, valamint néhány osztályterem felszabadításának a lehetőségét, melyeket jelenleg a népművészeti iskola foglal el;

-Egy megoldásra váró kérdés a helyi szervek azon javaslata, hogy a temesvári magyar tannyelvű líceumot nevezzék el Dózsa Györgyről.

A tájékoztatóban foglalt megállapításokat a megyei pártszervek tudomására hoztuk.

1972. július 25.

ANIC, fond CC PCR Sectia Organizatorică, dos. 19/1972. f. 4-8. Géppel írt román nyelvű irat magyar fordítása.

161 A temesvári 2-es számú Matematika-Fizika Líceum 1971-ben vált magyar tannyelvűvé.

96.
Tájékoztató a megyei pártbizottságok munkájáról, amellyel az együttélő nemzetiségű dolgozók tanácsainak tevékenységét vezetik és irányítják

Bukarest, 1972. június 17.

Annak a 17 megyei pártbizottságnak a tájékoztatásából, ahol működnek az együttélő nemzetiségű dolgozók tanácsai, valamint a RKP KB aktivistái által végzett ellenőrzésekből kiderült, hogy ezek a X. kongresszus határozatai, az RKP KB plenárisának (1971. nov. 3-5.) dokumentumai, a párt főtitkárának, Nicolae Ceauşescu elvtársnak a Magyar és Német Nemzetiségű Dolgozók Tanácsainak plenárisain elhangzott beszédei, valamint más párt- és állami dokumentumok szellemében tevékenykednek. A megyei pártbizottságok figyelmet szenteltek e tanácsok irányítására és támogatására, segítve őket tevékenységük tartalmának, a munkastílusának és -módszereinek tökéletesítésében. Ennek célja az együttélő nemzetiségek soraiba tartozó dolgozók bevonása az egész nép oldalán a párt és állam bel- és külpolitikájának kidolgozásába és megvalósításába, valamint annak a célkitűzésnek a megvalósításába, miszerint hazánkban létrejöjjön a sokoldalúan fejlett szocialista társadalom. A megyei pártbizottságok munkatervei, melyek a politikai és nevelői, a művelődési, társadalmi és gazdasági munka megjavítását célozzák, olyan feladatokat is tartalmaznak, melyek az együttélő nemzetiségek tanácsaira is vonatkoznak. A megyei bizottságok plenárisaira, egyes büró-ülésekre, a pártaktíva kiképzésére és más eseményekre meghívják az együttélő nemzetiségek tanácsainak és büróinak tagjait is. Általában a nemzetiségi tanácsok plenárisain és egyes büró-ülésein részt vesznek a megyei pártbizottságok első titkárai, titkárai és a büró más tagjai. Minden megyében - a pártszervek megbízásából - a propagandáért felelős titkárok közvetlenül foglalkoznak a tanácsok napi tevékenységével. Bihar, Beszterce-Naszód, Hargita, Hunyad, Brassó, Máramaros, Szatmár, Temes és Szeben megye pártbizottságainál, a büró- vagy titkársági ülések keretében elemezték a nemzetiségi tanácsok tevékenységét. Az utóbbi évben a megyei pártbizottságok intézkedtek a tanácsoknak új káderekkel történő kiegészítéséről, az együttélő nemzetiségek - állami és pártaktivisták, közösségi és tömegszervezetek aktivisták, munkások, parasztok és értelmiségiek - soraiból is. A SzEF keretében a nemzetiségek megyei tanácsai részt vesznek a legfontosabb állami és pártdokumentumok nyilvános vitáján, hozzájárulnak a politikai-nevelői tevékenységhez, melyet a megyei közösségi és pártszervezetek folytatnak az együttélő nemzetiségek dolgozói körében. Szeben, Maros, Krassó-Szörény, Temes, Arad, Brassó, Kovászna, Hargita és más megyékben a tanácstagokat bevonták, hogy a nemzetiségek anyanyelvén vitassák meg a következő anyagokat: az RKP KB Plenárisának (1971. november) dokumentumai, Nicolae Ceauşescu elvtárs felszólalásai a Magyar és Német Nemzetiségű Dolgozók Tanácsainak plenáris ülésein, valamint más állami és pártdokumentumok. A tanácstagok jelentős része részt vesz a megyei, municípiumi, városi pártbi-

zottságok előadó és propagandista csoportjaiban. Ezek keretében konferenciákat és előadásokat tartanak az együttélő nemzetiségek nyelvén a párt és állam bel- és külpolitikájának témakörében: a nemzetiségi kérdés marxi-lenini megoldása hazánkban; hazafias szellemben, a szocialista etika és méltányosság szellemében való nevelés.

A megyei pártbizottságok vezetése alatt, a tanácsok – a helyi tömeg- és közösségi szervezetekkel, a művészeti és művelődési intézményekkel együttműködve – hozzájárultak politikai, tudományos, kulturális-nevelő jellegű akciók és rendezvények kezdeményezéséhez és megszervezéséhez. Több megyében, a népi egyetemek keretében, magyar és német nyelvű tevékenységeket is szerveztek. Ugyanakkor kulturális egyesületeket, tudományos brigádokat, szümpóziumokat is szerveztek, melyeken a különböző nemzetiségű dolgozók széles tömegei vettek részt. Figyelmet fordítottak az együttélő nemzetiségek kulturális örökségének, jellegzetes folklórjának az értékesítésére: népviseleti, népdal- és néptáncfesztiválokat szerveztek, hagyományos népi ünnepélyeket, melyeken minden nemzetiség dolgozói nagy számban voltak jelen. A kulturális intézmények keretében fokozódott és változatosabbá vált az amatőr művészeti tevékenység. Az utóbbi időszakban erős művészeti értékkel bíró együttesek jöttek létre, mint a *Schubert* és *Bartók* kórus Temesváron, a Paul Richter és a magyar kórusegyesület Brassóban stb., melyek műsorterve gazdag hazafias, forradalmi töltetű zeneműveket tartalmaz, románul és az együttélő nemzetiségek nyelvén. Magyar és német nyelvű irodalmi köröket hoztak létre, különböző nemzetiségű írókkal szerveztek találkozót.

A tanács segítségével emlékházakat, állandó kiállításokat hoztak létre vagy gazdagítottak, amelyek az együttélő nemzetiségek soraiból származó kiemelkedő személyiségek előtt tisztelegnek, pl. ilyen a Temes megyei Bartók Béla és Nikolaus Lenau, Stefan Jäger, az Arad megyei Adam Müller-Guttenbrunn, a Szeben megyei Stephan Ludwig Roth, a bihari Ady Endre és Arany János, valamint a kovásznai Benedek Elek. A megyei pártbizottságok foglalkoztak azon problémák megoldásával, melyeket a nemzetiségi tanácsok plenáris vagy büró-ülésein, vagy más alkalmakkor fogalmaztak meg, és amelyek a politikai, ideológiai, kulturális és nevelői munka tökéletesítését célozták meg az együttélő nemzetiségek dolgozói körében. Ezek közül figyelemre méltó: Szeret-Szucsáva városban új ipari egységeket hoztak létre, hogy a helység munkásainak új munkahelyeket teremtsenek; Temes, Brassó, Szeben, Bihar, Kovászna, Hargita, Szatmár megyében új, magyar és német tannyelvű líceumokat hoztak létre, hét megyében pedig, egyes szakiskolák keretében, magyar tannyelvű osztályokat; a kolozsvári egyetemen, a marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Intézetben és a Pedagógiai Intézetben bővült egyes tantárgyak magyar nyelven történő oktatása, jelenleg az előadások legnagyobb részét ezen a nyelven is megtartják; a temesvári Bánság művészeti együttes keretében létrehoztak egy szerb tagozatot is.

Amint az a megyei pártbizottságok tájékoztatásából, illetve az RKP KB aktivistái által elvégzett ellenőrzések során kiderült, számos hiányosság is megmutatkozott a megyei pártbizottságoknak a tanácsokat irányító és vezető tevékenységében. Annak ellenére, hogy a tanácsok működési szabályzata szerint – melyet az RKP KB Titkársága

hagyott jóvá - ezeknek az intézményeknek részt kell venniük egyes sajátosan nemzetiségi problémát érintő elemzés, tanulmány elkészítésében, a legtöbb megyében a tanácstagokat nem vonták be a hasonló helyi szintű tevékenységekbe. A tanácsok ilyen akciókba való bevonása csak egy-egy RKP KB brigád vagy kollektíva, az Államtanács vagy más központi szerv hatására valósult meg. Beszterce-Naszód, Szilágy, Máramaros, Hunyad, Szatmár, Maros megyék pártbizottságai elégtelenül segítik a tanácsokat a munka irányításában, munkaterveik gyakran általános jellegű, nem meggyőző előírásokat tartalmaznak, melyek nem bírják rá a tanácsokat az együttélő nemzetiségeket érintő problémák megoldásában való részvételre. Kovászna, Fehér, Hunyad, Szilágy, Beszterce-Naszód, Krassó-Szörény és Maros megyében nem tartották meg rendszeresen a büró- és plenáris üléseket, ami akadályozta munkájuk menetét. A tanácstagok szinte egyik megyében sincsenek egyenlő mértékben és állandó jelleggel bevonva a tevékenységekbe. Máramaros, Arad, Hunyad, Beszterce-Naszód, Szilágy, Fehér megyében, annak ellenére, hogy a tanácsok felépítésén javítottak, összetételükben még mindig olyan tagok vannak - egyesek közülük elnökök, alelnökök és titkárok -, akikből hiányzik a kezdeményező készség és a szervezői szellem, és gyenge tevékenységet fejtenek ki. Sok megyében tapasztalható, hogy a megyei nemzetiségi tanácsok nem működnek közre eléggé a tömeg- és közösségi szervezetekkel, a művészeti és kulturális intézményekkel. Egyes megyei pártbizottságok osztályai nem veszik igénybe kellő mértékben a tanácsokat a sajátosan rájuk tartozó problémák megoldásában. Szilágy és Máramaros megyében még nem intézkedtek a néptanácsok szabályozó jellegű határozatainak és rendeleteinek a magyar nyelven való kinyomtatásáról és népszerűsítéséről.

Néhány helyi párt- és állami szerv csak ritkán kéri ki a tanács véleményét bizonyos sajátos nemzetiségi kérdés megoldásában. Például a marosvásárhelyi Állami Színház negyed évszázados fennállásának az évfordulója alkalmából nem kérdezték meg és nem vonták be a szervezésbe a Magyar Nemzetiségű Dolgozók Megyei Tanácsát. Hasonlóképpen jártak el a Szilágysági kultúra hónapja, az Aradi tavasz stb. szervezésében is. Brassó, Hunyad, Temes, Maros és más megyékben a tanácsok büróit ritkán kérdezték meg a nemzetiségi káderek előléptetéséről, illetve képviseletükről a közösségi tevékenységek és az állami közigazgatás különféle területein. Hiányosságok mutatkoztak egyes kulturális-nevelő jellegű rendezvények szervezésében, a múlt haladó jellegű örökségének és a kulturális-művészeti hagyományok értékesítésében. Hunyad megyében a magyar nyelvű konferenciákon keresztül kifejtett propaganda nem elégséges. Beszterce-Naszód, Temes, Szeben, Brassó és más megyékben még nem találták meg a cselekvés és nevelés hatásos formáit és módszereit, amivel megfékeznék a német nemzetiségű lakosság kivándorlási tendenciáját. Egyes hagyományok és szokások értékesítésében nem mindig adják tanújelét megfelelő ítélőképességnek, nem biztosítanak ezeknek laikus jelleget. Máramaros, Suceava, Maros, Szeben és más megyékben az elégtelen számú ateista-tudományos jellegű kulturális tevékenység miatt megállapítható a vallásos rendezvények fokozódása, elsősorban a szektáké. Néhány Fehér, Arad, Maros, Brassó, Szilágy stb. megyékben található múzeum

kevésbé illusztrálja a nemzetiségek történelmét, a román, magyar és német lakosság közös harcát a társadalmi és nemzeti szabadságért. Kovászna, Arad, Kolozs, Suceava, Maros, Fehér, Szilágy, Krassó-Szörény megyék pártbizottságai jelen pillanatig sem elemezték – büróban vagy a titkárságon – a nemzetiségi tanácsok tevékenységét, megfosztva őket ezáltal egy értékes segítségtől munkájuk javításában.

Nem talált még megoldásra a megyei tanácsok plenáris és büró-ülésein felvetett javaslatok egy része, tartozzanak akár a helyi szervek, akár a központi hatáskörbe: magyar és német nyelvű népszerűsítő kiadványok megjelentetése a dolgozóknak a szocializmus építésében elért megvalósításairól, az ország gazdasági, társadalmi fejlődésének célkitűzéseiről a jelenlegi ötéves tervben és távlatilag; az együttélő nemzetiségek nyelvén írt egyes politikai, szépirodalmi és tudományos művek példányszámának növelése az iskolai és közkönyvtárak, valamint a terjesztési rendszer megfelelő ellátásáért; a törvények népszerűsítése; repertoárok összeállítása az amatőr művészegyüttesek számára, főleg aktuális témájú színművekkel, kórusra és fúvós zenekarra írt partitúrákkal stb.; magyar és német tannyelvű általános műveltségi líceumok létrehozatala Arad és Maros megyében; Brassó, Temesvár, Arad municípiumi utcák elnevezése jelentős, haladó gondolkodású nemzetiségi személyiségekről; a *Novîi Vic* ukrán nyelvű kiadvány megjelenésének javítása; a koltói (Máramaros megye) és más kastélyok renoválása. Annak érdekében, hogy a jövőben javuljon a megyei pártbizottságoknak a nemzetiségi tanácsokat irányító munkája, megfogalmazódott néhány javaslat: ez év IV. negyedéve folyamán szervezzenek munkamegbeszélést az RKP KB-nál, melyen részt vesznek a megyei pártbizottságok propagandáért felelős titkárai és az együttélő nemzetiségek megyei tanácsainak elnökei és titkárai; a RKP KB oktatói és a KB Propaganda Osztályának aktivistái rendszeresen kövessék a megyei pártbizottságoknak a nemzetiségi tanácsokat irányító munkáját; a pártaktivisták tanulmányozzák újra az együttélő nemzetiségű dolgozók tanácsainak a működési szabályzatát, hogy jobban megismerjék ezek hatáskörét.

ANIC, fond CC PCR Secția Organizatorică, dos. 19/1972. 27–33. f. Géppel írt román nyelvű irat magyar fordítása.

97.

Központi utasítások néhány Maros megyei pártvezető áthelyezése érdekében. Jegyzőkönyv az RKP Maros megyei bizottságának plenáris üléséről[162]

Marosvásárhely, 1973. május 3.

Nicoale Vereş elvtárs: [163] *Az RKP Maros megyei bizottságának plenáris ülését a legfelsőbb pártvezetés utasítására hívtuk össze. Köszöntöm ülésünkön Gheorghe Pană elvtársat, aki az RKP Központi Bizottságának titkára, az Állandó Büró tagja és a Központi Bizottság Végrehajtó Bizottságának tagja, valalmint Iosif Bancot, a Központi Bizottság Végrehajtó Bizottságának póttagját. Napirendi pontként egy téma szerepel csak, az adminisztratív teendők.*

Gheorghe Pană titkár elvtárs: Köztudott dolog, hogy népünk azon fáradozik, hogy megvalósítsa a X. kongresszuson kijelölt komplex feladatokat, hogy valóra váltsa a KB és a párt Országos Konferenciájának határozatait. Ugyancsak közismert tény, hogy az elmúlt évek során népünk egyre fontosabb eredményeket ért el az élet minden területén. Az eredmények arra késztetnek, hogy a munkát még tökéletesebben szervezzük meg és állandóan javítsunk rajta. Ehhez az is szükséges, hogy az erőinket, embereinket, kádereinket megfelelőképen osszuk be, csoportosítsuk. Ennek szellemében az országos pártkonferencia azt a döntést hozta meg a tavaly, hogy a pártnál és az állami szektorban kifejtett munkát meg jobban összefogja, hogy a pártkáderek és az állami szférában dolgozó káderek még jobban átláthassák a munka minden szegmensét.[164] Önök nagyon jól tudják, hogy egy dolog az állami gazdaságnál és más dolog megyei vagy munícipiumi aktivistaként dolgozni. Egy dolog valahol megyei pártbizottsági titkárnak lenni és más dolog KB titkárnak lenni. Ezt viszont csak úgy ismerhetjük meg, ha közülünk mindenki megismeri ezt az egész folyamatot, hogy mit is jelent különböző szinteken dolgozni. Azt is tudják, hogy nagyon sok kádernek megfelel az, ha kinevezik egy tisztségbe és ott hosszú időt tölthet el. Ily módon nagyon sok helytelen dologhoz szoknak hozzá, munkájuk sima rutinná válik és ez nem jó. Az a jó, ha a kádereink a legalsóbb szinttől a legfelsőig átmennek ezen a rotációs rendszeren, hogy direkt módon megtapasztalhassák az összes lehetséges problémát. Ezért az országos konferencia azt a döntést hozta, hogy azok az elvtársak, akik a pártvezetésben voltak kerüljenek át a megyei pártszervezetek vagy minisztériumok élére. Nagyon jól tudják, hogy a jelen pillanatban több pártvezető különböző minisztériumokat is irányít egyben. Körülbelül két hete elhatároztuk, hogy több titkár elvtárs a Végrehajtó Bizottságból és a KB különböző munkacsoportjai éléről menjenek át más munkaterületekre. A megyei bizottságban tevékenykedő elvtársak pedig, ahol ez szükséges, más munkaterületet fognak kapni. Mindezeknek az a célja, hogy minden

162 A plenáris ülésen részt vett Gheorghe Pană is, az RKP KB titkára, az Állandó Büró tagja és a Központi izottság Végrehajtó Bizottságának tagja.

163 Maros megyei első titkár.

164 Az RKP Országos Konferenciájára 1972. július 19-21 között került sor.

elvtárs megkapja azt a lehetőséget, hogy minél több tudást, tapasztalatot szerezzen, amit felhasználhat majd a szocializmus építésében.

Néhány napja a pártvezetés elhatározta, hogy a Maros megyei pártbizottság élére jöjjön vissza Banc elvtárs. Az elvtárs már évekkel ez előtt betöltötte ezt a tisztséget.[165] Úgy gondolom, Banc elvtárs nem szorul bemutatásra, nagyon jól ismerik őt. A más tisztségekben elvégzett munka során Banc elvtárs nagyon sok tapasztalatot gyűjtött, sokat segített a párt- és államvezetésnek. A felhalmozott tapasztalatokat a pártvezetés megítélése szerint nagyszerűen kamatoztathatja a most kijelölt tisztségében is, mint megyei pártbizottsági és néptanácsi elnök. Olyan embernek ismertük meg, aki megtett mindent azért, hogy megoldja a rá bízott feladatokat, hogy a felmerülő kihívásokra mindig következetes, határozott válaszokat találjon. Meggyőződésünk, hogy amennyiben elfogadják, Banc elvtárs felhasználja majd mindazt, amit eddig elsajátított a különböző tisztségekben és ezzel a megyei bizottság és az itteni káderek munkája látványosan fog majd javulni. Felmerül Vereş elvtárs felmentése a megyei első titkári tisztségből. A pártvezetés mindig is értékelte Vereş elvtárs hosszú évek óta kifejtett munkáját, legyen szó a titkári teendőkről vagy más feladatokról. Ezért azt javasoljuk, hogy Vereş elvtárs maradjon továbbra is a megyei büró tagja és legyen a megyei néptanács első alelnöke, hisz a képességeit mindannyian ismerik. Úgy gondoljuk, hogy ezt a feladatkört jól, sőt nagyon jól el tudja látni majd a jövőben. Ezzel együtt Benkő elvtársat felmentjük az eddig betöltött megyei néptanácsi alelnöki tisztségből.[166] Ez esetben is megjegyzem, hogy Benkő elvtárs is jól dolgozott. Azon aktivisták közé tartozik, akik megfelelő pártmunkát fejtettek ki és jól dolgoztak az állami szektorban is. Ezért azt javasoljuk, hogy ő legyen a gazdaságért felelős megyei titkár, a társadalmi és a gazdasági munkát felügyelő megyei bizottság elnöke. Tovább lépve szükségesnek tartjuk azt is elmondani, hogy Szotyori elvtárs a gazdasági ügyekért felelős titkári tisztségből kerüljön át a megyei néptanácsi alelnöki funkcióba, mint a helyi gazdaságért és kereskedelemért felelős aktivista és maradjon továbbra is a megyei tanács és büró tagja.[167] Banc elvtárs megérkezésével átléptük a megyei bizottság összetételének maximális határát és azt javasoljuk, hogy Lakatos Ferenc eddigi megyei bizottsági tagot mentsék fel ebbéli tisztségéből és a továbbiakban legyen póttagja a megyei bizottságnak. Tehát ezekről a kérdésekről kell döntenünk. A megyei pártbizottság tájékoztatása végett elmondom, és közben kérem a véleményüket is, hogy a következő elvtársakat mentjük fel eddigi tisztségükből: Lanţoş Vasilică elvtársat felmentjük a megyei néptanács alelnöki tisztségéből és más munkakörbe helyezzük, talán a megyei bizottságnál. Tanislav Ştefan elvtársat felmentjük a megyei néptanács alelnöki tisztségéből és más munkakörbe fogjuk áthelyezni. Birău Mircea elvtársat kinevezzük a megyei néptanács alelnöki tisztségébe. Ha van hozzáfűznivalójuk az eddig elhangzottakhoz, kérem, tegyék meg.

ANDJM, fond PCR Comitetul Judeţean de Partid Mureş, dos. 1973/2. 61–65. f. Géppel írt román nyelvű jegyzőkönyv magyar fordítása.

165 Iosif Banc 1961–1965 között volt a Maros Magyar Autonóm Tartomány pártbizottságának titkára.
166 Benkő József, Maros megyei néptanácsi alelnök.
167 Szotyori Ernő 1973-ig a gazdasági ügyekért felelős osztály titkára volt Maros megyében.

98.
Ismertetés az RKP XI. kongresszusa dokumentumainak jelentőségéről és azok helyi szintű alkalmazásról

Sepsiszentgyörgy, 1974. december 18.

RKP , Kovászna megyei Bizottság

Ismertetés az RKP XI. kongresszusa dokumentumainak jelentőségéről (az RKP Programtervezete a sokoldalúan fejlett szocialista társadalom megalakításáról és Romániának a kommunizmus fele való haladásáról, a XI. kongresszus rendeletei az 1976-1980-as ötéves tervre és Románia gazdasági-társadalmi fejlődésének irányvonalaira vonatkozólag, az 1981-1990-es időszakra nézve is), az RKP KB plenáris ülésének (1974. július 27-29.) munkálatairól, mely elfogadta ezeket a dokumentumokat, valamint a Kovászna megyei dolgozók feladatairól a terv előírásainak és az 1974-es vállalások teljesítése terén, az 1975-ös terv megvalósításának előkészítéséről.[168]

Az 1971-75-ös ötéves terv célja, hogy biztosítsa a termelőerők erőteljes fejlődését az egész ország területén, hogy magasabb szintre emelje a gazdasági, politikai és szervezési tevékenységet a teljes társadalmi skálán. A munkásosztály, parasztság, értelmiség, az egész nép tevékenységének - melyet a kommunista párt határozott vezetésével folytatott, a jelenlegi szakaszból eltelt időszak feladatainak megoldásáért - mérlege rendkívül pozitív. Történelme folyamán a román társadalomban a legmélyebb strukturális változások mentek végbe a gazdaság, társadalom és a politika terén. Egy erőteljesen agrárjellegű országból, mely gyengén fejlett iparral és visszamaradt mezőgazdasággal rendelkezett, kevesebb, mint 25 év alatt Románia agráripari országgá vált, erős, fejlődésben levő iparral, mely a tudomány és a modern technika hódításainak alapján szerveződött, az egész nép szocialista tulajdonára épülve. Ugyanakkor a mezőgazdasága - állami és szövetkezeti - szocialista mezőgazdasággá vált, modernizálódott, képes a lakosságnak élelmiszerrel való ellátására, jó körülmények között. Nemrég ünnepeltük az ország fasiszta uralom alól történő felszabadításának harmincadik évfordulóját, olyan körülmények között, mikor az egész román nemzet arra fordítja alkotó energiáit, munkabírását és tehetségét, hogy megvalósítsa a XI. kongresszus és a párt Országos Konferenciájának határozatait, hogy biztosítsa a termelőerők haladását, a társadalmi tevékenység minden oldalának virágzását. A kommunista párt vezetésével elért nagyszerű megvalósítások az új rend kiépítésében, az ipar és mezőgazdaság gyors fejlődésében, a tudomány és kultúra virágzásában, az anyagi és szellemi jólét növekedésében - mind beszélő bizonyítékai a szocialista rend felsőbbrendűségének, egy sorsa felett uralkodó nép alkotó erejének, mely tudatosan és függetlenül építi jövőjét. Amint azt tudják, nem rég tartották közös plenáris ülésüket az RKP KB és a Románia Gazdasági és Társadalmi Fejlődésének Legfelső Tanácsa, ahol az ország szocialista építése szempontjából történelmi jelentőségű dokumentu-

168 A XI. kongresszusról részletesebben lásd a bevezető tanulmány erre vonatkozó alfejezetét.

mokat vitattak meg és fogadtak el: az RKP Programtervezetét a sokoldalúan fejlett szocialista társadalom megalakításáról és Romániának a kommunizmus fele való haladásáról, valamint az RKP XI. kongresszusának rendelet-tervezetét, mely az 1976-1980-as ötéves tervre és Románia gazdasági-társadalmi fejlődésének irányvonalaira vonatkozik az 1981-1990-es időszakban.[169]

Az RKP Programja a sokoldalúan fejlett szocialista társadalom megalakításáról és Romániának a kommunizmus felé való haladásáról egy tudományos alapokon, a materialista-dialektikus és történelmi elméletek alapján kidolgozott program, mely kitűnően összefoglalja Románia több évszázados történelmi tapasztalatait, és levonja a megfelelő következtetéseket az elmúlt három évtized gyakorlati és ideológiai tapasztalatából, mely időszakot a szocialista építkezés hősi és gyümölcsöző tevékenysége fémjelezte hazánkban. Ugyanakkor a szocialista forradalom és építkezés egyetemesen érvényes törvényszerűségeiből indul ki, ezeknek a konkrét romániai gazdasági-társadalmi és történelmi feltételekhez való alkotó alkalmazásából, és figyelembe veszi más országok általános tapasztalatait a szocializmus építésében. Történelme során ez az első alkalom, hogy pártunk egy egységes programot dolgoz ki, mely hosszútávon kikristályosítja stratégiai céljait és a megvalósításukhoz vezető elméleti irányvonalakat. A párt alapokmányának, ideológiai, elméleti és politikai chartajának nevezett Program tevékenységi vezérfonalként működik, nagy jelentősége van az ország haladásának gyorsításában. Mozgósító előírásai, fenséges céljai - előzmény nélküli az ország történelmében - állandóan jobb munkára ösztönzik a népet, hogy minél hamarabb megvalósítsák a célokat. Izzó hazafiúi lelkesedéssel átitatva tükröződik a programban a román nép gazdag forradalmi hagyománya, nemzeti és társadalmi felszabadító harcának folytonossága, törekvéseinek és vágyainak történelmi mélysége, hogy szabadon éljen és egyre jobb életet teremtsen magának, kifogyhatatlan teremtő erejének mértékében. A program hangsúlyozza a proletariátus jelentőségét, melyet az ország történelmi színpadán való megjelenésével és forradalmi mozgalmával vívott ki. Az RKP megalakításával egyidőben minőségileg új fejezet nyílik a forradalmi munkásmozgalom előtt, melynek soraiban a párt szentesítette a marxi-lenini felfogás győzelmét, lévén népünk leghaladóbb forradalmi és demokratikus hagyományainak képviselője. [...][170]

Pártunk intézkedéseket hozott és hoz annak érdekében, hogy az ország dolgozóinak teljes gazdasági, politikai, társadalmi és jogi egyenlősége biztosított legyen, nemzetiségre való tekintet nélkül. Ennek köszönhetően megerősödött a harci egység a párt zászlaja alatt, közös hazánk, a szocialista Románia fellendülése érdekében. A program világos perspektívát nyújt az osztályok közti fokozatos közeledéshez, a szocialista és kommunista társadalom egységes dolgozó népének kialakulásához. A Program által felvetett egyik nagy kérdés azon feltételek megteremtése, melyek meghatározzák az új ember vonásainak

169 A XI. kongresszuson bemutatott tervek jelentős termelésnövekedést írtak elő az összes termelési ágazatban. A hosszú távú tervek között szerepelt továbbá: az iparosítás gyorsított folytatása, tanügyi reform, a mezőgazdaság korszerűsítése stb. Részletesebben lásd: *Congresul al XI-lea al PCR*. Editura Politică, Bucureşti, 1975.

170 A pártprogramra vonatkozó néhány általános utalást nem közöljük.

elmélyülését, tudatának és nevelésének tökéletesítését. Annak tudatában, hogy a párt ideológiai alapja a dialektikus és történelmi materializmus, a Program felvértezi a kommunistákat és a dolgozókat egy, a világról, az életről és a társadalomról alkotott haladó, tudományos felfogással. Mint az intézkedések szerves része [...][171] A Program részletesen foglalkozik a hazai szocializmus és kommunizmus építésének nemzetközi körülményeivel, a világszinten jelenleg fennálló erőviszonyok mély és jelentőségteljes változásaival, valamint Románia külpolitikájával. Országunk külpolitikai alapelveit hangsúlyozván, a Program újból kijelenti, hogy Románia nemzetközi politikájának középpontjában továbbra is a minden szocialista országgal való együttműködés áll, hogy országunk következetesen cselekszik a fejlődő államokkal való kapcsolatok erősödéséért, hogy állandó jelleggel támogatja a békés egymás mellett élés elvét, és a kölcsönösen előnyös alapon való együttműködést minden állammal. [...][172]

ANDJCV, Comitetul Judeţean de Partid Covasna, dos. 2/1974. 170–174. f. Géppel írt román nyelvű irat magyar fordítása.

171 Olvashatatlan mondatrész.
172 A befejező, általános összefoglaló részt nem közöljük.

99.
Jelentés a Kovászna megyei bizottság, a pártszervek és -szervezetek tevékenységéről az RKP Ideológiai Programjának megvalósítása érdekében

Sepsiszentgyörgy, 1974. december 18.

Tisztelt elvtársak, plenáris ülésünket nem sokkal a RKP XI., történelmi kongresszusa után tartjuk, mely Románia arany jövőjére nézve nagy jelentőségű dokumentumokat fogadott el, tisztánlátással vázolta fel a politikai-ideológia és kulturális-nevelési tevékenység alapvető irányvonalait az új ember képzése érdekében: az új ember gondolkodásában és a megértésben széles látókörű, képes a társadalmi fejlődés objektív törvényei értelmének megfejtésére, illetve saját sorsának szabad és tudatos alakítására. [...][173] A megyei pártbizottság, a párt Ideológiai Programja alapján, a teljes ideológiai tevékenységet a kommunista ember átalakítása és nevelése fele irányította, ami magába foglalja a szocializmus és kommunizmus eszméi iránti határtalan önfeláldozást, a párt, a haza és a nép iránti szeretetet, a román nép és az együttélő nemzetiségek közti testvériség megszilárdítását, a munkásosztály világról és társadalomról alkotott filozófiai felfogásának - a dialektikus és történelmi materializmusnak - elsajátítását, a kultúra, tudomány és a kortárs technika értékeinek alapos ismeretét, a szakma teljes uralását, a munkával szembeni haladó hozzáállást tanúsító emberek etikai, erkölcsi arculatának alakítását. Ezek a célok mindig is támadó jelleget, a pártszellemmel átitatott forradalmi küzdőképességet kölcsönöztek a politikai-nevelő tevékenységnek, mélyebben hatolva megyénk valóságába, hogy konkrétabban és hatékonyabban szolgálhassuk a gazdasági feladatok megvalósításának ügyét. Az ideológiai tevékenység és a szocialista nevelés eredményei abban a lelkesedésben fejeződnek ki, amellyel a kommunisták, a többi dolgozók, románok és magyarok, részt vesznek a pártfőtitkár, Nicolae Ceauşescu elvtárs útbaigazításainak (melyek a megyénkben tett látogatása alkalmával hangzottak el) sikeres megvalósításában. Továbbá az a határozottság is az eredményeket mutatja, mellyel a nagy szocialista versenyben 185 nappal hamarabb kívánják megvalósítani a jelenlegi ötéves tervet. [...][174]

Azáltal, hogy az 1974-1975-ös évtől a politikai-ideológiai és gazdasági tömegoktatásba - különböző szervezési formáiban - bevontuk a dolgozók minden kategóriáit, biztosított pártunk tudományos, marxista-leninista politikájának alapos elsajátítása, mélyen humanista értelmének a helyesebb megértése, illetve annak a szükségességnek a megértése, hogy mindent meg kell tenni e politika valóra váltásáért. Az 1974-1975-ös tanévben a teljes politikai-ideológiai és gazdasági tömegoktatási rendszerbe több mint 90 000 dolgozót vontunk be, szemben a tavalyi 50 000-rel. Ez a szám megközelíti a megye lakosságának felét, a párttagok pedig 98,7%-ban részt vesznek az oktatásban. A pártszervek és -szervezetek törődésének köszönhetően, az utóbbi évben a politikai oktatás előadásainak nagy részén megfelelő szintű beszélgetésekre került sor, a

173 Az előző iratban közölt programra történő utalásokat, magyarázatokat, példákat nem közöljük.
174 Az előző iratban közölt programra történő utalásokat, magyarázatokat, példákat nem közöljük.

munkahelyi jellegzetességekkel kapcsolatban: a hallgatók a munka javítására tesznek javaslatot, és kellőképpen foglalkoznak a megadott anyagok tanulmányozásával. Ez az eset áll fenn az Oltul Textilvállalatnál, a Cigarettagyárban, a Baróti Tejgyárban, a kézdivásárhelyi készruha- és csavargyárakban, a bodzafordulói, nagybaconi, alsócsernátoni, kézdiszentkereszti, ozsdolai, bölöni, nagyborosnyói, szitabodzai UFIL-ban stb., ahol a hallgatók kritikus álláspontra helyezkednek a hiányosságokkal, illetve azokkal szemben, akik áthágják a szocialista etika és méltányosság normáit. Mivel a párt nagygyűlésével egy napon zajlik, megfigyelhető, hogy a hallgatók nagyobb arányban vesznek részt a tevékenységeken, és a pártszerv is kitartóbban foglalkozik ezzel a fontos oktatási formával, melyben napjaink új, magas szintű öntudattal rendelkező emberét képezik.

Azáltal, hogy az 1974–1975-ös évtől a politikai-ideológiai és gazdasági tömegoktatásba – különböző szervezési formáiban – bevontuk a dolgozók minden kategóriáit, biztosított pártunk tudományos, marxista-leninista politikájának alapos elsajátítása, mélyen humanista értelmének a helyesebb megértése, illetve annak a szükségességnek a megértése, hogy mindent meg kell tenni e politika valóra váltásáért. Az 1974–1975-ös tanévben a teljes politikai-ideológiai és gazdasági tömegoktatási rendszerbe több mint 90 000 dolgozót vontunk be, szemben a tavalyi 50 000-rel. Ez a szám megközelíti a megye lakosságának felét, a párttagok pedig 98,7%-ban részt vesznek az oktatásban. A pártszervek és -szervezetek törődésének köszönhetően, az utóbbi évben a politikai oktatás előadásainak nagy részén megfelelő szintű beszélgetésekre került sor, a munkahelyi jellegzetességekkel kapcsolatban: a hallgatók a munka javítására tesznek javaslatot, és kellőképpen foglalkoznak a megadott anyagok tanulmányozásával. Ez az eset áll fenn az Oltul Textilvállalatnál, a Cigarettagyárban, a Baróti Tejgyárban, a kézdivásárhelyi készruha- és csavargyárakban, a bodzafordulói, nagybaconi, alsócsernátoni, kézdiszentkereszti, ozsdolai, bölöni, nagyborosnyói, szitabodzai UFIL-ban stb., ahol a hallgatók kritikus álláspontra helyezkednek a hiányosságokkal, illetve azokkal szemben, akik áthágják a szocialista etika és méltányosság normáit. Mivel a párt nagygyűlésével egy napon zajlik, megfigyelhető, hogy a hallgatók nagyobb arányban vesznek részt a tevékenységeken, és a pártszerv is kitartóbban foglalkozik ezzel a fontos oktatási formával, melyben napjaink új, magas szintű öntudattal rendelkező emberét képezik.

A párt-, tömeg és közösségi szervezeteknél, a klubokban, művelődési otthonokban, kultúrházakban szervezett szimpóziumok, viták, előadások, a kérdésekre adott válaszok, a megye különböző kategóriájú dolgozóival való találkozás, a lakosságnak jobb és hatékonyabb tájékoztatásához vezettek a pártpolitika aktuális kérdéseivel kapcsolatban, a RKP XI. kongresszusán elfogadott dokumentumok fő téziseivel és gondolataival, a megyei pártszerv problémáival kapcsolatban. Az említett rendezvényeken a megyei pártszervek tagjai, az államaktíva és a gazdaság vezető káderei vettek részt, olyan előadásokkal, mint: *A munka, mint alapvető nevelési tényező, A szakmai etika értéke, A munka és a munkával szembeni haladó, szocialista magatartás anyagi és erkölcsi ösztönzői, Tervezet a kommunisták élet- és munkanormáiról, illetve az egész életnormájáról.* Ezek a találkozások arra is jó alkalmat adtak, hogy megismerjük azokat a nagy problémákat, melyekkel a dolgozók csoportjai szembekerülnek. A megyei pártbizott-

ság, a pártszervek és -szervezetek különös figyelmet fordítottak a hazafias és erkölcsi-állampolgári nevelésre, a román és magyar dolgozók közti testvériség szellemében, a lakósok - nemzetiségi megkülönböztetés nélkül - egységének megszilárdulása a párt és szeretett vezetőnk, Nicolae Ceauşescu elvtárs körül, illetve annak a büszkeségnek a szellemében, amit minden mai megvalósításunk iránt érzünk, mivel minden az ember szolgálatába van állítva. Az irodalmi-zenei összeállítások - mint az *Egy negyed évszázad, 125 év az 1848-as Forradalom óta, Tisztelet és hódolat a hősök előtt, Május 1., Augusztus 23.* - amellett, hogy felidézték az eseményeket, a népünk történelmének néhány harcos részletét, hozzájárultak a tömegek hazafias neveléséhez is, kommunista pártunk iránti hálaérzet magvainak elvetéséhez. A történelmi helyeken tett kirándulások, a nemzeti és társadalmi felszabadításért magukat feláldozó hősök történelmi emlékműveinek népszerűsítése a megyében, a KISz- és párttagkönyvek átadása, a pioníravatások, történelemórák tartása a múzeumokban - mind olyan események, melyek erős tiszteletet ébresztettek a dolgozókban és fiatalokban pártunk és népünk történelme iránt, és mély hálát, amiért a párt gondját viseli a haza fiainak. A román nép és az együttélő nemzetiségek közti testvériség jeleként és annak bizonyítékául, hogy a párt és a nép megbecsüli az ország valamennyi fiát, akik a nemzeti és társadalmi szabadságért harcoltak és áldozták életüket, állnak az ebben az időszakban emelt emlékművek: Nicolae Bălcescu, Gábor Áron, A román katona Sepsiszentgyörgyön, A felszabadulás emlékműve Kovásznán - mint a közösen végigharcolt múlt értékelésének szimbólumai. Erős hazafias jellege van a *Kovászna lírája* című kortárs hazafias szavalóversenynek, melyen a vállalatok, intézmények, iskolák fiataljai vesznek részt megyénkből, illetve más megyékből. Kiemeljük a baróti reál és humán líceumok, valamint a sepsiszentgyörgyi 1-es líceum által szervezett tapasztalatcserét a Galaţi-i és brăilai iskolákkal, melynek jelentős nevelői jellege volt és hazánk fiataljai közti testvériség megszilárdulását eredményezte. Hasonló akciókat a következő időszakban is kell szerveznünk, kiterjesztve más iskolai egységekre is.

A megyei pártbizottság, valamint a pártszervek és - szervezetek politikai-ideológiai és nevelői munkájának egyik fontos célja volt és marad a tömegek materialista-tudományos nevelése, az élénk gondolkodás kifejlesztése bennük, mely segíti őket a természet és a társadalom jelenségeinek megértésében és magyarázatában, hogy leküzdjék a misztikus, maradi felfogásokat, az idegen ideológiák befolyását. A klubok és otthonok gyűlésein a következő témákat mutatták be és vitatták meg: *A tudomány és a vallás, Pártunk és az állam álláspontja a vallásos jelenséggel szemben, A lelkiismereti szabadság pártunk felfogásának nézőpontjából*, stb. A tudományos ismeretek terjesztéséért felelős bizottságok hatékony szerveknek bizonyultak a SzEF tanácsain belül, és egyre jobban megfelelnek legfőbb céljuknak, hogy egységesen összehangolják és irányítsák a tudomány terjesztését a tömegek körében, amit a közösségi szervezetek és a szakosodott intézmények szerveznek. A megye városaiban és egyes községekben működő népi egyetemek, ahova több mint 4500 ember iratkozott be, jelentősen hozzájárulnak a tömegek tudományos neveléséhez. A népi egyetemek előadásain kívül 66 tudományos brigád (melyek tevékenységeiben ezrek vesznek részt a megye minden helységéből), gazdag audio-vizuális anyag felhasználásával járul hozzá a tömegek szocialista öntudatának növeléséhez, a materialista-tudományos ismeretek terjesztéséhez körükben.

Ebben az időszakban a kulturális-nevelői munka keretében kifejtett tevékenység biztosított egy határozott ideológiai irányvonalat az irodalmi és művészeti alkotásban, melynek célja a kulturális intézményeknek a politikai, szocialista nevelés színterévé való átalakulása, valamint a dolgozók széleskörű bevonása a nevelői tevékenységbe, minél teljesebben kihasználva a rendelkezésükre álló anyagi alapokat és az eszközöket. Ebben az értelemben terjedelmes rendezvényeket szerveztek, mint pl.: A *bálványosi népzene, népi játékok és népviselet fesztivál*, a vajnafalvai *Nedeaa mocanească*, a bodzafordulói *Juhászlegény fesztivál*, a sepsiszentgyörgyi, valamint Zágon és Vargyas községbeli hagyományos kórustalálkozó, a művészeti együttesek megyei versenyei, melyeken a helyi amatőr művészek mellett az ország más megyéiből is jöttek résztvevők. Az utóbbi időben megfigyelhető, hogy az amatőr művészegyüttesek műsorában olyan darabok szerepelnek, melyek napjaink valóságát tükrözik, a népünk életében történt hatalmas változásokat, mindennek forradalmi, harcias és nevelői tartalmat adva. *A szabad hazának, szeretett pártunknak* című szavalóverseny, községi és megyei szakasszal, nyilvánvalóvá tette a párt-, állami és tömegszervek és -szervezetek törődését a hazafias versek terjesztésével, melyek mély nevelői hatással rendelkeznek, és a haza, a párt és a nép iránti szeretet jegyében íródtak. [...][175]

ANDJCV, Comitetul Județean de Partid Covasna, dos. 2/1974. 231-247. f. Géppel írt román nyelvű irat magyar fordítása.

175 A befejező általános összefoglaló részt nem közöljük.